

SAMENSpraak OP STADSREGIONAAL NIVEAU

VERKENNEND EN INVENTARISEREND ONDERZOEK

KENNISCENTRUM VLAAMSE STEDEN

Opdrachtgever

adres / locatie
Contactpersoon

Opdrachthouder

Interlokale Vereniging
Kenniscentrum Vlaamse Steden
Paviljoenstraat 9 1030 Brussel
Linda Boudry
linda.boudry@kcvb.be
Tine Boucké, Strategische Coördinatie, Stad Gent
Tine.Boucke@gent.be

INHOUDSTAFEL

1. CONTEXT, DOEL EN AANPAK VAN HET INVENTARISEREND ONDERZOEK	6
1.1. CONTEXT	6
1.2. DOEL	7
1.3. AANPAK	7
1.4. STRUCTUUR	8
2. SAMENSPRAAK OP STADSREGIONAAL NIVEAU	9
2.1. STADSREGIONAAL SAMENWERKEN	9
2.1.1. STADSREGIONAAL.....	9
2.1.2. SAMENWERKING TUSSEN LOKALE BESTUREN ONDERLING (AL DAN NIET MET (SEMI-)PRIVATE PARTNERS)	9
2.2. ANALYSEKADER	10
2.2.1. SAMENWERKINGSTYPES	10
2.2.2. CONTINUÛM VAN SAMENWERKINGSVORMEN	12
2.2.3. DIMENSIES VAN SAMENWERKING: MATRIX	14
3. INVENTARISATIE EN CASES	15
3.1. REGIOSCREENING	15
3.2. CASES: OVERZICHT.....	17
3.3. BESPREKING CASES	19
3.3.1. AALST- ZORGINNOVATIECLUSTER VZW	19
3.3.2. ANTWERPEN - ‘VERDICHTINGS- EN STADSVERNIEUWINGSONDERZOEK’ (LABO XX) - STRATEGISCH PROJECT “STADSREGIONALE SAMENWERKING: DE UITDAGING VAN DE BEVOLKINGSTOENAME”	23
3.3.3. BRUGGE – TREFFPUNT ZORG.....	28
3.3.4. GENT – PROJECTBUREAU GENTSE KANAALZONE.....	31
3.3.5. BIPOOLEN, NAAR ÉÉN MOBILITEITSPLAN VOOR GENK EN HASSELT.....	37
3.3.6. KORTRIJK: AFBAKENINGSPROCES REGIONAAL STEDELIJK GEBIED KORTRIJK EN DE IMPLICATIES VOOR HET WOONBELEID	42
3.3.7. LEUVEN: BURGEMEESTERSOVERLEG ARRONDISSEMENT LEUVEN EN DE ONTWIKKELING VAN EEN REGIONALE MOBILITEITSVISIE	47
3.3.8. MECHELEN: OPRICHTING ZORGBEDRIJF	53
3.3.9. OOSTENDE: MASTERPLAN GROEN LINT.....	55
3.3.10. OOSTENDE: METROPOLITAAN KUSTLANDSCHAP 2100	58
3.3.11. ROESELARE: INTERLOKALE VERENIGING ASSOCIATIE MID-WEST	60
3.3.12. SINT-NIKLAAS: AFBAKENING KLEINHANDELSACTIVITEITEN N70	64
3.3.13. TURNHOUT: STADSREGIO TURNHOUT EN HET STRATEGISCH PROJECT RUIMTELIJKE ORDENING	67
4.14. BRUSSEL: TERRITORIAAL ONTWIKKELINGSPROGRAMMA NOORDRAND	72
4. ANALYSE	82

4.1. DIVERSITEIT VAN DE CASES	82
4.2. BESTUURSAKKOORDEN EN MEERJARENPLANNEN	83
4.3. SAMENWERKING: TOTSTANDKOMING EN MOTIEVEN	85
4.4. BESTUURLIJKE EN INSTITUTIONELE CONTEXT	86
4.5. RUIMTELIJKE ORDENING EN MOBILITEIT	90
4.6. DE STADSREGIO	91
4.7. PRIVATE EN/OF SEMI-PUBLIEKE PARTNERS	92
4.8. DATA	92
<u>5. INSPIRERENDE VOORBEELDEN UIT DE BUURLANDEN</u>	<u>94</u>
5.1. NEDERLAND.....	95
5.2. FRANKRIJK.....	100
<u>6. AANBEVELINGEN</u>	<u>104</u>
6.1. AANBEVELINGEN T.A.V. DE CENTRUMSTEDEN	104
6.2. ONDERSTEUNEN VANUIT VLAANDEREN.....	106
<u>7. BRONNEN.....</u>	<u>110</u>
<u>8. BIJLAGEN.....</u>	<u>112</u>
8.1. SAMENSTELLING STUURGROEP	112
8.2. OVERZICHT GEÏNTERVIEWDEN PER STAD.....	113
8.3. STEDENFICHES	115
8.3.1. AALST	115
8.3.2. Antwerpen.....	119
8.3.3. BRUGGE	125
8.3.4. GENT	130
8.3.5. GENK	135
8.3.6. HASSELT	140
8.3.7. KORTRIJK	144
8.3.8. LEUVEN	151
8.3.9. MECHELEN.....	156
8.3.10. OOSTENDE.....	162
.....	162
8.3.11. ROESELARE	166
8.3.12. SINT-NIKLAAS.....	172
8.3.13. TURNHOUT	177
8.4. GENERIEKE VRAGENLIJST	183

1. Context, doel en aanpak van het inventariserend onderzoek

1.1. Context

Op het Vlaamse niveau merken we de voorbije jaren een versterkte aandacht voor intergemeentelijke (en stadsregionale) samenwerking, vaak in de context van het vraagstuk van de bestuurlijke schaal en het evenwicht tussen de territoriale afbakening van een niveau dat voldoende dicht bij de burger staat en de daarvoor beoogde functionele capaciteit.¹ Waar de Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur, geïnspireerd naar Nederlands voorbeeld, in 2002 reeds pleit voor de opstart van een proces per streek in Vlaanderen in functie van een actieplan voor de versterking van de bestuurlijke structuur van de gemeenten, uitte de vorige Vlaamse Regering de intentie om een interne staatshervorming te verwezenlijken en op elk bestuursniveau slagkrachtige overheden te creëren. Deze intentie werd vertaald in een visie, knelpuntenanalyse en uitvoeringslijnen via het Witboek interne staatshervorming (8 april 2011). Die visie stelt dat bestuurskracht van lokale besturen kan worden versterkt door schaalvergroting. Hierdoor, luidt het argument, kan de bestuurskracht beter aansluiten op de complexe bestuurlijke opdrachten van het lokale bestuur. Verschillende paden om tot schaalaanpassing te komen, werden hiertoe benoemd: vrijwillige fusies, intergemeentelijke samenwerking (voor ondersteunende diensten) en stadsregionale samenwerking.²

In de loop van de tweede helft van 2011 start, in opdracht van toenmalig minister van Binnenlands Bestuur Geert Bourgeois, door de provinciegouverneurs en het Agentschap Binnenlands Bestuur een inventarisatie van regionale samenwerkingsverbanden. Deze inventarisatie, voortvloeiend uit een advies van Vlabest³, werd gekoppeld aan de intentie om de bestuurlijke drukte en ‘verrommeling’ in Vlaanderen aan te pakken. Deze inventarisatie werd gevolgd door een analysefase per regio die moest uitmonden in een actieplan.

De nood aan schaal aanpassing wordt zowel gekaderd binnen een administratieve als politieke noodzaak: de hervormingen moeten lokale overheden efficiënter maken en het tegengaan van de zogenaamde bestuurlijke drukte die is ontstaan door het aangaan van verschillende samenwerkingsverbanden moet ervoor zorgen dat de democratische controle verhoogd kan worden.

De huidige Vlaamse Regering geeft in het regeerakkoord 2014-2019 aan te willen voortbouwen op de interne staatshervorming door de lokale besturen meer vertrouwen en verantwoordelijkheid te geven en hun bestuurskracht en autonomie te versterken. Bestuurskracht wordt expliciet gelinkt aan schaalgrootte, vertaald naar inwonersaantal. De grootste, maar ook middelgrote steden en gemeenten, krijgen meer autonomie en extra bevoegdheden en daarnaast zullen vrijwillige fusies financieel worden gestimuleerd. Terzelfdertijd worden de provincies verder afgeslankt, door hen de persoonsgebonden bevoegdheden en de mogelijkheden tot heffen van opcentiemen op onroerende voorheffing te ontnemen. Steden met meer dan 200.000 inwoners worden ‘provincievrij’.

Dit bestuurlijke verhaal staat uiteraard niet op zich en wordt, al dan niet in meerdere of mindere mate, geïnspireerd door de vaststelling dat er functionele relaties bestaan tussen lokale besturen die de administratieve gemeente- en stadsgrenzen overschrijden. Mensen verplaatsen zich (voor hun werk, verzorging, onderwijs, vrije tijd,...) en voelen zich daarbij niet gehinderd door administratieve grenzen. Reeds in 2003 spreekt het Witboek Stedenbeleid over de uitgezaaide stad in Vlaanderen, wijzend op het verschil in administratieve begrenzing en reële invloedssfeer vanuit de stad naar de regio. In 2008 werd de discussienota van het Kenniscentrum Vlaamse Steden over stadsregionale samenwerking gelanceerd en naar aanleiding van het Discussieplatform Rasterstad – Stadsregionale Samenwerking verscheen in 2009 ‘Een sterke stad en een sterke stadsregio’. Het toenmalige uitgangspunt blijkt nog steeds relevant: *“Veel facetten van de maatschappelijke laag functioneren op een hoger schaalniveau dan de centrumstad of de randgemeente. Burgers en private en (semi)publieke organisaties, zoals bedrijven, middenveldorganisaties, welzijns- en gezondheidsinstellingen, organiseren zich op en identificeren zich met een stadsregionale schaal. [...] De*

¹ Het debat in Vlaanderen is zeker niet uniek. In verschillende andere Europese landen en/of regio's bepalen structurele schaalhervormingen m.b.t. het lokale niveau de (inter)bestuurlijke agenda.

² Vlaamse Regering, Witboek Interne Staatshervorming, 2011, pp.30-31

³ Vlabest, conceptnota Interne staatshervorming, 21/12/2009. Deze conceptnota was een reactie op het rapport Cabus en De Rynck, ‘Een sterke stad in een sterke stadsregio’, waarin een exploratie gebeurde van de stadsregionale ontwikkelingen in de Vlaamse (centrum)steden.

ontwikkeling aan de ene zijde van de gemeentegrens kan daardoor niet verklaard worden zonder de ontwikkeling aan de andere kant van de gemeentegrens mee in beschouwing te nemen. Deze vaststelling geldt in feite in elke geografische context, maar is bijzonder in de stadsregio gezien de intensiteit van de grensoverstijgende relaties. Vandaar dat de interacties in een stadsregionale context niet alleen moeten verklaard maar vooral moeten aangepakt worden op niveau van de stadsregio.” (Cabus e.a., 2009, p.3).

Het beleidsmatig aanpakken van stads- of gemeentegrensoverschrijdende en bovenlokale vraagstukken in een samenwerkingsverband tussen stad en regio is niet wijdverspreid in Vlaanderen. Maar ondanks het ontbreken van een goed uitgebouwd stadsregionaal instrumentarium winnen vraagstukken die gerelateerd zijn aan de functionele verwevenheid tussen stad en regio aan belang en zien we in bepaalde regio's interessante denkpistes en voorzichtige aanzetten ontstaan.

Dit inventariserend onderzoek in opdracht van het Kenniscentrum Vlaamse Steden sluit – binnen het huidige meerjarenplan van het Kenniscentrum – aan op meerdere programmalijnen. Zowel bij het transitiedenken als het inspelen op demografische uitdagingen wordt gewezen op het potentieel van en de toenemende behoefte aan stadsregionaal denken, plannen en samenwerken. De programmalijn rond stadsregionale samenwerking vloeit dan ook voort uit de vaststelling dat lokale besturen, in casu centrumsteden, met meerdere uitdagingen worden geconfronteerd (demografisch, ruimtelijk, ecologisch, financieel,...) waarbij oorzaken en oplossingen mede (kunnen) worden gevoed vanuit de ruimere regio maar dat tegelijkertijd het instrumentarium daar doorgaans voor ontbreekt. De vraag rijst of en hoe deze aanzetten lokaal en bovenlokaal ondersteund en gefaciliteerd kunnen worden.

1.2. Doel

De studie heeft, naar analogie met de reeds afgewerkte verkennende studies in de andere programmalijnen van het Kenniscentrum Vlaamse Steden, een tweeledig doel:

- 1/ de opmaak van een actueel overzicht van de voor de centrumstad en haar regio relevante bestaande samenwerkingen
- 2/ het detecteren van succesfactoren en knelpunten die de aan- of afwezigheid van beleidsmatige samenwerkingspraktijken en het succes ervan kunnen duiden en dit in functie van beleidsaanbevelingen naar de diverse beleidsniveaus, gekaderd aan de hand van een aantal inspirerende voorbeelden uit het buitenland.

Concreet zijn dit de vragen die we hierbij beantwoord willen zien:

1. Welke beleidsmatige samenwerkingsverbanden, waar de centrumstad zelf een rol in opneemt, zijn relevant in een stadsregionale context?
2. Wat zijn randvoorwaarden, succesfactoren en knelpunten of hinderpalen in de uitgelichte cases?
3. Wat leert een analyse overheen alle cases ons over bestuurlijke aspecten van samenwerking, interbestuurlijke verhoudingen en noden of hinderpalen die centrumsteden ervaren om samen te werken met de besturen uit hun regio?
4. Kunnen we hieruit aanbevelingen formuleren naar de lokale besturen en naar de Vlaamse overheid?

1.3. Aanpak

De opdracht werd uitgevoerd gedurende 2 dagen per week in de periode mei 2014 – februari 2015 en werd begeleid door een stuurgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van de centrumsteden en experts (samenstelling stuurgroep, zie bijlage 1). Meerdere fasen werden hierbij doorlopen:

1. Inventarisatie van de samenwerkingsverbanden per centrumstad, op basis van de database opgemaakt via de zgn. 'regioscreening' en aangevuld en waar nodig gecorrigeerd door de vertegenwoordigers van de centrumsteden in de stuurgroep. Een screening van de bestuursakkoorden en meerjarenplannen naar ambities en intenties tot verdere samenwerking met de regio werd aanvullend gerealiseerd.

2. Uitwerken van een kader aan de hand waarvan de samenwerkingsverbanden kunnen worden ingedeeld en geïnterpreteerd, geïnspireerd door het onderzoek naar de voor het Vlaams ruimtelijk beleid relevante vormen van intergemeentelijke samenwerking (2012). Op basis hiervan gebeurde een selectie van cases, waarbij onze interesse uitging naar die cases waarbij samenwerking een beleidsmatig aspect in zich draagt.
3. Het opbouwen en uitwerken van de cases, in samenspraak met de vertegenwoordiger van de centrumstad, en het – per case – voeren van gesprekken met ambtelijke en politieke betrokkenen.
4. Overkoepelende analyse en aanbevelingen, die we vervolgens kaderden in het perspectief van inspirerende buitenlandse praktijken.

Dit opzet (doel en aanpak) noodzaakt tot enkele belangrijke nuances of kanttekeningen, te beginnen met de geïnventariseerde samenwerkingsverbanden.

We beperkten ons tot de samenwerkingsverbanden waar de centrumsteden een rol opnemen, zonder daarom noodzakelijk de initiërende partij te zijn. We zijn er ons echter van bewust dat dit het blikveld vernauwt en dat diverse processen (vb. regelgeving rond de financiering van ziekenhuizen, schaalvergrotingen binnen het onderwijslandschap,...) mee het kader bepalen waarbinnen het stadsregionale handelen zich in de toekomst al dan niet verder zal ontwikkelen. Het zich op de regio richten door semi-private en private actoren heeft ongetwijfeld gevolgen voor de functionele verwevenheid binnen deze regio, en kent geen bestuurlijke evenknie.

Ten tweede willen we aangeven dat een inventaris statisch oogt (en ook is) maar dat we er ons van bewust zijn dat samenwerkingsbehoeften, -afspraken... kunnen fluctueren in de tijd. We hebben dit tijdens de gesprekken opgevangen door naar de evolutie van de samenwerkingsdoelstellingen te vragen. Daarbij valt op dat samenwerkingsverbanden soms 'klein' beginnen, vb. via samenwerking op vlak van een gedeelde back office, maar bij opstart reeds de hoop (althans bij minstens één van de partners) inhoudt om op termijn een stap verder te kunnen zetten naar meer beleidsmatige samenwerking. De reden waarom binnen deze samenwerking nog niet tot een volgende stap is overgegaan, leert ons iets over de huidige situatie in de huidige (bestuurlijke) context.

Stadsregionaal handelen vereist een stad, een verdichte regio van functies en bewegingen rond deze stad en een reeks autonome gemeenten die van de stadsregio deel uitmaken.⁴ Elke stadsregio is anders. De aard van de beleidsproblematieken zal in hoofdlijnen wellicht vergelijkbaar zijn maar daarom niet overal identiek. In bepaalde regio's bestaan ook regionale samenwerkingen tussen gemeenten in de rand waarbij de centrumstad al dan niet opzettelijk uit beeld wordt gehouden. Deze samenwerkingen kunnen in het kader van (het ontbreken) van stadsregionaal handelen ook relevant zijn of worden.

Overigens willen we expliciteren dat – los van het feit dat Vlaanderen geografisch en ruimtelijk als één unieke ruimte, en in Europees perspectief, als een grote metropolitane regio zou kunnen worden beschouwd – de stadsregionale schaal geen vaststaand gegeven is. We worden geconfronteerd met kruisende schaalperspectieven waarbij de invloedssfeer van de ene centrumstad kan reiken tot voorbij de invloedssfeer van een nabijgelegen centrumstad of waarbij ook functionele verhoudingen tussen deze centrumsteden kunnen ontstaan. Dat Europese perspectief wijst er ons ook op dat het lokale niveau in Vlaanderen over het algemeen over beperkte bevoegdheden beschikt. We komen hier verder nog op terug.

1.4. Structuur

Dit rapport start in hoofdstuk 2 met het kader waarbinnen dit inventariserend onderzoek is opgevat. Hoofdstuk 3 beschrijft de case studies per centrumstad, die elk afzonderlijk kunnen worden gelezen. Hoofdstuk 4 geeft een aantal vaststellingen weer, over de verschillende case heen. In hoofdstuk 5 staan we stil bij twee buitenlandse voorbeelden, m.n. Nederland en Frankrijk om vervolgens in hoofdstuk 6 tot een aantal aanbevelingen te komen.

⁴ De Rynck en Voets, 2008

2. Samenspraak op stadsregionaal niveau

In wat volgt ontwikkelen we het kader aan de hand waarvan we de samenwerkingsverbanden per centrumstad hebben geïnventariseerd en betekenis hebben gegeven of ingedeeld. De aanzet hiertoe werd gegeven vanuit een onderzoek uit 2012 naar de voor het Vlaams ruimtelijk beleid relevante vormen van intergemeentelijke samenwerking (Instituut voor de Overheid, Hogeschool Gent, IDEA Consult en OMGEVING).⁵

2.1. Stadsregionaal samenwerken

2.1.1. Stadsregionaal

De focus van dit inventariserend onderzoek richt zich op de samenwerking tussen de centrumstad en de buurgemeente(n). Om te bepalen wat de relevante samenwerkingen tussen stad en rand zijn, vertrekken we niet vanuit een strikte territoriale afbakening van elke stadsregio. Uit de database van de regioscreening blijkt immers dat centrumsteden veel samenwerkingsverbanden aangaan en dat de regionale afbakening van die samenwerkingsverbanden kan verschillen naargelang het doel of voorwerp van de samenwerking, de initiërende partij (al dan niet vanuit een ander bestuursniveau),... We bekijken het stadsregionaal handelen vanuit de functionele invalshoek. Interacties tussen een stad en de aangrenzende gemeenten zijn divers en kunnen bijgevolg aanleiding geven tot samenwerkingen in verschillende (regionale) samenstelling. Dit inventariserend onderzoek wil in kaart brengen welke antwoorden werden en worden geformuleerd om bestuur en beleid van de maatschappelijke en functionele verwevenheid van stad en rand op elkaar af te stemmen.

2.1.2. Samenwerking tussen lokale besturen onderling (al dan niet met (semi-)private partners)

Cruciaal in het benaderen van de verschillende vraagstukken die de administratieve grenzen van de stad overstijgen is de intentie tot samenwerking. Uitgangspunt hierbij is dat samenwerking pas betekenis krijgt als de nagestreefde doelstellingen duidelijk zijn. Samenwerking kan ontstaan omwille van verschillende behoeften en afwegingen. Zowel deze behoeften, als de afwegingen om al dan niet tot samenwerking over te gaan of de aangegane samenwerking stop te zetten, zijn niet statisch maar kunnen wijzigen doorheen de tijd. Bovendien kan de behoefte tot samenwerking soms pas ontstaan binnen en vanuit de interactie.

De literatuur wijst op verschillende beweegredenen die tot samenwerking kunnen leiden:

- Enerzijds zijn er beheersmatige of eerder economische motieven voor krachtenbundeling op intergemeentelijk of (stads)regionaal niveau. Het gaat om efficiëntieverhoging en kostenbesparing, vb. door schaalvergroting of het verhogen van de kritische massa, ten behoeve van de uitvoering van lokale taakstellingen.
- De nood aan afstemming tussen twee of meerdere besturen rond intergemeentelijke vraagstukken.
- Daarnaast kan de complexiteit van bepaalde bovenlokale uitdagingen leiden tot beleidsmatige afstemming, visievorming,...
- Sommige samenwerkingsverbanden ontstaan echter vanuit wetgevende kaders of financiële incentives (subsidies,...) van andere beleidsniveaus (provinciaal, regionaal, federaal, Europees).

Samenwerking kent verschillende dimensies en kan bijgevolg diverse vormen aannemen. Naast het voorwerp van de samenwerking (beheer of beleid), kunnen we volgende dimensies onderscheiden:

- Initiatie: samenwerking tussen lokale besturen is in principe vrijwillig (zuiver of vanuit een ander beleidsniveau gestimuleerd) maar samenwerking kan in bepaalde gevallen ook vanuit een ander beleidsniveau worden opgelegd
- Duurtijd: samenwerking kan beperkt zijn in de tijd of kan permanente vormen aannemen

⁵ Instituut voor de Overheid KU Leuven, Departement HABE Hogeschool Gent, IDEA Consult, OMGEVING, Onderzoek naar de voor het Vlaams ruimtelijk beleid relevante vormen van intergemeentelijke samenwerking. Eindrapport. 12 november 2012

- Graad van formalisatie: informele afspraken, overeenkomsten, al dan niet met het oprichten van een structuur

In dit verkennend onderzoek willen we de scope breed houden en ons niet louter beperken tot de vrijwillige en geformaliseerde samenwerkingsvormen tussen lokale besturen. We hebben bij de inventarisatie ook aandacht voor samenwerking geïnitieerd vanuit regionale partnerschappen (vb. eventuele samenwerking ontstaan vanuit het middenveld, de bedrijfswereld of kennisinstellingen) of vanuit regionale instituties (vb. Resoc), alsook voor stadsregionale samenwerking met een interbestuurlijke (of verticale) component. De beperking die we ons opleggen, houdt in dat de centrumstad minstens een rol moet opnemen (die niet noodzakelijk de initiërende rol is). Dit impliceert dat we samenwerkingsverbanden tussen louter en alleen private of semi-private actoren niet in kaart brengen.

Om de inventarisatie overzichtelijk te houden, de geïnventariseerde verbanden betekenis te geven en op een geaggregeerd niveau beleidsaanbevelingen te formuleren, werkten we een analysekader uit. Dit analysekader werd oorspronkelijk als continuüm ontwikkeld, maar na advies van de stuurgroep tot een matrix teruggebracht. We geven beiden mee in wat volgt.

2.2. Analyse kader

Op basis van de aard van de samenwerking en de andere, hierboven opgesomde dimensies van samenwerking kunnen we verschillende samenwerkingsvormen onderscheiden.

2.2.1. Samenwerkingstypes

1. Onderlinge afspraken over lokale taken, gedeelde diensten in functie van het individueel sterker worden van elk deelnemend lokaal bestuur

Lokale besturen kunnen op eigen initiatief afspraken maken en overeenkomsten sluiten om bepaalde taken of opdrachten samen aan te pakken uit doelmatigheids- en/of schaaloverwegingen, om een vereiste kritische massa, een noodzakelijk specialisatie- of expertiseniveau te bereiken,... Er wordt gekozen voor samenwerking in functie van de versterking van de individuele gemeentelijke organisaties. De aansturing blijft in de gemeente zelf. Samenwerking kan worden beschouwd als 'verlengd lokaal bestuur'.

Deze samenwerking kan op verschillende manieren vorm worden gegeven en dit zal afhangen van de specifieke afwegingen die de lokale besturen maken: contractvorm zonder nieuwe organisatie, een nieuwe organisatievorm conform het decreet intergemeentelijke samenwerking, het inbedden van deze nieuwe gemeenschappelijke dienstverlening of uitbreiding van taken van een bestaande dienst binnen een bestaande organisatie (vb. streekontwikkelingsintercommunale).

De opportuniteit voor samenwerken situeert zich in het boeken van efficiëntiewinsten binnen elk afzonderlijk bestuur (vnl. samenwerken uit financiële overwegingen): er worden schaalvoordelen verwacht op vlak van ondersteunende diensten (financiën, juridische cel, HR, IT, aankoopbeleid, infrastructuur,...). Op een aantal vlakken kunnen ook groepsaankopen worden gerealiseerd (vb. strooizout, verzekeringen, etc.) of kan personeel worden 'gedeeld': vb. een stedenbouwkundig ambtenaar.

Een in hoofdzaak beheersmatige intergemeentelijke samenwerkingsvorm (vb. aanbieden woonloket aan inwoners van betrokken gemeenten) kan in een verdere fase ook een opstap bieden naar een beleidsmatige samenwerking vanuit de eigen bevoegdheden (opmaak woonplan of toewijzigingsreglement).

2. Interactie tussen lokale besturen i.f.v. afstemming rond intergemeentelijke vraagstukken, met focus op het gemeentelijk belang

Beleidsuitvoering van het ene lokale bestuur kan effecten hebben voor buurgemeenten. Wanneer de reikwijdte van een bepaalde problematiek (woonbehoeften, groenzones,...) de administratieve gemeentegrenzen overschrijdt, is samenwerking tussen de betreffende lokale besturen wenselijk.

Het betreft aspecten die interacties tussen gemeenten vereisen vanuit de gemeentelijke bevoegdheden. Dit impliceert niet per definitie dat deze samenwerking tot het bovenlokale niveau uitstijgt. De effecten of de reikwijdte van de problematiek kunnen/kan binnen een intergemeentelijke context door de lokale besturen onderling afgestemd worden en het voorwerp zijn van duidelijke lokale besluitvorming. Het onderscheid met 1 is dat gemeenten niet enkel samenwerken om de individuele bestuurskracht te versterken maar ook elkaar willen beïnvloeden binnen een bepaald beleidsdomein: het gaat om beleidsdoelen die beleidsmatige afstemming tussen gemeenten vereisen en waarbij individuele beleidsbeslissingen vanuit een gemeenschappelijk 'gemeentelijk' belang moeten worden bekeken. Het gaat om beleids- of projectmatige vormen van overleg en realisaties tussen gemeenten die kunnen leiden tot betere coördinatie en samenwerking tussen gemeenten en tot afstemming van hun beleid.

3. Samenwerking in functie van afstemming rond bovenlokale thema's (en ontwikkeling van de stadsregio), vaak in functie van (her)verdeling en geïnitieerd door lokale besturen

Zoals reeds gesteld reiken bepaalde functionele relaties (woon-werkrelaties, mobiliteit, gebruik van voorzieningen,...) verder dan de administratieve grens van een stad of gemeente. Een geïntegreerde (strategische) benadering of beleidsvisie op een stadsregionaal schaalniveau wordt in bepaalde gevallen wenselijk (vb. omwille van de ambitie om kwaliteitsvolle en evenwichtige oplossingen mogelijk te maken). Samenwerking tussen stad en omliggende regio vormt een specifieke arena waarin beleidsmatige samenwerking gestalte kan krijgen. Stadsregionale kwesties zijn per definitie bovenlokale vraagstukken, de focus ligt op het beter afstemmen van beleid en bestuur op de maatschappelijke en functionele verwevenheid tussen stad en regio. Vormen van samenwerking die zich enten op deze bovenlokale thema's vergen visie en ambitie van de deelnemende lokale besturen. Centraal in deze samenwerkingsvorm staan: ontwikkeling van visie-opbouw, het vormen van strategische planning rond gemeenschappelijke thema's.

Intercommunales voor streekontwikkeling kunnen hierin een rol opnemen, ook kunnen er (al dan niet tijdelijke) project- of andere verbanden ontstaan die gericht zijn op deze afstemming en geïnitieerd worden door lokale besturen. Vaak is een (structurele) samenwerking met het middenveld, bedrijfsleven,... essentieel: zie hiervoor 4. Daarenboven overstijgt de problematiek dikwijls de gemeentelijke bevoegdheden en komt er vaak ook een interbestuurlijk aspect om de hoek kijken: zie hiervoor 5 & 6.

4. Afstemming rond stadsregionale, bovenlokale thema's, (mede)geïnitieerd door private en non-profit partnerschappen

De eerste drie vormen van samenwerking worden allen geïnitieerd door lokale besturen. Het is echter best mogelijk dat ook andere, niet-publieke, actoren initiatieven nemen tot het bekomen van een betere stadsregionale afstemming voor bepaalde bovenlokale thema's. Het kan gaan om de zgn. 'quadruple helix' partijen of partnerschappen: kennisinstellingen, bedrijfswereld, burgers/middenveld en de overheid.

5. Afstemming rond stadsregionale, bovenlokale thema's, (mede)geïnitieerd door bestaande (evt. door andere overheden opgerichte) regionale instituties

Naast de door lokale overheden of regionale partnerschappen geïnitieerde stadsregionale initiatieven is het ook denkbaar dat bepaalde regionale instituties, die in een vroeger leven vanuit een ander beleidsniveau in het leven werden geroepen, een stadsregionale dynamiek op gang kunnen brengen. In een aantal domeinen verplicht de Vlaamse overheid de installatie van samenwerkingsverbanden met een permanente basis. Kenmerkend voor deze structuren is dat ze eenzelfde format kennen voor heel Vlaanderen. Het kader waarbinnen de lokale actoren kunnen samenwerken, wordt bepaald door Vlaanderen. Het Regionaal Sociaaleconomisch Overlegcomité (Resoc) is een voorbeeld van dergelijke, door Vlaanderen opgelegde, samenwerkingsverbanden. Het is echter denkbaar dat deze opgelegde samenwerkingsverbanden op regionaal niveau na verloop van tijd een eigen dynamiek, werkwijze en strategie gaan ontwikkelen die resulteert in

nieuwe, niet van bovenaf aangestuurde, initiatieven waardoor afstemming mogelijk wordt gemaakt op een bovenlokaal en eventueel stadsregionaal niveau.

6. Interbestuurlijke samenwerking

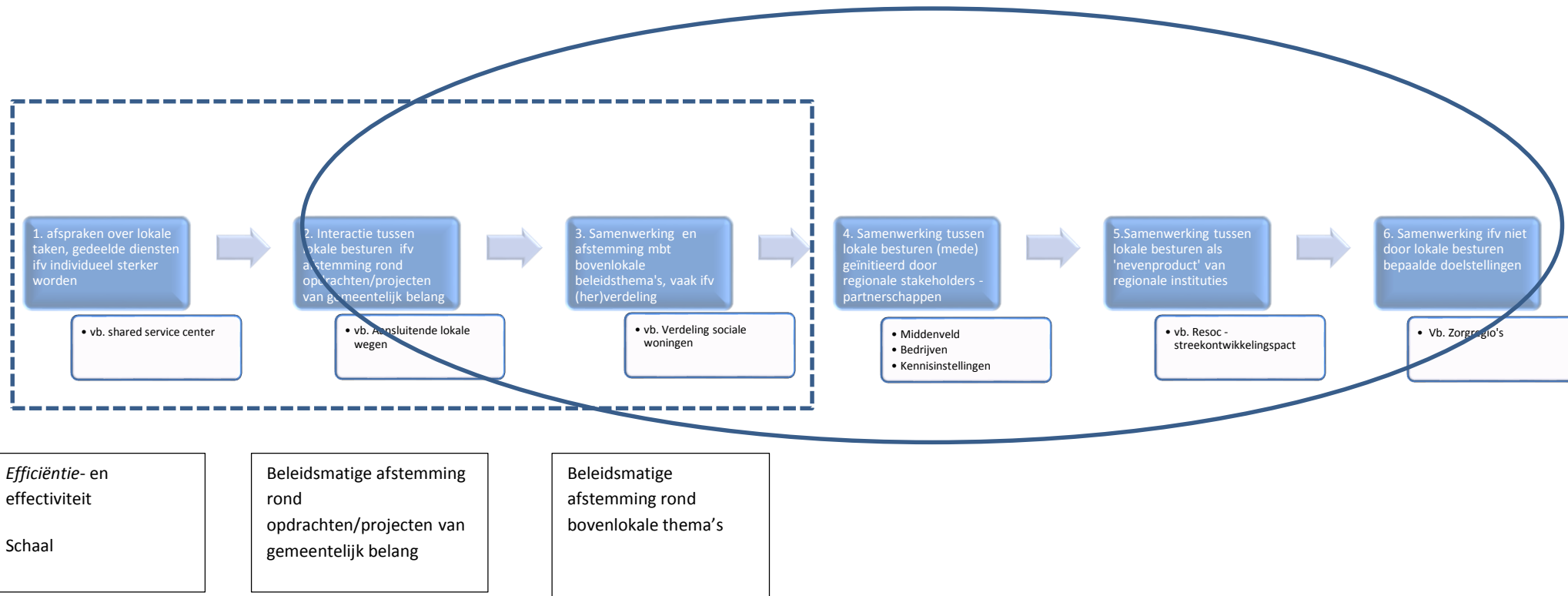
Samenwerking kan in bepaalde gevallen van de sfeer van vrijwilligheid en autonomie verschuiven naar de sfeer van aangestuurde tot verplichte en van bovenaf opgelegde samenwerking. Andere dan de lokale bestuurlijke niveaus kunnen als initiator optreden van de door hen uitgetekende functionele regio's voor een bepaald domein (v. zorgregio's) of kunnen de installatie van samenwerkingsverbanden met permanente basis opleggen (vb. politiezones i.f.v. het bereiken van een bepaalde schaalgrootte). Gemeenten nemen in deze gevallen taken op in opdracht van of in delegatie van deze overheden. Het betreft hier in vele gevallen een interbestuurlijke samenwerking: gemeenten worden ingezet in het kader van beleidsdoelstellingen die niet autonoom door de gemeenten worden bepaald. Daarnaast is het ook mogelijk dat deze 'hogere' overheden in de hoedanigheid van actor betrokken partner zijn in een aantal (al dan niet tijdelijke of ad hoc) samenwerkingsverbanden.

Uit deze interbestuurlijke samenwerking kan uiteraard een zeker vertrouwen tussen gemeenten groeien, waardoor dit in een latere fase kan uitgroeien tot andere samenwerkingsvormen. Het gaat hier niet per definitie om beleidsmatige samenwerkingsvormen. Het zijn echter voornamelijk de samenwerkingsvormen die leiden tot beleidsmatige samenwerking die, in het kader van deze inventarisatie-oefening, onze interesse wegdragen.

2.2.2. Continuüm van samenwerkingsvormen

We hebben bovenstaande types in een eerste fase uitgezet in een continuüm, zoals onderstaand weergegeven in figuur 1. Door deze types op een continuüm te plaatsen, wordt meteen ook de relativiteit van de grenzen tussen deze types duidelijk. De theoretische scheiding tussen deze verschillende types zal in realiteit minder strak zijn: vb. een intercommunale kan in de ene regio samenwerking initiëren die tot type 1 behoort en in een andere regio neigen naar type 2 of zelfs 3. Kwalitatieve benadering is dus een vereiste om ervoor te zorgen dat het continuüm in figuur 1 ook juist wordt geïnterpreteerd. Het continuüm is gebaseerd op formele criteria en doet geen kwalitatieve uitspraken. We willen er dan ook uitdrukkelijk op wijzen dat de plaats van een bepaalde vorm van samenwerking op het continuüm geen waardeoordeel of kwaliteitslabel inhoudt.

Figuur 1 – Types samenwerkingsverbanden

Lokaal geïnitieerd - Horizontaal - vrijwillig

Bovenlokaal geïnitieerd- Verticaal - Aangestuurd/opgelegd

2.2.3. Dimensies van samenwerking: matrix

De stuurgroep was van mening dat de gehanteerde voorstelling in figuur 1 o.a. onvoldoende expliciet aangeeft wie het initiatief neemt tot samenwerking voor types 1 t.e.m. 3 en er bij de types 4 t.e.m. 6 te veel nadruk wordt gelegd op wie de samenwerking initieert, eerder dan nadruk te leggen op de doelstelling van de samenwerking. Het continuüm kan de indruk wekken dat samenwerking, geïnitieerd vanuit andere beleidsniveaus, per definitie gericht is op beleidsmatige samenwerking. Met de opgaves waar de steden voor staan, werd ook de vraag opgeworpen of de beheersmatige vormen van samenwerking nadrukkelijk aan bod moeten komen. Zoals we eerder al aangaven, is het mogelijk dat samenwerkingen evolueren doorheen de tijd en oorspronkelijk beheersmatige samenwerkingen uitgroeien tot beleidsmatige samenwerking.

Op basis van de bespreking in de stuurgroep werd onderstaande matrix als alternatief instrument uitgewerkt. Initiatieven en ambities van stadsregionale samspraak worden er in opgedeeld naar gelang de initiatie (lokaal/bovenlokaal), het beheers- of beleidsmatige karakter, het publieke of gemengde karakter en het al dan niet beschikken over rechtspersoonlijkheid. Aan de hand van een kleurcode werd de finaliteit verder verduidelijkt (cfr. infra). Net als bij het continuüm van samenwerkingsvormen zijn we er ons terdege van bewust dat sommige cases (vb. naargelang de respondenten die worden bevroegd, de fase waarin ze zich bevinden,...) mogelijks alsnog anders ingedeeld zouden kunnen worden. Samenwerkingen zijn ook niet onveranderlijk in de tijd en kunnen bijgevolg evolueren waardoor ze tijdelijk tot meerdere types kunnen behoren of doorheen de tijd op een andere plaats in de matrix kunnen worden ondergebracht.

Figuur 2 – Matrix met samenwerkingsstypes

STAD		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
BOVENLOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek						
	Gemengd						
LOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek						
	Gemengd						

Het toepassen van een kleurschakering per cel laat toe het doel of de focus van het samenwerkingsverband verder te expliciteren.

EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT - SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV INTERGEMEENTELIJKE VRAAGSTUKKEN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV INTERGEMEENTELIJKE VRAAGSTUKKEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV INTERGEMEENTELIJKE VRAAGSTUKKEN	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV INTERGEMEENTELIJKE VRAAGSTUKKEN EN BOVENLOKALE THEMA'S	
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S		

3. Inventarisatie en cases

3.1. Regioscreening

We verwezen in paragraaf 1 reeds naar de regioscreening waarbij in opdracht van toenmalig Vlaams Minister van Binnenlands Bestuur Bourgeois een inventarisatie werd gemaakt van samenwerkingsverbanden, structuren en gebiedsafbakeningingen tussen de lokale besturen en de Vlaamse overheid. Deze inventarisatie gebeurde in de tweede helft van 2011 en werd uitgevoerd door de gouverneurs en het Agentschap Binnenlands Bestuur. De database⁶ bevat in totaal 2.228 samenwerkingsverbanden, gaande van informeel overleg tussen gemeentelijke ambtenaren over dienstverlenende intergemeentelijke samenwerkingsverbanden tot en met Vlaamse structuren of afbakeningingen zoals de zorgregio's of CAW's.⁷

De inventaris 'regioscreening' bevat samenwerkingsverbanden waar lokale besturen aan deelnemen. Dit gaat van zwaar juridische verankerde structuren, over informele samenwerkingsverbanden tussen ambtenaren van enkele buurgemeenten, over samenwerkingsverbanden geïnitieerd door de Vlaamse of federale overheid om eigen beleid lokaal uitvoering te geven tot gebiedsafbakeningingen. Het gaat dus zeker niet enkel over intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, zoals bepaald in het decreet van 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking. De samenwerkingsverbanden werden door het Agentschap Binnenlands Bestuur als volgt ingedeeld:

- Een lokaal samenwerkingsverband is opgericht door het lokale bestuur
- Een provinciaal samenwerkingsverband is opgericht door het provinciaal bestuur
- Een Vlaams samenwerkingsverband is geïnitieerd door de Vlaamse overheid, met de bedoeling Vlaams beleid op lokaal niveau uit te voeren
- Een federaal samenwerkingsverband is geïnitieerd door de federale overheid, met de bedoeling federaal beleid op lokaal niveau uit te voeren
- Een grensoverschrijdend samenwerkingsverband is een samenwerkingsverband met partners uit verschillende landen
- Een belangenorganisatie is een samenwerkingsverband dat opkomt voor de belangen van een bepaalde groep
- Een gebiedsafbakening is een indeling van de gemeenten in Vlaanderen in groepen op basis van bepaalde criteria

In het kader van de inventarisatieoefening van het Kenniscentrum werd, om te vermijden dat de centrumsteden opnieuw allerlei basismateriaal zouden moeten aanleveren, geput uit de database van de regioscreening. Dit heeft er toe geleid dat we een aantal variabelen uit de database hebben gedefinieerd aan de hand waarvan we een eerste screening konden maken van samenwerkingsverbanden die gericht zijn op de types die we ontwikkelen in bovenstaande matrix.

We zijn daarbij op zoek gegaan naar die samenwerkingsverbanden waarin minstens de centrumstad vertegenwoordigd is (variabele: gemeente - OCMW); dit konden zowel – afhankelijk van het type – publiek-publieke samenwerkingen zijn als publiek-(semi-)private verbanden (variabele: interorganisatorische vorm). We verwachtten dat de beheersmatige samenwerking zich vooral vertaald zouden hebben in informatienetwerken of dienstverlenende netwerken (variabele: functie); samenwerkingsverbanden gericht op beleidsmatige, gemeentegrensoverschrijdende of stadsregionale thema's zullen zich dan eerder manifesteren als actie- of ontwikkelingsnetwerk (variabele: functie). Bij interbestuurlijke samenwerking gaat het ook vaak over 'regionale indeling met het oog op planning' en kunnen we spreken over een multi-level netwerk (lokaal bestuur + Vlaams en/of federaal). We vatten dit samen in onderstaande Tabel 1. Het onderscheid tussen de verschillende types is niet altijd te maken op basis van deze variabelen en veronderstelt verdere kwalitatieve analyse.

⁶De database kan worden geraadpleegd op de website van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staatsvorming/eerste-resultaten-van-de-inventarisatie-oefening>

⁷ Regioscreening. Bestuurlijke regionale samenwerking in Vlaanderen. Inventarisatie en analyse. ABB, 2012

Tabel 1 – Koppeling typologie met variabelen Regioscreening

Kenmerken	Variabelen database regioscreening			
	Functie	Lokaal niveau of multi-level ⁸	Initiatiefnemer	Interorganisatorische vorm
Beheersmatig, ifv schaalvergroting/capaciteits-versterking	Dienstverlenend of informatienetwerk	Lokaal	Gemeente, OCMW, IGS	Publiek-publiek Publiek-(semi-)privaat
Beleidsmatig, gemeentegrensoverschrijdende thema's maar vanuit gemeentelijke focus	Dienstverlenend netwerk Actienetwerk Ontwikkelings-netwerk	Lokaal	Gemeente, OCMW, IGS	Publiek-publiek Publiek – (semi-)privaat
Beleidsmatig, gemeentegrensoverschrijdende thema's, focus op bovenlokaal/ regionaal belang	Actienetwerk Ontwikkelingsnetwerk	Lokaal	Gemeente, OCMW, IGS	Publiek-publiek Publiek – (semi-)privaat
Beleidsmatig, (stads)regionale ontwikkeling geïnitieerd vanuit middenveld, bedrijfswereld, kennissector,...	Actienetwerk Ontwikkelingsnetwerk	Lokaal	Semi-privaat, IGS, andere	Publiek-publiek Publiek-(semi-)privaat
Beleidsmatig, (stads)regionale ontwikkeling geïnitieerd vanuit regionale instituties	Actienetwerk Ontwikkelingsnetwerk Regionale indeling met het oog op planning	Multi-level	RESOC/SER, Provincie	Publiek-publiek Publiek-(semi-)privaat
Beleidsmatig, interbestuurlijk, (stads)regionale ontwikkeling	Actienetwerk Ontwikkelingsnetwerk Regionale indeling met het oog op planning	Multi-level	Vlaanderen/ Federaal	Publiek-publiek Publiek-(semi-)privaat

De screening van de database betekende uiteraard slechts een eerste stap en had vooral een verkennende meerwaarde. Deze eerste screening heeft aangetoond dat de selectie aan de hand van een kwalitatieve analyse verder moest worden aangevuld en waar nodig gecorrigeerd. Immers, niet alle informele initiatieven werden in de database van de regioscreening opgenomen, andere zijn voor onze inventarisatie niet relevant, niet alle variabelen werden ingevuld (lege velden waardoor sommige verbanden niet automatisch geselecteerd worden),... Daarenboven is het net eigen aan een continuüm dat niet alle initiatieven eenduidig in één type onder te brengen zijn, enkel kwalitatieve aanvulling kan hier verduidelijking brengen. Wat alvast uit de eerste selectie is gebleken, is dat het aantal samenwerkingsverbanden tussen centrumstad en regio die een beleidsmatige focus op bovenlokale themata hebben, niet frequent voorkomen.

Analyse op de regioscreening database (ABB, 2012) heeft reeds aangetoond dat clusters in bestuurlijke samenwerking te onderscheiden vallen, die niet te duiden vallen binnen één vast niveau van grenzen. Bepaalde gemeenten werken, op basis van de in de database opgenomen samenwerkingsverbanden, intensiever samen met een bepaalde groep van gemeenten dan met andere. Het is niet de bedoeling deze clusteranalyse hier te herhalen, wel maken we daar, waar relevant, gebruik van deze analyse en gaan we, via de interviews na, wat mogelijke factoren zijn die deze clusters al dan niet mee kunnen helpen verklaren.

De inventaris – database Regioscreening is gedurende de looptijd van het inventariserend onderzoek aan verschillende updates onderworpen. De eerste screeningsoefening gebeurde op de versie 26 juni 2013. Inmiddels vond een nieuwe update plaats. In wat volgt baseren we ons op de versie van 9 december 2014.

⁸ Lokaal: initiatiefnemer is gemeente, OCMW of IGS, Vlaanderen/Federaal zijn geen initiatiefnemer maar ook geen actor; multi-level: initiatiefnemer kan ook provincie, Vlaanderen of Federaal zijn

In het vervolg van dit hoofdstuk geven we weer welke cases werden geselecteerd uit het resultaat van de inventarisatie per centrumstad, gerealiseerd op basis van de screening van de database van ABB en verdere aanvulling en correctie via de leden van stuurgroep. Vervolgens geven we hierna – en dit telkens afzonderlijk per centrumstad – een overzicht van de selectie uit de database regioscreening, de bewerkte inventarisatie volgens de uitgewerkte matrix en een bespreking van de cases.

3.2. Cases: overzicht

Onderstaande tabel 2 geeft het overzicht van de geselecteerde cases per centrumstad, opgemaakt na een eerste tussentijdse analyse van de verschillende matrices per centrumstad.

Over de verschillende matrices heen viel daarbij op dat er, in verhouding tot wat reeds was geselecteerd vanuit de database van de regioscreening, weinig onverwachte of nieuwe elementen naar boven komen inzake beleidsmatige samenwerkingsinitiatieven tussen centrumstad en gemeenten in de omliggende regio. Dit kan gedeeltelijk verklaard worden door het feit dat we vertrekken vanuit de invalshoek van de lokale besturen: we gaan op zoek naar initiatieven waarbij de centrumsteden een rol spelen; hetzij als initiator hetzij als participant. Dit resulteerde in een selectie van zuiver publieke en gemengde (publiek-(semi)private) initiatieven.

Een bijkomende vaststelling was dat beheersmatige samenwerkingsinitiatieven tussen centrumsteden en omliggende gemeenten sterk vertegenwoordigd zijn in het overzicht. Centrumsteden gaan duidelijk op zoek naar manieren om, samen met de buurgemeenten, expertise op te bouwen en te delen, schaalvoordelen inzake beheer te ontwikkelen en samen efficiëntie te verhogen. Deze vaststelling bevestigt wat ook reeds in wetenschappelijk onderzoek werd aangetoond: de kosten/batenafweging om over te gaan tot samenwerking helt sneller over naar een positieve keuze wanneer het gaat over minder als politiek bedreigend overkomende vraagstukken, zoals schaalproblemen, die meteen ook een financiële win kunnen opleveren voor de (omliggende) lokale besturen.

Wat daarnaast opvalt is de aanwezigheid van de invloed vanuit de Vlaamse overheid in het overzicht van samenwerkingsverbanden. De Vlaamse overheid stelt bestuurlijke kaders op (vb. decreet op de intergemeentelijke samenwerking van 2001), legt in een aantal sectoren de oprichting van een aantal samenwerkingsverbanden volgens een door haar vastgelegde schaal op (vb. RESOC), of voorziet geografische gebiedsafbakening (vb. voor zorg). In een aantal cases treedt de Vlaamse overheid op als actor en/of medespeler (vb. Gemeenschappelijk mobiliteitsplan Hasselt-Genk, Project Gentse Kanaalzone,...).

In eerder onderzoek is reeds betoogd dat deze specifieke setting van multi-level governance, waarbij de Vlaamse overheid bevoegd is voor heel wat beleidsdomeinen waarbinnen lokale – en dus ook stadsregionale – vraagstukken zich situeren, specifiek is voor de Vlaamse situatie en dat bijgevolg de bestuurlijke bevoegdheden van onze steden en gemeenten beperkt, of zelfs zwak, zijn.⁹ De uitgebreide bevoegdheden van de Vlaamse overheid zorgen voor een sterke verwevenheid tussen het lokale en centrale niveau.

Bij de selectie van de cases hebben we rekening gehouden met de vraag om in eerste instantie zoveel mogelijk samenwerkingsverbanden te selecteren met een beleidsmatige insteek. We zijn dus op zoek te gegaan naar die samenwerkingsverbanden waarin stad en omliggende regio voor bepaalde bovenlokale problematieken tot regionale beleidsvorming trachten over te gaan, naar cases waar er eventueel een vraag leeft bij de centrumstad maar de stap naar beleidsmatige samenwerking (momenteel) niet gezet wordt, naar cases waarbij men een poging tot beleidsmatige samenwerking heeft proberen opzetten maar waarbij dit opzet is gefaald. We gingen m.a.w. op zoek naar die initiatieven waarbij men probeert een stap verder te zetten dan het louter en alleen samenwerken omwille van efficiëntie- of effectiviteitswinst. Gelet op het belang en de rol van de Vlaamse overheid beperkten we ons daarbij niet tot die cases waar een lokaal bestuur de initiërende partij is. Onderstaand overzicht geeft weer welke cases finaal werden geselecteerd. We merken daarbij een bijna 50-50% onderverdeling tussen enerzijds lokaal en bovenlokaal geïnitieerde cases.

⁹ Temmerman, C., De Rynck, F., Voets, J. en Wayenberg, E., De problematiek van de stadsregio's in Vlaanderen: de nood aan een Vlaamse agenda. In: VTOM, 2012, 4, pp.55-69

Tabel 2 – Geselecteerde cases

		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
BOVENLOKAAL GEÏNITEERD	Publiek			Brussel: TO.P Noordrand Kortrijk: afbakening regionaalstedelijk gebied ikv woonbeleid Oostende: Metropolitaaan Kustlandschap 2100 Sint-Niklaas: afbakening N70			
	Gemengd			Brugge: Trefpunt Zorg	Aalst: Zorginnovatiecluster		
LOKAAL GEÏNITEERD	Publiek			Antwerpen: Labo XX en strategisch project Genk / Hasselt: mobiliteitsplan Oostende: Groen Lint	Turnhout: Stadsregio Turnhout en strategisch project	Roeselare: ILV Associatie Midwest	Mechelen: Oprichting Zorgbedrijf
	Gemengd			Gent: Project Gentse Kanaalzone		Leuven: Interleuven, burgemeesters-overleg en regionale visie mobiliteit	

3.3. Bespreking cases

3.3.1. Aalst- Zorginnovatiecluster vzw

Inventaris regioscreening

De regio Zuid–Oost–Vlaanderen omvat twee clusters: Oudenaarde (en omstreken) en Aalst (en omstreken). Aalst is de enige centrumstad in het gebied en is een centraal punt op de verbindingsweg tussen Brussel en Gent. Het is een fusiegemeente waarbij de stad Aalst werd uitgebreid met de deelgemeenten Hofstade, Gijzegem, Moorsel, Herdersem, Nieuwerkerken, Baardegem, Meldert en Erembodegem. Naast Aalst zijn er in de regio enkele stedelijke kernen zoals Geraardsbergen, Ninove, Oudenaarde, Ronse en Zottegem. Daar waar het arrondissement Aalst meer aansluit bij het centraal kerngebied van de ‘Vlaamse Ruit’, leunt het Oudenaardse eerder aan bij de driehoek Kortrijk/Roeselare – Gent – Brugge/Zeebrugge.¹⁰

Op het niveau van de regio Zuid-Oost Vlaanderen vinden we o.a. de intercommunale SOLva (ontwikkeling industrieterreinen, woningbouw, opmaak RUP’s) en het Streekoverleg Zuid-Oost-Vlaanderen terug. Vanuit het Streekoverleg zijn er trouwens duidelijk inspanningen geleverd om het werkingsgebied van SOLva uit te breiden zodat het kon samenvallen met het werkingsgebied van het Streekoverleg zelf.

Ontstaan

Het meerjarenplan 2014-2019 van de Stad Aalst erkent dat de aanwezigheid van hoogstaande zorg- en verzorgingsinstellingen een grote troef is voor de stad Aalst. Het bestuur wil zich de komende jaren (blijven) profileren als zorgstad, waarbij de aanwezigheid van (inter)nationaal befaamde zorginstellingen als economisch speerpunt dient te worden uitgespeeld, bvb. om economische randactiviteiten, verwant aan de zorgsector, naar de stad te trekken. Het meerjarenplan stelt daarbij dat zorg een hefboom kan zijn om Aalst en de regio Zuid-Oost-Vlaanderen naar een hoger niveau te tillen. Dit vertaalt zich in de doelstelling: “Zorg als economisch speerpunt verder ontwikkelen”, wat geoperationaliseerd wordt via het proeftuinplatform ‘Ageing in place in Aalst’ (IWT gesubsidieerd). Het belang van het ‘zorgverhaal’ voor Aalst en de ruimere regio valt te verklaren vanuit demografisch, economisch en tewerkstellingsoogpunt.

De regio Zuid-Oost Vlaanderen wordt, ondanks de lage werkgelegenheidsgraad, gekenmerkt door een hoge werkzaamheidsgraad wat verklaard wordt door de pendelbeweging buiten de regio: dagelijks gaan er ruim 86.000 mensen buiten de regio werken.¹¹ De zorgsector is één van de grotere werkgevers in de regio. De lage werkgelegenheidsgraad in rekening gebracht, wordt de zorgsector ook door het Streekoverleg als één van de cruciale hefbomen beschouwd voor de verdere ontwikkeling van de regio.

De Zorginnovatiecluster vzw (ZIC) is ontstaan vanuit het streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen en is officieel van start gegaan in 2011. ZIC werd opgestart als een met ViA middelen gesubsidieerd project binnen het streekoverleg. De idee om in te zetten op zorginnovatie werd ingegeven vanuit een poging om de ‘minpunten’ in de regio, m.n. de lage tewerkstelling in eigen streek, het te beperkt of niet aanboren van subsidies en de toenemende vergrijzing, om te buigen naar een pluspunt door ze te koppelen aan de sterke aanwezigheid van de social profit in de regio. Dit impliceert een visie op langere termijn waarvan de directe opbrengst moeilijk te becijferen valt.

Doel van de vzw is innovatie en ondernemerschap in de zorg initiëren, stimuleren en ondersteunen. In functie daarvan wil de zorginnovatiecluster de dialoog tussen overheid, onderwijs, zorgverstrekkers en bedrijfsleven in de regio gaande houden. Om dat te bereiken zet de Zorginnovatiecluster in op drie belangrijke pijlers:

- Dé inspiratie- en ontmoetingsplaats voor zorgeconomie worden
- Zuid-Oost Vlaanderen uitbouwen tot zorgeconomische topregio
- Hét kenniscentrum voor zorgeconomie zijn

¹⁰ Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen, 2013-2018 Streekpact. Duurzaam en innovatief werken en ondernemen in Zuid-Oost Vlaanderen. 2014, p.7

¹¹ In 2008 had regio Zuid-Oost-Vlaanderen een totale bevolking op beroepsactieve leeftijd van 254.787 personen. Bron: VDAB Studiedienst, RESOC ZUID-OOST VLAANDEREN. Dossier ter ondersteuning van het advies voor het jaarlijks ondernemingsplan 2012. 2011

Structuur

De zorginnovatiecluster is een ledenorganisatie en telt 51 leden waaronder zorg- en kennisinstellingen, lokale besturen, sociale partners en ondernemingen. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen structurele en steunende leden op basis waarvan de lidmaatschapbijdrage wordt bepaald. Structurele leden (Stad Aalst, Provincie Oost-Vlaanderen, Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen) zijn leden die een faciliterende rol opnemen en een maximale jaarlijkse bijdrage van 18.000 euro leveren. Steunende leden betalen maximaal 750 euro.¹² Elk lid-rechtspersoon is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering.

De ZIC werd opgericht vanuit het Streekoverleg en is nog steeds op dezelfde locatie gehuisvest. Zowel voor administratieve als inhoudelijke ondersteuning kan de coördinator van de ZIC beroep doen op de collega's van het Streekoverleg. De vzw telt één voltijds werknemer, met name de coördinator en wordt bestuurd door een Raad van Bestuur voorgezeten door de eerste schepen van de stad Aalst Ilse Uyttersprot.

Niet alle lokale besturen van het Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen¹³ (21) traden toe tot ZIC, vooral in regio Oudenaarde zijn er een aantal kleinere lokale besturen zonder eigen zorginstelling of RVT die niet meteen het belang inzagen van toetreding tot de vzw.

Projecten

ZIC biedt in eerste instantie een overlegplatform voor zorg- en onderwijsinstellingen, (zorg)bedrijven en lokale besturen. In 2014 werden drie thematische werkgroepen opgestart: 'Beleid en organisatie', 'Zorgwerken' en 'Technologie'. De leden kunnen naar eigen voorkeur bij een werkgroep aansluiten maar worden verondersteld aan minstens één van de werkgroepen deel te nemen. Deze werkgroepen komen elk een tweetal keer per jaar samen en worden mee voorbereid door de leden.

ZIC is promotor van het project Zorgtoerisme (gefinancierd via LEADER) dat zich voornamelijk focust op toegankelijkheid van toeristische voorzieningen in de Vlaamse Ardennen. De voornaamste taak als promotor van het project bestaat er in te zorgen dat alle bestaande (samenwerkings)initiatieven inzake toegankelijkheid en zorgtoerisme tegen het einde van het project (eind 2014) in kaart worden gebracht met als doel de regio hierrond verder te promoten.

Daarnaast is de vzw ook partner van AIPA ("Ageing in place Aalst"), een project dat kadert binnen de zorgproeftuinen met een looptijd van 2 jaar (2014-2016).¹⁴ Het doel van AIPA is het testen welke infrastructurele, sociale en maatschappelijke voorwaarden ingevuld moeten worden om te kunnen "ouder worden in de eigen leefomgeving". AIPA doet dit door een leeromgeving te creëren voor bedrijven en (zorg)organisaties die de huidige en toekomstige noden van ouderen in hun thuissituatie willen begrijpen en hun innovaties hierop willen afstemmen. De toegang tot deze leeromgeving is vrij en dus niet gelimiteerd tot bedrijven of organisaties van het grondgebied Aalst. Zorginnovatiecluster vzw zorgt specifiek voor de link naar de zorgorganisaties, nodig voor het AIPA-project. De vzw spreekt bvb. zorgorganisaties (thuiszorg, huisartsenverenigingen, rust- en verzorgingstehuizen,...) aan in functie van het organiseren van focusgesprekken. Ondanks het partnerschap van de vzw in het project, blijft de betrokkenheid van andere lokale besturen bij het project beperkt.

De zorginnovatiecluster neemt tot slot ook deel aan de klankbordgroep van het project TAK27 dat wordt getrokken vanuit de diensten Economie en Stadsmarketing en communicatie van de Stad Aalst. TAK27 is een gezamenlijk project van Aalst, Tienen en Kortrijk om zich in de toekomst nog meer te profileren, respectievelijk als 'hotspot voor zorg', 'stad die innoveert in de voeding van morgen' en 'stad van innovatie en creatie'. De drie steden krijgen hiervoor subsidies van het Agentschap Ondernemen. Daar waar TAK afkomstig is van de drie eerste letters van de deelnemende steden staat 27 voor 3 steden x 3 opportuniteiten x 3 designtechnieken, om

¹² Statuten Zorginnovatiecluster vzw, Titel II Lidmaatschap, artikel 5 Toetredingen

¹³ Het Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen krijgt een effectieve bijdrage per inwoner krijgen van alle besturen. Dit werd zonder problemen bevestigd door de nieuwe besturen die aantraden na de lokale verkiezingen van 2012.

¹⁴ Op 19 september 2013 zijn de Zorg Proeftuinen officieel van start gegaan. De doelstelling van de Zorg Proeftuinen is innovatie van nieuwe zorg- en hulpprocessen/producten in de ouderenzorg te faciliteren. Andere deelnemende platformen zijn: 'Online Buurten' (Brugge), InnovAGE (Leuven), Actief Zorgzame Buurt (Antwerpen en Brussel), Living and Care Lab (Turnhout) en CareVille Limburg – Moving Care (Genk en Hasselt). Meer informatie via: www.zorgproeftuinen.be

zo een sterker imago te creëren. Het project focust zich op de samenwerking met bedrijven, vandaar ook het trekkerschap van VOKA (Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Leuven).

Doelstellingen

Wat opvalt is dat – ondanks de expliciet geformuleerde doelstelling i.v.m. het stimuleren van de zorg economie – de nadruk binnen de huidige werking heel sterk ligt op de zorg- en welzijnsaspecten. Dit komt ook terug in de samenstelling van de Raad van Bestuur. Vertegenwoordigers van verschillende gemeenten komen eerder uit het welzijnsveld. Ondanks de economische doelstellingen gebeurt de terugkoppeling voornamelijk naar het welzijnsveld. De inhoudelijke betrokkenheid van de stedelijke administratie is beperkt, zeker ook die van de dienst Economie.

Vanuit de ZIC wordt eerder indirect gewerkt aan het vormen van een regionale visie rond zorg- of zorginnovatie. Dit was initieel ook geen doelstelling. De aandeelhouders worden verondersteld een binding met de streek te hebben en bij aantreden moeten zij dit kunnen voorleggen. De werking van de ZIC wordt verondersteld door te werken op het beleid van elke afzonderlijke gemeente, eerder dan er vanuit het samenwerkingsverband een expliciete regionale visie zal worden uitgewerkt. Dit hoort eerder toe aan het Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen.

Institutionele context

Omwille van de herkenbaarheid heeft men inzake zorginnovatie vanuit het streekoverleg gekozen voor de oprichting van een vzw maar met behoud van de samenwerking met het Streekoverleg. Een bijkomende reden voor het oprichten van een aparte structuur laat zich verklaren door de verankering van het Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen in een provinciale structuur waardoor elke beslissing ‘via Gent’ moet passeren. Een autonome vzw laat toe om op eenvoudige wijze samenwerkingen aan te gaan met (semi-) private organisaties en moest er voor zorgen dat er op een meer flexibele manier kan worden ingespeeld op nieuwe subsidie-opportunities.

De deelname door ZIC aan het AIPA project is een beslissing genomen door de vzw zelf (RVB) en is enkel gevalideerd door het college van Aalst. Vermits AIPA zich concentreert op grondgebied Aalst lijkt dit evident, het kan echter ook als een gemiste kans worden beschouwd om andere lokale besturen warm te maken om eventuele zorginnovatie toepassingen voortvloeiend uit AIPA ook op hun grondgebied te laten uitrollen. De lokale besturen aangesloten bij ZIC, zijn via hun lidmaatschap van ZIC mee partner in AIPA maar zonder dat dit op de respectievelijke colleges als dusdanig werd beslist.

De statuten van de vzw voorzien in een Algemene Vergadering en in een Raad van Bestuur. Het voorzitterschap vanuit Aalst, in de persoon van eerste schepen Ilse Uyttersprot, vloeide voort uit haar voorzitterschap van RESOC/SERR en vanuit de aanwezigheid van belangrijke zorgactoren op het grondgebied van de stad (2 grote ziekenhuizen, een ocmw-ziekenhuis,...). Het trekkerschap vanuit Aalst was binnen het vorige college van de Stad Aalst echter niet vanzelfsprekend. De kosten/baten afweging, waarbij de kost wel financieel uit te drukken valt maar de baten moeilijk financieel te omschrijven zijn en zeker niet op korte termijn, veronderstelt een zeker engagement. Dit engagement werd echter in het laatste bestuursakkoord ook verankerd.

Interbestuurlijke context

De zorginnovatiecluster vzw is een duidelijke spin off vanuit RESOC/SERR – Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen.

Kaart 1 – Samenstelling RESOC/Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen

Bron: Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen, Werkingsverslag 2013, p.40

De samenstelling van de tot Resoc toegetreden gemeenten valt samen met de arrondissementen Oudenaarde en Aalst. Dit streekoverleg kent een zekere gedragenheid in de regio omwille van de return voor gemeenten en steden. Een voorbeeld hiervan is de in 2008 aangeworven subsidioloog die op vraag van de lokale besturen op zoek ging naar cofinanciering voor lokale projecten. De positief geëvalueerde werking binnen de RESOC/SERR wordt verklaard vanuit de actieve betrokkenheid van aantal burgemeesters die, als politieke zwaargewichten in de regio, de solidariteitsgedachte genegen zijn en samen standpunten innemen om als regio sterker voor de dag te komen. Naast dit vanuit Vlaanderen opgerichte RESOC wordt de regio van Zuid-Oost Vlaanderen doorkruist door de gebiedsindeling van de zorgregio's. Oost-Vlaanderen kent drie, door Vlaanderen afgebakende zorgregio's. Het werkingsgebied van RESOC valt ten dele uiteen in zorgregio Gent en Zorgregio Aalst. Ondanks het feit dat beide grote ziekenhuizen van de stad Aalst (uiteraard) in dezelfde zorgregio vallen, wordt opgemerkt dat de samenwerking tussen beide op zijn minst nog kan worden verbeterd, wat meteen wordt meegegeven als belangrijke randvoorwaarde voor de toekomstige samenwerking binnen ZIC vzw.

Kaart 2 – Zorgregio's in Oost-Vlaanderen

Bron: <http://www.zorg-en-gezondheid.be>

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Het kunnen aanbieden van een win op korte termijn wordt beschouwd als randvoorwaarde om een samenwerking als deze te kunnen opzetten. De win wordt hier geformuleerd als het aanleveren van know how, samen met studiedienst RESOC en het aanbieden van een platform voor contacten met partners die kleinere lokale besturen anders nooit op zichzelf zouden kunnen bewerkstellingen. De trekkende rol vanuit de voorzitter van Resoc, die zich sterk persoonlijk engageerde door ook het voorzitterschap van ZIC vzw op te nemen, kan niet worden ontkend.

Als één van de kritische succesfactoren wordt verwezen naar de huidige afstand tussen de twee ziekenhuizen van Aalst (Stedelijk Ziekenhuis Aalst en OLV ziekenhuis Aalst). Dit zou verklaard kunnen worden door de concurrentieslag die momenteel woedt tussen ziekenhuizen omwille van het financieringssysteem waaraan ze onderworpen zijn en waardoor ze eerder dan allianties aan te gaan, proberen om hun bezetting zo hoog mogelijk te houden.

Toekomst

Er worden duidelijk nog nieuwe opportuniteiten voor de toekomst geformuleerd. Het aanzwengelen van economische ontwikkeling via het masterplan voor het bedrijventerrein Siesegemkouter in Aalst waarbij gekozen werd om in te zetten op een aanzienlijk percentage zorgbedrijven, is daar één van. Het bedrijventerrein wordt gezien als een voorwaarde voor het verankeren van de zorgeconomie in eigen streek. Vanuit het ZIC wordt aangegeven dat een opportuniteit voor de toekomst ligt in het wegwerken van hiaten in het ledenbestand (vb. sector van thuisverpleging) en dat hier via de uitbouw van de werkgroepen aan tegemoet kan worden gekomen. Stabiliteit in de personeelsbezetting, waar het de voorbije jaren toch aan ontbrak, zal hierbij wellicht cruciaal zijn.

3.3.2. Antwerpen - 'Verdichtings- en stadsvernieuwingsonderzoek' (Labo XX) - Strategisch project "Stadsregionale samenwerking: de uitdaging van de bevolkingstoename"

Inventaris regioscreening

Een aantal samenwerkingsverbanden situeren zich op provinciale schaal, maar toch zijn binnen de Provincie Antwerpen eerder clusters te ontwaren op basis van de drie arrondissementen Antwerpen, Mechelen en Turnhout. Uit de analyse van de regioscreening blijkt dat er binnen de cluster Antwerpen op een kleiner schaalniveau een intensieve samenwerking werd uitgewerkt tussen zes gemeenten uit de zuidrand van Antwerpen (Kontich, Schelle, Hemiksem, Niel, Boom, Rumst) (zie kaart 2 in bijlage).

Ontstaan

De stad Antwerpen is gestart met de herziening van het strategisch Ruimtelijk Structuurplan: Antwerpen Ontwerpen (sRSA), dat dateert van 2006. Het s-RSA bakende strategische ruimtes af waarbinnen concentraties van investeringen een hefboomeffect zouden hebben voor de vernieuwing van de omgeving. De afgelopen jaren lag de prioriteit hierbij sterk op het herstel van de verlaten havengebieden en de minder aantrekkelijke gebieden in de binnenstad en de 19de eeuwse gordel. De opgestarte evaluatie van het sRSA verruimt de blik naar de 20ste-eeuwse gordel. De stad Antwerpen kende de afgelopen jaren immers een snelle bevolkingsgroei, waardoor er vandaag reeds meer dan 500.000 inwoners binnen de stadsgrens wonen. Er wordt nog een toename van 75.000 à 100.000 nieuwe inwoners verwacht tegen 2030. Dit betekent een behoefte aan bijkomende woningen, maar ook voorzieningen en werkplekken. De groei brengt extra mobiliteitsdruk met zich mee en los van de fysiek-ruimtelijke impact neemt ook de superdiversiteit verder toe.¹⁵

¹⁵ De bevolkingsgroei wordt voornamelijk gevoed vanuit migratie. Veel mensen die als twintiger naar de stad komen, vertrekken terug als er kinderen zijn wat een deel van het negatieve saldo voor autochtonen verklaart: twee autochtonen trekken als twintiger naar de stad

Een voorstudie van de evaluatie en actualisatie van het structuurplan is Labo XX. Labo XX onderzoekt de ruimtelijke uitdagingen ten gevolge van de bevolkingstoename binnen de grenzen van de stad Antwerpen. Het is een ontwerpend onderzoek dat twee doelstellingen bijeenbrengt: een verdichtingsstrategie uitwerken met het oog op de bevolkingsgroei in Antwerpen en een ruimtelijke visie ontwikkelen voor de stadsvernieuwing van de twintigste-eeuwse gordel. Labo XX werd voorafgegaan door een stadsregionale analyse. Deze analyse onderzocht de historische groei van de stadsregio en de motoren die hiervan aan de oorsprong lagen. De analyse bevat kaart- en fotomateriaal van de stad en haar omgeving en vormde daarmee een vertrekbasis voor het ontwerpend onderzoek in LaboXX. Een tussentijdse kennisgeving van het ontwerpend onderzoek van 4 ontwerpteams werd goedgekeurd door het college op 18 juli 2014, de eerste fase werd afgesloten met de presentatie van de resultaten van de ontwerpteams op een vakcongres op 24 november 2014 .

De problematiek van de impact van de bevolkingstoename kan echter niet binnen de gemeentegrenzen alleen worden aangepakt en vereist een breder onderzoek en proces. Vandaar dat bij de opstart van de herziening van het ruimtelijk structuurplan ook de stap werd gezet naar het aanvragen van subsidies bij Ruimte Vlaanderen voor het strategisch project 'stadsregionale samenwerking – uitdagingen van de bevolkingstoename'.

Het project Labo XX kadert in het meerjarenplan van de Stad Antwerpen binnen de beleidsdoelstelling "Wonen, economische functies en publieke voorzieningen zijn gevarieerd, nabij en bereikbaar in elk buurt- en districtcentrum" en het actieplan "De ruimtelijke structuur, identiteit en kwaliteit op het niveau van de stad en de stadsregio zijn versterkt". De actie "Verdichtingsmogelijkheden van de stad en haar regio zijn bestudeerd" omhelst Labo XX (onderzoek naar stadsvernieuwing van de 20ste eeuwse gordel) en het strategisch project i.k.v. het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen rond de uitdagingen van de bevolkingstoename.

Projecten

Strategisch project "Stadsregionale samenwerking: de uitdaging van de bevolkingstoename":

Vanuit Ruimte Vlaanderen werd, in kader van de vijfde oproep 2012/2013 Strategische projecten in uitvoering van het RSV, een subsidie toegekend voor de uitvoering van het strategisch project "Stadsregionale samenwerking: de uitdaging van de bevolkingstoename". Het project heeft tot doel de ruimtelijke uitdagingen die gepaard gaan met bevolkingsgroei en de wijzigende noden naar aanleiding van vergrijzing en vergroening, in stadsregionaal verband aan te pakken. Vertrekkend vanuit de these dat Vlaanderen voor de immense opgave staat om een voorspelde bevolkingstoename van 330.000 gezinnen tegen 2030 op te vangen en waarbij de as Antwerpen-Brussel als prioritair wordt beschouwd om deze bevolkingstoename op te vangen. Dit betekent een behoefte aan bijkomende woningen, werkplekken en voorzieningen en dit terwijl de ruimte beperkt is en de bebouwde omgeving vaak traag verandert. Het project omschrijft deze uitdaging tegelijkertijd als een opportuniteit om bestaande verouderde wijken een nieuwe impuls te geven.

In het subsidiedossier wordt voorgesteld de stadsregio als strategische ruimte te benaderen en te zoeken naar een gedifferentieerde dichtheidsstrategie op de schaal van het gebied, met een sterke relatie met de geplande bovenlokale openbaar vervoersstructuur. Verwacht wordt dat de aangroei van de bevolking de reeds aanwezige mobiliteitsproblematiek nog zal vergroten en dat er bijgevolg nood is aan een gezamenlijk plan van aanpak tussen stad en rand op vlak van mobiliteit en wonen.

De aanvraag van het strategisch project kent een dubbel einddoel: een inhoudelijk strategisch ruimtelijk programma en een onderzoek naar een duurzame organisatiestructuur voor de stadsregio. Hieraan wordt meteen de uitvoering van een strategisch ruimtelijk programma gekoppeld. Dit wordt vertaald in drie mogelijke ijkingsmomenten voor het project: de organisatie van een gezamenlijk forum en de goedkeuring van de projectdefinitie, het bereiken van een consensus over de visie en de toekomstige agenda van de stadsregio en als finaal ijkingsmoment het onderschrijven van een gezamenlijk strategisch programma.

maar vertrekken enkele jaren later met drie of vier. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat minder gezinnen met kinderen naar de stad trekken dan dat er uit weg gaan. De gezinsvormers zijn immers vaak verhuisd naar de stad nog voor er van een gezin sprake is. Zie: Stad Antwerpen, Omgevingsanalyse bij het meerjarenplan 2014-2019, p.16

Structuur

De Stad Antwerpen fungeerde als aanvrager van de subsidie voor het strategisch project. In het kader van de subsidieaanvraag werd een samenwerkingsovereenkomst ondertekend tussen de stad Antwerpen, de stad Mortsel, de gemeenten Aartselaar, Boechout, Borsbeek, Edegem, Hove, Kontich, Lint, Niel, Schelle, Wijnegem, Wommelgem en de provincie Antwerpen.

Met behulp van de subsidie Strategische Projecten zal een projectcoördinator bekostigd worden. Deze projectcoördinator zal zich in hoofdzaak richten op het bevorderen van gestructureerde samenwerking tussen de steden en gemeenten in de zuidoostelijke rand van Antwerpen, in het bijzonder door de organisatie van een overlegplatform waarbinnen ruimtelijke thema's en oplossingen voor de bevolkingstoename in de regio besproken worden. Een structuur is op dit moment dus nog niet uitgewerkt en behoort tot het expliciete takenpakket van de nog aan te werven projectcoördinator. Deze projectcoördinator zal in belangrijke mate de rol van netwerkmakelaar en -promotor moeten opnemen. Dat de coördinator voor het strategisch project bij de Stad wordt aangeworven, stond niet ter discussie. Wat daarbij de doorslag heeft gegeven is het feit dat erkend werd dat de nodige ervaring en omkadering aanwezig is binnen de Stad Antwerpen.

In november 2013 en december 2014 kwamen de betrokken gemeenten op initiatief van de Stad Antwerpen bijeen. Op het eerste overleg werd de projectdefinitie van het strategisch project toegelicht, en werd gepeild naar de ruimtelijke problematieken waarmee de randgemeenten werden geconfronteerd om die in de mate van het mogelijke gesynthetiseerd mee te geven in de opdrachtschrijving van Labo XX. Daarop werd de focus van de stadsregionale samenwerking gelegd op 'slim verdichten', conform de principes van Labo XX. Op het tweede overleg werd een stand van zaken gegeven van de resultaten van het ontwerpend onderzoek Labo XX en het voorstel van functieprofiel voor de aan te werven projectcoördinator worden goedgekeurd. Deze overlegmomenten werden voorbereid vanuit de Afdeling Ruimte van de Stad Antwerpen.

Doelstellingen

Daar waar de doelstelling van het ontwerpend onderzoek Labo XX zich situeert op het ontwikkelen van varianten van ruimtelijke strategieën om onderbenutte gebieden in de twintigste eeuwse gordel, voornamelijk op Antwerps grondgebied, slimmer te gaan inzetten (slim verdichten, reconversie,...), is de aanzet om te komen tot een strategisch project met de stadsregio mee ingegeven door een vaststelling enerzijds dat voorzieningen op Antwerps grondgebied gebruikers aantrekken vanuit de rand maar anderzijds ook dat voor bepaalde data-analyses i.k.v. het aanbod van voorzieningen deze slechts minimaal mogelijk waren voor het gebied buiten de administratieve grenzen van de Stad Antwerpen.¹⁶ Meer onderzoek was dus wenselijk, en dit in samenwerking met de gemeenten in de zuid-oostelijke rand van Antwerpen (die o.a. omwille van ruimtelijk-morfologische redenen beter op elkaar aansluiten).

Het strategisch project focust zich op de ruimtelijke en stedenbouwkundige uitdagingen die gepaard gaan met de verwachte bevolkingstoename voor de Stad Antwerpen en stelt zich expliciet tot doelstelling hieromtrent een overlegplatform te ontwikkelen met de buurgemeenten. Naast het oprichten van een mogelijke overlegstructuur enerzijds zou deze anderzijds beleidsmatig kunnen leiden tot het uitwerken van een administratief gemeentegrensoverschrijdende stedenbouwkundige en ruimtelijke visie voor de regio, die elk bestuur afzonderlijk verder kan uitwerken in specifieke ruimtelijke uitvoeringsplannen of instrumenten. Om deze doelstelling te bereiken zal worden gewerkt met kleine, tussentijdse acties die een win moeten creëren voor de randgemeenten. Mogelijke acties kunnen zijn projectondersteuning vanuit Antwerpen naar buurgemeenten m.b.t. specifieke vragen inzake reconversies, cohousing projecten e.d., die dus een zekere kennisuitwisseling kunnen stimuleren, of in ruil voor de databehoeften die momenteel leven bij de Stad Antwerpen de gemeenten na toelevering van bepaalde data, toegang laten genieten van bepaalde webtoepassingen of GIS-analyse methoden.

¹⁶ Wat betreft de GIS-data (GRB, CRAB,...) lijken de behoeften gedekt, de problemen situeren zich vooral op vlak van een gebrek aan data rond voorzieningen en hun lokalisatie (onderwijsvoorzieningen, sportterreinen, speelterreinen,...). In het verleden is ooit een eenmalige oefening gebeurd om alle sportvoorzieningen in de regio in kaart te brengen. Wat open ruimte en groen betreft is in de analyse ivk Labo XX rekening gehouden met het aanwezige groen in een straal van 400m rond Antwerpen, maar is er geen analyse kunnen gebeuren voor de volledige stadsregio. Belangrijk probleem is dat veel databanken (vb. onderwijsinstellingen) niet gis-geanalyseerd kunnen worden omdat de data niet gelokaliseerd zijn op kaart.

Finaal wordt de doelstelling geformuleerd als het creëren van een kwaliteitsvolle en betaalbare woonomgeving in de twintigste eeuwse gordel, die moet toelaten dat ook inwoners uit deze gordel gebruik kunnen maken van de voorzieningen en werkplaatsen in de stad maar dan op een niet- of minder belastende manier, vb. door het ontwikkelen van een aantal centraliteiten (d.m.v. een nieuwe tangent voor de tram, etc.).

Institutionele context

Het strategisch project moet nog uit de startblokken schieten en het voorbije jaar werden dan ook slechts twee bijeenkomsten ingepland met de regio. De samenstelling van deze bijeenkomsten was gemengd ambtelijke-bestuurlijk. De opstart van het project, samen met de reeds geplande bijeenkomsten, wordt getrokken vanuit de Afdeling Ruimte bij de Stad Antwerpen. Voorlopig bestaat de formaliteit van de samenwerking uit een door de betrokken besturen goedgekeurde intentieverklaring en samenwerkingsovereenkomst. Het uit te bouwen stadsregionaal overlegplatform zal door de projectcoördinator, in samenspraak met alle betrokken besturen, vorm worden gegeven. Vanuit het beleid van de Stad Antwerpen wordt er de voorkeur aangegeven deze structuur organisch te laten groeien en wil men een 'vraagvlak' vanuit de buurgemeenten laten ontstaan.

De politieke eenheid die zich op dit moment voordoet in stad en rand zorgt voor een momentum van politieke eensgezindheid waardoor de dialoog tussen stad en buurgemeenten makkelijker kan worden aangeknoopt. Het gevoel heerst dat wanneer het nu niet lukt om tussen stad en rand in dialoog te gaan, dit in de toekomst – onder een ander politiek gesternte – zeker niet zal lukken. Dit impliceert niet dat alle lokale besturen op eenzelfde lijn zitten of dat er (politieke) eensgezindheid is over de wenselijke oplossingen, ook de betrokkenheid van de buurgemeenten is niet overal dezelfde.

Het project wordt als geslaagd beschouwd als Antwerpen samen met de buurgemeenten kan komen tot een gezamenlijk plan van aanpak op vlak van slim verdichten waarbij woningen en voorzieningen worden gecreëerd voor de te verwachten bijkomende bewoners. Dit heeft ook financiële consequenties voor stad en rand. Vanuit beleidsinvalshoek wordt het planologische verhaal gekaderd in het verhaal van stadsvlucht, waarbij gesteld wordt dat wie naar de rand verhuist dit doet omdat hij/zij niet langer geconfronteerd wenst te worden met de stedelijke dichtheden. Bijgevolg wordt er gestreefd naar het niet verder toenemen van de stedelijke dichtheden in de kernstad. Dit moet ervoor zorgen dat de stedelijke kern leefbaar blijft. Dit kan volgens het beleid enkel in samenwerking met de randgemeenten. Uiteraard wordt op dit vlak wel weerstand verwacht en veronderstelt dit tegelijkertijd dat het hele systeem van verdeling van middelen in vraag wordt gesteld (andere financiering van lokale besturen, ingrijpen in woonprijsbeleid,...). Om aan de uitdagingen inzake mobiliteit en inzake diversiteit van de bevolkingssamenstelling tegemoet te komen, heeft de stad op dit moment weinig instrumenten voorhanden. Labo XX en het strategisch project vormen daarentegen een planologisch verhaal dat er moet voor zorgen dat de stadsregio opnieuw mogelijkheden kan aanbieden om de bevolkingsgroei op een slimme wijze op te vangen.

De win voor de buurgemeenten wordt voornamelijk geformuleerd in termen van beschikbaarheid, toegankelijkheid en bereikbaarheid van het stedelijk diensten- en voorzieningenpakket. Het zoeken naar oplossingen voor het meezuigeffect van de rand in de mobiliteitsproblematiek van de stad, het openzetten van beschikbare diensten vanuit de stad naar de rand, waardoor het ruimtegebruik in de rand een stuk efficiënter kan worden georganiseerd,...

Interbestuurlijke context

De aanmoediging om vanuit Ruimte Vlaanderen als stadsregio een visie te kunnen ontwikkelen die voorbij de administratieve grenzen van een lokaal bestuur reikt, wordt positief onthaald. Dit bleek bij de uitwerking van het ruimtelijk structuurplan in 2006 nog niet mogelijk, toen pogingen daartoe vanuit Antwerpen niet werden weerhouden op de plenaire vergaderingen (omwille van decretale beperkingen). De subsidie maakt het mogelijk een projectcoördinator via externe aanwerving aan te stellen en kan op die manier ook de nodige neutraliteit, die belangrijk en vooral gevoelig ligt in dit soort projecten, waarborgen. De betrokkenheid vanuit de Ruimte Vlaanderen, Afdeling Adviseren en Participeren Lokaal Antwerpen is groot en de bestuurlijke gevoeligheden die spelen in een context van stadsregionale samenwerking worden er, wellicht mede omwille van de nabijheid en de goede kennis van de lokale context, zeer goed aangevoeld. Er zijn ook raakpunten vanuit het strategisch project met de stadsprogramma's als instrumenten van Vlaams Stedenbeleid, en meer bepaald met het stadsprogramma van de steden Antwerpen en Gent over de inzet van multi-inzetbare

infrastructuur en de ook daar geformuleerde nood aan een stadsregionale monitor voor het aanbod en de vraag naar publieke voorzieningen in de stadsregio.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

De trekkende rol vanuit de afdeling Ruimte van de Stad Antwerpen, waarbij in het verleden al ervaringen werden opgedaan naar aanleiding van de opmaak van het ruimtelijk structuurplan van 2006 en de gemiste kansen om de visie niet stadsregionaal te kunnen uitwerken, zijn mee bepalend geweest voor de indiening van en de verdere ontwikkeling van het strategisch project.

De nieuwe samenstelling van de besturen in de stad en de randgemeenten hebben er dan vervolgens mee voor gezorgd dat het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst voor het strategisch project vrij vlot is kunnen verlopen. Belangrijk is dat er ruimte wordt gelaten om het project van onderuit mee te laten ontwikkelen en dat daarvoor ook de tijd wordt genomen. Afdeling Ruimte zouden we kunnen omschrijven als een stimulator, die ideeën aanreikt (o.a. via het ontwerpend onderzoek van Labo XX en de voorafgaande analyses) en zodoende de uitwisseling op gang brengt. De doelstellingen zijn, bij aanvraag van de subsidie, nog niet volledig geconcretiseerd en het project moet, met de aanstelling van een projectcoördinator, nog worden opgestart. Het financiële risico dat de deelnemende besturen lopen, is minimaal omwille van de subsidiëring vanuit Vlaanderen.

De praktijk zal moeten uitwijzen of het zoeken naar een projectcoördinator die alle competenties in één persoon verenigt een geslaagde keuze is. Of het daarenboven een goede keuze is om deze coördinator tewerk te stellen bij de stad Antwerpen zal moeten blijken. De inbedding in een sterk ambtenarenkorps met uitgebreide expertise is weliswaar een pluspunt, anderzijds wordt er een kans gemist om in teamverband vanuit verschillende gemeenten gestalte te geven aan een stadsregionale samenwerking. Daarom zal de standplaats van de coördinator verspreid zijn over de randgemeenten.

De vorm van het overlegplatform of de structuur waarbinnen de betrokken gemeenten elkaar zullen zien, is niet op voorhand bepaald. Men wil dit vanuit de stad Antwerpen organisch laten groeien wat misschien het risico inhoudt te vervallen in de klassieke gevoeligheden die de verhouding tussen stad en rand typeren.

Toekomst

Er wordt verwacht dat de welwillendheid om samen te werken overeind zal blijven als er binnen korte of middellange termijn zichtbare resultaten worden geboekt, hetzij vb. op vlak van data-verzameling en – uitwisseling, hetzij op vlak van projectondersteuning voor de randgemeenten. Vanuit de Stad Antwerpen wordt, verder bouwend op de terminologie uit het ruimtelijk structuurplan van 2006, aangegeven dat de doelstelling op langere termijn een reconversio sub urbis moet zijn (naar analogie met de ‘renovatio urbis’) die het woonmilieu voor de inwoners van de randgemeenten kwaliteitsvoller zal maken en betaalbaar moet houden.

3.3.3. Brugge – Trefpunt Zorg

Inventaris Regioscreening

Uit de analyse van de regioscreening, op basis van de gegevens in de database, is gebleken dat de samenwerking in de cluster Brugge/Oostende minder intens is dan in de andere drie Westvlaamse clusters (Westhoek, Zuid-West-Vlaanderen, Midden-West-Vlaanderen). Naast enkele bredere samenwerkingsverbanden op vlak van toerisme en milieu, krijgt het overleg tussen beide steden vooral vorm via het burgemeestersoverleg 'Kustgemeenten', het overleg van de OCMW-voorzitters regio Brugge-Oostende en de regiowerking van de streekontwikkelingsintercommunale WVI. Binnen de cluster Brugge/Oostende, tekenen zich nog twee aparte clusters af: een rond de stad Oostende en een rond de stad Brugge. Oostende en Brugge behoren bijvoorbeeld tot een afzonderlijke Resoc/Serr. Er is een afzonderlijk burgemeestersoverleg in de regio Brugge met 10 gemeenten en één in de regio Oostende met 7 gemeenten.

Ontstaan

Trefpunt Zorg is een samenwerkingsverband ontstaan vanuit het RESOC Brugge, met op heden 60 partners met interesse in de zorgsector (overheid, zorg- en onderwijsinstellingen, bedrijven, middenveld). Aanleiding voor de aandacht voor de zorgsector vanuit RESOC is de opmaak van het Streekpacten 2007-2012 en 2013-2018. In het kader van de opmaak van deze streekpacten en ter ondersteuning van de werking van RESOC werden heel wat studies en cijfermateriaal verzameld. Daaruit bleek dat de regio gekenmerkt wordt door een aantal sterke economische sectoren (zoals de haven van Zeebrugge, logistiek, ...). Zorg werd daarbij in het verleden – ten onrechte – over het hoofd gezien als economisch waardevolle sector. De sector kampte eerder met het vooroordeel een gesubsidieerde sector te zijn die in eerste instantie een kost vertegenwoordigt. Daaraan gekoppeld werd vergrijzing, waarbij de regio Brugge een koploper is, eerder als bedreiging dan als opportuniteit beschouwd.

Toen vanuit het bestuur van RESOC Brugge gewezen werd op het belang van de sector voor de tewerkstelling in de regio (één op vijf werkt in de zorgsector), is ook de interesse binnen de sociale partners aangewakkerd. In het aftasten naar de eventuele vraag naar een netwerkorganisatie rond de zorg bij diverse sectoren (overheden, bedrijven, zorg- en onderwijsinstellingen,...) werd in 2010 vanuit RESOC een Trefdag georganiseerd. De vraag en interesse bleek groot. Bijgevolg werd binnen RESOC beslist een permanente kracht op netwerking in de zorgsector in te zetten die gefinancierd werd met bijdragen van leden. Vanuit Trefpunt Zorg werd aan de vorige burgemeester van de stad Brugge steun gevraagd en ook op het burgemeestersoverleg van het arrondissement Brugge is van alle gemeenten uit het arrondissement het engagement gevraagd en verkregen om gedurende minimum drie jaar te investeren in deze netwerkorganisatie. Sinds de opstart in 2010 groeit het aantal leden snel en komen ook vele vragen tot toetreding van buiten het arrondissement Brugge.

Door kruisbestuiving te stimuleren tussen zorgorganisaties, de bedrijfswereld, kennis- en opleidingscentra, lokale overheden en iedereen die vanuit de invalshoeken, werk, onderwijs economie met de zorgsector in contact wil komen, wil Trefpunt ZORG de brede zorgsector in de regio versterken. Dit gebeurt via allerhande activiteiten zoals infosessies, partneroverleg, netwerkmomenten, vorming en congressen, maar ook een veelgelezen nieuwsbrief met informatie. Zo brengt Trefpunt ZORG de verschillende spelers verbonden aan de zorg, samen rond de thema's arbeidsmarkt en onderwijs, en economie en innovatie.

Structuur

Trefpunt Zorg telt momenteel 60 betalende leden. Leden moeten niet actief worden gezocht, ze dienen zich tegenwoordig spontaan aan. Met de bijdragen van de leden kan het Trefpunt de activiteiten gratis aanbieden en op die manier een vrij breed publiek aantrekken. In tegenstelling tot de Zorginnovatiecluster vzw (Aalst), ontstaan vanuit het streekplatform Zuid-Oost-Vlaanderen, is er binnen RESOC Brugge niet geopteerd om voor de netwerkorganisatie een afzonderlijke structuur op te richten. Het netwerkplatform is volledig ingebed binnen de werking van het RESOC, die hiervoor een VTE voorziet. Het RESOC is, zoals het decreet voorziet, tripartiet samengesteld uit 8 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties, 8 van de werkgeversorganisaties en 8 (telkens 4) van de gemeenten en de provincie. Het RESOC wordt voorgezeten door dhr. Dirk De Fauw, provincieraadslid en voorzitter van het OCMW Brugge.

Daar waar vanuit de Zorginnovatiecluster werd aangebracht dat een afzonderlijke vzw moest toelaten flexibeler op subsidie-opportunities in te spelen, is dit hier niet aan de orde. Dit heeft o.a. te maken met de verschillende manier van werken van beide RESOCs. De RESOCs in West-Vlaanderen staan (financieel) sterker omwille van de extra financiële impuls die hen vanuit de provincie wordt toegekend. Het Erkend Regionaal Samenwerkingsverband (ERSV) West-Vlaanderen¹⁷ stelt provinciale trekkingsrechten ter beschikking die het voor RESOC-SERR Brugge mogelijk maakt financiële ondersteuning (co-financiering van 50%) te bieden aan acties en projecten in de regio die het Streekpact 2013-2018 helpen realiseren.

Doelstellingen

Trefpunt ZORG zet strategisch in op zorg en draagt de zorgsector uit als stille maar sterke economische kracht, bouwt bruggen tussen zorg, onderwijs en bedrijven en fungeert als uniek ontmoetingspunt. Het wil de dialoog tussen zorgsector en overheden coördineren én meer gewicht geven. Finaal wil het samenwerkingsverband het imago van Brugge (en bij uitbreiding West-Vlaanderen) als zorgregio versterken en daarbij vooral ook de economische waarde van de zorgsector laten erkennen. Het hoopt om die manier ook een verdere uitbouw te stimuleren van het zorgaanbod en van innovatieve, toeleverende bedrijven, onderwijs, onderzoek en ontwikkeling in de regio. Trefpunt Zorg wil daarnaast ook een match realiseren tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in de zorgsector en bijgevolg de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt verbeteren.

Om deze doelstellingen te onderbouwen en expliciteren werd, in het kader van het Streekpact 2013-2018, een streekvisie en actieplan opgesteld om Brugge als zorgregio op de kaart te zetten. Dit gebeurde op basis van de inbreng van meer dan 70 sleutelfiguren uit de zorgsector, onderwijs, overheid, middenveld en bedrijfsleven. Om de doelstellingen te realiseren initieert, trekt of ondersteunt Trefpunt Zorg ook verschillende acties en projecten in de regio. Van belang daarbij is om opportuniteiten te bieden aan verschillende partners en belanghebbenden om elkaar te leren kennen, er wordt dus vooral (maar niet uitsluitend) ingezet op netwerkevenementen, vaak in combinatie het uitwisselen van kennis en expertise.

Het politiek laten erkennen van het belang van de zorgsector voor de regio bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen is daarbij een tussentijds succes. Daar waar voorheen niet alle partijen het belang van de sector erkenden, werd dit nu binnen regio Brugge door zo goed als alle partijen als speerpunt erkend.

De doelstellingen van de netwerkorganisatie richten zich initieel op regio Brugge, volgens de omschrijving van het gerechtelijke arrondissement Brugge. De interesse, vooral vanuit het bedrijfsleven (vb. toeleveranciers), reikt echter verder. Bijgevolg sluiten ook steeds vaker bedrijven aan van buiten het arrondissement Brugge. Deze bedrijven zien de organisatie en de communicatiekanalen van deze organisatie (o.a. de nieuwsbrief) als een interessant marketing instrument naar andere spelers in de sector. De 'regio' is dus geen vaststaand begrip.

Institutionele context

Het Bestuursakkoord van de Stad Brugge stelt expliciet dat de vertegenwoordiging van het stadsbestuur in diverse overlegorganen (RESOC, SERR, Burgemeestersoverleg) zal worden versterkt en actief zal worden ingevuld. Stad en OCMW worden benoemd als 'trekker om van de Brugse regio een topregio inzake zorg, zorginnovatie en zorgopleiding te maken'. We stellen echter vast dat de Stad Brugge op dit moment geen actieve rol opneemt binnen RESOC of binnen Trefpunt Zorg. Het voorzitterschap wordt door dhr. De fauw opgenomen vanuit zijn functie als provincieraadslid (en voorzitter van RESOC Brugge). De betrokkenheid van de stad Brugge binnen RESOC is (nog) niet geactiveerd. Terugkoppeling vanuit het Trefpunt naar college en raad gebeuren doorgaans informeel. Toch wordt geopperd dat Trefpunt Zorg wel degelijk belangrijk is voor Brugge: het AZ Sint Jan ziekenhuis Brugge – Oostende is één van de grootste werkgevers, de nood aan intersectoraal contact die pas gelenigd wordt sinds het ontstaan van het Trefpunt Zorg, Er zijn vele overleggen, maar

¹⁷ Het Erkend Regionaal Samenwerkingsverband (ERSV) West-Vlaanderen vormt de vzw die als juridische hulpstructuur opereert in functie van de RESOC's en de SERR's van West-Vlaanderen. Het ERSV staat in voor het financieel beheer en het personeelsbeheer van de verschillende teams op streekniveau. Via het ERSV worden de overkoepelende aspecten verbonden aan de werking van RESOC en SERR op een efficiëntere manier aangepakt en zorgt het ervoor dat de RESOC's en SERR's zich met de inhoud kunnen bezighouden en zich niet hoeven verliezen in organisatie en beheer. Het ERSV werd hiervoor erkend door de Vlaamse Regering. De Provincie West-Vlaanderen is de hoofdpartner voor wat betreft de financiering van deze ondersteunende structuur.

organisaties hebben tot op heden weinig mogelijkheden om buiten het eigen netwerk in contact te komen met andere spelers.

(Beheersmatige) Samenwerking in de regio om de realisatie van Brugge als topregio inzake zorg te stimuleren wordt echter niet via het pad van Trefpunt Zorg bewandeld, maar wel via de kanalen van het OCMW-voorzittersoverleg (samen met de schepenen van Welzijn) en het OCMW-secretarissenoverleg, telkens met de besturen van de gemeenten van de arrondissementen Brugge en Oostende samen, en dit ondanks het bestaan van twee afzonderlijke zorgregio's Brugge en Oostende. O.a. de oprichting van een Zorgbedrijf komt daar op de agenda.

Kaart 3 – Zorgregio's in West-Vlaanderen

Bron: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/Beleid/Regelgeving-en-procedures/Regelgeving-per-sector/Zorgregio/West-Vlaanderen/>

Interbestuurlijke context

Geen nieuwe maar wel duidelijke vaststelling is de sterkte van de RESOC's in West-Vlaanderen omwille van de (financiële) steun vanuit de provincie. Deze financiële steun bedroeg aanvankelijk 70.000 euro per jaar (werkings- en personeelskosten) en daar bovenop werden trekkingsmiddelen ingezet als co-financiering ter bevordering van samenwerking. Hierdoor kennen de RESOC's in West-Vlaanderen een grotere slagkracht en betere inbedding in het socio-economisch weefsel. Omwille van de onduidelijkheid over de plannen van de Vlaamse regering m.b.t. de RESOC's zoekt de provincie momenteel ook naar middelen om het RESOC ook in de toekomst verder te laten functioneren.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

De werking van Trefpunt Zorg wordt sterk ondersteund vanuit de kennis en expertise aanwezig in het team van RESOC Brugge. Inbedding binnen RESOC wordt hier duidelijk als randvoorwaarde geformuleerd. Persoonlijkheden spelen ook hier een belangrijke rol. De steun van de voormalige burgemeester en de collega-burgemeesters uit de regio om financiële steun te verlenen, de coördinator én stafmedewerker van het RESOC die zelf heel veel tijd investeren in (informele) netwerking en bijgevolg op korte termijn inspelen op gedetecteerde behoeften laat toe heel veel goed will te creëren binnen de sector. Persoonlijke gesprekken tussen de voorzitter en de directie van het ziekenhuis die leiden tot toetreding,...

Het brede, gevarieerde aanbod aan thema's die aan bod komen in de acties en waarbij de combinatie van uitwisselen van kennis en expertise enerzijds en netwerkmogelijkheden anderzijds wordt gerespecteerd, blijkt een belangrijke troef. Het zorgt ervoor dat sectoren die eerder niet met elkaar in contact kwamen, dit nu wel doen. Het zorgt daarnaast ook voor kortere lijnen tussen economische spelers in de regio en bestuurders van lokale overheden.

Vanuit Trefpunt Zorg wordt aangegeven dat de ledenbijdrage als kritische succesfactor wordt gezien: gratis lidmaatschap degradeert de waarde ervan. Daarnaast laat de bijdrage toe om de activiteiten gratis aan te bieden wat het bereik van de organisatie vergroot. Het laat toe dat de organisatie groeit, zonder daar zelf actief op in te zetten. Er is gestart met een dertigtal leden (voornamelijk lokale overheden en slechts twee ziekenhuizen), maar naarmate de organisatie is gegroeid komt de verdere groei als vanzelf.

Toekomst

Ondanks de onduidelijkheid over de toekomst van de RESOC's ziet men de toekomst van het Trefpunt Zorg met vertrouwen tegemoet. Men is ervan overtuigd dat het Trefpunt een dermate grote nood en meerwaarde heeft aangetoond dat het in de toekomst sowieso zal worden opgepikt, hetzij door het OCMW Brugge, hetzij door andere spelers.

Daar waar het Trefpunt ook leden van buiten de regio Brugge aantrekt, en de interesse van ver buiten de streek aangroeit, zal het een zaak blijven een evenwicht te vinden tussen organisatorische beheersbaarheid, inhoudelijke opportuniteiten en regionale verankering.

3.3.4. Gent – Projectbureau Gentse Kanaalzone

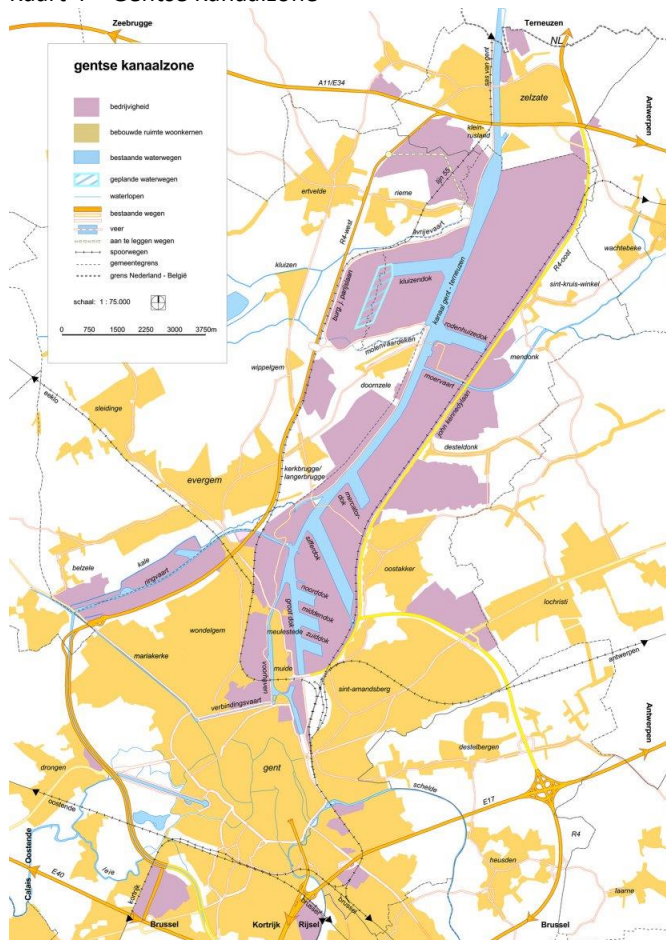
Inventaris regioscreening

De provincie Oost-Vlaanderen is op het vlak van samenwerking tussen lokale besturen een complexe provincie. Dit is deels te verklaren door de aanwezigheid van Gent als dominante centrumstad. Daarnaast kent de provincie nog twee kleinere centrumsteden: Aalst en Sint-Niklaas. Vanuit de regioscreening werd reeds opgemerkt dat er binnen de cluster aan samenwerkingsverbanden rond Gent intensieve samenwerkingen vast te stellen vallen van groepen gemeenten die intensiever met elkaar samenwerken, maar zonder vanuit deze samenwerking aansluiting te zoeken bij Gent: ten westen van Gent het Meetjesland (vb. Erfgoedcel Meetjesland, Regionaal Landschap en Streekplatform +), in het zuiden een aantal gemeenten uit de Leiestreek (ILV burensportdienst Leiestreek, werkwinkel zone Deinze) en ook in de oostrand van Gent wordt een intensere samenwerking opgemerkt (Erfgoedcel Viersprong, bibliothecair samenwerkingsverband De Vijf,...).

Ontstaan

Het Project Gentse Kanaalzone is in theorie een strategisch planningsproces dat werd opgestart in 1993 in de regio rond het kanaal Gent-Terneuzen. De Gentse kanaalzone als werkingsgebied van het project beslaat de delen van het grondgebied Evergem, Gent en Zelzate omheen het zeekanaal Gent-Terneuzen en de R4-oost Kennedylaan. In noordzuidrichting loopt het werkingsgebied aan de rand van Gentse kernstad in het zuiden tot de Nederlandse grens in Zelzate. Het betreft een regio die wordt gekenmerkt door intense economische activiteit op en rond het Kanaal met (milieu)hinder tot gevolg. De regio wordt immers ook gekenmerkt door de nabijheid van woonkernen.

Kaart 4 – Gentse Kanaalzone

Bron: www.gentsekanaalzone.be

De idee tot opstart van een ROM-project naar Nederlands model is gerezen vanuit één van de diensten van de provincie Oost-Vlaanderen. Kenmerkend is de samenhangende aanpak van ruimtelijke en milieuaspecten in een bepaald gebied.¹⁸ Het Nederlandse model werd in de Gentse Kanaalzone vertaald naar een vorm van gebiedswerken, vanuit een informele manier en met focus op het Gentse deel en minder op het Zeeuwse deel van de Kanaalzone. Vrij snel werd op twee sporen gewerkt zijnde visievorming en de opstart van projecten op korte termijn. Opvallend bij de opstart is het informele karakter en het gebrek aan een juridisch kader, er wordt gesproken over een ‘forum’ of ‘arena’ waar stakeholders elkaar kunnen zien en waar ‘onder de radar’ kan worden nagedacht.

De noodzaak tot een project Gentse Kanaalzone werd aangevoeld naar aanleiding van de zich terugtrekkende overheid in de jaren 1980 waarbij het in deze periode heel moeilijk bleek om grootschalige infrastructuurprojecten gerealiseerd te krijgen. In de jaren 1980 werden bevoegdheden op vlak van ruimtelijke ordening, milieu, ... overgedragen van de federale naar de regionale overheid. Instrumenten waren op dat moment niet aangepast aan de uitdagingen waar men voor stond. De Nederlandse aanpak op vlak van ROM (Ruimtelijke Ordening en Milieu) heeft toen ook hier mensen aan het denken gezet. Via een netwerk van spilfiguren, ambtelijke en politiek, met een betrokkenheid op de Gentse regio werden de eerste contacten gelegd. Zij vonden onder meer steun bij toenmalig provinciegouverneur Herman Balthazar, die als ‘coach’ of ‘netwerkpromotor’ kon worden omschreven. In de schoot van Euregio (Interreg Ia) werd een kortlopende opdracht gefinancierd, waarbij twee bureaus (Omgeving en SME) een status questionis van het Gentse Havengebied hebben opgemaakt op basis waarvan men wilde aftoetsen of een gelijkaardige aanpak als de Nederlandse kans op slagen zou hebben. Tijdens die kortlopende opdracht werd, aan de hand van interviews

¹⁸ Van Wesenbeeck, P. (2003). Spanningsvelden bij de beleidsuitvoering vanuit het informele bestuurlijke netwerk van de Gentse Kanaalzone. Plandag 2003, Gent.

met stakeholders, duidelijk dat heel veel partners een gelijklopende mening bleken te delen over de gewenste aanpak voor het gebied, zonder dat ze daartoe echt al de kans hadden gehad om samen rond de tafel te gaan zitten. Een aantal mensen zaten heel duidelijk op dezelfde lijn: een *window of opportunity* was aanwezig. Alleen hadden de betrokkenen daar op dat moment zelf geen zicht op.

Het doel van het project Gentse Kanaalzone is om zowel de economische als de woonfunctie met elkaar in evenwicht te brengen en te houden, en dit via een geïntegreerde aanpak en via de betrokkenheid van alle relevante actoren (met name de drie lokale besturen Evergem, Gent, Zelzate, de Provincie Oost-Vlaanderen, diverse Vlaamse Departementen en Agentschappen, de Gentse Haven, bewonersgroepen, bedrijven,...). Economische ontwikkeling wordt gestimuleerd met aandacht voor het verbeteren van de ecologische en omgevingsfactoren die van belang zijn voor de leefbaarheid van de bewoners (grond-, water- en luchtkwaliteit; creatie van bufferzones, verkeersafwikkeling, etc.).

Structuur

Het project kent een organisatiestructuur bestaande uit:

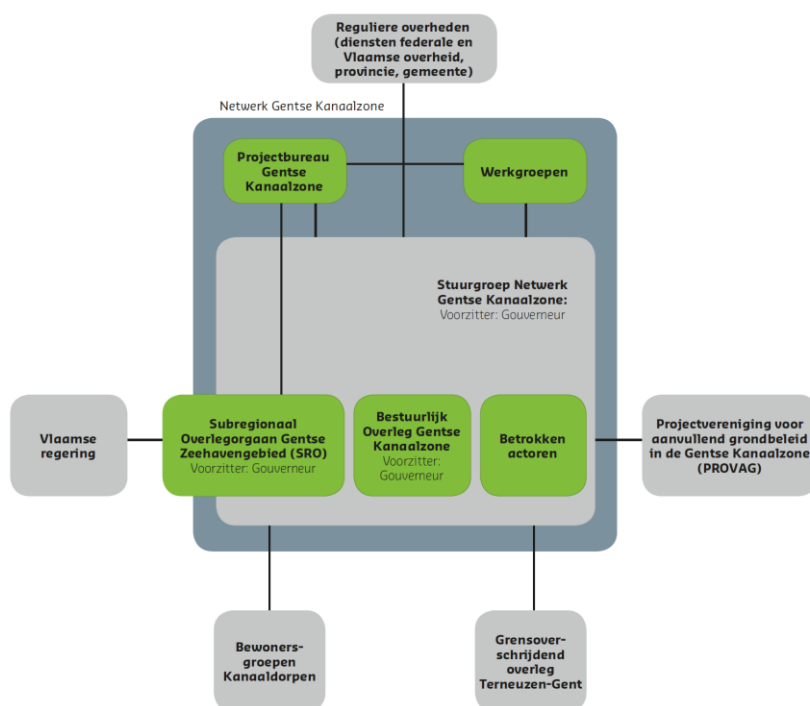
- de Stuurgroep voor het Netwerk Gentse Kanaalzone: het forum waarop beleidsstandpunten over alle aspecten van de ontwikkeling van de Gentse kanaalzone worden ingenomen, samengesteld uit publieke en private actoren die bij de ontwikkeling van het gebied betrokken zijn
- het Bestuurlijk Overleg¹⁹, onder voorzitterschap van de gouverneur van de Provincie Oost-Vlaanderen, stuurt het project inhoudelijk aan
- het Subregionaal Orgaan (SRO) voor het Gentse Havengebied is het formeel adviesverlenend orgaan voor de Vlaamse regering over aspecten van de ontwikkeling van de Gentse zeehaven
- de Projectvereniging voor Aanvullend Grondbeleid (PROVAG), opgericht als filiaal van het Havenbedrijf Gent in 2003, die instaat voor de realisatie van de doelstellingen inzake leefbaarheid in de Gentse kanaalzone d.m.v. een aanvullend grondbeleid²⁰, de vaststelling en uitvoering van gebiedsgerichte acties (vb. uitbouw koppelingsgebieden, landschapontwikkeling,...) en de vaststelling en uitvoering van het sociaal begeleidingsplan (modaliteiten voor uitvoering van vrijwillige verkoop/aankoop van onroerende goederen,...)

Dit geheel wordt aangestuurd en gecoördineerd door een permanent secretariaat, het Projectbureau Gentse Kanaalzone waarvan de coördinator is toegevoegd aan het ambt van de gouverneur als commissaris van de Vlaamse Regering. Het projectbureau kan beroep doen op inhoudelijke ondersteuning vanuit de provinciale directie Leefmilieu en de provinciale dienst Milieubeleidsplanning, -ondersteuning en natuurontwikkeling. Naar aanleiding van de plannen van de Vlaamse Regering om de steden Antwerpen en Gent provincievrij te maken klinkt het hier dat dit de situatie m.b.t. het projectbureau alleen nog maar duidelijker kan maken: het projectbureau is immers toegevoegd aan de gouverneur als commissaris van de Vlaamse Regering.

¹⁹ Naar aanleiding van het twintig jarig bestaan van het project Gentse Kanaalzone werd in 2012-2013 een grootschalige evaluatie-oefening gemaakt. Uit de evaluatie van 2012-2013 bleek het blijvend hoog houden van de structurele betrokkenheid van alle partners een aandachtspunt voor toekomstige werking te zijn. Hier is aan tegemoet gekomen door de projectstructuur te verbeteren en in een Bestuurlijk Overleg te voorzien. Tot dan was de huidige stuurgroep in principe het bestuurlijk overleg: de stuurgroep was echter veel te uitgebreid en verworpen tot een klankbordgroep waardoor bestuurders het gevoel hadden niet langer over een forum te beschikken voor bestuurlijke kwesties. Het Bestuurlijk Overleg stuurt het project inhoudelijk aan, bereidt de vergaderingen van de stuurgroep en de adviezen van het SRO voor en stuurt de werkzaamheden van PROVAG aan. Beslissingen worden bij consensus genomen en moeten worden bekrachtigd bij alle besturen.

²⁰ Meer bepaald het verwerven en het tussentijds beheer van de onroerende goederen, overdracht van goederen aan het Havenbedrijf Gent, de Vlaamse overheid of derden, de prospectie ten behoeve van concrete deelprojecten, voor zover deze niet door andere instanties op een adequate manier worden opgenomen.

Figuur 3 - Structuur Gentse Kanaalzone

Bron: Project Gentse Kanaalzone, Jaarverslag 2013 & Jaarprogramma 2014, p.10

Doelstellingen

Het project Gentse Kanaalzone kent inmiddels een lange geschiedenis en heeft in de voorbije jaren verschillende fasen gekend. In elk van deze fasen zijn de doelstellingen geëvolueerd en zijn gewichten verlegd tussen mensen en tussen organisaties. Daar waar van bij aanvang het project vooral focuste op het vinden van een evenwicht tussen de economische groei van de haven enerzijds en het leefbaarheidsaspect van de kanaaldorpen anderzijds zijn de doelstellingen doorheen de jaren verder verruimd. De aandacht voor de aanwezige natuur en de landbouw waren bij aanvang minder prominent aanwezig, ook mobiliteit kwam gaandeweg in scope van het project naar aanleiding van de plannen voor het bouwen van een verkeerswisselaar op de R4.

De intensiteit van regie is navenant veranderd in het doorlopen van deze fasen. In de aanlooperperiode (1993 tot ongeveer 1999) werd vooral veel geïnvesteerd in het opbouwen van een visie, in het zoeken en aftasten. Het nemen van voldoende tijd voor deze fase heeft ervoor gezorgd dat eventuele knelpunten konden worden weggewerkt, wat mee de goede werking van de daaropvolgende jaren helpt verklaren. Fase 2 (2000 - tot de afbakening 2005 en de bijgestelde versie van het strategisch plan in 2007) was vooral een fase van het op punt zetten van de visie en van planningswerk. Fase 3, de fase waarin het project zich vandaag bevindt, bestaat vooral uit uitvoering van concrete projecten.

Elke fase brengt uiteraard een andere rol met zich mee voor het projectbureau en de stuurgroep. Het projectbureau focust zich tegenwoordig hoofdzakelijk op de opvolging van de uitvoering van de acties, brengt actoren bij elkaar en communiceert over de resultaten van het project. Het beheer van de bepaalde ingerichte zones wordt op vraag ook door het projectbureau opgenomen. De stuurgroep neemt in deze fase dan weer meer en meer de functie van een klankbordgroep aan. De toekomst zal uitwijzen of met de beslissing om een zeesluis te bouwen in Terneuzen een fase 4 is aangebroken.²¹

²¹ Op 19 maart 2012 ondertekenden de Vlaamse minister van mobiliteit en de Nederlandse minister van Transport het akkoord over de kostprijsverdeling voor de realisatie van de nieuwe zeesluis in Terneuzen. Het akkoord geeft ook aandacht aan de verruiming van het kanaal na de realisatie van de zeesluis.

Projecten

De projecten of acties²² zijn onverdeeld in verschillende thema's: uitbouw en optimalisering van bedrijventerreinen en economische zones, stimuleren van de leefbaarheid van dorpen en woonwijken, infrastructuren en mobiliteit, verbetering van de landschappelijke en ecologische structuur en beeld, verhoging van de milieukwaliteiten, recreatie, voorwaardenscheppende acties en communicatie en draagvlakvorming. Een voorbeeld van dergelijke projecten is de inrichting van koppelingsgebieden. Koppelingsgebieden zijn buffergebieden, grotendeels onbebouwde percelen of gebieden die een bufferende functie vervullen tussen industriële activiteiten en de omliggende dorpen. Het GRUP 'Afbakening Zeehavengebied Gent – Inrichting R4-Oost en R4-West (15 juli 2005) voorziet in 9 'koppelingsgebieden'. In 2006 kreeg de VLM de opdracht om inrichtingsplannen op te maken voor deze gebieden. Op 12 juli 2012 werd het RUP zeehavengebied Gent fase 2 definitief vastgesteld door de Vlaamse Regering. Parallel werd het landinrichtingsproject Gentse Kanaalzone, koppelingsgebieden – fase 2 goedgekeurd. Ook voor deze 7 bijkomende koppelingsgebieden kreeg VLM de opdracht om ze in te richten. Eerste stap daarbij is de opmaak van een inrichtingsplan waarin aangegeven wordt waar, wanneer, door wie en op welke wijze de realisatie van de buffering en de landschapsontwikkeling in het koppelingsgebied zal gebeuren, waarna uitvoering volgt op het terrein.

Institutionele context

Bij opstart van het projectbureau Gentse Kanaalzone is gekozen om geen rechtspersoonlijkheid aan te nemen. De noodzaak aan een vast secretariaat werd gerealiseerd met medewerking van Vlaamse middelen. Hiertoe werd een samenwerkingsovereenkomst opgemaakt tussen de Vlaamse overheid, de Provincie Oost-Vlaanderen, het Havenbedrijf Gent, de stad Gent en de gemeenten Evergem en Zelzate. De huidige financiering van het project gaat nog steeds terug op de beginperiode van het projectbureau waarbij vooral de partner die er op dat moment financieel beter voor stond meer middelen in het project inbracht via de samenwerkingsovereenkomst. Dit impliceert ook dat de realisatie van acties, zoals de koppelingsgebieden – bufferzones – afhankelijk is van financiering van verschillende partners: hetzij verschillende diensten van één bestuur, hetzij verschillende besturen. Dit maakt dat telkens een moeilijke puzzel moet worden gelegd en dat het een tijd kan duren vooraleer de middelen voorhanden zijn om de projecten uit te voeren.

De rol van een speler als het Havenbedrijf Gent in de regio mag niet worden onderschat. De verplichtingen van het havenbedrijf wordt geregeld in Havendecreet van 2 maart 1999. Art. 2, 2° omschrijft de havenbestuurlijke bevoegdheden waaronder het beheer en de exploitatie van het openbare en het private havendomein (4.700 ha) er één is. Opvallend is de gevoeligheid die het Havenbedrijf Gent, onder invloed van CEO Daan Schalck, de voorbije jaren aan de dag heeft gelegd om het stakeholdersmanagement uit te bouwen en een brede visie te ontwikkelen op het maatschappelijke draagvlak voor de haven. Door de omvorming van het juridisch statuut van het Havenbedrijf Gent naar een naamloze vennootschap van publiek recht wordt een nauwe samenwerking met een aantal naburige stakeholders geoptimaliseerd. Naast de stad Gent kunnen nu ook andere lokale besturen zoals de gemeenten Evergem en Zelzate en de provincie Oost-Vlaanderen deel uitmaken van de Raad van Bestuur van het Havenbedrijf. Dit toont enerzijds aan dat de haven belang hecht aan de gelijkwaardigheid van alle stakeholders in het mee sturen en uitbouwen van het havenbeleid, anderzijds onderstreept de omvorming het belang van de terugkoppeling van beslissingen vanuit het havenbedrijf naar de lokale raden ifv democratische controle. Uiteraard is voor het Havenbedrijf Gent vooral de economische invulling van het project van groot belang. De nv-structuur laat ook toe om makkelijker participaties te nemen en over te gaan tot kapitaalsverhoging, wat mogelijkheden biedt in het licht van toekomstige investeringen.

Interbestuurlijke verhoudingen

Het project Gentse Kanaalzone is heel duidelijk een project waar interbestuurlijke verhoudingen expliciet aanwezig zijn. Havengebieden zijn per definitie een Vlaamse bevoegdheid en de Vlaamse overheid treedt naast subsidiërende en regelgevende overheid ook als actor op in het gebied. Het grootste aandeel van de uit te voeren projecten zijn Vlaams.²³

In de gesprekken wordt aangehaald dat de aanwezigheid van een kader als het ruimtelijk structuurplan een niet meetbare, maar wel zeer belangrijke rol heeft gespeeld. Op het moment van de opstart (jaren 1992-1993)

²² Het zou te ver leiden alle geplande en in uitvoering zijnde projecten exhaustief op te sommen. Deze zijn na te lezen in het Jaarprogramma 2014 van het Project Gentse Kanaalzone.

²³ Het projectbureau komt tussen daar waar niemand het wil of kan, vb. het raamplan fiets wordt getrokken vanuit het projectbureau (wegens gebrek aan mensen en middelen elders), maar uiteraard steeds in onderling overleg en na bespreking op de ambtelijke kerngroep.

was er nog geen Vlaams kader voorhanden. Het feit dat op het moment van uitvoering het ruimtelijk structuurplan er ligt, waarbij alle ideeën over de havens waar in de loop van het proces consensus is over ontstaan mee in het plan vervat zitten, heeft bijgedragen tot het verdere succes van het project. Een van de grootste maar misschien meest miskende revolutie blijkt vanuit planningshoek de functieclassificatie van de wegen te zijn. Deze classificatie breekt met 50 jaar denken over openbare werken: nl. dat infrastructuur moet worden georganiseerd volgens de gewenste functie en niet langer volgens de gewenste vorm. De inzichten ontwikkeld vanuit streefbeelden die op tafel lagen voor project Gentse Kanaalzone hebben hier wellicht deels toe bijgedragen.

Er wordt op gewezen dat in de jaren 1990, en met name voor de reorganisatie op basis van Beter Bestuurlijk Beleid, de Vlaamse administratie een meer horizontale administratie was dan vandaag het geval is. Er waren minder departementen en agentschappen en de administratie stond heel sterk in haar verhouding tot het bestuur. Gedreven ambtenaren, meestal ook ambtenaren die het veld van hun eigen expertise durfden te verlaten en vanuit een generalistische visie naar dossiers kijken, die niet noodzakelijk tot de top van het apparaat dienden te behoren, konden op basis van expertise en sterke dossiers makkelijker een rechtstreekse lijn krijgen naar het beleid.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Gepeild naar de randvoorwaarden die de samenwerking van de voorbije 20 jaar helpen verklaren, worden diverse elementen vermeld. Niemand ontkent het belang van de aanwezigheid van de provinciegouverneur als netwerkpromotor in de beginjaren, net als het lokale (politieke) netwerk dat handig uitgespeeld werd bij de opstart van het project.

Misschien nog belangrijker dan het politieke netwerk was de samenwerking op ambtelijk vlak, zoals vb. de ambtelijke werkgroep op Vlaams niveau van waaruit de link werd vanuit ruimtelijke ordening naar milieu werd gelegd. Waar vanuit AWV het project rond de verkeerswisselaar voor de R4 aanvankelijk niet gekaderd werd binnen het project Gentse Kanaalzone, werden zij geconfronteerd met een soort gezamenlijk front van waaruit zij werden meegetrokken in het netwerk. Concrete voorstellen werden sowieso vaak eerst aangedragen vanuit het ambtelijke kader. Naast de persoonlijke verhoudingen tussen deze personen bleek vooral het kunnen beroep doen op de aanwezigheid van generalisten van groot belang, met name ambtenaren die kunnen schakelen tussen verschillende abstractieniveaus (visie en operationele zaken), die bereid zijn om te werken in functie van het proces en niet in functie van zichzelf. Ambtenaren die ook bereid zijn om maatwerk te leveren, out of the box kunnen en willen denken en vooral ook willen geloven dat het 'het werken op het terrein' is wat mee de regelgeving maakt (vb. Havendecreet: SRO zou havendecreet niet hebben gehaald als men niet gevoeld had vanuit de praktijk dat dit een noodzaak was).

Het inschakelen van een derde, private partner (hier in de vorm van het bureau Omgeving) om het proces te begeleiden, wordt expliciet als randvoorwaarde geformuleerd, m.a.w. investeren in het proces en niet alleen in het eindresultaat of product. Concreet werd gewerkt met een contract op afroep waardoor het mogelijk werd om een externe partner in te schakelen in het proces, eerder dan in functie van één specifiek product; wat uiteraard ook een bereidheid van de bestuurders vergt om hierop in te zetten.

Ook al duurt het misschien soms lang bij sommige projecten; er gebeurt iets en dit voor alle partners in tegenstelling tot vroeger. Er zit voor iedereen iets in, wat tevens een randvoorwaarde is, zo niet haken partners af. Het hoeft niet per definitie op de korte termijn worden uitgevoerd maar het moeten wel zichtbare, concrete projecten zijn.

Toekomst

Het project Gentse Kanaalzone mag dan wel de term 'project' in de benaming dragen, het wordt eerder omschreven als een proces dat ook vandaag nog steeds moet toelaten om, ondanks de fase van uitvoering waarin het zich bevindt, daar waar nodig in overleg te gaan over eventuele bijsturing van het streefbeeld en/of het verfijnen van de bijhorende acties. De ontwikkeling van leefbare kanaaldorpen loopt in Evergem en Gent vooruit op de ontwikkelingen in Zelzate, er zal in de toekomst dan ook veel sterker worden ingezet op de leefbaarheid van o.a. de wijk Klein Rusland in Zelzate. De fase van uitvoering waarin het project is beland, heeft er wellicht ook toe geleid dat er een soort gelatenheid of op zijn minst een gevoel van evidentie is ten aanzien van het project. Een aantal dossiers die nieuwe noden omvatten, worden echter wel als kansen voor de toekomst genoemd voor het samenwerkingsverband: de aanwezigheid van een duidelijk draagvlak voor de

aanleg van en het creëren van fietstrajecten in de haven, het opwekken van groene energie,... Inventiviteit naar het zoeken van middelen wordt, in de huidige financiële context, belangrijker en wordt als piste onderzocht voor de ombouw van de R4-Oost en R4-West tot primaire wegen.

Het idee van geïntegreerde samenwerking in en voor de Gentse Kanaalzone is gegroeid naar Nederlands voorbeeld. De Haven van Gent, de stad Gent zelf en ook de Provincie Oost-Vlaanderen hebben altijd relaties onderhouden met de noorderburen, meer bepaald met de Provincie Zeeland, de gemeente Terneuzen, Zeeland Seaports, en dit uiteraard omwille van de gemeenschappelijke belangen en de afhankelijkheid van de Gentse haven om via Nederland het kanaal te kunnen bereiken. De gesprekken hebben aangetoond dat het project Gentse Kanaalzone zich uitsluitend focust op de Belgische kant van de landsgrens. Toch zijn de contacten met de Zeeuwse Kanaalzone gebleven, zij het vanuit het projectbureau minder intensief dan vanuit het Havenbedrijf.

De contacten vertaalden zich onder meer in het interreg-project 'Grenzeloze kanaalzone' (Interreg IVa Vlaanderen-Nederland, aflopend eind 2014) met Provincie Zeeland als projectverantwoordelijke en de Provincie Oost-Vlaanderen, het projectbureau Gentse Kanaalzone, AWV en De Lijn als projectpartners. Acties richten zich vooral op de verbetering van grensoverschrijdende bereikbaarheid van het openbaar vervoer, grensoverschrijdende afwikkeling van doorgaand vrachtverkeer (o.a. vrachtwagensluis Zelzate), het afstemmen van de weginfrastructuur aan beide zijden van de grens, het opstellen van een raamplan verkeer en vervoer en het verbeteren van landschappelijke kwaliteit in de Grenzeloze Kanaalzone.

Ondanks het Interreg-project lijkt het vooral het Havenbedrijf Gent dat doorheen de jaren altijd sterk aangestuurd heeft op een goede samenwerking met Zeeland Seaports (de havens van Terneuzen en Vlissingen). Vandaag situeert de samenwerking zich op niveau van projecten: de bouw van een nieuwe zeesluis in het sluisencomplex van Terneuzen en het creëren van een nieuw gezamenlijk haveninformatiesysteem²⁴. Meer structurele samenwerking in de toekomst wordt echter niet onmogelijk geacht. Naar het voorbeeld van de havens van Kopenhagen en Malmö (die fuseerden in 2001) wordt grensoverschrijdend samenwerken ook gezien als een manier om zichtbaarheid te creëren wat dan weer opportuniteiten met zich mee brengt. Structurele samenwerking tussen de Haven van Gent en Zeeland Seaports zou er toe leiden dat de haven de 7de grootste wordt van Europa wat de economische groei en de werkgelegenheid in de Zeeuws-Vlaamse kanaalzone ten goede zou moeten komen. Dat samenwerking zich over landsgrenzen uitstrekt wordt daarbij niet louter als een struikelblok maar ook als opportuniteit gezien. Uit het voorbeeld van Kopenhagen en Malmö blijkt immers dat het zich situeren binnen 2 verschillende landen ook een opportuniteit kan zijn door het beste te kiezen uit de 2 wetgevingen en de 2 omgevingen waaruit je kan putten.

3.3.5. Bipoolen, naar één mobiliteitsplan voor Genk en Hasselt

Inventaris regioscreening

De steden Genk en Hasselt, als knooppunt voor de ruimtelijke en economische dynamiek in de provincie Limburg, werden in het verleden al vaak als 'bipool' omschreven. Ook in het rapport Cabus e.a. (2009, p.112) werd gewezen op de overlapping van de functionele realiteit van beide stadsregio's. In het kader van het Vlaamse ruimtelijke beleid werd het gebied Hasselt – Genk als regionaal stedelijk gebied afgebakend (het GRUP werd definitief vastgesteld door de Vlaamse Regering op 20 juni 2014).²⁵ Hasselt en Genk zijn beide regionale steden, maar door hun ruimtelijke situering (aan mekaar grenzend) en hun economische complementariteit (Hasselt als provinciaal dienstencentrum en Genk als stad met industrie) werden ze door Vlaanderen samen geselecteerd als een van de af te bakenen stedelijke gebieden. Genk kent een duidelijk andere morfologische structuur dan Hasselt. Genk neemt eerder de vorm aan van een nevelstad. Vanuit de historiek van de

²⁴ Schepen die de havens van Gent en Zeeland Seaports aandoen, zullen vanaf 2015 al hun gegevens elektronisch kunnen doorgeven via één en hetzelfde systeem, wat efficiënter en goedkoper is dan de huidige twee systemen en belangrijk om de begeleiding van het scheepvaartverkeer op de geplande zeesluis in Terneuzen af te stemmen.

²⁵ In theorie zou de afbakening van stedelijke en regionaalstedelijke gebieden als instrument van Vlaams ruimtelijk beleid naast een interbestuurlijke ook een stadsregionale component in zich kunnen dragen. Dat in de praktijk van de afbakingsprocessen de stadsregionale focus zelden centraal stond, wordt betoogd in Cabus e.a., 2009, pp.83-83 en in het eindrapport 'Onderzoek naar de voor het Vlaams ruimtelijk beleid relevante vormen van intergemeentelijke samenwerking', 2012, pp.86-87.

industrialisering (mijnbouw) heeft Genk eerder verspreide ruimtelijke ontwikkelingen gekend, los van de bestaande landelijke kernen. Genk is niet vanuit het centrum gegroeid waardoor Genk niet beschikt over een oude historische stadskern met daaromheen een dicht bebouwd weefsel. Hasselt-Genk vormt het enige regionaalstedelijk gebied in het oosten van Vlaanderen, ten oosten van de Vlaamse Ruit.

Op bestuurlijk vlak is er uit het overzicht van de inventarisatie van de regioscreening echter geen erg intensieve samenwerking tussen de twee steden terug te vinden. Zowel Hasselt als Genk hebben wel samenwerkingsverbanden met de direct omliggende gemeenten. Zo zit Hasselt in een politiezone met Zonhoven en Diepenbeek. Genk heeft een meer uitgebreide samenwerking uitgebouwd met As, Opglabbeek en Zutendaal, wat wellicht te verklaren valt door een aantal territoriale afbakeningen die vanuit de Vlaamse overheid werden geïnitieerd en waarbij Genk vanuit zijn centrumfunctie wordt geclusterd met gemeenten uit Oost-Limburg (vb. Regionaal Landschap Kempen en Maasland, Logo regio Genk, Zorgregio,...).²⁶

Ontstaan

Mobiliteit is bij uitstek een problematiek die de grenzen van de individuele stad of gemeente overschrijdt. Mobiliteit is tevens een beleidsdomein waarin invloeden van ruimtelijke, economische,... factoren doorheen de jaren een sterke invloed op uitoefenen. Het mobiliteitsbeleid is onderhevig aan wijzigende visies, veranderende prioriteiten, etc. Vandaar dat mobiliteitsplannen ook worden geüpdated. Met behulp van de zogenaamde 'sneltoets' is er een methode ontwikkeld om de actualiteitswaarde van het instrument te evalueren. Alle gemeenten met een mobiliteitsplan ouder dan 5 jaar worden door de Vlaamse Overheid verplicht om de actualiteitswaarde van het plan te toetsen. De mobiliteitsplannen van Genk en Hasselt dateerden van eind jaren 1990. In 2007 werd er, n.a.v. de toepassing van de sneltoets, zowel in Genk als in Hasselt beslist om een grondige herziening van het mobiliteitsplan uit te voeren.

Zowel Genk als Hasselt hebben de opmaak van het nieuwe mobiliteitsplan toevertrouwd aan hetzelfde studiebureau THV Arcadis – Mint – Goudappel Coffeng. Het feit dat éénzelfde bureau terzelfdertijd beide plannen zou herzien, heeft duidelijk opportuniteiten gecreëerd. Het besef dat, wanneer beide steden gelijktijdig een nieuw mobiliteitsplan opmaken, dit het best meteen ook samen kon worden aangevat, is er gekomen op een gemeenschappelijk overleg tussen de technische diensten van Genk en Hasselt, in aanwezigheid van de bevoegde schepenen. De steden Hasselt en Genk besloten daarop om samen met het Vlaams Gewest de krachten te bundelen en een gezamenlijk regionaal-stedelijk mobiliteitsplan op te stellen. Het feit dat het afdelingshoofd van AWV Limburg de opportuniteiten van een pilootproject inzag, heeft samen met het feit dat ambtelijk de potenties van een gezamenlijk plan heel goed zichtbaar waren, ook op politiek vlak tot een consensus geleid. De ontwikkeling van nieuwe strategische sites in zowel Hasselt als Genk, de groei die een aantal sites (vb. C-mine) de voorbije tien jaar hebben gekend, maakten het noodzakelijk de vervoersstromen tussen de verschillende sites, niet alleen binnen de eigen gemeentegrens maar in het regionaalstedelijk gebied, op elkaar af te stemmen. Het overkoepelende plan vormt mee de basis voor de afzonderlijke mobiliteitsplannen van zowel de stad Genk als de stad Hasselt.

Concreet bestaat het mobiliteitsplan van zowel de stad Genk, als van de stad Hasselt, uit vier delen:

- Een lokaal mobiliteitsplan elke stad afzonderlijk. In deze twee lokale mobiliteitsplannen legt elke stad eigen accenten, maar worden ook delen bovenlokaal afgestemd zoals bijvoorbeeld de flankerende maatregelen, snelheidslimieten, wegencategorisering en het parkeerbeleid.
- Daarnaast is er een bovenlokaal mobiliteitsplan. Dit plan behandelt thema's als het openbaarvervoernetwerk, het fietsroutenetwerk, zwaar vervoer, waterwegen en de multimodale ontsluiting van de regio en nieuwe attractiepolen.

Zowel de lokale als bovenlokale plannen werden opgemaakt in samenwerking met MOW en De Lijn.

- Als laatste onderdeel werd er een overkoepelend regionaal verkeersmodel opgesteld. Dit is een hoogtechnologisch verkeersmodel dat de effecten van de mobiliteitsmaatregelen in kaart kan brengen. Dit model blijft in beheer bij de Vlaamse Overheid.

Het gemeenschappelijk mobiliteitsplan werd vastgesteld op de gemeenteraden van april 2014.

²⁶ ABB, Bestuurlijke regionale samenwerking in Vlaanderen. Inventarisatie en analyse. 2012, p. 58

Op vlak van mobiliteit vermeldt het bestuursakkoord (p.36) van de Genkse coalitie de wil om het stadsoverschrijdende netwerk te versterken a.d.h.v. de implementatie van het mobiliteitsplan Hasselt-Genk en de realisatie van het Spartacus-project²⁷ van de Lijn. Dit wordt in het meerjarenplan doorvertaald naar meerdere actieplannen. Actieplan 3.5 voorziet dat Genk een innovatief en duurzaam mobiliteitsconcept zal ontwikkelen dat zowel gericht is op de versterking van de interne bereikbaarheid van de stad als op de externe verbindingen met het regionaal stedelijk gebied Hasselt-Genk en op interregionale bereikbaarheid. De stad zal hiertoe zelf initiatieven nemen en externe initiatieven ondersteunen (vb. Spartacusproject – De Lijn). Daarnaast voorziet het meerjarenplan ook in het actieplan 3.1 dat stelt dat Genk initiatieven zal nemen en externe initiatieven zal ondersteunen ter verbetering van de bereikbaarheid op micro- (schaal Genk), meso- (schaal regionaal-stedelijk gebied Hasselt-Genk) en macroniveau (schaal provincie Limburg) (vanuit de focus duurzame verplaatsingen en vervoerswijzen, o.a. fietspaden).

Het bestuursakkoord van de Hasseltse coalitie vermeldt een apart hoofdstuk 'Hasselt, bereikbare stad' waarbij het streven naar een bereikbare, maar tevens leefbare en duurzame stad wordt vooropgesteld, o.m. verwijzend naar de komst van het Spartacus-project van De Lijn.

Structuur

De samenwerking tussen Genk en Hasselt om tot één gemeenschappelijk strategische mobiliteitsplan te komen, is gerealiseerd zonder formele samenwerkingsvorm. Uiteraard werden de procedures, zoals decretaal voorzien, gevolgd. Naast een gemeentelijke begeleidingscommissie werd dus ook voorzien in een intergemeentelijke begeleidingscommissie, verder werd het overleg tussen beide steden op ad hoc basis georganiseerd; waarbij naast de betrokken ambtenaren ook de bevoegde schepenen van beide steden regelmatig zelf aanwezig waren.

Behalve samenwerking tussen de centrumsteden Genk en Hasselt, waren ook een hele resem andere partners betrokken: MOW (AWV), De Lijn, NMBS, Provincie Limburg,... De andere omliggende gemeenten (Diepenbeek, Zonhoven,...) werden, om het planproces 'werkbaar' te houden, niet als partner meegenomen in de opmaak van een regionaal stedelijk mobiliteitsplan.

Doelstellingen

Het mobiliteitsplan voor de vervoerskern Hasselt-Genk is een nieuw gegeven in het geheel van de op te maken mobiliteitsplannen voor beide steden. Het gezamenlijk mobiliteitsplan heeft tot doel om op het niveau van het regionaalstedelijk gebied een mobiliteitsvisie te ontwikkelen die kan dienen als kader voor de afzonderlijke mobiliteitsplannen. Het overkoepelend plan zet krijtlijnen en randvoorwaarden uit voor de lokale (stedelijke) plannen en wordt anderzijds ook mee gevoed vanuit de lokale context. Er wordt in het gezamenlijk plan een totaalconcept ontwikkeld met strategische en operationele doelstellingen die op inhoudelijk vlak duiding geven over het te volgen mobiliteitsbeleid. De overkoepelende doelstelling (Het realiseren van, hetzij het versterken van een duurzame evolutie in de huidige mobiliteitsontwikkeling en -gedrag) wordt verfijnd via volgende zes doelstellingen:

- Het vrijwaren en versterken van de selectieve bereikbaarheid van de vervoerskern Hasselt – Genk
- Het garanderen van de toegankelijkheid van de vervoerskern Hasselt – Genk
- Het verzekeren van de verkeersveiligheid van de vervoerskern Hasselt – Genk
- Het verbeteren van de verkeersleefbaarheid van de vervoerskern Hasselt – Genk
- Het realiseren van een stedelijke taakstelling met aandacht voor de omgevingswaarden (milieu)
- Het voeren van een samenhangend en gedragen beleid in de vervoerskern Hasselt – Genk

Projecten

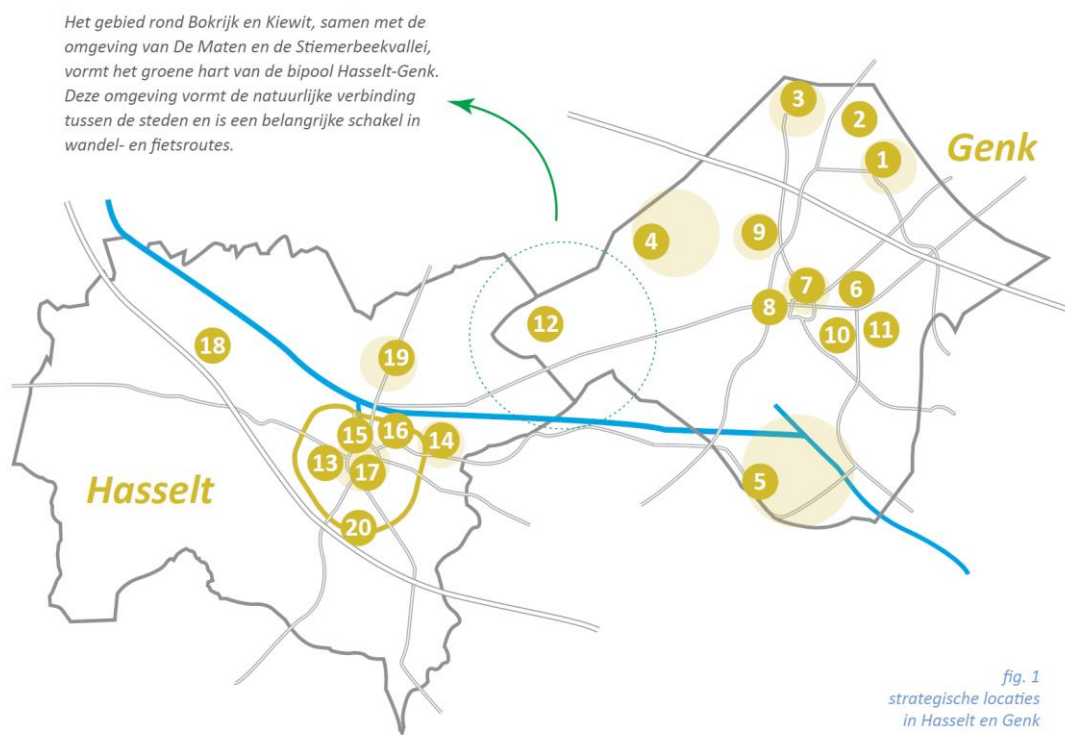
Het gezamenlijk mobiliteitsplan bevat naast de hoger genoemde strategische en operationele doelstellingen een verdere uitwerking in strategische projecten en ondersteunende maatregelen, opgesplitst naar drie werkdomeinen: 1. Ruimtelijke ontwikkelingen en hun mobiliteitseffecten, 2. Netwerken per modus 3. Ondersteunende maatregelen. Daar het mobiliteitsplan pas recent werd goedgekeurd door de gemeenteraad (april 2014) is het nog te vroeg om de opgestarte projecten vanuit het gezamenlijk mobiliteitsplan te overlopen. De strategische projectlocaties staan weergegeven in onderstaande figuur, en voor elk van deze

²⁷ Spartacus is een fijnmazig netwerk van openbare vervoersverbindingen, waarbij het meest in het oog springende element de 3 nieuwe sneltramlijnen zijn die Maastricht, het Maasland en Noord-Limburg beter bereikbaar moeten maken met het openbaar vervoer.

locaties worden naast de meer algemene maatregelen (vb. de bereikbaarheid met het OV van de strategische projectlocaties dient te worden verbeterd) ook specifieke acties voorgesteld, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen acties die in het bovenlokale actieplan (BL) worden opgenomen en acties die in de lokale actieplannen (L) worden opgenomen. Vb. Strategisch project Thor Park (hoogwaardig bedrijventerrein Waterschei): Het verbeteren van de ontsluiting met het openbaar vervoer (BL), Strategisch project Stationsomgeving Genk: Het verkleinen van de barrièrewerking door de Europalaan ter hoogte van het station (L), de uitbouw van het station tot een volwaardig multimodaal knooppunt (L), Vb. Bokrijk-Kiewit: de heraanleg van de N75 als lokale weg ter hoogte van domein Bokrijk (BL), stationsomgeving Hasselt: uitvoering Masterplan (L), Projectzone rond N702 en R71: te onderzoeken (BL),...

In het mobiliteitsplan zijn ook suggesties naar hogere overheden opgenomen. Deze hebben betrekking op het bovenlokale openbaar vervoersnet en de schakelpunten en de selectie van secundaire en primaire wegen waarvan gesteld wordt dat ze kunnen worden meegenomen bij een herziening van het Ruimtelijk Structuurplan van de Provincie Limburg en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen of het nieuwe Beleidsplan Ruimte.

Kaart 5 – Overzicht van de strategische locaties in Hasselt en Genk

1. Thor Park Waterschei	11. Kattevennen
2. KRC-site	12. Bokrijk Kiewit
3. Bedrijventerrein Zwartberg	13. Stationsomgeving Hasselt
4. Bedrijventerreinen Hermes Genk-Noord	14. Evenementensite Grenslandhallen
5. Bedrijventerreinen Genk-Zuid	15. Kanaalkom
6. Stadsstrip Genk	16. Scholencampus Elfde Liniestraat
7. Stationsomgeving Genk	17. Historische stadskern Hasselt
8. Dienstenzone Xento (Jaarbeurslaan-Europalaan)	18. Abdij-site Herkenrode
9. C-Mine Winterslag	19. Research Campus
10. ZOL campus St-Jan	20. Singel

Bron: Brochure 'Bipoolen, vlot in en rond de stad'. Naar één mobiliteitsplan voor Genk en Hasselt

Institutionele context

Het regionaal stedelijk gebied Hasselt – Genk kent geen intercommunale voor streekontwikkeling die zich toelegt op ruimtelijke materies. In de gesprekken wordt aangegeven dat het zinvol zou zijn, zeker in economisch moeilijke tijden om hierover bovenlokaal na te denken. Op ambtelijk vlak zijn er sterke samenwerkingsverbanden mogelijk waarbij het cement in een aantal gevallen gevormd wordt of werd door een studie bureau (Genk heeft vb. een raamovereenkomst gesloten voor ontwerp onderzoek met een bureau waar ook Hasselt mee samenwerkt). Opportuniteiten of aanzetten tot verdere samenwerking met Hasselt worden o.a. gezien in de Albertkanaalzone (hoe bedrijven stimuleren om meer watergebonden activiteiten te ontwikkelen) en de ontwikkeling van het kolenspoor (verbinding tussen strategische sites centrum, C-Mine en Thor-park: recreatief en economisch – conceptsubsidie stadsvernieuwing 60.000 euro vanuit Vlaanderen).

Interbestuurlijke context

Belangrijke partners in het realiseren van de doelstellingen die werden opgenomen in het mobiliteitsplan situeren zich op gewestelijke niveau. Net als bij andere samenwerkingsverbanden is het duidelijk dat het samen opstellen van een mobiliteitsplan een instrument is van twee centrumsteden om sterker te staan naar de andere bestuursniveaus, en in het bijzonder het regionale. Veel heeft uiteraard te maken met het feit dat Vlaanderen hier ook als actor een rol vervult en dat realisatie van de lokale plannen afhankelijk is van wat doorvertaald kan worden in de Vlaamse begroting. Het kunnen aantonen van een gedragenheid door beide centrumsteden wordt daarbij beschouwd als een pluspunt die de onderhandelingspositie van het lokale niveau versterkt. Het inschrijven van het Spartacusplan in het gezamenlijk mobiliteitsplan, ondanks de terughoudendheid van De Lijn, kan ook in die zin worden gelezen: het feit dat er vanuit de vervoersmaatschappij geen beslissingen werden genomen (van 2008 tot oktober 2013, maar dan enkel voor de lijn Hasselt-Maastricht), dreigde Genk en Hasselt vast te zetten. Het betreft immers een actiepoint waar het netwerk op vast zit (haltes, transferia, ...). Ondanks de lange doorlooptijd van het Spartacusplan wordt ook de relatie met De Lijn vanuit Genk positief geëvalueerd omwille van het willen meedenken binnen de beperkingen van het eigen kader.

Waar de samenwerking met AWV en De Lijn in grote lijnen positief wordt geëvalueerd, is er inzake samenwerking met de NMBS marge voor verbetering: er is niet alleen heel veel onduidelijkheid over de structuur van de vervoersmaatschappij (welke vraag moet met wie teruggekoppeld worden?), er worden ook vragen gesteld bij de algemene visie op mobiliteit en het niet op elkaar afgestemd zijn van de visies van de verschillende vervoersmaatschappijen. Vaak worden vragen vanuit de steden afgehouden omwille van het gebrek aan middelen, terwijl het volgens de steden eerder een verhaal van prioriteiten en visie is. Het basismobiliteitsverhaal is nu wel bijgestuurd vanuit De Lijn, maar het is geheel onduidelijk op welke manier het NMBS-verhaal hierop aansluit. Het decentraliseren van bevoegdheden op vlak van mobiliteit wordt hier niet per definitie als noodzakelijk naar voor geschoven als oplossing, ondanks het feit dat Genk momenteel zelf op zoek gaat naar privépartners of zelfs overweegt om met eigen middelen bijkomend openbaar vervoer te realiseren. Er wordt vooral sterk aangedrongen op politieke moed op de hogere bestuursniveaus om te bepalen hoe we op Vlaams niveau het openbaar vervoer in de toekomst zullen organiseren i.f.v. betere verbindingen vanuit een netwerkbenadering.

De rol van de provincie kan in het hele mobiliteitsverhaal als weinig pro-actief worden omschreven. De provincie heeft zich in het mobiliteitsverhaal vooral gefocust op haar inbreng via het fietsroutenetwerk, maar waar de verwachtingen naar de provincie zich ook richten op het bij elkaar brengen van steden rond gemeenschappelijke uitdagingen, blijkt dit in de praktijk niet te worden opgenomen.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Zowel Hasselt als Genk zijn ambitieuze lokale besturen die elkaar, ondanks hun soms concurrentiële positie in de regio, toch hebben gevonden. In de historiek om tot het gezamenlijk mobiliteitsplan te komen tussen Genk en Hasselt is het volgens de betrokkenen van belang geweest dat er van bij aanvang transparantie en een duidelijke wil om samen te werken aanwezig waren. Een combinatie van factoren heeft de samenwerking gestimuleerd: eenzelfde onderzoeksbureau, de specifieke rol van een aantal persoonlijkheden op lokaal vlak en bij AWV Limburg,... De eerste contacten werden ambtelijk gelegd, maar werden politiek gesteund. Het feit dat beide besturen een gedeelde duurzame visie hadden op mobiliteit is uiteraard essentieel. Ondanks een aantal

verschillen in bestuurscultuur (vb. het omgaan met burgerinspraak) en verschillen in visie, vb. Spartacus tracé, is daar in alle openheid over gepraat kunnen worden.

Wat tot slot ook heeft meegespeeld zijn de geografische factoren. Het bindende element van één verstedelijkt gebied te zijn. De keuze om met Hasselt en Genk vooruit te gaan, liet toe de planning niet nodeloos complex te maken.

Toekomst

Het gezamenlijk mobiliteitsplan voorziet bij de ondersteunende maatregelen de oprichting van een overlegplatform voor structureel overleg tussen Hasselt, Genk en de buurgemeenten. Ook op vlak van flankerende maatregelen (vb. sensibiliseringscampagnes) zijn er reeds contacten geweest tussen de mobiliteitsdiensten van beide steden. In ieder geval wordt de samenwerking op vlak van mobiliteit positief geëvalueerd als een belangrijke eerste stap om met elkaar te kunnen praten en elkaar te leren kennen en om, los van de inhoud, zicht te krijgen op hoe elkeen met mobiliteit omgaat. Uit het plan zijn ook concrete afstemmingen gepland, vb. voor wat het implementeren van stadsfietsen betreft. Waar Hasselt of Genk elk op zich een te kleine schaal kennen, vormen ze samen een veel betere schaal om het systeem van stadsfietsen effectief te implementeren.

In het proces van de afbakening van het regionaal stedelijk gebied zijn de verschillen tussen Genk en Hasselt duidelijk naar boven gekomen maar tegelijkertijd werden de voorbije jaren ook een aantal complementaire beleidsdomeinen blootgelegd. Het lijkt alsof de kiemen voor verdere, misschien zelfs structurele beleidsmatige samenwerking embryonaal aanwezig zijn. Met de afbouw van het provinciale niveau wordt een kans gecreëerd om te zien wat door Hasselt en/of Genk zal worden opgepikt, en wat eventueel samen kan worden gedaan. Daar waar Genk, vooral vanuit de vraag naar bestuurskracht, met een aantal kleinere gemeenten een samenwerkingsverband is aangegaan op vlak van wonen, lijkt voor wat een verdere uitbouw van (stadsregionale) samenwerking betreft, eerder de voorkeur te worden gegeven aan een model van wisselende samenwerking (naargelang het beleidsdomein en de doelstelling).

3.3.6. Kortrijk: Afbakeningsproces regionaal stedelijk gebied Kortrijk en de implicaties voor het woonbeleid

Inventaris regioscreening

De regio Kortrijk heeft een heel lange traditie van intergemeentelijke en regionale samenwerking. De netwerking in de streek was vanaf de jaren 1950-1960 lange tijd geconcentreerd in en rond de Intercommunale Leiedal. De overlegstructuur in de regio is in de laatste jaren complexer geworden: in de schoot van de Intercommunale Leiedal was het overleg tussen publieke en private partners voor de streekontwikkeling verweven. Het decreet van 2001 haalde de private partners formeel weg uit het bestuur en het decreet inzake de Resoc's (2004) haalde het streekplatform weg uit de werking van de intercommunale en institutionaliseerde dat in een aparte organisatie met een eigen bestaffing. Naast Leiedal en Resoc, moet ook het Welzijnsconsortium worden vermeld (vroeger Welzijnsoverleg), een samenwerkingsverband van OCMW's en private welzijnsactoren. Vanaf de jaren 1990 profileerde ook de Provincie zich op domeinen van regionale ontwikkeling via haar gebiedswerking. Functionele samenwerking en dwarsverbanden ontwikkelden zich doorheen de jaren tussen deze organisaties.

Als grootste verstedelijkte agglomeratie van West-Vlaanderen heeft Kortrijk een geheel eigen karakter. Niettegenstaande de belangrijke centrumfuncties die Kortrijk uitoefent, oefenen ook de kleinstedelijke gebieden Waregem en Menen centrumfuncties uit naar de hen omringende gemeenten. Kortrijk wordt daarnaast ook omringd door een aantal buurgemeenten met een relatief groot inwonersaantal: Wevelgem telt 31.000 inwoners, Harelbeke telt er 27.000,... Deze specifieke situatie valt deels terug te brengen op het fusieverhaal uit 1976.

Ontstaan

In het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) staat het streven naar openheid en stedelijkheid voorop. Dit streven vindt uitdrukking in de titel "Vlaanderen: open en stedelijk". Met deze metafoer wil het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen een trendbreuk realiseren met betrekking tot de ruimtelijke ontwikkeling. Deze trendbreuk beoogt de versterking van het buitengebied en het tegengaan van de versnippering door een optimaler gebruik en beheer van de stedelijke structuur. Daarom wordt in het RSV het principe van gedeconcentreerde bundeling vooropgesteld. Deze bundeling streeft een selectieve concentratie na van de groei van het wonen, het werken en de andere maatschappelijke functies in de stedelijke gebieden en in de kernen van het buitengebied. Vanuit deze optie moeten de stedelijke gebieden worden versterkt waarbij activiteiten er worden geconcentreerd en gestimuleerd.

Het RSV erkent grootstedelijke, regionaalstedelijke en kleinstedelijke gebieden die via Gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen moeten worden afgebakend. Het afbakingsproces van stedelijke gebieden is een instrument dat interbestuurlijke samenwerking in het kader van ruimtelijk beleid in zich draagt. Daar waar de afbakening delen van andere gemeenten betreft, bezit het instrument in theorie ook een intergemeentelijk samenwerkingspotentieel.²⁸ De regionaalstedelijke gebieden worden door het Vlaams Gewest in samenspraak met de betrokken bestuursniveaus in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen afgebakend. In de afbakening wordt concreet aangegeven waar een stedelijk-gebiedsbeleid zal gevoerd worden. Als gevolg van het afbakingsproces kunnen ook delen van aangrenzende gemeenten bij het regionaalstedelijk gebied worden opgenomen.

Kortrijk werd in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen geselecteerd als regionaal stedelijk gebied. Indicatief wordt in het RSV aangegeven dat delen van de gemeenten Deerlijk, Harelbeke, Kortrijk, Kuurne, Wevelgem en Zwevegem tot het regionaalstedelijk gebied kunnen behoren.

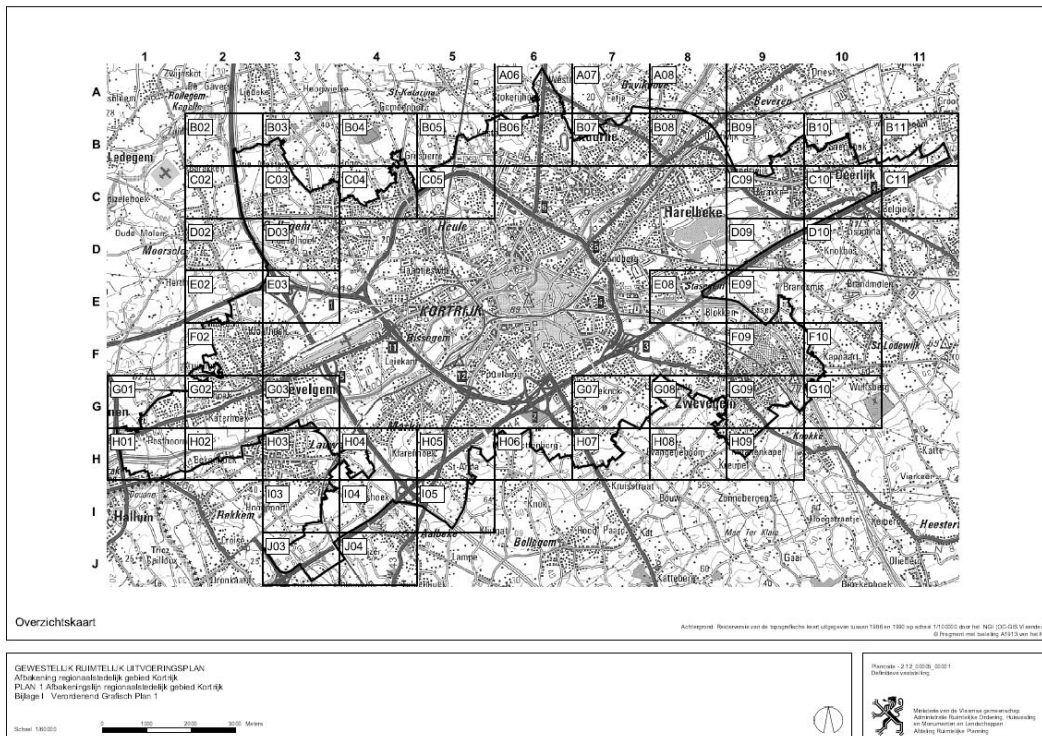
Het afbakingsproces van het regionaalstedelijk gebied Kortrijk werd opgestart in 1998. Hieraan ging de vraag vanuit Kortrijk en een aantal besturen in regio vooraf over een herziening van het gewestelijk algemeen plan van aanpak (vragen naar wijzigingen van het gewestplan i.f.v. meer industrieterreinen, ...). Deze vragen rezen niet vanuit een algemene overkoepelende visie maar wel vanuit een vrij pragmatische kijk op de ruimtelijke noden en concrete opportuniteiten in elk van de gemeenten. Leiedal zou hierin de coördinerende rol opnemen, en kreeg bijgevolg vanuit de Vlaamse administratie, in een tijdelijke vereniging met WES, de opdracht om het proces in functie van het uitwerken van een voorstel van afbakening te ondersteunen. Het afbakingsproces is verlopen volgens de stappen die in het RSV werden voorzien. Het werd gevoerd in samenwerking tussen de drie bestuursniveaus, met name het Vlaams gewest, de provincie West-Vlaanderen en de gemeenten Harelbeke, Kuurne, Deerlijk, Wevelgem, Zwevegem en Kortrijk. Vanaf januari 2000 werden ook de gemeenten Menen en Waregem uitgenodigd om deel te nemen aan het overleg. De startnota werd neergelegd in mei 2000 maar men slaagde er niet in alle openstaande discussiepunten in de nota te beslechten. Finaal heeft de vertaling in een gewestelijk RUP nog zes jaar in beslag genomen. Op 20 januari 2006 heeft de Vlaamse Regering het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan Afbakening Regionaalstedelijk Gebied Kortrijk vastgesteld.²⁹

Het Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan (GRUP) bevat een grenslijn die op perceelsniveau is uitgewerkt. Binnen die grenslijn wordt een stedelijk gebiedenbeleid gevoerd (waar ontwikkelingen worden geconcentreerd en gestimuleerd), buiten de lijn een buitengebied (en dus meer terughoudend) beleid.

²⁸ Zie ook het rapport "Onderzoek naar de voor het Vlaams ruimtelijk beleid relevante vormen van intergemeentelijke samenwerking" van het Instituut voor de Overheid, Hogeschool Gent, IDEA Consult en Omgeving (2012).

²⁹ Bij beslissing van de Vlaamse Regering van 20/07/2006 werd de herbestemming van een deel van een perceel te Wevelgem (Gullegem) Afdeling 3, sectie D, Nr 505/S terug ingetrokken.

Kaart 6 – Afbakening regionaalstedelijk gebied Kortrijk

Bron: http://www2.vlaanderen.be/ruimtelijk/grup/00001/00005_00001/index.html

Uit de kaart blijkt dat Kortrijk een dubbel profiel heeft.³⁰ Enerzijds is de stad, op regionale schaal, de kern van het regionaalstedelijk gebied Kortrijk en de verstedelijkte band tussen Menen en Waregem (Kortrijk, Heule, Bissegem, Marke, Aalbeke). Anderzijds behoort een aanzienlijk deel van het Kortrijks grondgebied tot het buitengebied. Ten zuiden behoren de deelgemeenten Belleghem, Aalbeke, Rollegem en Kooigem tot het Leie-Schelde interfluvium. Ten noorden van de verstedelijkte band behoort een aanzienlijk deel van de deelgemeente Heule tot een open-ruimtegebied, dat versnipperd is en dat, volgens het structuurplan Vlaanderen, een openruimtelijk moet vormen tussen de kernen Kortrijk, Roeselare en Waregem. Dit dubbelprofiel werd bevestigd door de afbakening van het regionaalstedelijk gebied.³¹

Doelstellingen (woonbeleid)

Met betrekking tot wonen staan volgende ontwikkelingsperspectieven voorop in het RSV: het realiseren van een groter aandeel bijkomende woonegelegenheden, het streven naar minimale woningdichtheden, het differentiëren en verbeteren van de woningvoorraad. Wat betreft de ruimtelijke verdeling van de geraamde behoefte aan bijkomende woonegelegenheden tot 2007, voorziet het RSV dat de verdeling anno 1991 in het woonegelegenhedenbestand tussen de stedelijke gebieden en de gemeenten die tot het buitengebied behoren ten minste gehandhaafd worden. Dit betekent dat een minimum aantal in de stedelijke gebieden moet worden gerealiseerd. Betreffende het regionaalstedelijk gebied Kortrijk duidt het voorstel van afbakening verschillende stedelijke woonomgevingen aan, ook op het grondgebied van de aan Kortrijk grenzende gemeenten. Het actieprogramma voorziet de ontwikkeling van de meerderheid van de woonuitbreidingsgebieden in deze stedelijke woonomgevingen, en houdt daarbij onvoldoende rekening met de reeds aanwezige woon(uitbreidings)gebieden.³²

³⁰ Kortrijk (oppervlakte: 8.003 ha) omvat de deelgemeenten Kortrijk, Heule, Bissegem, Marke, Aalbeke, Rollegem, Belleghem en Kooigem. De eerste vier vormen een onderdeel van het regionaalstedelijk gebied Kortrijk en de verstedelijkte band Menen- Kortrijk-Waregem. De laatste vier bestaan uit kernen gelegen in een meer open en landelijk gebied.

³¹ Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan Kortrijk. 2007, p. 79

³² De opname ervan in het GRUP moet er o.a. toe leiden dat een stedelijke woonontwikkeling mogelijk wordt gemaakt zonder bijkomend planningsinitiatief van de stad of de gemeente.

In functie van de afbakening werd een woonbehoeftestudie opgemaakt. Terugkijkend op deze studie, kan gesteld worden dat het verdichtingspotentieel van het stedelijk gebied in Kortrijk (groei aantal meergezinswoningen in Kortrijk, ontwikkeling Leieboorden in Kortrijk,...) indertijd werd onderschat. Met de huidige demografische tendens in het achterhoofd, is het problematisch voor het woonbeleid van Kortrijk dat tijdens het afbakeningproces grote delen van het grondgebied van een aantal gemeenten (Deerlijk, Zwevegem, Wevelgem,...) – in het gewestplan ingekleurd als woon- of woonuitbreidingsgebied – niet in het vizier zijn gekomen of in rekening werden gebracht bij de taakstelling ten tijde van de afbakening van het stedelijk gebied. Deze zijn, los van de taakstelling, verder ontwikkeld kunnen worden. Deze ontwikkelingen, samen met de bijkomende taakstelling op vlak van wonen zoals voorzien bij de afbakening, hebben ertoe geleid dat de te ontwikkelen mogelijkheden voor deze gemeenten ver boven de berekende woonbehoefte uitkwam (tot soms 150 à 200% van de berekende behoefte), daar waar voor grondgebied Kortrijk de behoefte gedekt werd met slechts een extra bijkomende marge van 10%. Men zou kunnen stellen dat Kortrijk, omwille van deze keuze die het bestuur indertijd maakte tot bevrozing³³ van nieuwe aansnijding, tegenwoordig wordt afgestraft.

De vertaling van deze beslissing wordt weerspiegeld in het dalend marktaandeel van Kortrijk op de regionale woningmarkt. Uit recente studies van de stad Kortrijk is bovendien gebleken dat de huidige regionale woonbehoefte in principe kan worden opgevangen binnen het bestaande juridisch aanbod op grondgebied Kortrijk en dat dus momenteel geen behoefte is aan nieuw te ontwikkelen woongebieden, laat staan het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden in de regio. Dit heeft natuurlijk te maken met de demografische evolutie van de centrumstad Kortrijk maar ook van de gemeenten in de directe nabijheid. Op 1 januari 2013 telde de stad Kortrijk 75.623 inwoners. Van 2001 tot en met 2005 daalde het aantal inwoners met ongeveer 900 eenheden. Vooral de groep jonge werkenden en jonge gezinnen ‘ontvluchtten’ de stad. Het aantal inwoners stijgt sinds 2006 langzaam opnieuw (van 74.607 naar 75.623). De reden daarvan is hoofdzakelijk het positief migratiesaldo. De bevolkingsvooruitzichten voor Kortrijk voor de komende 20 jaar geven aan dat het aandeel kinderen en jongeren (0-19 jaar) met meer dan 2% zal dalen (tot 21%). De groep 60-plussers zou dan weer stijgen van 22% tot 27% (Kortrijk 2013, De stad in cijfers). Het streekpact Zuid-West-Vlaanderen 2013-2018 benoemt de demografie van de regio als één van de grote uitdagingen voor de komende jaren. Tussen 2000 en 2012 telde de Zuid-Westvlaamse regio met 1,8% de kleinste bevolkingsaangroei in vergelijking met de andere regio’s in West-Vlaanderen.

Structuur

Op niveau van de regio is uiteraard de intercommunale Leiedal een speler die zich in de toekomst zou kunnen opwerpen als trekker van een regionaal woonbeleid. Rond een aantal vragen die in 1998, 2000 door kleinere besturen in de regio op tafel werden gelegd, rijst immers de vraag om deze opnieuw tegen het licht te houden. De regio wordt hierbij gedefinieerd vanuit de samenstelling van de vennoten van Leiedal. Als intercommunale voor streekontwikkeling (een publiekrechtelijke rechtspersoon met de rechtsvorm van een dienstverlenende vereniging) telt Leiedal 13 Vennoten A (gemeenten) en 2 vennoten B (Provincie West-vlaanderen en de West-Vlaamse Elektriciteitsmaatschappij). Leiedal wordt geleid door een Raad van Bestuur (21 leden). De Raad van Bestuur is samengesteld uit 17 bestuurders met stemrecht, twee bestuurders met raadgevende stem, en twee externe deskundigen. De Algemene Vergadering, waarin elke vennoot van Leiedal zetelt, komt twee keer per jaar bijeen met de volgende belangrijkste agendapunten: in het voorjaar de goedkeuring van het jaarverslag en de jaarrekening van het voorbije werkjaar en in het najaar de goedkeuring van het activiteitenprogramma voor het komende werkjaar.

Leiedal, als streekontwikkelingsintercommunale, heeft een dubbele rol ontwikkeld op vlak van woonbeleid. Enerzijds hebben zij een historisch gegroeide rol in ontwikkeling van industrieterreinen die, met het stilaan opgedroogd geraken van het aantal greenfields, verschoven is naar een ontwikkelaarsrol op vlak van woonprojecten. Anderzijds hebben zij, vanuit hun sterke expertise, voor tal van gemeenten in de regio een afzonderlijk woonplan opgemaakt. Deze woonplannen worden uiteraard vanuit de insteek van elke afzonderlijke gemeente opgemaakt en staan bijgevolg ook vooral in het teken van een maximalisatie van de

³³ Kortrijk maakte bij de opmaak van het ruimtelijk structuurplan de keuze om zelf wel een rem in te bouwen en ontwikkelingen te bevrozen. Er werd geopteerd om voornamelijk te ontwikkelen tussen Heule en Bissegem enerzijds en het zuid-oosten van Kortrijk anderzijds. Er werd voor deze polen gekozen omwille van de bevolkingsdruk op die plaatsen en de reeds bestaande ontwikkelingen daar (en het aanbod aan voorzieningen).

bestaande potenties binnen elke gemeentelijke entiteit. Dit bemoeilijkt voor Leiedal het eventueel opnemen van een trekkersrol in het uitwerken van een regionale visie op wonen. Los daarvan wordt de ontwikkeling van een regionale visie vlak van wonen bemoeilijkt door het nog te weinig tastbaar zijn van de gevolgen van het huidige beleid, maar vooral door de te grote fiscale en bijgevolg politieke gevoeligheid van het woonbeleid.

Institutionele context

Vanuit de Raad van Bestuur van Leiedal is in 2010 het project “Sterk besturen in een sterke regio” opgestart met als één van de centrale vragen op welke manier de regio moet of kan anticiperen op maatschappelijke evoluties. Eén onderdeel van de voorstellen die naar aanleiding van het project werd geopperd, had betrekking op de noodzaak om te komen tot een federatieve samenwerkingsvorm op regionaal niveau. Met een federatieve vorm van samenwerken wordt bedoeld dat het bestuur van een samenwerkingsverband namens de deelnemers eigen bindende beslissingen voor de deelnemende gemeenten kan nemen, binnen bevoegdheden die door de gemeenten, provinciebesturen en/of Vlaamse overheid aan dat bestuur zijn overgedragen. Dit gaat uiteraard verder dan de intergemeentelijke samenwerking waar het gaat over vrijwillige beslissing van lokale besturen tot samenwerking die beperkt blijft tot de gemeentelijke taken en bevoegdheden. Voor specifieke bevoegdheden zou ofwel een overdracht kunnen gebeuren van gemeentelijke bevoegdheden en/of een overdracht (decentralisatie) vanwege de Vlaamse overheid.³⁴ Vooral inzake het ruimtelijke verhaal voor de regio zou dit niveau heel nuttig kunnen zijn. De gesprekken zijn echter (voorlopig) gestrand, en dit op dossiers die veel minder politiek gevoelig lagen (m.n. sportinfrastructuur) dan bijvoorbeeld het woondossier.

Interbestuurlijke context

Binnen de partners van Leiedal valt het moeilijk om het probleem van het overaanbod te laten erkennen, anderzijds wordt ook gesteld dat deze problematiek thuis hoort op het gewestelijk niveau. Bij de start van het afbakeningsproces werd uitgegaan van bevolkingsprognoses, opgemaakt door het Vlaamse Gewest, die geen rekening hielden met de verwachte in- of uitwijking (enkel geboorte- en sterftcijfers). Daarnaast blijkt de echte inhoudelijke inbreng in het afbakeningsproces vanuit de lokale besturen beperkt te zijn geweest en heeft men een wantrouwen ervaren ten aanzien van de lokale besturen, hun kennis en expertise.

Terugkijkend vanuit de huidige situatie kan worden gesteld dat de doelstellingen van het RSV alvast niet werden gerealiseerd door middel van de afbakening. Dat wordt o.a. verklaard door het feit dat Vlaanderen, vanuit de geformuleerde taakstellingen, geen hiërarchische rol heeft willen/durven spelen naar de lokale besturen. Dit wordt ten andere ook gevreesd bij de verdere uitwerking van het Beleidsplan Ruimte, waarbij – vertrekkend vanuit de potenties van plekken – een verhaal ontwikkeld wordt waarbij in de toekomst nog meer open ruimte zal worden opgebruikt. Een evaluatie van de afbakeningsprocessen in het kader van het Beleidsplan Ruimte dringt zich dan ook op.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Vanuit Kortrijk wordt benadrukt dat de eventuele gemiste kansen tijdens het afbakeningsproces hadden voorkomen kunnen worden wanneer vanuit Vlaanderen strenger was toegekeken op het implementeren van de ontwikkelde visie in het RSV. Men had de betrokken lokale besturen kunnen meenemen in het proces door hen op regelmatige tijdstippen te laten samen komen en hier vanuit Vlaanderen ondersteuning of begeleiding te voorzien. De afbakening heeft er voornamelijk toe geleid dat elke bestuur afzonderlijk zo snel mogelijk zijn structuurplan wou opmaken om zodoende zo snel mogelijk te kunnen ontwikkelen.

Het niet bespreekbaar kunnen maken van de concurrentiële positie van lokale besturen in de regio, vb. op vlak van woonbeleid, maakt het moeilijk om tot een aanzet van samenwerking te komen. Fiscale aspecten liggen hier uiteraard mee aan de basis. Als er dus ergens moet ingegrepen worden om dit soort evoluties in de toekomst te voorkomen, dan ligt de sleutel bij fiscaliteit. Het spreiden van fiscale inkomsten over een regio, door bvb. een deel van de opbrengsten in een gemeenschappelijke pot te laten vloeien is een wellicht veel te naïeve en eenvoudige oplossing die politieke wil en moed vergt die vandaag niet aanwezig is.

³⁴ De Rynck, F., Voets, J., Decorte, A., Wayenberg, E., Leren van de proeftuinen. Van Regioscreening naar Bestuurlijke Hervorming. SBOV, 2011, pp. 51-52

De vraag stelt zich daarnaast ook in hoeverre Kortrijk zichzelf voldoende opwerpt als trekker van de regio. Het polycentrische karakter van de regio, dat ervoor zorgt dat voorzieningen verspreid liggen in de regio, maakt de Kortrijkse regio een complexe regio. Dat, in combinatie met een aantal dynamische besturen in de regio, lijkt het voor een stad als Kortrijk moeilijk te maken om op een ondubbelzinnige manier met haar rol als centrumstad en stedelijkheid in het algemeen om te gaan. Hoe groot is de wil om zich te positioneren en te investeren in de regio zonder dat daar op korte termijn een duidelijk financiële winst uit te berekenen valt?

Toekomst

Rekover (RegioKortrijkenOpenbaarVervoer), een strategisch project gesubsidieerd via Ruimte Vlaanderen en getrokken vanuit Kortrijk en Leiedal, wordt aangehaald als een poging om tot een zekere start van regionale visieontwikkeling te komen – vanuit de invalshoek van mobiliteit en infrastructuur – die finaal zou moeten leiden tot een geobjectiveerde evaluatie van de actieprogramma's, opgesteld in het kader van de afbakeningsprocessen. In het kader van dit strategisch project wordt een ruimtemonitor wonen en bedrijvigheid uitgebouwd, wat zou moeten toelaten de confrontatie tussen ruimtelijke behoeften en ruimtelijke vraag aan te gaan. Het project focust op de infrastructurele ingrepen die nodig zijn op vlak van mobiliteit (openbaar vervoer,...) en onderzoekt de ruimtelijke potenties die daaruit kunnen voortvloeien. Dit impliceert dat via een nieuw strategisch project geprobeerd wordt de fouten van het verleden (ontstane verneveling) te remediëren.

Tegelijkertijd is Kortrijk gestart met de voorbereidingen voor een partiële herziening van het ruimtelijk structuurplan en wordt gewag gemaakt van een eerste voorzichtige bewustwording bij een aantal buurgemeenten over het feit dat verkavelingen minder vlot of zelfs niet meer verkocht geraken. Het momentum om een meer regionale aanpak van het woonbeleid uit te tekenen is bijlange nog niet daar, en wellicht, zo kunnen we na de gesprekken concluderen, zal dit op basis van vrijwillige intergemeentelijke samenwerking ook in de toekomst niet mogelijk zijn.

3.3.7. Leuven: Burgemeestersoverleg arrondissement Leuven en de ontwikkeling van een regionale mobiliteitsvisie

Inventaris Regioscreening

Uit de analyse van de regioscreening is enerzijds gebleken dat een aantal samenwerkingsverbanden zich oriënteren op het schaalniveau van het arrondissement Leuven (Interleuven, RESOC Leuven, Zorgregio Leuven, ...) en anderzijds dat er rond de steden die deel uitmaken van de quadripool (Aarschot, Diest, Tienen en Leuven) samenwerking werd uitgebouwd met de omliggende gemeenten. Op basis van de gegevens uit de database vertoont Leuven een nauwere samenwerking met de gemeenten ten westen van de stad (zie kaart 8 in bijlage).

Ontstaan

In de schoot van de intergemeentelijke dienstverlenende vereniging Interleuven is in de loop van 2013 een overleg- en samenwerkingsplatform opgestart, dat wordt gestructureerd/geïnitieerd vanuit het binnen Interleuven opgestarte burgemeestersoverleg. Dit burgemeestersoverleg moet ertoe leiden dat de 30 burgemeesters van het arrondissement Leuven op regelmatige basis overleggen over de toekomstige uitdagingen voor de regio.

De aanzet tot het nadenken over regionale samenwerking binnen het arrondissement Leuven, en de rol van Interleuven terzake, werd opgestart naar aanleiding van de vraag en het aanvoelen van de Stad Leuven om de uitbreiding van de KU Leuven vanuit een regionaal perspectief te bekijken. Tegelijkertijd werd vanuit Vlaanderen het project van de regioscreening geïnitieerd. De Stad Leuven gaf in deze periode prof. F. De Rynck de opdracht een kortlopende verkenning uit te voeren over de concrete organisatie van een versterking van de samenwerking van Stad Leuven met Aarschot, Diest en Tienen – de zogenaamde quadripool – en de relatie met

de omliggende gemeenten. Op het in 2012 door Interleuven georganiseerde burgemeestersoverleg werd de problematiek van regionale samenwerking opengetrokken naar het volledige arrondissement en werd ook inhoudelijke scope verruimd. Het overleg resulteerde in de opstart van een regionale samenwerking in de schoot van Interleuven, dat meteen ook de coördinerende rol opneemt. Dat het belang van het regionale schaalniveau voor een aantal dossiers tegenwoordig door het stadsbestuur van Leuven wordt erkend en benadrukt, weerspiegelt zich ten dele in het bestuursakkoord. Leuven geeft daarin bvb. aan te willen werken aan een regionale visie op mobiliteit en openbaar vervoer i.s.m. de buurgemeenten en de openbaar vervoermaatschappijen.

Parallel aan de opstart van het burgemeestersoverleg spoorde een IWT-gefinancierde studie van Universiteit Hasselt, KULeuven en VUB i.s.m. o.a. BUUR. Het onderzoeksproject "OrderInF" brengt verschillende wetenschappelijke disciplines samen en is gericht op de zoektocht naar de mogelijkheid om een succesvol regionaal openbaar vervoersnetwerk binnen de sterk gefragmenteerde ruimtelijke ordening van Vlaanderen te ontwerpen. Bijkomend stelt zich de vraag of dit regionaal OV-netwerk als hefboom kan dienen om op lange termijn de gesuburbaniseerde ruimtelijke ordening van Vlaanderen te herstructureren. Leuven werd hierbij als case geselecteerd. Het onderzoek richt zich ook expliciet op maatschappelijke valorisatie en wil het maatschappelijke debat stimuleren. Vanuit het onderzoeksproject zelf werd de link gelegd naar het burgemeestersoverleg als discussieplatform voor een regionaal mobiliteitsverhaal.

Op basis van wat het OrderInF-project in gang zette, werd een subsidieaanvraag ingediend (en inmiddels goedgekeurd) bij Ruimte Vlaanderen als strategisch project (zesde oproep 2014). 'Ruimtelijke ontwikkeling Regionet Leuven' heeft tot doel een modal shift in de vervoersregio Leuven te bewerkstelligen. De Provincie Vlaams-Brabant fungeert als trekker, de stad Leuven, Interleuven en De Lijn staan mee aan de basis van dit project. Het project focust enerzijds op het inrichten van de ruimtelijke ordening in de regio op de mobiliteitsstructuur en anderzijds op de uitbouw van een geïntegreerd regionaal openbaar vervoers- en fietsnetwerk. Dit duurzame mobiliteitsnetwerk moet m.a.w. als hefboom fungeren voor een duurzame ruimtelijke structuur van de regio die de verdere groei van inwoners en tewerkstelling moet opvangen.

Doelstellingen

De 'Opstartnota regionale samenwerking'³⁵ legt de noodzaak van de opstart van een regionale samenwerking bij de vaststelling van (toenemende) functionele relaties tussen stad en regio. Daarnaast wordt er in de nota gewezen op het feit dat samenwerking vanuit Vlaanderen wordt ondersteund en/of opgelegd, o.a. door er financiële mechanismen op af te stemmen.

De inhoudelijke en beleidsmatige afstemming die samenwerking vereist, wordt geïnitieerd vanuit het burgemeestersoverleg. Door schaalvergroting wordt een grotere kritische massa beoogd en een sterkere capaciteit om een aantal complexe beleidsvraagstukken in de regio aan te pakken. Een sterkere samenwerking op een aantal regionale dossiers moet er toe leiden dat de regio sterker staat naar de andere bestuursniveaus, wat moet resulteren in het als regio sterker doorwegen bij besluitvorming op Vlaams of federaal niveau ten voordele van effectieve realisaties op het terrein. Wat betreft het sterker staan naar andere bestuursniveaus werd in 2013 vanuit het burgemeestersoverleg een motie goedgekeurd tegen de als onrechtmatige ervaren verdeling van gemeentefonds en stedenfonds. Ongeacht de draagkracht van dit instrument wordt het aangehaald als een voorbeeld van het regionaal besef dat de voorbije jaren is gegroeid over de nood aan het unisono klinken, over partijgrenzen heen, in het belang van de regio.

Structuur

Het burgemeestersoverleg is verankerd binnen de intercommunale Interleuven die haar werkingsgebied heeft binnen het arrondissement Leuven. De coördinatiefunctie van Interleuven omhelst de praktische organisatie en het structureren van het burgemeestersoverleg alsook het inhoudelijk werken aan dossiers om resultaten op het terrein te bereiken (afhankelijk van de dossiers kan dit gaan om studiewerk, planning, ontwerp, projectcoördinatie,...).

Het overleg tussen de burgemeesters van de 30 gemeenten/steden van het arrondissement vindt vijf keer per jaar plaats en wordt omschreven als een 'informeel, politiek overleg'. Deze vergadering legt de dossiers ter

³⁵ Interleuven, Opstartnota regionale samenwerking. Goedgekeurd BO 19.04.2013

goedkeuring voor aan de individuele gemeenteraden die hun beslissingsbevoegdheid behouden. De terugkoppeling over deze overlegmomenten naar het eigen bestuur en doorstroming naar de administratie varieert sterk van bestuur tot bestuur. Met betrekking tot de samenstelling van het burgemeestersoverleg, en dus de afbakening van de regio, is gekozen voor het arrondissement ook al is deze regio niet homogeen: de aanwezigheid van een centrumstad en kleinere steden in combinatie met gemeenten die slechts een 5.000 tal inwoners tellen, de invloedssfeer vanuit Brussel op het westelijke deel van de regio,... Er werd voor gekozen de samenstelling van het burgemeestersoverleg af te stemmen op het werkingsgebied van de intercommunale en daarbij met een zekere flexibiliteit, afhankelijk van dossier tot dossier, te werken in kleinere groepen. Dit weerspiegelt zich bijvoorbeeld in samenwerking rond erfgoed dossiers waar Leuven haar expertise ter beschikking stelt van een aantal andere besturen. Ook in deze regio wordt heel duidelijk aangegeven dat de samenstelling van samenwerkingsverbanden moeten kunnen variëren naargelang het thema of de problematiek.

Het burgemeestersoverleg bepaalt rond welke thema's er wordt gewerkt, op welk niveau deze worden uitgewerkt en bediscussieert de principes en budgetlijnen. Ook een vertegenwoordiger van de KU Leuven en vier gedeputeerden van het Leuvense arrondissement worden uitgenodigd voor het burgemeestersoverleg. De aanwezigheid van de KU Leuven kan in het specifieke geval van deze regio niet onopgemerkt blijven. De aanwezigheid van de universiteit en haar verdere expansie brengt een fysiek-ruimtelijke problematiek met zich mee voor de regio: nood aan studentenvoorzieningen, uitbreiding van campussen, groei van spin-offs en de daartoe vereiste infrastructuur,... Deze fysiek-ruimtelijke problematiek is niet los te koppelen van de bijkomende nood aan voorzieningen, woningen, recreatiemogelijkheden, mobiliteit,... voor medewerkers en studenten van de KU Leuven, met een impact op Leuven maar ook op de regio. De samenwerking tussen de stad Leuven en de KU Leuven heeft zich door vertaald in de vertegenwoordiging van de KU Leuven in het burgemeestersoverleg.

Projecten

OrderInF

OrderInF is een IWT-gefinancierd project, uitgevoerd via een samenwerkingsverband tussen het Instituut voor Mobiliteit (Universiteit Hasselt), Onderzoeksgroep stedenbouw en Architectuur (KU Leuven), BUUR bureau voor urbanisme cvba, MOSI-T (VUB) en Lab'Urba (Université de Paris-Est).³⁶ Het onderzoek wil de vraag beantwoorden of het mogelijk is om een succesvol OV-netwerk binnen de sterk gefragmenteerde ruimtelijke ordening van Vlaanderen te ontwerpen. Daaraan gekoppeld is de vraag of het regionaal OV netwerk als hefboom kan dienen om op lange termijn de gesuburbaniseerde ruimtelijke ordening van Vlaanderen te herstructureren.

De stad Leuven kreeg de vraag als case te willen fungeren in dit onderzoek. Leuven en de omliggende regio worden momenteel geconfronteerd met mobiliteits- en ruimtelijke uitdagingen, als gevolg van de nabijheid van Brussel, de aanwezigheid van de KU Leuven, een universitair ziekenhuis en de daaraan gekoppelde economische sectoren. In het kader van het onderzoeksproject is een openbaar vervoersconcept ontwikkeld voor de regio Leuven. Dit concept wordt uitgewerkt op het niveau van de precieze trajecten en halte-locaties, in combinatie met een screening van de toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden. Het project raakt zowel aan ruimtelijke ordening als aan mobiliteit.

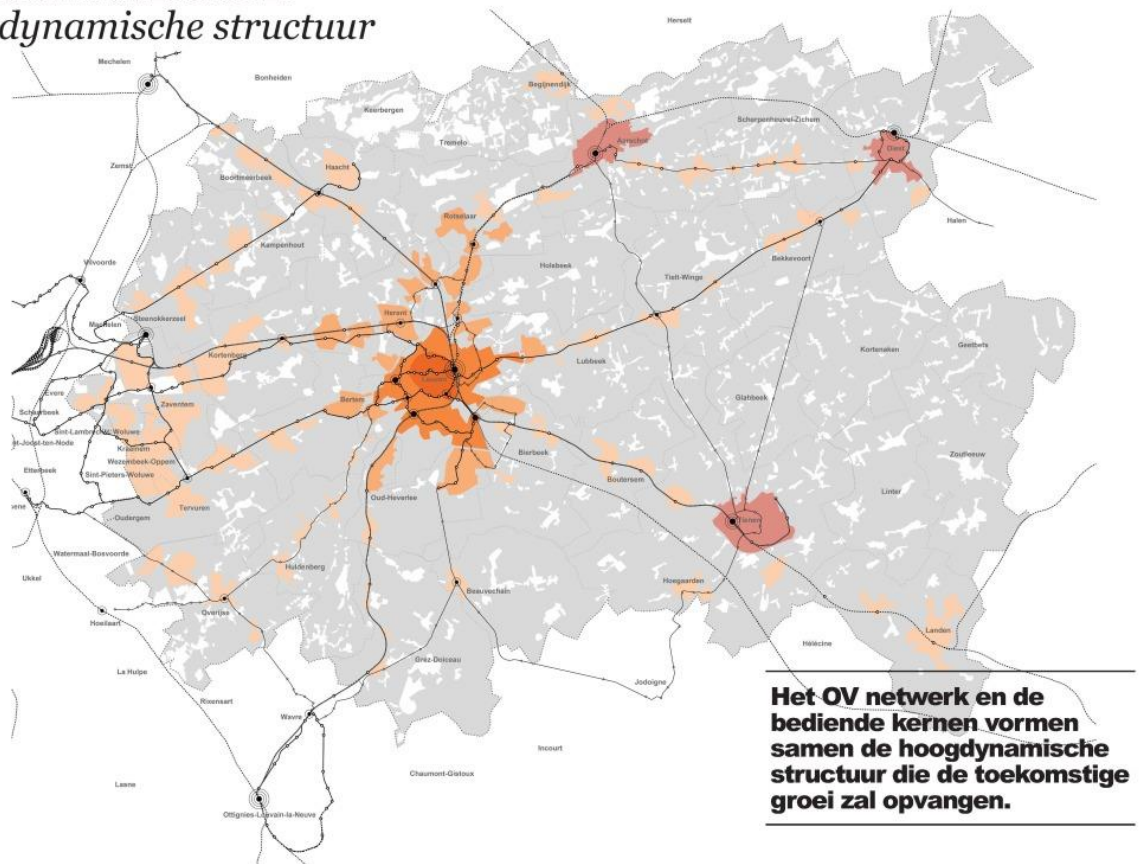
Vanuit het project, waarin de Stad Leuven als dusdanig geen projectpartner is, werd door BUUR contact gelegd met het burgemeestersoverleg als platform voor ideeënuitswisseling. Vanuit de onafhankelijke rol van de onderzoekspartners is gaandeweg draagvlak gecreëerd, zowel bij de Stad Leuven als bij Interleuven, voor het regionaal mobiliteitsdossier.

Strategisch project 'Ruimtelijke ontwikkeling Regionet Leuven'

Rond het oorspronkelijk initiatief van BUUR, in het kader van het "Orderin'F" onderzoek, heeft zich vervolgens een partnerschap gevormd onder trekkerschap van de Provincie Vlaams-Brabant en met medewerking van de Stad Leuven, De Lijn Vlaams-Brabant en Interleuven rond het project "Regionet Leuven". De partners dienden een aanvraag in voor een strategisch project Ruimte Vlaanderen. Regionet Leuven zoekt een antwoord op de mobiliteitsproblemen die gepaard gaan met de grote demografische en economische uitdagingen voor de ruime regio rond Leuven.

³⁶ <http://orderinf.eu>

REGIONAAL ONTWIKKELINGSMODEL
Hoogdynamische structuur

Bron: www.regionetleuven.be

Als de huidige trend aanhoudt, stevent de regio af op 15% tot 30% extra wegverkeer tegen 2030. Om het wegverkeer te stabiliseren op het huidige niveau, moeten de verplaatsingen met openbaar vervoer of fiets verdubbelen. Oplossingen worden gezocht in een hoogwaardig netwerk voor openbaar vervoer (regionale snelbus- of trambuslijnen waar geen spoorlijn beschikbaar is, bijkomende haltes op bestaande spoorlijnen,...); gepaste fietsinfrastructuur voor korte en langere afstanden en een nieuwe kijk op ruimtelijke ordening vanuit het standpunt dat verdicht moet worden langs OV-knooppunten. Deze combinatie zou tot lagere auto-afhankelijkheid moeten leiden en een kwaliteitsvollere leefomgeving. De subsidie voor het strategisch project moet daarnaast ook toelaten dat een projectcoördinator, die zal worden toegevoegd aan de diensten van de Provincie, in de luwte kan werken aan het uitwerken van een projectstructuur, in parallel en in afspraak met het burgemeestersoverleg en Interleuven.

Institutionele context

Het opstarten van een regionale samenwerking gaat gepaard met het zoeken naar een heroriëntering van de intercommunale Interleuven. Bij de opstart van de regionale samenwerking via het burgemeestersoverleg heeft men ervoor geopteerd om te benutten wat reeds aanwezig was en het regionaal samenwerkingsplatform in te bedden in de intercommunale. Dit heeft o.a. te maken met de betrokkenheid van alle gemeenten uit het arrondissement (als vennoot), evenals de ruimtelijke invalshoek van een aantal regionale dossiers (cfr. mobiliteit). Tot de opstart van deze regionale samenwerking focuste het takenpakket van Interleuven zich vooral op de dienstverlening aan vennoten enerzijds en de projectontwikkeling op vlak van bedrijven en wonen anderzijds. Met de inbedding van het regionaal samenwerkingsplatform wordt Interleuven naast 'verlengd

lokaal bestuur' ook 'coördinator' van het overlegplatform voor regionale samenwerking. Interleuven staat in voor praktische voorbereiding, coördinatie en opvolging en eventuele projectondersteuning voor initiatieven die vanuit het burgemeestersoverleg worden opgestart en dit binnen de bestaande financiering van de intercommunale.

Als 'verlengd lokaal bestuur' ambieert Interleuven om met betrekking tot de regionale samenwerkingsdossiers de besturen op dezelfde lijn te krijgen. Specifiek rond het dossier Regionet en het koppelen van het ruimtelijke ordeningsverhaal aan het mobiliteitsverhaal, en meer bepaald het openbaar vervoersluik, komt het er op aan af te tasten in hoeverre het theoretisch akkoord met de afstemming van RO op mobiliteit ook kan worden vertaald in een praktisch akkoord. In theorie wordt de koppeling door de lokale besturen erkend als zijnde noodzakelijk maar het politiek kunnen en willen dragen van de vertaalslag op het terrein, met de daarbij horende impact op de eigen gemeente, vergt uiteraard een grote stap. Interleuven ziet het als een opdracht om af te toetsten tot waar besturen kunnen en willen gaan enerzijds, en om anderzijds de betrokkenheid van de besturen in het besluitvormingsproces hierrond te bewaken.

Vanuit de Stad Leuven heeft men in eerste instantie vanuit de administratie een karretje aan het Regionet-project gehangen vanuit de modal shift die vooropgesteld wordt binnen Leuven Klimaatneutraal (waarin gesteld wordt dat Leuven moet evolueren naar 30% OV verplaatsingen) en de overtuiging dat dit binnen de bestaande structuur niet zal lukken. De inzet vanuit de Provincie en Interleuven bleek belangrijk om zich vanuit Leuven ook politiek te engageren om in het project mee te stappen.

Interbestuurlijke context

Op vlak van interbestuurlijke samenwerking rond de mobiliteitsdossiers werd, zoals reeds aangegeven, in de slipstream van het IWT-project een partnerschap opgericht tussen de Provincie, Interleuven, de stad Leuven en De Lijn i.k.v. de opbouw van een subsidiedossier voor het strategisch project. De Provincie Vlaams-Brabant stelt zich op als trekker van het project, wat – wegens politieke gevoeligheid zowel intern in Leuven als wat relatie centrumstad-buurgemeenten betreft – een te verklaren keuze is. Omdat op langere termijn het ruimtelijke ordeningsbeleid van een hele regio zou kunnen worden afgestemd op het te ontwikkelen regionaal openbaarvervoersnet kan de provincie ook een rol spelen in het bewaken van die doelstelling (via herziening Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan). De Provincie heeft capaciteit en expertise die kan worden ingezet in functie van het project (ambtelijk) en heeft met de gouverneur een trekker die ook kleinere gemeenten in de regio kan aanspreken op het belang van dit project.

De Lijn Vlaams-Brabant is, in het Regionet verhaal, uiteraard een essentiële partner. Vanuit eerdere samenwerkingen (vb. het stationsproject) ervaart de Stad Leuven de contacten met De Lijn Vlaams-Brabant positief. De Lijn maakt deel uit van de Raad van Bestuur van Leuven Klimaatneutraal, heeft in het verleden successen kunnen realiseren in Leuven (o.a. via stationsproject) en heeft een regiodossierbeheerder die in staat is draagvlak te creëren binnen zijn organisatie voor het ruimere beleidskader (klimaatneutraliteit). Dit impliceert uiteraard niet dat er over bepaalde dossiers geen discussies meer bestaan (vb. vrije beddingen creëren in een historische stad).

Daar waar de contacten met de Provincie en De Lijn i.k.v. zowel het OrderinF project als het strategisch project goed uitgebouwd zijn, zijn de contacten met NMBS, AWV en RWO minder ontwikkeld. Net als in de case van het gezamenlijk mobiliteitsplan Genk-Hasselt wordt men ook hier in de regio geconfronteerd met de moeilijke afstemming tussen De Lijn en NMBS (gebrek aan transparantie rond data, geen aanspreekpunt bij NMBS,...). De behoefte aan een autoriteit die in staat is om knopen door te hakken inzake het Regionet voor het hele grondgebied, is theoretisch al bemoeilijkt door het feit dat vanuit Vlaanderen niet kan worden gestuurd op de beslissingen van de NMBS.

In de marge wordt ook opgemerkt dat Leuven kampt met de gevolgen van het moeizame proces van de afbakening van het regionaal stedelijk gebied. Het feit dat het regionaalstedelijke gebied volgens het eerste RSV zich oorspronkelijk binnen de grenzen van de stad Leuven bevond, liet geen mogelijkheden toe om een regionaal verhaal te weerspiegelen of op te bouwen. Het uitblijven van de afbakening heeft inmiddels voor Leuven ook concrete gevolgen gehad in het tegenhouden van een aantal projecten.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Een belangrijke randvoorwaarde is de aanwezigheid van een intercommunale die, ondanks de eventuele historiek in het vijftigjarige bestaan van de organisatie, een factor is in de regio waarop verdere samenwerking

tussen besturen kan worden opgebouwd. Daarnaast wordt, in het kader van de concrete samenwerking rond het Regionet gewezen op het belang van de noodzakelijke transparantie die ook vanuit andere bestuursniveaus nodig is om een samenwerking te kunnen opzetten in het belang van de regio. Het knelpunt bevindt zich vandaag nog te vaak op het gebrek aan informatiedeling en het gebrek aan het kunnen, durven en willen afwegen van belangen die ruimer zijn dan die van de eigen dienst, departement of agentschap.

Politieke moed zal nodig zijn om, wanneer een aantal zaken uit het strategisch project effectief concreet naar het terrein worden vertaald, de projecten blijvend te ondersteunen ook als deze enige weerstand zouden oproepen vanuit de burgers. De theorie en het algemene verhaal worden doorgaans wel politiek gedragen. Vanuit de Stad Leuven is men nog zoekende naar het verkrijgen van voldoende politiek mandaat om zich verder te kunnen engageren in de implementatie van het Regionet. Een dergelijk lange termijn project vergt een aanzienlijke (tijds)investering en de resultaten bevatten een grote onzekerheidsfactor omwille van de noodzakelijke maar nog niet duidelijke engagementen vanuit de vervoersmaatschappijen, AWV,... en de hoge financieringskost. Men verwacht dan ook dat een coördinator, aangeworven via het strategisch project, in de luwte zal kunnen werken aan draagvlak zowel in de regio als bij de Vlaamse Agentschappen en bij de vervoersmaatschappijen.

Het gelijktijdig bewandelen van verschillende sporen, waardoor momenteel zowel concrete pilootprojecten worden uitgewerkt, de uitbouw van een regionale samenwerkingsstructuur verder zal worden ontwikkeld, en gezocht wordt naar financiering voor het Regionet wordt als positief ervaren: ondanks de lange termijn doelstelling, worden ook op korte termijn eerste voorzichtige stappen gezet.

Toekomst

Het mobiliteitsdossier wordt expliciet genoemd als dossier met toekomstpotentieel voor stadsregionale samenwerking. Het wordt beschouwd als een 'onderlegger' voor vele andere dossiers. Daarnaast wordt ook nog gewezen op de nood aan een regionaal debat over afstemming op economisch vlak: wie zal wat aan economische activiteit genereren, in het belang van de totaliteit van de regio.

Waar gesprekspartners het hier ook over eens zijn, is dat samenstelling van samenwerking varieert naargelang de problematiek. De aanwezigheid van een goed werkende intercommunale voor de regio heeft tot een snelle opstart van het burgemeestersoverleg kunnen leiden. Dat niet alle besturen bij elk dossier even grote belangen hebben, wordt hier expliciet meegegeven. Flexibiliteit om in de toekomst samenwerking af te stemmen op de noden wordt dan ook erkend.

De oefening van de regioscreening is mee één van de aanleidingen geweest om het regionaal samenwerkingsdossier op te nemen, maar men heeft niet gewacht op initiatieven vanuit de Vlaamse overheid om een proces op te starten. Dat ook in deze regio, naar aanleiding van het Vlaamse regeerakkoord, het 'spook van de fusie' opnieuw opduikt, wordt niet ontkend. Verwachtingen dat onder deze Vlaamse regering tot daadwerkelijke vrijwillige fusie zal worden overgegaan, zijn er niet. Dat op termijn 'territoriaal moet samen gebracht worden wat samen hoort', waarbij wie de stad benut mee bijdraagt voor het functioneren ervan, wordt wel bepleit vanuit Leuven. Echter, louter en alleen wanneer dit gepaard kan gaan met een 'significante en betekenisvolle' overdracht van bevoegdheden en waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke regionale context: territoriale fusie is noodzakelijk voor een aantal regio's/centrumsteden, maar dan weer veel minder voor andere regio's (vb. Westhoek, Meetjesland). In deze laatste regio's, zo wordt gesteld, moet het Gemeentefonds haar rol kunnen spelen.

3.3.8. Mechelen: Oprichting Zorgbedrijf

Inventaris regioscreening

De analyse van de regioscreening leert ons dat de samenwerkingsverbanden in de provincie Antwerpen hoofdzakelijk 'kleiner' zijn dan het provinciale schaalniveau, en dat er meer bepaald drie clusters te onderscheiden die samenvallen met de drie arrondissementen: Antwerpen, Mechelen en Turnhout. Binnen elk van de drie clusters worden bijkomende clusters van samenwerking tussen kleinere groepen van gemeenten onderscheiden.³⁷ Wat Mechelen betreft gaat het om een cluster ten oosten en een cluster van gemeenten ten westen (Bornem, Puurs, Sint-Amands en Willebroek) van Mechelen (zie kaart 9 in bijlage).

Ontstaan

Het voorbije jaar is binnen het arrondissement Mechelen de vraag gesteld of – naar analogie van de publiekrechtelijke verzelfstandiging in Antwerpen en in Roeselare – een regionaal zorgbedrijf een antwoord zou kunnen bieden op de huidige en toekomstige uitdagingen binnen de zorgsector van de openbare besturen. De vraag die hierbij wordt opgeworpen is die van de juiste schaal voor de organisatie van het aanbod van zorg (zowel residentieel als thuiszorg) vanuit de lokale besturen. Ondanks het feit dat het openbare zorgaanbod een enorme kracht verwierf, wordt vastgesteld dat deze zorgvoorzieningen doorgaans verlieslatend zijn en omwille van verschillende redenen (vb. de lagere subsidiëring t.o.v. de private sector door een andere zorgmix, een lokaal/bovenlokaal opgelegd personeelsbeleid, een visie inzake toegankelijkheid voor iedereen met gevolgen voor de prijszetting). Met de toenemende druk op de financiën van de lokale besturen en de vergrijzingsproblematiek rijst dan ook de vraag of de krachten kunnen worden gebundeld om de toekomstige noden te kunnen blijven opvangen en tegelijkertijd de toegankelijkheid voor iedereen te kunnen garanderen.

De idee om tot de eventuele oprichting van een Zorgbedrijf voor het arrondissement Mechelen over te gaan werd geïnitieerd vanuit het Sociaal Huis Mechelen i.s.m. de secretarissen van een zestal ocmw's. Informele contacten vanuit administratie (secretarissen) aan begin van de huidige legislatuur lagen hiervan aan de basis. De idee werd verder geconcretiseerd in de zomer van 2013. Hefboom voor de secretarissen bleek vooral de intentie van de Vlaamse Regering tot inkanteling van de OCMW's in de lokale besturen te zijn.³⁸ Concreet werd de vraag gesteld of het inkantelen van het OCMW in het lokale bestuur niet voor een mismatch zou zorgen. Met welke diensten zou men inhoudelijk het beste zou kunnen samenwerken: een departement openbare werken binnen hetzelfde lokale bestuur of met gelijkaardige diensten maar dan in andere gemeenten...?

De beslissing tot het oprichten van een zorgbedrijf binnen het arrondissement Mechelen is officieel nog niet gevallen. Ondanks de ambtelijke gedragenheid binnen de betrokken OCMW's is in de loop van 2013 ook duidelijk geworden dat het idee niet binnen elk lokaal bestuur politiek gedragen wordt. Momenteel zijn nog gesprekken ingepland tussen de burgemeester en de voorzitter van het Sociaal Huis van Mechelen met een tweetal lokale besturen uit de regio. Het opzet blijft echter om effectief met een zorgbedrijf van start te kunnen gaan op 1 januari 2016, op basis van het principiële akkoord van de respectievelijke raden voor maatschappelijk welzijn van de betrokken gemeenten.

Structuur

Vermits het Zorgbedrijf nog officieel moet worden opgericht, kunnen we hier enkel meegeven wat aan ideeën circuleert, o.a. basis van een voorbereidende studie (met voorstel van missie en visie, juridische toelichtingen bespreking van specifieke aspecten als aansprakelijkheid, subsidiëring,...) die werd uitgevoerd door 6 partners: de OCMW's van Bornem, Heist-op-den-Berg, Mechelen, Sint-Amands, Sint-Katelijne-Waver en Willebroek. Dit partnerschap hoeft geen voorafname te zijn voor de toekomstige samenstelling voor het samenwerkingsverband: alle gemeenten van het arrondissement, ook diegenen zonder woonzorgcentrum, zullen de kans aangeboden krijgen om te participeren. De selectie van zes besturen is organisch gegroeid, op basis van persoonlijke contacten tussen de OCMW-secretarissen.

De besturen overwegen de samenwerking uit te bouwen in de vorm van een OCMW-vereniging, hoofdstuk I titel VIII van het OCMW-decreet, met name een publiekrechtelijke rechtspersoon die kan dienen voor alle

³⁷ ABB, Regioscreening. Bestuurlijke regionale samenwerking in Vlaanderen. Inventarisatie en analyse, 2012, p. 54

³⁸ Cfr. Conceptnota aan de Vlaamse Regering, Integratie van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn in de gemeentebesturen: inhoudelijke en procesgerelateerde krijtlijnen

opdrachten die aan een OCMW zijn toevertrouwd. In dergelijke vereniging wordt nog overeenkomstig het decreet gewerkt met een Algemene Vergadering en een Raad van Beheer. Inmiddels werd door de Vlaamse Regering een conceptnota inzake de integratie van de OCMW's in de gemeentebesturen goedgekeurd waarin wordt gesteld dat de bestaande verzelfstandigde entiteiten kunnen worden geïntegreerd in het gemeentebestuur of kunnen blijven bestaan. In het laatste geval ressorteren ze rechtstreeks onder het gemeentebestuur en niet langer onder het OCMW-bestuur. De nota stelt ook dat zal worden onderzocht in hoeverre decretale wijzigingen noodzakelijk zijn voor de 'integratie' van de huidige verzelfstandigingsvormen. "Ze worden bij voorkeur omgevormd tot een van de bestaande gemeentelijke verzelfstandigingsvormen en of intergemeentelijke samenwerkingsverbanden en, in voorkomend geval wanneer hun specifiek karakter dat vereist, tot nieuwe vormen daarvan."

De financiële inbreng die elk OCMW nu afzonderlijk doet in het Woonzorgcentrum zou als basis kunnen dienen om de inbreng van elke partner te betalen, waarbij de besluitvorming in de Algemene Vergadering volgens deze inbreng kan worden vastgesteld. Er wordt gedacht om eventueel te werken via een recht van opstal wat de garantie zou geven aan de verschillende OCMW's en gemeenten om eigenaar te blijven. Dit vermijdt dat een bedrijf wordt gecreëerd met een grote vaste activa-portefeuille waarop OCMW's hun greep zouden verliezen.

Er wordt erkend dat de democratische controle van belang is en dat dit normaliter zal gebeuren door vertegenwoordigers uit de OCMW-raden (zoals decretaal voorzien) maar dat hierover nog verder onderhandeld moet worden.

Doelstellingen

De doelstellingen van de eventuele samenwerking tussen de sociale huizen van het arrondissement Mechelen in de vorm van een verzelfstandigd zorgbedrijf zijn tweevoudig. Ten eerste, het kunnen behouden van de openbare woonzorgcentra, vooral dan wanneer de OCMW's zullen inkantelen in de stedelijke besturen. Voornaamste reden is dat men als mede speler in de markt een zekere invloed op de prijszetting (dagprijzen) kan uitoefenen, wat beter lukt via samenwerking dan wanneer elk OCMW dit afzonderlijk probeert. Ten tweede, het realiseren van een totale besparing met behoud (of zelfs een verhoging) van de huidige kwaliteit en vooral tegen een toegankelijke prijs, wat enkel mogelijk is door het vergroten van de kristische massa.

Inhoudelijke redenen houden verband met het in één hand willen houden van thuiszorg en residentiële zorg op een regionaal niveau en dat in een structuur waarin een aantal optimalisaties mogelijk zullen gemaakt worden. Het OCMW heeft zich momenteel een unieke positie weten te bekomen door de activiteiten die worden ontplooid in met name zowel de thuiszorg als de residentiële zorg. De evolutie naar een zorgcontinuüm (van warme maaltijden tot residentiële zorg), waarbij de schotten tussen verschillende vormen van zorg worden weggehaald is in andere landen reeds langer aan de gang. Willen we dit zorgcontinuüm ook in Vlaanderen verder uitbouwen, dan lijkt een opschaling noodzakelijk. Terwijl de meeste andere (private) aanbieders een of/of-verhaal aanbieden, kunnen de OCMW's tegenwoordig vaak al een continuüm aanbieden; een versterking hiervan kan enkel via samenwerking. Het feit dat Vlaanderen de zorgregio's (wat in Mechelen samenvalt met het arrondissement) sterker wil promoten, wordt hier tevens meegegeven als reden voor de samenwerking.

Randvoorwaarden

Als belangrijkste randvoorwaarde wordt meegegeven dat er vanuit alle partners duidelijke verwachtingen geformuleerd moeten worden. Samen moet kunnen worden bepaald wat er zowel op vlak van kwaliteit, op vlak van autonomie en op vlak van financiële return wordt verwacht. Tijd nemen om draagvlak te creëren is belangrijk, maar zonder alles op voorhand tot in het grootste detail te willen vastleggen.

Vanuit Vlaanderen wordt gesteld dat de lokale besturen de regie voeren over zorg. Dit vereist echter ook dat er wortels worden gecreëerd opdat deze rol ten volle zou kunnen worden gespeeld. Op dit moment kunnen de lokale besturen enkel rekenen op de goodwill van alle partners. Bedrijfeconomisch werken in een zorgbedrijf wordt op dit moment ook niet gestimuleerd vanuit de BBC regelgeving, de rechtspositieregeling, e.d. Vanuit het OCMW-decreet en andere regelgeving worden gedetailleerde beschrijvingen opgelegd die niet altijd compatibel zijn met de beleidsmatige verwachtingen omtrent het samenwerken in de zorgsector.

Toekomst

De doelstelling om op 1 januari 2016 van start te gaan met een Zorgbedrijf binnen het arrondissement Mechelen stelt de deadline heel schrap. Het aanbod binnen het zorgbedrijf zal zich toespitsen op thuiszorg en woonzorgcentra, maar er wordt niet uitgesloten dat het aanbod inzake kinderopvang zou worden opgenomen. Wat vast staat, is dat het zorgbedrijf zich met zijn activiteiten zal blijven toeleggen op zorg en niet op sociale dienstverlening vermits de problematiek tussen de lokale besturen te sterk verschilt tussen centrumstad en kleinere besturen (met uitzondering misschien van Willebroek).

3.3.9. Oostende: Masterplan Groen lint³⁹

Overzicht regioscreening

Op basis van de gegevens in de databank, lijkt de samenwerking tussen de gemeenten in de cluster Brugge/Oostende minder intens te zijn dan in de andere clusters in de provincie West-Vlaanderen (Zuid-West-Vlaanderen, Midden-West-Vlaanderen en Westhoek). Naast enkele bredere samenwerkingsverbanden op vlak van toerisme en milieu, krijgt het overleg tussen beide steden vooral vorm via het burgemeestersoverleg 'Kustgemeenten', het overleg van de OCMW-voorzitters regio Brugge-Oostende en de regiowerking van de streekontwikkelingsintercommunale WVI. Binnen de cluster Brugge/Oostende, tekenen zich nog twee aparte clusters af: een rond de stad Oostende en een rond de stad Brugge. Oostende en Brugge behoren bijvoorbeeld tot een afzonderlijke Resoc/Serr.

Ontstaan

Het project 'Groen Lint' is gestart vanuit een politieke vraag om de groenzones aan de westkant van Oostende (de Nieuwe Koers en het Duinenkerkje) in te richten en toe te voegen aan het stedelijk weefsel. Deze wens van de beleidsmakers was ingegeven door de demografische groei van Oostende, in combinatie met een stijgend aantal huishoudens. Densiteitsverhoging en hoogbouw creëren nood aan meer kwalitatief groen vermits een eigen tuin in de toekomst minder evident zal zijn.

De stadskern kent een belangrijke integratie van groene zones (Maria Hendrikapark, Leopoldpark...) maar de sterke stedenbouwkundige structuur van Oostende kent naar buiten toe eerder 'rafelranden'. Het Groen Lint is een ambitieus project dat een nieuwe betekenis wil geven aan de groengebieden en landschappen omheen de stad. Het wil in de lengterichting parken, bossen en groengebieden verbinden tot een groen kralensnoer rond de stad en in de breedterichting de verstedelijkte rand verknopen met het open landschap. De achterkant van de stad moet een tweede voorzijde worden. Een korte termijnopportunity werd in deze aangegrepen om een strategie op lange termijn te ontwikkelen.

Het landschappelijk waardevolle gebied rond de stadskern stopt uiteraard niet aan de administratieve grens van Oostende. Een coherent plan vereist het verder durven kijken dan de eigen grens. Vandaar dat een samenwerking werd opgestart met de buurgemeenten Oudenburg en Bredene. Bredene geeft daarbij aan zelf ook geconfronteerd te worden met een gelijkaardige problematiek als Oostende: demografische groei, gezinsverdunding en een grote nood aan compacter wonen daar waar Oudenburg aangeeft veel waarde toe te kennen aan kwalitatief groen en natuurcompensatiegebieden te (willen) voorzien (natuurgebied 't Pompje, natuurdomein Hoge Dijken,...).

De implementatie van het Masterplan en bijgevolg de realisatie van het Groen Lint is gepland tot 2060. Dat gebeurt niet alleen door de stad Oostende vermits de stad niet alle zones in eigendom heeft. De verdere realisatie gebeurt daarom in overleg met de andere eigenaars (andere overheden, particulieren,...).

Structuur

Het projectteam voor het Groen Lint in Oostende bestaat uit de burgemeester – die bevoegd is voor openbare werken, infrastructuur en groen – en uit vertegenwoordigers van de Directie Openbaar Domein, de dienst Stedenbouw en Ruimtelijke Planning, de duurzaamheids- en communicatieambtenaar van de stad en vertegenwoordigers van het Autonoom Gemeentebedrijf Stadsvernieuwing (AGSO). De samenwerking met Bredene en

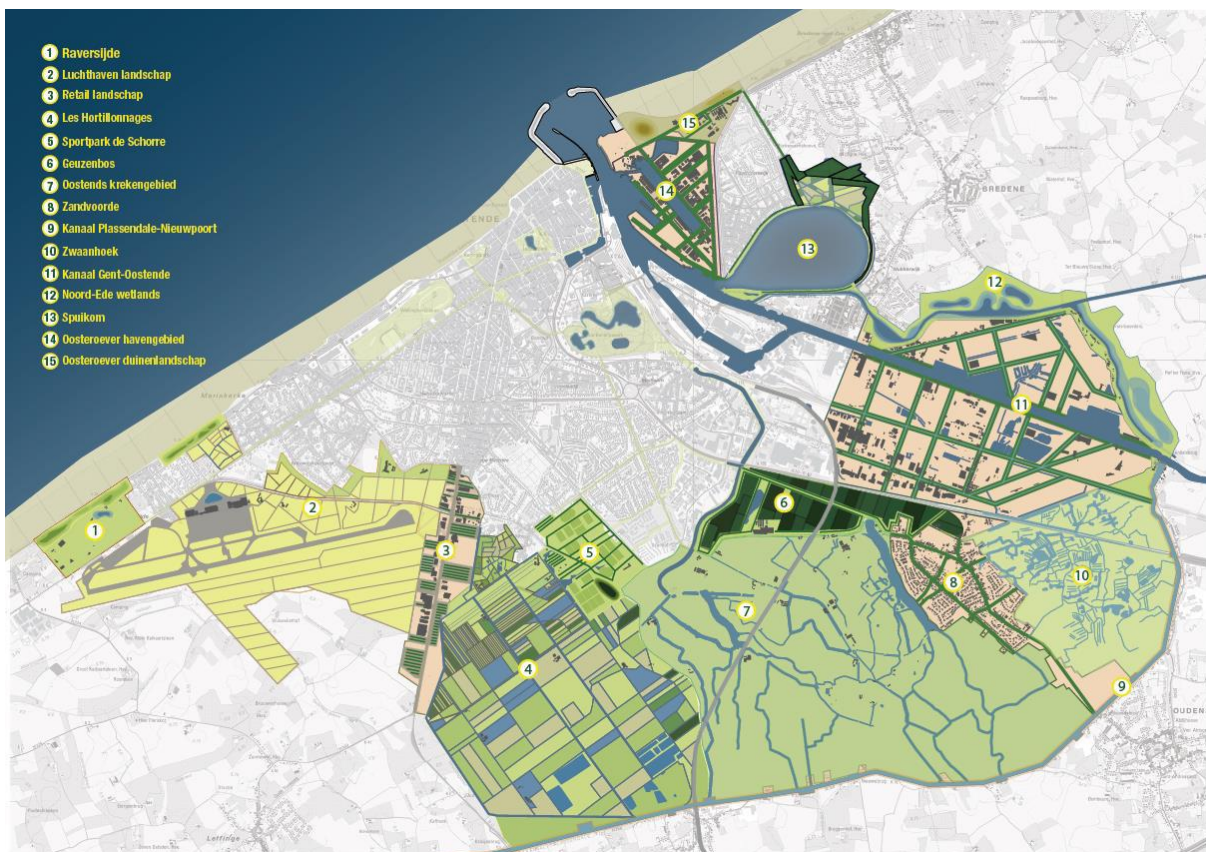
³⁹ Naast het gesprek met de betrokkenen, wordt ook gebruik gemaakt van de publicatie naar aanleiding van het Interreg project '21st Century Parks': Geerts, P., *Park voor de toekomst. Een voorbeeldgids voor de 21ste eeuw*. Oostende, 2013

Oudenburg werd ad hoc afgestemd op basis van concrete vragen. Voor wat Oudenburg betreft, had dit voornamelijk betrekking op de industriezone van Plassendale, voor Bredene het parkbos. Financiering van de realisatie van het Groen Lint wordt gedragen door de stad Oostende. Het studiewerk werd mee gefinancierd vanuit het Interreg IVA 2 Zeeën programma, via het project 21st Century Parks (met het Britse Rother District). Dit project zet sterk in op de duurzame inbedding van groene landschappelijke randen in de stedelijke structuur en heeft duidelijk ambitie om ook internationaal te inspireren.

Doelstelling

Het Groen Lint is het als project gedefinieerde antwoord op de vraag welke groene ruimten stedelingen van de 21ste eeuw nodig hebben (stedelijke landbouw, volkstuinten, ...). De lange termijnvisie, het landschap als een nieuwe stedenbouwkundige drager, zal in de toekomst concreet als toetsingskader worden gebruikt bij nieuwe ruimteclaims op bepaalde sites. Doel is daarbij om de identiteit van de verschillende deelgebieden verder te definiëren en de samenhang te bewerkstelligen. Vervolgens zal dit worden geïmplementeerd via een innovatief en duurzaam programma in de groene rand van de stad. Het 'lint' verwijst naar de verbinding die gemaakt wordt tussen verschillende groenzones aan de rand van Oostende (in totaal 15 deelgebieden, meer dan 30 km lang). Het wil deze groenzones verbinden en als tweede 'stadsfaçade' ontwikkelen. Het komt tegemoet aan een ecologisch maar ook economisch belang (toeristisch-recreatief).

Kaart 8 – Overzichtskaart van het Groen Lint

Bron: Geerts Paul, Park voor de toekomst. Een voorbeeldgids voor de 21ste eeuw. Oostende, 2013, p.154

Via een workshopmethodiek werd een projectdefinitie voor het Groen Lint opgebouwd. Op basis van deze projectdefinitie werd, i.s.m. de Vlaams Bouwmeester, een open oproep gelanceerd die op een brede belangstelling kon rekenen. Finaal werden vijf multi-disciplinaire teams geselecteerd die een voorstel mochten formuleren.

Het uiteindelijke masterplan is nagenoeg rond en werd uitgewerkt door Technum/ADR Architects en Georges Descombes. Het bestaat uit volgende elementen:

- nieuwe fietsverbindingen en de aansluiting met de verschillende wijken
- plaatsgebonden ingrepen: aanleg van nieuwe platformen, passages, plateaus, ...
- het aanduiden van drie strategische gebieden: les Hortillonages, de Nieuwe Koers en de Gouwelozekeek, die i.s.m. de stakeholders verder zullen worden uitgewerkt vermits de stad Oostende geen eigenaar is van deze gebieden en geen beslissingsbevoegdheid heeft over specifieke materies zoals water en bos.

Andere elementen opgenomen in het masterplan, vb. de Noordede (creatie van een 'wetland') en de Zwaanhoek (ontwikkelen van een platform), bevinden zich niet op Oostends grondgebied en daar zal de stad Oostende bijgevolg ook geen trekkersrol in opnemen.

Institutionele context

Vanuit Bredene, dat 17.000 inwoners telt, wordt aangegeven dat de huidige en toekomstige problematiek gelijkaardig is aan die van Oostende, m.a.w. een 'gemeente' met 'stedelijke problematiek': demografische groei, gezinsverdunding en beperkte ruimte, nood aan kwalitatieve verdichting, compacter wonen (hoogbouw), en het afstappen van de kleinere groene 'plantsoenen'. Bredene opteert net als Oostende voor grotere (aaneengesloten of gelinkte) gebieden groen. Voor Bredene gaat het dan specifiek om het parkbos, het geboortebos, recreatiedomein Grasduinen,...

In tegenstelling tot Oostende en Bredene telt Oudenburg veel minder inwoners (+/-9.200) en wordt de stad verwacht minder snel te groeien dan eerstgenoemden. Oudenburg telt veel natuurcompensatiegebieden (voormalige agrarische gebieden met supplementaire bezwaring inzake bestemming: ecologie, archeologie,...). Dit brengt spanning met zich mee naar de huidige landbouwerspopulatie in Oudenburg maar wordt (vooralsnog) door het beleid verdedigd. In die zin beschouwt Oudenburg zich als complementaire partner in het project.

De samenwerking tussen Oostende, Bredene en Oudenburg in het kader van het Groen Lint steunt op ad hoc afspraken die zich enten op concrete vragen die vanuit het project naar boven komen, o.a. bij de opmaak van de projectdefinitie (overleg plannen Parkbos Bredene, project Plassendale in Oudenburg: haalbaarheidsstudie jachthaven). De goede persoonlijke (en politieke) contacten tussen de burgemeesters en de eerdere samenwerking tussen Oostende en Oudenburg rond projecten als Plassendale dragen bij tot het vertrouwen tussen de partners. De financiering (geraamd op 9 mio euro) voor de implementatie van het project wordt door Oostende, dat initiator en trekker is, gedragen.

Interbestuurlijke context

In het kader van het Groen Lint wordt voornamelijk met de provincie samengewerkt, via investeringen in de fietsinfrastructuur. Westtoer plant daarenboven het Groen Lint als aparte themafietsroute op te nemen in het breder fietsroutenetwerk. De fietsroutes zijn momenteel heel belangrijk voor het Groen Lint omdat ze het lint zichtbaar maken, en hebben natuurlijk – naast de ecologische – ook een belangrijke economische (want recreatief-toeristische) functie. Deze samenwerking wordt positief ervaren, in die mate zelfs dat er samen met de provincie een nieuw Europees gefinancierd project zal worden opgestart rond de creatie van groene radialen die zullen aantakken op het groen lint ('Coastal climate resilient landscapes').

De samenwerking met de Vlaamse overheid is voornamelijk gestoeld op basis van procedures i.f.v. (bindende) adviesverlening vanuit diverse agentschappen. Hierbij valt het gebrek aan geïntegreerde aanpak vanuit de Vlaamse overheid op. De ervaringen rond het 'Technisch vademecum paden en verhardingen' van het Agentschap Natuur en Bos waarbij Oostende ervoor kiest om de ontwikkelde ervaringen rond verharding in het Maria Hendrikapark verder door te trekken in andere projecten, maar daarbij op negatief advies botst vanuit Vlaanderen illustreren het gebrek aan integrale visie vanuit Vlaanderen. Wat vanuit het ene agentschap als vademecum wordt opgesteld, ontvangt in een concreet project negatief advies vanuit een ander agentschap.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Het masterplan Groen Lint werd duidelijk door de stad Oostende geïnitieerd en aangestuurd, maar met erkenning van het belang van de burgemeenten in zowel het leveren van input voor het masterplan als de verdere implementatie ervan. Een gedeelde problematiek met Bredene (gezinsverdunding, demografische

groei, nood aan meer en kwalitatief groen) en een gelijklopende visie op hoe deze problematiek te beantwoorden was aanwezig bij het uittekenen van de lange termijnvisie. Daar waar Bredene ten dele verder kennis en expertise kan ontplooiën door samenwerking met Oostende, valt bij Oudenburg op dat de win zich voornamelijk situeert op economisch/toeristisch vlak (nieuwe dynamiek door honderden extra fietsers). De samenwerking wordt positief beïnvloed door de persoonlijke contacten tussen de drie burgemeesters. Ook het feit dat zowel de burgemeester van Oostende als van Bredene tot dezelfde partij behoren, speelt een zekere rol. Bredene en Oudenbrug kennen naast het project Groen Lint ook andere samenwerkingsverbanden (o.a. een gezamenlijk dienstenchequebedrijf met De Haan als derde partner).

Ook hier merken we de aanwezigheid van een ambtenaar die, naast technische expertise, aandacht vestigt op de ontwikkeling en het onderhouden van een netwerk zowel binnen de stad Oostende als bij de projectpartners Bredene en Oudenburg, evenals bij het Rother district (i.f.v. het Interreg-project). Draagvlakvorming en expertise-opbouw zijn de positieve gevolgen.

Toekomst

Met de start van een nieuw Europees project lijkt de verdere ontwikkeling van fietswegen vanuit de rand naar het Groen Lint verzekerd. Eén van de toekomstprojecten focust op de Groene 62, de voormalige, 22 kilometer lange spoorweg tussen Oostende en Torhout. Deze spoorlijn had nummer 62, en is vandaag een natuur-, wandel- en fietsgebied. Daarnaast vloeien ook nog een aantal kleinere nevenprojecten voort uit de ontwikkeling van het Groen Lint, o.a. het samen opleiden van gidsen (Oudenburg, Bredene, Oostende) rond het Groen Lint.

3.3.10. Oostende: Metropolaan Kustlandschap 2100

Deze case is in eerder atypisch in het rijtje van initiatieven die hier worden beschreven. We hebben echter, in afspraak met de stuurgroep, geopteerd de case toch te behouden omwille van het expliciete stadsregionale karakter van de case en de potenties die het Metropolaan Kustlandschap in zich draagt om in de toekomst de kuststeden en -gemeenten te verenigen rond een lange termijn visievorming.

Ontstaan

In het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen van 1997 wordt de Kust geïdentificeerd als een stedelijk netwerk dat structuurbepalend is op Vlaams niveau. De stedelijke netwerken op Vlaams niveau zijn door hun ligging en samenhang van infrastructurele, ecologische, functioneel- en/of fysiek-ruimtelijke kenmerken structuurbepalend voor Vlaanderen. Elk van deze stedelijke netwerken heeft eigen karakteristieken en functioneert op een eigen wijze. Het stedelijk netwerk wordt beleidsmatig als één geheel behandeld en verder uitgewerkt.

De kust als stedelijk netwerk is samengesteld uit de regionaalstedelijke gebieden Brugge en Oostende, het structuurondersteunend kleinstedelijk gebied Knokke-Heist en de kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau Blankenberge en Veurne, de gemeenten Nieuwpoort, De Panne, Koksijde, Middelkerke, De Haan en Zuienkerke er deel van uit.

De kuststrook kan worden getypeerd als een zeer dicht gebruikt weefsel, een 'bandstad' met een aantal dichtere stukken (zoals Oostende) en minder dichte stukken, die gedurende het toeristisch seizoen een toestroom kennen die zorgt voor een drie- of verviervoudiging van het inwonersaantal. Een aantal van deze kustbadplaatsen ontketenen in het hoogseizoen een aanzienlijke dynamiek, hebben vrije tijdsvoorzieningen die bovengemiddeld ontwikkeld zijn maar kennen een veel beperkter aanbod van voorzieningen op vlak van werkgelegenheid. Algemeen kan gesteld worden dat het niveau van de functies wonen en werken niet in evenwicht is tot de functies verblijven en recreëren.

Relevant voor deze case is ook de achtergrond van het stadscontract dat de stad Oostende, in het kader van het Vlaamse Stedenbeleid, met de Vlaamse Regering had afgesloten voor de periode 2007-2012 en dat zich tot doel stelde een strategische visie voor Oostende te ontwikkelen waarin de rol, de positie en het profiel van de stad Oostende als centrumstad ingebed in het stedelijk gebied Kust worden uitgeklaard. In het kader van dit stadscontract werd door het departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed (RWO, afdeling Ruimtelijke Planning) een studie uitgevoerd naar de Vlaamse netwerken, waarin ook het netwerk kust geïntegreerd is. De studie 'Netwerken en netwerking als uitdaging voor ruimtelijke planning' werd uitgevoerd

door ISRO KULeuven, tevens opdrachthouder van de door Team Stedenbeleid gefinancierde studie 'Regionaal Kustnetwerk'. Uit deze studies blijkt dat de benaming 'regionaal stedelijk netwerk kust', zoals gehanteerd in het RSV, tot verwarring leidt en dat, voor de kust, ook relatief kleine gemeenten taken toebedeeld kunnen krijgen die niet zozeer het gevolg zijn van hun omvang maar van andere specifieke kenmerken (hun relatie met het hinterland, het verloop van de kustlijn,...)⁴⁰. In de studie 'regionaal kustnetwerk' wordt expliciet verwezen naar de politieke gevoeligheid van de benaming "stedelijk netwerk". Het onder bepaalde kwalitatieve voorwaarden aanbieden van kansen aan ieder onderdeel van het netwerk leidt de onderzoekers ertoe de benaming "kustnetwerk" te bepleiten.

In het proces tot herziening van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen en de opbouw van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV), werd de kust – omwille van de kwetsbaarheid op vlak van klimaatverandering – in het Groenboek BRV naar voor geschoven als één van de te onderzoeken ruimten. Om het beleid op gedegen onderzoek te kunnen enten werd een samenwerkingsprotocol 'Metropolitaan Kustlandschap 2100' gesloten tussen de Vlaamse Bouwmeester en Ruimte Vlaanderen, samen met het departement Mobiliteit en Openbare Werken (MOW) en het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust (MDK). LABO Ruimte was hiermee geboren. Het is een open samenwerkingsverband waarbij, afhankelijk van de specificiteit van de onderzoeksprojecten, de samenwerking strategisch wordt uitgebreid met experts, relevante organisaties uit het veld en betrokken administraties. Ook het Coördinatiepunt Duurzaam Kustbeheer, sinds 2014 opgenomen in de gebiedsgerichte werking van de Provincie West-Vlaanderen, is betrokken partij en geeft ondersteuning voor de stakeholdersworkshops.

Metropolitaan Kustlandschap 2100 is dus een ontwerpend onderzoek voor de kust met focus op de lange termijn, gekaderd in LABO Ruimte. Het ontwerpend onderzoek past in een aantal internationale ontwikkelingen en studies rond het omgaan met klimaatverandering (5de evaluatierapport International Panel on Climate Change, Europese Richtlijn Integraal Waterbeheer,...). Ook de Vlaamse beleidscontext is mede bepalend: het Groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, het masterplan Kustveiligheid (MDK), de toekomstvisie Vlaamse Baaien (MOW), het federale Maritiem Ruimtelijk Plan voor het Belgische deel van de Noordzee,...

Doelstelling

Het doel van het ontwerpend onderzoek is het ontwikkelen van bouwstenen voor de reeds lopende processen en studies binnen het beleid met betrekking tot de kust (Vlaamse Baaien, Beleidsplan Ruimte Vlaanderen,...) en dit in functie van het ontwikkelen van een veerkrachtige kustzone in 2100 waarbij de potenties van het metropolitane karakter van de kust verkend worden. Het ontwerpend onderzoek wil ook bijdragen aan een ontwikkelingskader dat richting kan geven aan actuele plan- of projectinitiatieven (kustverdedigingswerken, ...).

Het 'metropolitane' aspect duidt er o.a. op dat de studie een toegevoegde waarde wil bieden voor de stedelijke ontwikkeling door vanuit een ruimer perspectief, de grensoverschrijdende grote schaal van het kustterritorium, naar de kust te kijken. Het onderzoekt het functioneren van de kustlijn als 'bandstad'. Daarbij wordt het landschappelijke erkend als een algemene onderlegger voor de kustontwikkeling.

Institutionele context

In de studie 'Regionaal kustnetwerk' werd aanbevolen een toekomstproject te ontwikkelen voor de kust, inspelend op verwachtingen van verschillende doelgroepen. Als instrument wordt ontwerpend onderzoek aanbevolen, als 'neutrale werkruimte', waarbij ontmoeting kan plaatsvinden tussen alle betrokken Vlaamse administraties, de provincie en de gemeentes en waarbij het kustburgemeestersoverleg kan optreden als stuurgroep.

We stellen vandaag vast dat alle kustgemeenten in meerdere of mindere mate met gelijkaardige problematieken worden geconfronteerd (kustveiligheid, verhouding kustbadplaats ten aanzien van de omliggende open landschappen, drukke toeristische periodes/weekends afgewisseld met zeer rustige periodes daartussenin,...) maar dat elk daar tot op heden afzonderlijk mee omgaat. Het overleg van kustburgemeesters wordt door de steden Brugge en Oostende niet (of voldoende) benut als een mogelijks sturend netwerkorgaan.

⁴⁰ Ba-p, Tritel, KULeuven, *Regionaal Kustnetwerk*. Leuven, 2012, pp.15-16

Ondanks gemeenschappelijke uitdagingen overweegt het gevoel van concurrentie. Een gedeelde agenda ontbreekt (voorlopig), maar is wel essentieel om de neuzen in dezelfde richting te krijgen.

Het thema van kustverdediging en de relatie met de aanwezige natuurlijke structuren lijkt een voldoende politiek neutraal onderwerp om de steden en gemeenten die deel uitmaken van het kustnetwerk op eenzelfde lijn te krijgen. Het komen tot een gedeelde agenda vereist echter dat geïnvesteerd wordt in een voldoende breed draagvlak. Dit lijkt tot op heden niet het geval te zijn: het blijft voornamelijk een verhaal dat zich op Vlaams beleidsniveau situeert.

Interbestuurlijke context

Het ontwerp onderzoek wordt getrokken vanuit het Vlaamse beleidsniveau en is dus geïnitieerd buiten de collectiviteit van de kustgemeenten zelf. Ook vanuit het overleg van de kustburgemeesters is er geen directe betrokkenheid bij het ontwerp onderzoek. Stakeholders zoals de lokale besturen worden wel betrokken in het proces via workshops, maar dit lijkt momenteel onvoldoende om draagvlak te creëren op lokaal beleidsniveau. Het ontwerp onderzoek lijkt in eerste instantie gericht op het stimuleren van een kader voor het afstemmen tussen projecten van Vlaamse administraties onderling.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Het inhoudelijk sterk verhaal dat hier wordt opgebouwd, moet ook worden afgestemd op de realiteit en de agenda van lokale beleidsmakers. Visie-oefeningen op lange termijn vereisen inspanningen die niet meteen tot concreet zichtbare, politiek winstgevende resultaten leiden. Dit maakt het moeilijk om politieke interesse op lokaal niveau aan te wakkeren. Voldoende aandacht voor quick wins lijkt dan ook essentieel om in de toekomst op lokaal niveau dit draagvlak te creëren. De mogelijkheid bestaat dat wanneer er geen sturend kader wordt gecreëerd en geen quick wins op het terrein worden geambieerd, deze lange termijn denkoefening vooral vrijblijvend zal zijn.

Toekomst

Hoe noodzakelijk de oefening van een ontwerp onderzoek voor het metropolitaan kustlandschap ook is, voor de lokale besturen lijkt dit een eerder vrijblijvende oefening te zijn. Hoewel het ontwerp onderzoek niet tot doelstelling heeft een samenwerkingsverband te initiëren tussen lokale besturen bevat het project wel deze potentie. Het mobiliteitsvraagstuk, dat een concreet en prangend vraagstuk is voor alle kustgemeenten, zou eventueel in de toekomst als aanleiding kunnen worden benut om een dialoog tussen de kustgemeenten op te starten. Het samenbrengen van de lokale besturen zou de huidige gelatenheid t.o.v. de organisatie van het openbaar vervoer (de kusttram) kunnen ombuigen in een partnerschap van lokale besturen ten aanzien van De Lijn, en een eerste concrete quick win kunnen opleveren die in de algemene visie-oefening op lange termijn kan worden ingepast.

3.3.11. Roeselare: Interlokale vereniging Associatie Mid-West

Overzicht regioscreening

De regio Midden-West-Vlaanderen wordt gekenmerkt door een groot aantal netwerken of 'netwerkachtige verbanden' op verschillende schaalniveaus. Daar waar in de jaren 1970 Roeselare minder geprofileerd aanwezig was in de regio (in tegenstelling tot vb. Tielt), lijken de rollen tegenwoordig omgekeerd. Er wordt op verschillende fora samengewerkt rond diverse thema's (wonen, OCMW, landschap,...) en dit in diverse verbanden: de gebiedswerking van de Provincie West-Vlaanderen, RESOC/SERR, de West-Vlaamse Intercommunale (wvi), de interlokale vereniging Associatie Midwest (waarin nu ook het Burgemeestersoverleg Midwest ingebed werd), de regionale Welzijnsraad Roeselare-Tielt,...⁴¹ waarbij samenwerking ook wordt ondersteund via het uitgebouwde Streekhuis in Roeselare, waarbinnen een aantal streekorganisaties

⁴¹ De gebiedswerking van de Provincie, RESOC, wvi en de regionale Welzijnsraad maakten voorwerp uit van een SWOT-analyse in het kader van de studie van De Corte en De Rynck, 2010.

gehuisvest zijn. De dynamiek om meer werk te maken van intergemeentelijke samenwerking wordt voornamelijk getrokken door enkele spilfiguren in en rond het Midwestoverleg. De ontwikkelingen in Midden-West-Vlaanderen kunnen niet los gezien worden van de organisatie van de WVI en een zoektocht naar een sterke decentralisatie van de streekontwikkelingsintercommunale gesteund op de regionale samenwerking.

Het is ook een complexe(re) regio met twee arrondissementen en met clusters van relaties rond Roeselare en rond Tielt, over de beide arrondissementen heen en met de omliggende gebieden. Beide arrondissementen hebben ook een eigen verbondenheid met bijvoorbeeld de Westhoek of het arrondissement Kortrijk.

Roeselare situeert is samengesteld uit de arrondissementen Roeselare en Tielt. De houding van de steden Roeselare (centrumstad), Izegem en Tielt op vlak van regionale profilering en samenwerking heeft doorheen de jaren een zekere evolutie gekend. Daar waar Roeselare in de jaren 1970 terughoudender was naar het zich richten tot en op de regio, lijkt dat vandaag niet langer het geval.⁴² De omgevingsanalyse van de Stad Roeselare, opgemaakt i.f.v. het Meerjarenplan 2013-2019, verwoordt de ambitie van de stad om, waar regionaal de krachten gebundeld worden, een prominente trekkersrol te spelen.

Ontstaan

Sinds 2005 komen de burgemeesters van de gemeenten uit de regio Roeselare-Tielt bijeen in het Midwestoverleg. De voorbije jaren nam de samenwerking in de regio en tussen de gemeenten van de regio sterk toe. Met een actieve werking van het Midwestoverleg⁴³, de gebiedsgerichte werking van de Provincie West-Vlaanderen, de toenemende regionale werking van wvi en de initiatieven van RESOC werd een structurele ondersteuning uitgebouwd rond deze regionale samenwerking. Een aanleiding daarvoor was een in 2010 door de Hogeschool Gent uitgevoerde studie verricht naar de schaalveranderingen in de regio. Daarin werd onder meer een inventaris opgesteld van de samenwerkingsverbanden. De studie bracht onder meer het grote aantal regionale samenwerkingsverbanden aan het licht. Om werk te maken van de aanbevelingen uit deze studie, en om de beheersing van de toenemende aparte intergemeentelijke samenwerkingsvormen te bewerkstelligen en er vooral voor te zorgen dat eventuele nieuwe samenwerkingsverbanden onder een koepel of schelp zouden kunnen worden ingepast, werd een vervoltraject opgestart met focus op een termijn van twee jaar. Dit traject had tot doel de bestuurlijke organisatie in de regio Midden-West-Vlaanderen te optimaliseren, via een aantal acties op zowel korte als lange termijn. Dit resulteerde in de oprichting van de Interlokale Vereniging Associatie Midwest in februari 2012. Via deze ILV werd o.a. beoogd bestaande samenwerkingsvormen te bundelen om daarna de uitbreiding naar nieuwe taken mogelijk te maken.

Structuur

De associatie Midwest is een interlokale vereniging, naar de bepalingen van het decreet houdende de intergemeentelijke samenwerking (2001), van de 17 lokale besturen uit de arrondissementen Roeselare-Tielt en zetelt in het streekhuis. De Intercommunale wvi is ondersteunend partner en maakt dus juridisch deel uit van de ILV (enkel stemrecht over beheersmatige aspecten).

De ILV bestaat uit een Beheerscomité en een Dagelijks Bestuur. Het Beheerscomité wordt gevormd door de burgemeesters van de gemeenten van de arrondissementen Roeselare-Tielt die bij de ILV zijn aangesloten. Het Beheerscomité kan ook beslissen zich te laten bijstaan door experts en kan beroep doen op de expertise van de gemeente- en/of OCMW-secretaris. De financiële bijdrage van de gemeenten voor de basiswerking wordt vastgelegd op 0.35 euro per inwoner per jaar. Het Beheerscomité beslist over de inzet van deze financiële middelen.

Doelstellingen

Het Midwest-overleg stelt zich tot doel expertise tussen de partners te delen onder de vorm van het aanstellen van intergemeentelijk personeel en/of het gezamenlijk voeren van overheidsopdrachten voor externe

⁴² Zie Decorte en De Rynck, Sterkere netwerk, sterkere regio. Voorstellen voor de bestuurlijke organisatie van de regio Midden-West-Vlaanderen. Onderzoek in opdracht van wvi en Midwestoverleg. Hogent, 2010

⁴³ Het Midwest overleg is een overleg van de burgemeesters van de 17 gemeenten uit de regio Midden-West-Vlaanderen.

expertise, diensten, leveringen en investeringen. Tussen (minstens twee) aangesloten leden kunnen aanvullende overeenkomsten worden afgesloten rond het delen van intergemeentelijk personeel of het voeren van overheidsopdrachten. De ILV Associatie Midwest kan werken op alle beleidsdomeinen waar lokale overheden verantwoordelijkheid en bevoegdheid voor hebben.

De samenwerking past in het perspectief om volwaardige, efficiënte en transparante samenwerking tussen de lokale overheden en beoogt ook de versnippering van initiatieven tegen te gaan door ze maximaal in de besluitvorming van het Midwest te laten inkantelen. De statuten vragen dat andere samenwerkingsverbanden buiten de werking van de ILV worden gemeld zodoende dat de mogelijkheid kan worden onderzocht om dit ook open te stellen voor andere leden van de ILV.

In eerste instantie focust de ILV Midwest zich dus op beheersmatige samenwerking tussen de deelnemende besturen. Er werd vb. een 'opdrachtcentrale' opgestart. Onder trekkersrol van het OCMW Izegem namen vb. 24 lokale besturen uit de regio deel aan de gezamenlijke aankoop van papier. Er wordt, via wvi als partner, een regionale I-scan opgestart met Universiteit Gent, gefinancierd met regionale middelen. In aansluiting op het strategisch project 'stationsomgevingen Roeselare-Izegem-Ingelmunster' (RSV), sloten de gemeenten Roeselare, Izegem, Ingelmunster, Lichtervelde en Tielt op 1 augustus 2012 een aanvullende samenwerkingsovereenkomst af binnen de schoolt van de Associatie Mid-West. Deze overeenkomst werd inmiddels opnieuw stopgezet (31 december 2013).

Institutionele context

De keuze voor een interlokale vereniging kan beschouwd worden als een vrij logge en vrijblijvende vorm van samenwerking tussen de besturen van Midden-West-Vlaanderen. Het kantelpunt waarop moet worden gekozen om een versnelling hoger te draaien in de samenwerking, naar een Mid-West plus zoals het wordt genoemd, lijkt aangebroken. Dit kantelpunt valt samen met een aantal ontwikkelingen binnen wvi.

De streekintercommunale wvi zetelt als ondersteunend partner in de ILV Associatie Midwest. Wvi ondersteunt de regiowerking door het ter beschikking stellen van personeel. In 2011 - 2012 heeft de West-Vlaamse intercommunale (wvi), op vraag van de regio's, een denkproces opgestart met betrekking tot toekomstige intergemeentelijke samenwerking en de perspectieven voor wvi. Dit nadat er vanuit Midden-West Vlaanderen en vanuit de Westhoek aan de wvi werd gevraagd naar een ander organisatie-model te evolueren. Daarbij werd aangedrongen op een sterkere decentralisatie gesteund op de regionale samenwerking op een kleinere schaal. Het traject werd uitgevoerd door het externe bureau Idea Consult en het proces werd begeleid door een politieke stuurgroep en een academisch team. Vragen naar de inhoudelijke oriëntatie (behoudt wvi zijn focus op 'ruimte' of moeten ook andere inhoudelijke domeinen en beheersmatige taken aan bod komen?), naar actieniveau (zich blijven richten op individuele gemeenten, op clusters van gemeenten of op regio's?) en naar nabijheid (mentaal, fysiek, bestuurlijk) kwamen daarbij aan bod. Vier scenario's, gaande van het komen tot een sterk specialistisch ruimtelijke intercommunale tot een quasi ontmanteling van wvi, werden uitgewerkt.

In 2013 werden deze voorstellen, onder impuls van ondervoorzitter Kris Declercq die was aangesteld als informateur, verder besproken. Uit de informatieronde kwam naar voor dat de hervorming van wvi gekaderd moest worden in de context van de evolutie van de lokale besturen (moeilijke financiële situatie, zoeken naar oplossingen via samenwerking), in de aanwezige ontevredenheid over een aantal aspecten van de werking van wvi (te weinig communicatie, te traag,...), en vooral dat de nood aan meer ondersteuning van de regio's binnen het werkingsgebied van wvi prioritair was. Een nota over de versterking van de regio's (concreet: de verduidelijking van de positie van de burgemeestersconferenties en de opstart van 'regiohubs') werd besproken op de stuurgroepvergadering in oktober 2013.

Momenteel wordt m.b.t. tot de organisatie binnen de wvi nagedacht over de noodzaak om met regionale projectbureaus te werken waarbij één koepelorganisatie wordt voorzien waar alle beheersmatige aspecten kunnen samenkomen. De mogelijkheid om nog een stap verder te gaan en de werking van wvi op te splitsen in 3 intercommunales, waarbij dan een intercommunale voor de regio Midwest zou ontstaan, behoort eveneens tot één van de huidige scenario's.

Interbestuurlijke verhoudingen

In Midden-West-Vlaanderen is het provinciebestuur in de streek aanwezig via de werking van en in het streekhuis met projecten en programma's. De gebiedswerking van de Provincie West-Vlaanderen leidde tot het trekken van het initiatief Stad-land-schap regio Roeselare. Vertrekkend vanuit de doelstelling om jonge

gezinnen in de regio te houden, werd sterk ingezet op leefkwaliteit. De streekwerking van de provincie West-Vlaanderen heeft voor een onderlinge samenwerking gezorgd die wordt versterkt door het bestaan van een streekhuis⁴⁴. Dit streekhuis huisvest regionale partners op een fysieke locatie. In het debat over de intergemeentelijke samenwerking en het opzetten van een dienstenbedrijf (cfr. infra) komt het provinciebestuur niet actief tussen, al lijkt het noodzakelijk dat wanneer een dergelijke samenwerking wordt uitgebouwd het streekhuis en haar partners eventueel zouden instappen.

RESOC is een tripartiet regionaal samenwerkingsverband dat een platform biedt voor het sociaal-economische streekbeleid. Binnen RESOC zijn de sociale partners, werkgevers en werknemers, provincie en gemeenten vertegenwoordigd. RESOC neemt naast een regiefunctie ook een uitvoerende rol op en werkt binnen de regio ook eigen projecten uit, steeds gekaderd binnen het Streekpact. De rol van RESOC lijkt in het (stads)regionale verhaal te worden afgebakend als platform voor socio-economische partners dat op eigen initiatief visies kan aanreiken en adviezen aanleveren.

In het kader van het Witboek Interne Staatshervorming werd de regio erkend als proeftuin.⁴⁵ Een van de doelstellingen van deze proeftuin is het op maat laten maken van de statuten van het toen nog op te richten samenwerkingsverband Interlokale Vereniging Midwest maar verder ook het creëren van experimenteerruimte voor juridische vraagstukken.⁴⁶ Deze juridische experimenteerruimte werd finaal niet verkregen. Een aantal problematieken inzake intergemeentelijke samenwerking die toen naar boven kwamen, blijven ook vandaag nog voor problemen zorgen.

Voorbeelden van de problemen waarmee men vandaag wordt geconfronteerd zijn o.a. de volgende: om recht te hebben op subsidies voor de werking rond cultureel erfgoed moet de intergemeentelijke samenwerking een rechtspersoon hebben. Vermits de ILV geen rechtspersoon heeft, is het niet mogelijk om de projectvereniging BIE onder de koepel van de ILV Associatie Midwest te brengen. De projectvereniging BIE ontvangt reeds het maximum aan Vlaamse subsidies. Een uitbreiding van het werkingsgebied gaat niet gepaard met een verhoging van de subsidies. Hierdoor wordt een kunstmatige opsplitsing van de regio in de hand gewerkt en worden bijkomende samenwerkingsverbanden gecreëerd. Ook op vlak van wonen ondervindt de regio gelijkaardige problemen. In de regio van de 17 besturen zijn momenteel 3 woonwinkels actief die, om recht te hebben op subsidies, aan één van de vier vormen van het decreet IGS moeten voldoen. Dit resulteerde in drie verschillende structuren: woonwinkel regio Tielt is een ILV, huisvesting regio Izegem is een OCMW-vereniging en de woonwinkel Roeselare is een projectvereniging. Huisvesting regio Izegem zag zich gedwongen zich te organiseren als OCMW-vereniging omwille van hun activiteit als Sociaal Verhuurkantoor. Anderzijds moet er dus voor de subsidie voor IGS een rechtsvorm voorzien worden uit het decreet van 2001.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Verwijzend naar de brandweershervorming, waarbij men vrij snel tot een akkoord is kunnen komen, ondanks het feit dat bepaalde gemeenten aanzienlijk meer moesten betalen, wordt gewezen op het belang van externe druk: de door de wetgever opgelegde dwang om zich te organiseren in de zone (op straffe van het verliezen van de dotatie). Hieruit kan worden afgeleid dat dwang van bovenuit, in combinatie met de vrijheid om van onderuit samen modellen te ontwikkelen als randvoorwaarde kan worden beschouwd.

De specifieke trekkersrol van de burgemeester van Roeselare kan niet worden onderschat. Kritische succesfactor zal hier uiteraard ook de verdere opvolging zijn. De lokale coalitiewissels lijken de samenwerking niet meteen bemoeilijkt te hebben. De druk die aangevoeld werd net voor de lokale verkiezingen om werk te maken van een verdieping van de samenwerking is wel even weggeëbd in 2013 en lijkt nu weer te worden aangewakkerd naar aanleiding van de voornemens van de Vlaamse Regering, wat ook weer wijst op het belang van het ervaren van externe druk.

⁴⁴ Het streekhuis is eerst en vooral een initiatief van de Provincie om een partnerschap in de streek mogelijk te maken. Op 18 juni 2002 ondertekenden de Provincie West-Vlaanderen, het Streekplatform Roeselare-Tielt, het Midwestoverleg van de gemeenten en de West-Vlaamse Intercommunale (WVI) een samenwerkingsprotocol. Daarin engageerden ze zich om gezamenlijk een streekhuis voor de arrondissementen Roeselare en Tielt uit te bouwen.

⁴⁵ Zie ook: <http://binnenland.vlaanderen.be/sites/default/files/SBOV%20Regioscreening%20Rapport%20III.pdf>

⁴⁶ Vb. uitbreiding van werkingsgebied van een samenwerkingsverband gaat niet gepaard met verhoging van de subsidies. Hierdoor is de regio genoodzaakt om bijkomende samenwerkingsverbanden aan te gaan vb. voor erfgoed. Vaak is het ook zo dat om recht te hebben op subsidies een structuur met rechtspersoonlijkheid nodig is wat opnieuw leidt tot bijkomende samenwerkingsverbanden.

Toekomst

De ILV wordt geconfronteerd met een aantal knelpunten die het gevolg zijn van de structuur zonder rechtspersoonlijkheid en anderzijds zag de streekintercommunale wvi haar bevoegdheden beperkt tot een aantal vastgelegde taken (decreet IGS). De ILV wordt door een aantal antagonisten beschouwd als tussenstap op weg naar een zwaardere juridische vorm van intergemeentelijke en interlokale (gemeenten en OCMW's) samenwerking. Wat hierbij meespeelt is de vrees dat het 'uitkleden' van de provincies een voorafspiegeling zou kunnen worden van wat op termijn ook met de lokale besturen zal gebeuren. De voornemens van de Vlaamse Regering inzake de decentralisatie van bevoegdheden naar lokale besturen, waarbij een onderscheid wordt gemaakt op basis van inwonersaantal, wordt hierbij ook aangehaald als een zekere druk die ervaren wordt om verder werk te maken van een Midwest plus. Dit moet een samenwerking met rechtspersoonlijkheid worden, als een soort (in eerste instantie virtueel) dienstverlenend bedrijf opgevat waarbij een aanzienlijk aandeel van de backoffice samen zal worden georganiseerd (ict, e-hrm, aankoopbeleid,...). In kader hiervan wordt naar het voorbeeld van de 'ambtelijke fusies' in Nederland gekeken. Op basis van de Nederlandse ervaringen zal worden bekeken hoe het stappenplan er moet uitzien en wie bereid is om mee te stappen. Werkgroepen zullen worden opgestart waarbinnen zal worden bepaald voor welke thema's welke graad van samenwerking moet worden beoogd.

Daarnaast, wordt aangegeven, zal ook verder worden gewerkt aan het creëren van de nodige bereidwilligheid om tot de ontwikkeling van gezamenlijke beleidsvisies te komen, vb. rond mobiliteit en ruimtelijke ordening. Echter, beleidsmatige samenwerking blijkt momenteel een brug te ver, ondanks de pogingen vb. inzake stadsregionale mobiliteit en samenwerking rond de stationsomgevingen. De ambitie van Roeselare blijkt echter wel op dit soort samenwerking te liggen, vermits het zelf weinig schaalwinst te halen heeft uit beheersmatige samenwerking. Wat de andere besturen over de brug kan trekken, is het aantonen dat de regionale aanpak niet volledig is gericht op Roeselare maar dat er ook voor de 'periferie' mogelijkheden worden gecreëerd (concrete projecten op korte termijn) die de bereidwilligheid moeten voeden om op langere termijn tot beleidsmatige afstemming te komen.

De verdere ontwikkeling van de ILV spoort parallel met de reorganisatie van de wvi, waarbij één van de pistes de oprichting van afzonderlijke intercommunales per regio, en dus ook één voor midwest, zou kunnen zijn. Of dit gerealiseerd zal worden, hangt ten dele ook samen met het kunnen counteren van het wantrouwen van een aantal kleinere besturen naar de centrumsteden in het werkingsgebied van wvi.

3.3.12. Sint-Niklaas: Afbakening kleinhandelsactiviteiten N70

Overzicht regioscreening

Sint-Niklaas vormt een belangrijke stad in de Waaslandse regio en heeft op verschillende schaalniveaus functionele verbanden met de buurgemeenten en andere steden in de regio. Beveren, gekenmerkt door de haven, is daarbij een belangrijke speler. Naast een aantal verbanden op het niveau van de gehele regio (Intercommunale voor Streekontwikkeling INTERWAAS, SEL Waasland, Erfgoedcel Waasland, ...) treffen we voornamelijk kleinschalige samenwerkingsverbanden aan. De afbakening van de politiezone wijkt af van die van de brandweerzone.

Ontstaan

De Vlaamse regering heeft op 19 januari 2007 het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Afbakening Regionaalstedelijk Gebied Sint-Niklaas' definitief vastgesteld. Sint-Niklaas wordt in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen geselecteerd als economisch knooppunt en deel van de Vlaamse Ruit. Dit impliceert volgens datzelfde RSV dat in dit gebied een aanbodbeleid gevoerd moet worden om stedelijke ontwikkeling te stimuleren, lintontwikkeling tegen te gaan en het buitengebied van stedelijke ontwikkeling te vrijwaren.

Sint-Niklaas vormt een belangrijke stad in de Waaslandse regio en heeft op verschillende schaalniveaus functionele verbanden met de buurgemeenten en andere steden in de regio. Beveren, gekenmerkt door de haven, is daarbij een belangrijke speler en werd in het RSV geselecteerd als kleinstedelijk gebied op provinciaal niveau. Dit impliceert dat bestaande stedelijke potenties worden gevaloriseerd, zonder dat nieuwe potenties worden ontwikkeld.

In de periode 2013-2014 werd de afbakening van het kleinstedelijk gebied Beveren heropgestart door de Provincie Oost-Vlaanderen, en dit op basis van geactualiseerd onderzoek. Beveren is een vrij landelijke, groene gemeente die toch een groot industrieaspect heeft, vnl. gerelateerd aan de ligging van de Waaslandhaven op het grondgebied van Beveren. De ruimtelijke ontwikkeling van de haven behoort echter tot de verantwoordelijkheid van het Vlaams Gewest (en wordt niet opgenomen in het stedelijk gebied).

In opdracht van de Provincie Oost-Vlaanderen werd een ruimtelijk-economische studie uitgevoerd als input voor dit afbakeningsproces en voor de opmaak van een PRUP waarbij de ontwikkelingsperspectieven voor grootschalige detailhandel in het kleinstedelijk gebied Beveren en de grootschalige handelsconcentratie langs de N70 Beveren-Sint-Niklaas worden vastgelegd. Daarbij is het van belang te weten dat het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan inzet op een restrictief beleid in het buitengebied om verlinting tegen te gaan. Nieuwe vestigingen van geïsoleerde kleinhandel buiten de kernen van het buitengebied zijn uitgesloten; grootschalige detailhandel dient zich te situeren in stedelijke gebieden met de nodige aandacht voor kernversterking en behoud van het bestaande winkelapparaat.

Deze studie, die vanuit de Provincie werd opgestart, viel samen met de vraag van Sint-Niklaas aan de Provincie naar de afbakening van de kleinhandelsactiviteiten langs de N70 voor het buitengebied. Op basis van deze vraag van Sint-Niklaas heeft de Provincie de beslissing genomen om de studie, oorspronkelijk beperkt tot Beveren, uit te breiden. De toevalligheid van het samenvallen van beide vragen heeft ertoe geleid dat Sint-Niklaas en Beveren rond de tafel zijn gaan zitten.

Structuur

De samenwerking tussen beide lokale besturen is ontstaan door een toeval van omstandigheden en is van een heel praktische aard.⁴⁷ In functie van de studie werd een stuurgroep opgericht waarin alle betrokken partners vertegenwoordigd zijn: de provincie Oost-Vlaanderen, de gemeente Beveren, de stad Sint-Niklaas, Ruimte Vlaanderen en uiteraard het studiebureau. Vanuit Sint-Niklaas wordt in een vertegenwoordiging voorzien vanuit de dienst Economie en de dienst Ruimtelijke planning en dit samen met de schepen van Mobiliteit en Economie en de schepen van Ruimtelijke Ordening. Vanuit de provincie heeft men ook de stakeholders bij de studie willen betrekken (handelaars) wat voor Beveren evidentier was dan voor Sint-Niklaas vermits de N70 door het centrum van Beveren loopt en de handelaars daar verenigd zijn in een comité (wat Sint-Niklaas ook kent voor het centrummanagement, maar niet voor de N70).

Doelstellingen

Tijdens de vorige legislatuur werd het beperken van de kleinhandelsfunctie van de N70 opgenomen als doelstellingen in het witboek van het bestuur, wat is gebeurd voor het deel van de N70 binnen het stedelijk gebied. Op dit deel van de N70 alleen al waren 9 BPA's van toepassing. Deze werden allen gewijzigd in functie van het verbieden van de kleinhandelsfunctie. Vrij snel werd duidelijk dat nieuwe kleinhandelsfuncties zich net daarbuiten zouden gaan vestigen. Sint-Niklaas werd bijgevolg geconfronteerd met het probleem dat de visievorming rond de kleinhandelsactiviteiten langs de N70, voor het buitengebied niet juridisch afdwingbaar was. Het huidige bestuur heeft zich dan ook tot doelstelling gesteld om de afbakening van de kleinhandel langsheen de N70 ook buiten het stedelijk gebied te realiseren en juridisch te verankeren.

Immers, de komst van het Waasland shopping center had een leegzuigeffect op het kernwinkelgebied tot gevolg gehad en het succes van het shopping center zou er toe leiden dat de zogenaamde 'gouden' gronden zouden worden ingepakt door kleinhandel. Vervolgens speelde ook het mobiliteitseffect van de handelsactiviteiten langs de N70 een belangrijke rol in die beslissing: in functie van doorstroming en veiligheid was het niet wenselijk dat kleinhandelszaken zich zouden vestigen langs deze weg.

⁴⁷ De N70 was echter in het verleden al voorwerp van een voorstel tot regionale samenwerking toen, naar aanleiding van de vraag vanuit Vlaanderen om pilootprojecten voor regionale samenwerkingsprojecten in te dienen, vanuit Sint-Niklaas het voorstel naar de buurgemeenten (Beveren, Waasmunster, Lokeren,...) werd geopperd om rond het wegbeeld voor de N70 te werken. Het uitblijven van positieve antwoorden uit de regio (m.u.v. Waasmunster) heeft verhinderd dat dit project werd ingediend. Intussen werd de nood van Sint-Niklaas aan een streefbeeld over de N70 (groene boulevard) gelenigd door de opmaak van een masterplan.

Sint-Niklaas werd in dit specifieke dossier geconfronteerd met het feit dat een lokale visievorming tegen de grenzen botste van het bovenlokale karakter van de N70 waardoor vrij snel het besef kwam dat dit samen met de buurgemeente(n) en de provincie zou moeten worden uitgeklaard. Vanuit een provinciaal RUP kan deze visie worden verankerd waardoor duidelijkheid wordt geboden aan potentiële investeerders van wat wel en niet kan en waarbij een nieuwe dynamiek voor oude winkelpanden/sites kan worden gecreëerd.

Institutionele context

De Wase regio kent een intercommunale Interwaas die nu reeds voor heel wat gemeenten een rol opneemt bij de opmaak van RUP's e.d. Interwaas heeft echter geen rol opgenomen in het dossier van de N70, ondanks de relevantie van het dossier voor zowel Sint-Niklaas, Waasmunster, Lokeren en Beveren. Dit kan verklaard worden door de focus die vanuit Interwaas wordt gelegd op de ontwikkeling van industrieterreinen en KMO-zones enerzijds en woonprojecten anderzijds. De afbakening van (grootschalige) detailhandel is daarenboven een taak van de Provincie. Vanuit Sint-Niklaas ziet men wel evolutie in de positie die Interwaas inneemt in de regio. Zowel voor wat betreft het klimaatplan, visievorming rond mobiliteit, regierol sociale economie... is er in de recente geschiedenis door Interwaas een grotere rol opgenomen.

Interbestuurlijke context

In het kader van dit project werd vooral samengewerkt met de Provincie Oost-Vlaanderen omwille van het kader waarin het PRUP moet voorzien om bepaalde lokale beleidsvisies juridisch afdwingbaar te kunnen maken. Het is vooral vanuit de Provincie dat men de twee verschillende problematieken van Beveren en Sint-Niklaas aan elkaar heeft geknoopt en zodoende een lokaal belang heeft weten te creëren waardoor de rol van de Provincie ook ten dele gejustifieerd wordt.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Ondanks het feit dat de samenwerking met Beveren strikt genomen niet noodzakelijk was voor een studie van de N70 in het buitengebied wordt de samenwerking tussen de besturen wel degelijk als een win-situatie beschouwd vanuit de centrumstad. Het feit dat het beleid meteen gemeentegrensoverschrijdend kan worden opgesteld, zorgt ervoor dat er geen verloop van handelszaken optreedt. Maar naast deze economische interpretatie wordt zeker vanuit de administratie ook de wederzijdse kruisbestuiving inzake delen van kennis, problematieken en oplossing als een meerwaarde gezien.

Uit de praktijk blijkt dat financiële stimuli, zoals subsidies, er al eens kunnen voor zorgen dat besturen bereid zijn om met andere gemeenten rond de tafel te gaan zitten (vb. Strategisch project).

Toekomst

Met betrekking tot de afbakening van kleinhandelsactiviteiten wordt de oefening van Sint-Niklaas en Beveren eind 2014 afgerond. Deels voortvloeiend uit deze oefening, aangevuld met vragen vanuit andere gemeenten, besliste de Provincie Oost-Vlaanderen om de functionele optimalisatie als secundaire weg van de N70 tussen Gent en Antwerpen in te dienen in het kader van het bekomen van een projectsubsidie als strategisch project. Ondanks het feit dat de afbakening van de kleinhandelsgebieden er komt dankzij een PRUP en Sint-Niklaas voor het streefbeeld van de N70 een eigen masterplan heeft uitgewerkt, is de vraag vanuit de Provincie positief beantwoord vanuit een bezorgdheid om mee te kunnen blijven spelen in de ruimtelijke ontwikkelingen van de regio en de positie als centrumstad te vrijwaren.

Vanuit de planningsdienst van Sint-Niklaas worden naast dit strategisch project echter nog heel veel aanknopingspunten gezien voor verdere samenwerking met de buurgemeenten rond regionaal-ruimtelijke projecten.⁴⁸ In de toekomst zou Interwaas hier een trekkersrol kunnen opnemen.

⁴⁸ Vanuit de studie voor het militair domein Westakkers (grondgebied Sint-Niklaas/Beveren) met N70 als drager voor de regio zou tot een sterker samenwerkingsverband kunnen worden gekomen om van hieruit de 'Wase archipel' verder uit te werken. Ook rond de bosstructuur die over de buurgemeenten loop (Beveren, Waasmunster, Stekene) zou in de toekomst verdere samenwerking kunnen worden uitgebouwd.

3.3.13. Turnhout: Stadsregio Turnhout en het strategisch project ruimtelijke ordening

Overzicht regioscreening

Waar het gemiddelde aantal samenwerkingsverbanden per Vlaamse gemeente op 68 uitkomt, blijkt dat Turnhout hier ruimschoots boven zit (152). Een aantal samenwerkingsverbanden bevinden zich op het schaalniveau van de totaliteit van de Kempen: Intercommunale IOK, CAW De Kempen, de conferentie van Kempense burgemeesters,... Uit de overkoepelende analyse van de regioscreening blijken twee clusters (Noorder en Zuider Kempen) te onderscheiden, waarbij binnen de eerste cluster de samenwerking van de vier gemeenten van de stadsregio Turnhout (Turnhout, Beerse, Vosselaar en Oud-Turnhout) valt (zie kaart 13 in bijlage).

Ontstaan

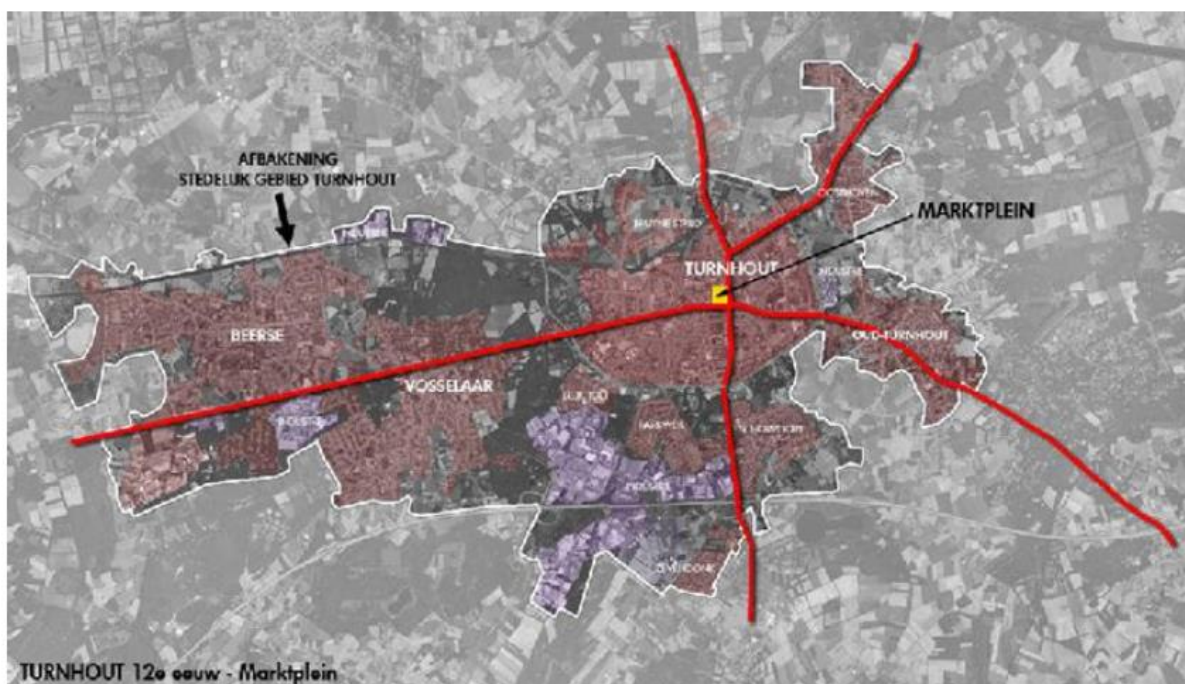
De samenwerking in de regio Turnhout kent een vrij lange voorgeschiedenis. Zoals reeds gesteld zijn er een aantal samenwerkingsverbanden op de schaal van de regio Kempen (IOK, RESOC,...) en zijn er een aantal specifieke vormen van samenwerking (Welzijnzorg Kempen,...) die in dit proces grotendeels buiten beschouwing blijven. De schaal van de samenwerking is kleiner dan voor de verbanden hier zo net opgesomd en gaat terug op het zogenaamd 'missen' van de fusie in de jaren 1970.

In 1998 werd gestart met het proces dat tot de afbakening van het regionaalstedelijk gebied Turnhout moest leiden. De afbakening werd vastgelegd in 2004 en omvat gedeelten van het grondgebied van Turnhout, Beerse, Vosselaar en Oud-Turnhout. Het gevolg is dat er binnen dit afgebakend gebied stedelijke functies moeten worden opgenomen ten behoeve van de ruimere regio. Het gebied is de enige grote concentratie van stedelijke activiteiten binnen de Kempen.

De globale visie over de concentratie van deze stedelijke activiteiten werd in het afbakeningsproces vertaald in 5 beleidskeuzes:

1. Het scheppen van gunstige voorwaarden voor de ontwikkeling van een voldoende aantal en gedifferentieerd woningbestand op gewenste locaties.
2. Uitbouw van de economische troeven
3. Ontwikkeling van het regionaalstedelijk gebied als een centrum met een hoog voorzieningenniveau.
4. Versterken van de toeristisch-recreatieve mogelijkheden
5. Het leefbaar houden van het stedelijk gebied met goede ontsluitingen

Kaart 9 – Stadsregio Turnhout

De afbakening van het regionaalstedelijk gebied Turnhout gaf aanleiding tot de oprichting van een vzw die tot doel had het proces van afbakening te faciliteren. Het initiatief daarvoor bleek uit te gaan van Marcel Hendrickx, toenmalig CVP-burgemeester voor de stad Turnhout, dit in tandem met de toenmalige CVP-burgemeester van Oud-Turnhout. De reden waarom eind jaren 1990 door de 4 besturen is overgegaan tot de oprichting van een vzw-structuur was de nood die men voelde aan een overlegorgaan enerzijds en anderzijds aan een structuur waarbinnen ook de noodzakelijke bovenlokale studies, die men nodig had in uitwerking van de verdere detaillering van het GRUP, kon coördineren.

Naast de ruimtelijke context (opstart regionaalstedelijk gebied) werd, vooral ook bij de centrumstad Turnhout, heel sterk de noodzaak gevoeld aan een grotere schaal. De regio is in de jaren 1970 niet ingestapt in het fusieverhaal wat naderhand financieel nadelige gevolgen bleek te hebben. Wanneer de parameters voor de verdeling van het Gemeentefonds worden berekend voor de vier besturen apart dan wel samen, dan blijkt dat er op deze manier heel wat middelen worden misgelopen. Gaandeweg evolueert de doelstelling van het ondersteunen naar wat vanuit Vlaanderen geïnitieerd werd inzake regionaalstedelijke afbakening naar een ruimere doelstelling om te komen tot afstemming tussen de 4 lokale besturen op vlak van beleidsdomeinen 'waar de gemeentegrenzen niet zouden mogen spelen', zoals mobiliteit.⁴⁹

Turnhout heeft er na de creatie van de 'Projectvereniging Regionaalstedelijk gebied Turnhout' (2002, op basis van het decreet IGS uit 2001) voor gekozen om de middelen die werden ingezet en gegenereerd binnen de sector van de sociale economie in te brengen in de projectvereniging. Sociale economie vormde in die zin het eerste inhoudelijke project waarbij de stad Turnhout haar openheid naar de omgeving betoonde.⁵⁰ In de loop der jaren werden ook andere strategische projecten via de Stadsregio uitgevoerd (vb. Parkmanagement) en kwam, naast wonen, onder andere ook mobiliteit op de stadsregionale agenda. Op 1 januari 2008 kwam 'Stadsregio Turnhout' in de plaats van de in 2002 opgerichte vereniging, die zelf dus de opvolger was van de in 1999 opgerichte vzw Samenwerkingsverband Regionaal Stedelijk Gebied Turnhout. 'Stadsregio Turnhout' werd opgericht voor een periode van 6 jaar, nl. tot 31 december 2013. Na de verkiezing van de nieuwe gemeenteraden was het aan de besturen om te beslissen over de verderzetting van de samenwerking. Op basis van het strategisch meerjarenplan voor de projectvereniging Stadsregio Turnhout werd beslist de samenwerking te continueren.

De samenwerking binnen de stadsregio situeert zich hoofdzakelijk rond grondgebonden thema's (wonen, mobiliteit, (sociale) economie en ruimtelijke planning). De persoonsgebonden materies werden aan de gemeenten overgelaten. In het strategische meerjarenplan 2014-2019 wordt intensievere samenwerking op deze beleidsdomeinen niet uitgesloten. Er wordt verwezen naar het stadsregionaal overleg tussen de OCMW-voorzitters en -secretarissen waarbij men, met engagement vanuit de projectvereniging, zal nagaan hoe een gemeenschappelijk strategisch kader kan worden ontwikkeld.

Structuur

Na het decreet IGS van 2001 heeft de vzw de juridische vorm van een projectvereniging aangenomen. Dit bleek indertijd een zeer bewuste keuze omdat het een juridisch kader betreft dat toelaat zeer pragmatisch te werken en toch rechtspersoonlijkheid aan te nemen, wat relevant was vermits reeds personeel in dienst was van de vzw die aan de vereniging voorafging. Een projectvereniging vereist enkel de oprichting van een Raad van Bestuur om de projectvereniging te besturen. De werking en samenstelling ervan is vastgelegd in de statuten en het huishoudelijk reglement. Hoewel de Raad van Bestuur louter en alleen bevoegd is voor het personeelsbeleid van de projectvereniging wordt dit orgaan als bijzonder nuttig ervaren omdat het toelaat mensen te bereiken die anders minder makkelijk te betrekken zouden zijn. Er is in het verleden echter ook gekozen om naast de Raad van Bestuur een informeel Dagelijks bestuur in het leven te roepen in functie van de operationele opvolging van de projectvereniging (zie ook Tabel 3). Het laat toe om elkaar op informele

⁴⁹ De oorspronkelijke statuten (artikel 3) omschrijven de maatschappelijke doelstellingen als volgt: De vereniging heeft tot doel de samenwerking te bevorderen inzake de grondgebonden materies die tot de bevoegdheid behoren van de deelnemende gemeenten. De doelstelling wordt binnen het gestelde beleidsdomein verwezenlijkt door:

- Het bevorderen van beleidsafstemming door middel van overlegprocedures
- Het uitvoeren, coördineren en opvolgen van opdrachten voorzien in bovenlokale studies met betrekking tot de mobiliteit en/of de ontwikkeling van het regionaal stedelijk gebied
- Het verhogen van de bestuurskracht van de deelnemende gemeenten

⁵⁰ Tegenwoordig voert de Stadsregio Turnhout ook de regiefunctie op vlak van sociale economie uit.

frequente basis te zien en een netwerk op te bouwen en te onderhouden. Aansturing van projecten e.d. kan echter niet vanuit dit Dagelijks Bestuur en bijgevolg moeten alle vragen beantwoord en beslissingen genomen worden door de vier aparte colleges en raden.

Tabel 3 - Overzicht overlegorganen algemeen beleid en mobiliteit, en hun samenstelling

Algemeen beleid	
Overlegorgaan	Samenstelling
Overleg secretarissen	Gemeentesecretarissen
Overleg OCMW-voorzitters en secretarissen	OCMW-voorzitters, secretarissen en ad hoc stadsregio Turnhout
Dagelijks Bestuur	Burgemeesters, gemeentesecretarissen, de voorzitter van het Forum Lokale Werkgelegenheid en de algemeen coördinator van Stadsregio Turnhout
Verenigd College	Delegatie van de colleges van burgemeester en schepenen, secretarissen en leden van de managementteams
Beleidsdomein mobiliteit	
Overlegorgaan	Samenstelling
Stadsregionaal overleg mobiliteit	Schepenen van mobiliteit, mobiliteitsambtenaren en stadsregio
IGBC	Schepenen, ambtenaren, stadsregio, NMBS, De Lijn, AWW, MOW, NV Scheepvaart, derden,...

Bron: Samen sterk, Sterk samen. Strategisch plan 2014-2019 Projectvereniging Stadsregio Turnhout. Motivatienuota voor een vernieuwde en verlengde samenwerking.

Naast de in tabel 3 opgesomde overlegorganen zijn er momenteel ook nog overlegorganen voor de beleidsdomeinen ruimtelijke ordening, sociale(re) economie, wonen en ECO-leningen FRGE.

Bij opstart beslisten de partners financieel bij te dragen op basis van een verdeelsleutel gebaseerd op inwonersaantal (en oppervlakte). Deze parameters werden en worden nog steeds niet ter discussie gesteld. Het voorzitterschap roteert tussen de vier burgemeesters wat betrokkenheid stimuleert en engagement vanuit elk van de besturen gaande houdt.

Doelstellingen

In functie van het motiveren van een vernieuwde samenwerking voor de periode 2014-2019 heeft de Raad van Bestuur van de Stadsregio Turnhout een nieuwe visietekst, opgevat als een strategisch plan, ter goedkeuring laten voorleggen aan de betrokken gemeente- en OCMW-raden. Een gevolg van deze nota is een statutenwijziging vanaf 1 januari 2014 voor wat betreft artikel 3 maatschappelijke doelstellingen. In het nieuwe artikel 3 wordt gesteld dat de vereniging als kernopdracht heeft een fundamentele bijdrage te leveren aan de missies en doelstellingen van de deelnemende gemeenten en het verhogen van hun bestuurskracht. De projectvereniging wil daarvoor gezamenlijke beleidsdoelstellingen helpen realiseren en mee zoeken naar de juiste samenwerkingsformules in functie van een kwaliteitsvolle, efficiënte en effectieve dienstverlening waarvoor ze zichzelf verschillende rollen toebedeelt, met name: facilitator, initiator, uitvoerder, ondersteuner, belangenbehartiger en regisseur/coördinator. Opvallend hierbij is dat de opdracht niet langer uitsluitend blijkt te vallen binnen de grondgebonden materies.

Specifiek wat mobiliteit betreft, zien we dat de gemeenten al sinds 2001 samenwerken op basis van een stadsregionaal mobiliteitsplan. De Stadsregio verzorgt het overleg tussen de verschillende gemeenten om een gezamenlijke planning op te stellen en projecten op elkaar af te stemmen. Zo worden de verbindingen en de doorstroming van openbaar vervoer samen besproken, de verkeersveiligheidsmaatregelen op elkaar afgestemd of grensoverschrijdende fietspaden samen aangepakt. Daarnaast werkt Stadsregio Turnhout ook het idee van een gezamenlijke mobiliteitsdienst uit. In deze dienst delen de gemeenten ambtenaren met elkaar om aan de hoge eisen van het gemeentelijk mobiliteitsbeleid te kunnen voldoen. Door de schaalvergroting ontstaat de kans om echte specialisten aan te werven, die elk een specifiek onderdeel van het mobiliteitsbeleid opvolgen.

De verdere uitbouw van de gezamenlijke mobiliteitsdienst wordt momenteel gekaderd in een ruimere backoffice constructie waarbij meerdere beleidsvelden betrokken zijn met als onderlegger een datamanagementsysteem. Ondertussen werd vanuit de Stadsregio Turnhout ook gewerkt aan een verkeersmodel. Dat computermodel simuleert de verkeersstromen tijdens de spitsuren. Voer je een ingreep in op het model, dan berekent dat wat de gevolgen zullen zijn voor de mobiliteit in de stadsregio. Dankzij een samenwerking met De Lijn zijn ook de stromen in het openbaar vervoer in het model geïntegreerd.

In 2013 werd de stadsregionale visie over mobiliteit aan een update onderworpen in een nieuw mobiliteitsplan. Het mobiliteitsbeleid is nauw verweven met het ruimtelijk beleid in de regio. Ook dat ruimtelijk beleid wordt momenteel herzien via een strategisch project, ondersteund door RWO Vlaanderen. In het kader hiervan wordt gewerkt aan een geactualiseerde agenda voor ruimtelijke thema's op het niveau van de stadsregio (mobiliteit, wonen, bedrijventerreinen, recreatie, open ruimte). De gemeentebesturen willen tijdens dit project ook het bestuurlijke overleg rond deze thema's intensifiëren om te komen tot effectieve realisaties op het terrein. Het strategisch project krijgt ondersteuning van de Vlaamse overheid (departement RWO) en omvat vier fasen:

1. Inventarisatie en analyse (2013): o.a. een grondige analyse van het GRUP regionaalstedelijk gebied Turnhout.
2. Opmaak nieuwe stadsregionale agenda (begin 2014): op basis van bovenstaande analyse en reflectie, moet er een geactualiseerde en gecoördineerde stadsregionale agenda tot stand komen inzake ruimtelijke ordening.
3. Uitvoering deelprojecten (2014) : Deze moeten resulteren in quick wins voor de betrokken gemeenten. Een voorbeeld hiervan is het opzetten van een monitoringsysteem voor wonen en sociale huisvesting.
4. Versterken van het bestuurlijk overleg inzake ruimtelijke planning (doorlopend) : de projectstructuur dient een duurzaam karakter aan te nemen, zodat aan het eind van het project een gecoördineerd bestuurlijk overleg bestaat inzake ruimtelijke ordening op stadsregionaal niveau.

Het strategisch project RO heeft een belangrijke rol te vervullen in het zoeken naar een nieuwe definiëring en de eventueel daaruit volgende versterking van het stadsregionale samenwerkingsverband. Het project wordt aangegrepen om de gemeenschappelijke ontwikkeling en realisatie van het stedelijk gebied tot stadsregio verder uit te werken aan de hand van 4 producten:

- Concrete en tastbare instrumenten, gedeelde kaders
- Het in stelling brengen van afgebakende ruimtelijke projecten
- De betrokken diensten versterken in hun dagelijks opdrachten
- De creatie van een draagvlak om de grote strategische uitdagingen (lange termijn) via een transparante samenwerking in dialoog met andere overheden en partners te definiëren en een basis te leggen voor een gemeenschappelijke visie en aanpak

Het belang van het strategisch project bestaat er in dat het verwachtingen in zich draagt op vlak van het 'future proof' maken van het samenwerkingsverband. Vanuit de projectvereniging en vanuit de stad Turnhout wordt heel sterk de noodzaak gevoeld om het inhoudelijke verhaal van het samenwerkingsverband scherp te stellen en daaraan gekoppeld de manier van werken en de structuur (zowel politiek als ambtelijk) van het stadsregionaal samenwerkingsverband te herzien: wat betekent de stadsregio voor de partners, waar ligt de ambitie en wat willen we samen bereiken en hoe gaan we dat implementeren (wat hebben we ervoor over en welke structuur is noodzakelijk).

Institutionele context

Vanuit de projectvereniging wordt de nood aangegeven aan een traject waarbij elke partner voor zichzelf, en voor elkaar, duidelijk maakt wat de visie is op de samenwerking. Knelpunten aangaande de toekomstvisie moeten in dit traject naar boven kunnen worden gebracht zodat een doorstart voorbereid en mogelijk gemaakt kan worden. Er is daarbij gekozen voor een aanpak van onderuit, o.a. via een ronde van alle colleges. Er lopen gesprekken met elk bestuur afzonderlijk waarbij hen de vraag wordt gesteld om in openheid en transparantie na te denken over waar ze met het samenwerkingsverband naartoe willen en wat ze daar als lokaal bestuur willen tegenover stellen. Wat hun rol is en zou moeten zijn binnen het samenwerkingsverband, welke evolutie ze hierin zien. Het strategische project kan daarbij beschouwd worden als een noodzakelijk vehikel dat het structureel mogelijk maakt om mensen samen te brengen. Zonder dit kader dreigt het een vrijblijvende oefening worden.

De denkoefeningen die lopen in het kader van het Strategisch project RO worden ondertussen ook in praktijk onderbouwd door een intergemeentelijke werking op vlak van mobiliteit. De oprichting van een intergemeentelijke mobiliteitsdienst een vijftal jaren terug bleek vooral te vertrekken vanuit een theoretisch kader dat er in voorzag dat van de 4 mobiliteitsambtenaren bij de stad Turnhout er 2 ambtenaren zouden werken op intergemeentelijke dossiers. In de praktijk bleek al snel dat deze ambtenaren, gevestigd in de stadskantoren van de Stad Turnhout, hun tijdinzet minder konden inzetten in functie van het intergemeentelijke dan oorspronkelijk verwacht. Vanuit de Stadsregio kwam daarna het initiatief om bovenlokale projecten (i.s.m. NMBS, De Lijn, Provincie,...) op stadsregionaal niveau te trekken. De detachering van een mobiliteitsambtenaar naar de Stadsregio heeft inmiddels aangetoond dat er finaal met een beperkte inzet van mankracht op het stadsregionale niveau wel meer resultaat wordt geboekt. Dit wordt verklaard door de mogelijkheid om vanuit de Stadsregio ook heel sterk in te zetten op het beleidsmatige werken, wat daarvoor niet of veel minder sterk gebeurde. Vermits daarnaast ook ondersteunend wordt gewerkt naar de gemeenten zelf wordt vertrouwen gecreëerd wat er vervolgens toe leidt dat het mandaat om vanuit de Stadsregio beleidsmatig te werken wordt versterkt.

De vraag over het juiste schaalniveau voor dossiers speelt hier ook duidelijk. Een aantal dossiers moeten op een hogere schaal dan die van de huidige stadsregio kunnen worden opgepakt omdat ze nu eenmaal betrekking hebben op een groter zorggebied dan het gebied binnen de grenzen van de vier lokale besturen (vb. ziekenhuizen). Fundamentele herverdelingsdossiers doen zich niet enkel voor op niveau van de stadsregio maar even zeer op een hoger schaalniveau, nl. dat van het zorggebied. Ook het debat over de verhouding met IOK als streekontwikkelingsintercommunale moet hierbij worden gevoerd.

Interbestuurlijke verhoudingen

Inzake interbestuurlijke verhoudingen is er vanuit de Stadsregio Turnhout de verwachting dat de herziening van het decreet houdende de intergemeentelijke samenwerking kaders zal mogelijk maken die Turnhout nodig heeft om de samenwerking verder te kunnen uitbouwen en de hoop om daar zelf ook, vanuit de eigen ervaring, een voorzet te kunnen geven. Er wordt daarbij gedacht aan een interbestuurlijk kader dat het mogelijk maakt om tot een federatieve samenwerkingsvorm met de Vlaamse overheid te komen waarbij actoren vanuit de top van de Vlaamse overheid of agentschappen het stadsregionale kader mee vorm kunnen geven. Bedoeling daarbij is dat bevoegdheden bij elkaar worden gebracht die momenteel zeer versnipperd zijn. Als voorwaarde wordt hierbij werd gesteld dat een goede coördinator voor dit interbestuurlijke kader onontbeerlijk is evenals het mandaat om beslissingen te nemen.

Met betrekking tot de huidige bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende bestuurlijke niveaus wordt vanuit de Stadsregio Turnhout ook duidelijk aangevoeld dat de huidige versnippering een verzwakking betekent. Dat blijkt o.a. sterk op het vlak van mobiliteit waarbij een verschuiving van een aantal bevoegdheden vnl. wat betreft openbaar vervoer wenselijk zou zijn.

Verwachtingen naar het Vlaamse niveau situeren zich, naast het kaderstellende, ook op het vlak van de uitvoering van dossiers en projecten vermits de lokale besturen nog te vaak botsen op een zekere verkokering. De actoren op Vlaams niveau moeten zich mee engageren in deelstructuren om na te denken maar eveneens om tot uitvoering te komen; de manier waarop Vlaanderen zich organiseert is, naast het kaderstellende, evenzeer belangrijk.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

De Vlaamse middelen (cfr. strategisch project) hebben een duidelijk hefboomeffect om samenwerking uit te bouwen. Anderzijds blijkt dat niet louter financiële middelen, maar ook inhoudelijke kaders voor hefboomen kunnen zorgen, zoals vb. het ruimtelijk structuurplan.

Wat in het geval van deze case van belang is gebleken is de erkenning van een ruimtelijke gegevenheid: de regio Turnhout – Oud-Turnhout – Beerse – Vosselaar is een grote aanéenschakeling van bebouwing die fysiek-ruimtelijk heel sterk aan elkaar vasthangt. Dat dit daarom niet steeds de meest aangewezen schaal is om om het even welk thema aan te pakken, wordt eveneens erkend.

De openheid en vraag vanuit de stad Turnhout om samenwerking te realiseren kan gelinkt worden aan verschillende redenen waarvan een niet onbelangrijke reden financieel van aard is: de stad botst omwille van het grote verzorgingsgebied (zelfs groter dan de grenzen van de stadsregio) op financiële limieten.

Naar organisatorische aspecten wordt gewezen op het belang van een methodologisch en structureel kader dat toelaat om in transparantie kwaliteitsvol met elkaar om te gaan. In dit kader werd er ook voor gepleit om te werken aan de hand van een stappenplan/tijdslijn/ambitieniveau voor projecten, waarbij duidelijk de doelstellingen, de middelen en een target worden benoemd en op basis waarvan ook geëvalueerd kan worden. Dit is momenteel niet het geval.

Toekomst

Naar toekomstige werking wordt erkend dat andere mogelijkheden moeten worden geëxploreerd en dat stappen moeten worden gezet om de stadsregio Turnhout te verstevigen. De laatste jaren hebben tal van ontwikkelingen nieuwe overlegstructuren in het leven geroepen, al dan niet opgelegd via subsidiërende overheden (stuurgroep wonen en lokaal woonoverleg, stuurgroep sociale economie en forum lokale werkgelegenheid,...). Het bewustzijn over het amalgaam aan samenwerkingsverbanden is sterk aanwezig. Stadsregio Turnhout wil op korte termijn voorstellen uitwerken om meer transparantie en eenvoud in het bestuurlijke overlegmodel te brengen. Belangrijk daarbij is de openheid van de partners om in alle vertrouwen te kunnen en vooral ook te willen aangeven hoe zij staan ten opzichte van een versterkte stadsregionale werking en welke 'kostprijs' zij daarvoor wensen te betalen.

De Stadsregio Turnhout lijkt dan ook op een belangrijk keerpunt te staan. Er is het bewustzijn dat voor bepaalde materies de stadsregio een sterke slagkracht - wat gedefinieerd wordt in termen van middelen en bevoegdheden - nodig heeft om te kunnen slagen. Hoe deze samenwerking er moet uitzien zal door de besturen zelf kunnen en moeten ingevuld worden. Daarnaast wordt in het nieuwe artikel 3 van de statuten expliciet gesteld dat de projectvereniging er vooral is om de samenwerking tussen de besturen te managen en bijgevolg geen specifiek, bovenlokaal bestuursniveau is. Daar waar het vroegere artikel 3 vermeldde dat het gezinszins de bedoeling was van de vereniging om een fusie van de betrokken gemeenten te bewerkstelligen, is dit in het nieuwe artikel 3 achterwege gelaten. Uit de gesprekken kunnen we afleiden dat het fusieverhaal bij de huidige oefening niet als optie op tafel wordt gelegd. Een goede samenwerking zou net als reden kunnen worden gezien om niet tot fusie te moeten overgaan. Anderzijds wordt meegegeven dat het fusieverhaal voldoende nuance behoeft want een evolutief verhaal blijft afhankelijk van de klemtoon/invalshoek (economisch renderende dienstverlening versus identiteit van de lokale besturen).

Een aantal dossiers worden beschouwd als zijnde dossiers met grote kansen of opportuniteiten voor de toekomstige samenwerking binnen de stadsregio. Een eerste en belangrijk dossier lijkt het dossier van de geothermie te zijn. De streek rond Turnhout blijkt uiterst geschikt te zijn voor het benutten van grondwarmte. Meer bepaald zijn er plannen om op de gronden van Janssen Pharmaceutica geothermische energie te winnen. Dit kan voor een verdere verankering van Janssen Pharmaceutica in de regio zorgen. Naast de belangrijke economische en milieucomponent kan dit dossier ook gebruikt worden om het innovatie imago van de regio verder uit te dragen. Ook het armoededossier wordt als kans omschreven. Hoewel het hier moeilijker is om betrokkenheid te creëren binnen de Stadsregio wordt dit beschouwd als een dossier waarin een gezamenlijke verantwoordelijkheid moet worden opgenomen om maatschappelijke tendensen onder ogen te blijven zien. Voorzieningen als CAW, CGGZ, etc. bevinden zich op grondgebied Turnhout maar worden evenzeer benut door bewoners uit de andere gemeenten van de stadsregio.

4.14. Brussel: Territoriaal Ontwikkelingsprogramma Noordrand

A. Profielschets Brussel en Noordrand

Demografie

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) is de sterkst groeiende regio van het land. Brussel kent sinds de tweede helft van de jaren 1990 opnieuw een bevolkingsgroei, die nog versnelt sinds 2000. Bijgevolg overschrijdt het bevolkingsaantal vandaag de 1,15 miljoen inwoners. Bevolkingsprognoses voorspellen een aanhoudende positieve groei in de komende jaren. De groei zou echter een piek gekend hebben in 2010 en in

de volgende jaren in snelheid afnemen. De prognoses voorzien dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest meer dan 1, 27 inwoners zou tellen op 1 januari 2030 (BISA, 2014).

Paradoxaal daarbij is dat er meer mensen uit Brussel naar de rand vertrekken dan dat er mensen van buiten de stad (periferie) terugkeren naar Brussel (urbanisatie van de periferie). De demografische groei wordt vooral gevoed door een natuurlijke aangroei (het aantal geboortes overstijgt het aantal sterfgevallen) en door (internationale im)migratie. De Brusselse bevolking kenmerkt zich hierdoor door haar jonge gemiddelde leeftijd, een hoge diversiteit en een lager dan gemiddelde socio-economische status. De meerderheid van de gezinnen bestaat uit alleenstaanden, al dan niet met kinderen. Deze demografische groei brengt uiteraard uitdagingen met zich mee inzake huisvesting, ruimtegebruik, voorzieningen maar ook sociale cohesie,.... Om aan de groeiende vraag op de woonmarkt tegemoet te komen rijzen vragen naar verdichting. De voorspelde bevolkingsgroei van Brussel kan en zal niet alleen opgelost worden binnen de institutionele grenzen van het Brussels Gewest. De hogere vastgoedprijzen binnen de 19 gemeenten zorgen voor een blijvende stadsvlucht waardoor de groene en open ruimte in de rand nog meer onder druk komt te staan.

Uit de profielschets van de Vlaamse Noordrand⁵¹, opgemaakt in functie van het Territoriaal Ontwikkelingsprogrammamag, blijkt dat niet alleen de Brusselse gemeenten een gestage groei kenden maar ook de Vlaams-Brabantse gemeenten in het projectgebied. Onderstaande tabel geeft een beeld van de bevolkingsaangroei vanaf 1997 voor een deel van de Noordrand. In 2013 telt deze uitgebreide Noordrand in totaal 460.094 inwoners.

Tabel 4 – Aantal inwoners per gemeente, 1997-2013

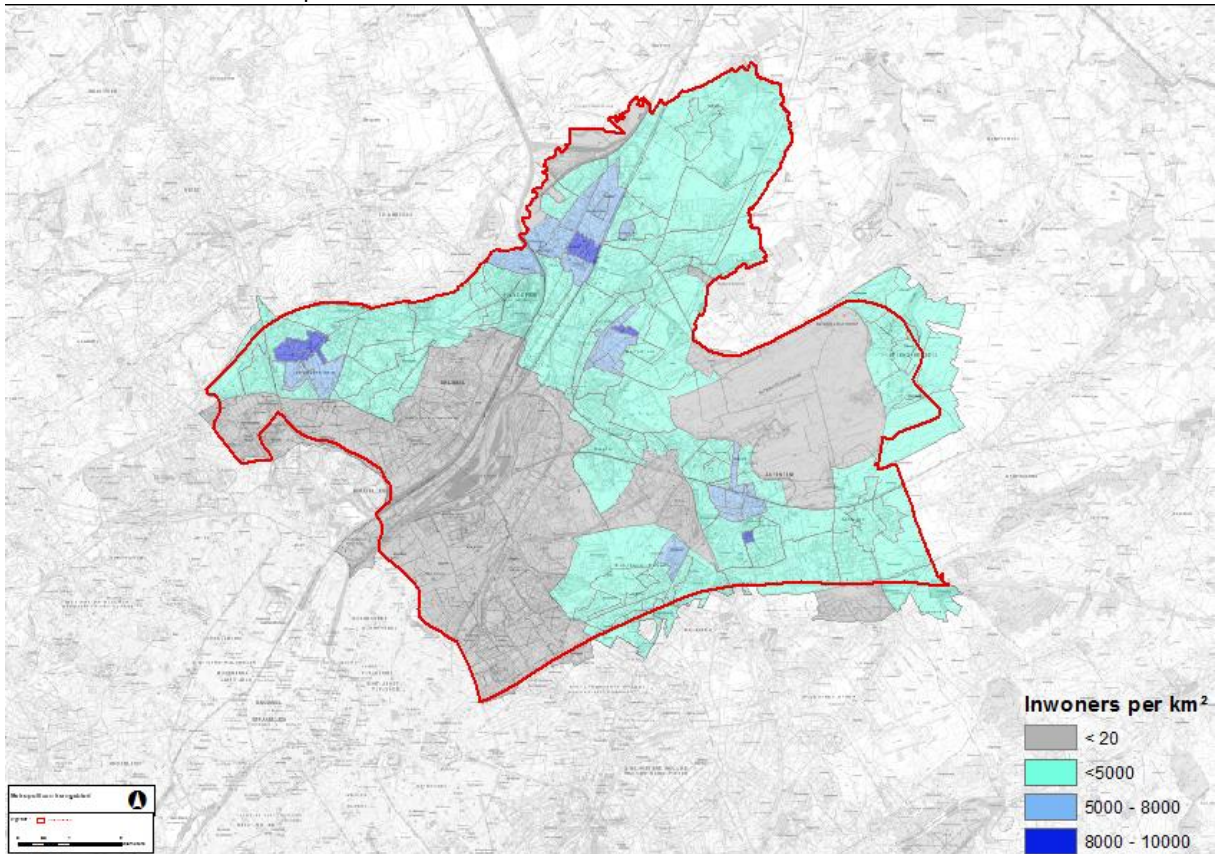
Aantal inwoners	1997	2000	2005	2010	2013
Brussel	133.845	133.859	142.853	157.673	168.576
Evere	30.053	31.348	33.069	35.803	37.364
Grimbergen	32.637	32.930	33.571	35.169	36.188
Machelen	11.582	11.838	12.384	13.330	13.987
Schaarbeek	104.042	105.692	110.375	121.232	130.587
Vilvoorde	33.806	34.982	36.956	39.628	41.432
Zaventem	26.559	26.901	28.526	30.446	31.960
Totaal	372.524	377.550	397.734	433.281	460.094

Bron: Van Noordt, Anneloes, 2014

Nog uit diezelfde profielschets blijkt dat wanneer de berekening wordt gemaakt van het aantal inwoners per km², er een zeer divers beeld ontstaat voor de verschillende statistische sectoren (Vlaanderen) en wijken (Brussel).

⁵¹ Van Noordt, Anneloes, *Nota Demografie Noordrand*. Ruimte Vlaanderen, 11 december 2014

Kaart 10 – Aantal inwoners per vierkante kilometer

Bron: Van Noordt, Anneloes, 2014

Economie

Brussel, van oudsher gekenmerkt door een sterke aanwezigheid van industriële activiteit, kent sinds de jaren 1970 een 'dramatische desindustrialisatie' (Vandermotten, 2013). Dit wordt voor een beperkt deel verklaard door verschuiving van industriële activiteiten naar de rand. De grootste verklaring moet echter gezocht worden in het sluiten van vestigingen (omwille van globalisering, herschikking van het economische weefsel, ...). In dezelfde periode (vanaf de jaren 1970) wordt Brussel gekenmerkt door een relatieve achteruitgang van de economie in BBP ten opzichte van andere regio's in België en het buitenland.

De voorbije twee decennia werd de evolutie van de Brusselse economie gekenmerkt door evoluties die ook andere Europese grootsteden hebben doorgemaakt. Het nieuwe elan van de grootsteden werd daarbij o.a. gevoed door de concentratie van hoofdkwartieren van zowel private en publieke instellingen. Voor Brussel speelt vooral het effect van de Europese en internationale functies op haar grondgebied. Het relatieve aandeel van Brussel in het BBP groeide daardoor opnieuw aan tussen 1995 en 2005. Brussel telt meer dan 710.000 jobs, waarvan 91% in de tertiaire en quataire sector. De verhouding tussen de economische structuur enerzijds en de structuur van de Brusselse bevolking anderzijds toont echter aan dat het grootste aandeel van de jobs momenteel wordt ingenomen door pendelaars van buiten de regio. Uit cijfers van het INR blijkt dat het BHG met 10,4% van de inwoners op Belgisch grondgebied 16% van de werkende bevolking telt. Brussel heeft daarenboven een werkloosheidsgraad van 22%, met meer dan 110.000 werklozen, vooral geconcentreerd in de Kanaalzone. Deze cijfers correleren met het verdwijnen van de industriële activiteit in Brussel en de suburbane woonvoorkeuren van hoogopgeleiden tewerkgesteld in de tertiaire en quataire sector (Corijn en Van de Ven, 2013, pp.18-19). Het heeft ertoe geleid dat Brussel een kleine wereldstad is met een bloeiende economie maar tegelijkertijd met een grote socio-economische dualiteit (Vandermotten, 2013, pp.28-42).

Het tweetalige Brussels Hoofdstedelijk Gewest is op dat vlak een paradoxale entiteit: de bevolking groeit aanzienlijk, het vormt de belangrijkste cluster van jobs en welvaart in ons land maar het gemiddelde capita inkomen van zijn bewoners is het laagste van het land en het werkloosheidspercentage ligt er het hoogst. Deze

situatie heeft uiteraard gevolgen voor de regionale belastinginkomsten, deels afkomstig van belastingen op inkomen (op basis van woonplaats).

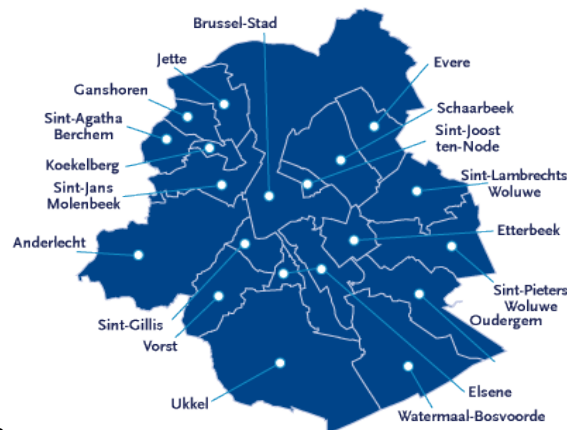
De verschuivingen van de industriële activiteiten in de jaren 1970 naar de rand van Brussel heeft tot gevolg dat de Vlaamse Noordrand op dit moment wordt geconfronteerd met een hoge aanwezigheid van brownfields. Vanuit het Territoriaal Ontwikkelingsprogramma zal de OVAM focussen op het duurzame hergebruik van deze onderbenutte ruimtes.

Institutioneel

Brussel is een kind van het pacificatiemodel dat in de naoorlogse periode werd uitgerold in België. De Brusselse complexe institutionele structuur kreeg vorm doorheen zes opeenvolgende staatshervormingen. Brussel werd pas als derde gewest 'erkend' via de 'Bijzondere Brusselwet' uit 1989, ondanks de goedkeuring van het gewestprincipe in 1970 en de uitvoering ervan in 1980 (behalve in Brussel dus).

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is officieel tweetalig, zoals vastgelegd in de grondwet. Door de Vlaamse en Franstalige Gemeenschapscommissies (VGC en COCOF) enkel bevoegdheden te geven ten aanzien van instellingen en niet van personen, vermijdt men dat Brusselaars zich tot een subnationaliteit moeten bekennen.⁵² De complexiteit van Brussel wordt verder bewerkstelligd door de aanwezigheid van 6 politiezones, 19 gemeenten en OCMW's, de federale overheid en de aanwezigheid van de Europese instellingen.

Kaart 11 – De 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: <http://Brussels.irisnet.be>

De discussie over de herverdeling van lasten en lusten van de centrumfunctie, die op gezette tijden in alle Vlaamse centrumsteden aan de orde is, speelt nog meer in het geval van Brussel. Binnen België herbergt Brussel de grootste concentratie aan economische beslissingsmacht. Meer dan de helft van de hoofdkwartieren van bedrijven in België is gelokaliseerd in Brussel (Metaforum visietekst 8, p.27). Daar gaat ook een grote pendelbeweging vanuit het directe hinterland (vb. luchthavenregio) en verder mee gepaard. De rijkere inwoners van o.a. Vlaams- en Waals Brabant maken gebruik van de voorzieningen in Brussel, zonder rechtstreeks bij te dragen aan de financiering ervan. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vertoont een belangrijke concentratie van voorzieningen en diensten die ook frequent worden gebruikt door pendelaars en toeristen. Externe financiering is er slechts voor de persoonsgebonden materies vanuit de gemeenschappen. Daarnaast gebruiken inwoners van het Brusselse Gewest relatief minder de voorzieningen en diensten die in de rand worden aangeboden (Loeckx & Oosterlyncx, 2012). Anderzijds staan de Brusselse gemeenten intern ook met elkaar in fiscale concurrentie, waarbij ze proberen om hun inkomsten uit aanvullende belastingen op de personenbelasting en op de onroerende voorheffing te vergroten: via woonbeleid en ruimtelijke ordening proberen ze de zgn. hoogwaardige functies aan te trekken en de laagwaardige te verdringen om zo de waarde van het vastgoed te verhogen.

⁵² De aangelegenheden die niet gebonden zijn aan een specifieke taalgroep zijn de bevoegdheid van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC of COCOM). Deze commissie is bevoegd voor zogenaamde bipersoonsgebonden aangelegenheden (gezondheidsbeleid en bijstand aan personen).

Hoofdstedelijke Gemeenschap

De 6de staatshervorming kreeg vorm in het Vlinderakkoord (2011) en trad in werking op 1 juli 2014. Een belangrijke component van de zesde staatshervorming is de nieuwe Bijzondere Financieringswet (BFW), die de financiering van de Belgische Gewesten en Gemeenschappen bepaalt. Een wijziging van de financiering van de Gemeenschappen en Gewesten die in het oog springt is de aanzienlijke extra financiering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG).

Het Vlinderakkoord voorziet daarnaast ook in de oprichting van een Metropolitane of Hoofdstedelijke Gemeenschap via bijzondere wet. Deze wet bepaalt dat alle gemeenten van de oude provincie Brabant net als de federale overheid van rechtswege lid zijn van de Hoofdstedelijke Gemeenschap. De provincies kunnen vrijwillig aansluiten. De missie van de Hoofdstedelijke Gemeenschap bestaat er in overleg te organiseren over onderwerpen waarvoor de Gewesten bevoegd zijn maar die het belang van de Gewesten zelf overschrijden. Via een nog te sluiten samenwerkingsakkoord moeten nadere regels worden afgesproken waardoor de Hoofdstedelijke Gemeenschap als een coördinerend en adviserend orgaan kan functioneren. Bedoeling is alvast dat in deze Hoofdstedelijke Gemeenschap de drie Gewesten zullen overleggen over de mobiliteit, verkeersveiligheid en de wegenwerken vanuit, naar en rond Brussel. Overleg over de uitbating van het Gewestelijk Expres Net (GEN) blijft echter te bespreken binnen de NMBS.

De politieke gevoeligheid van de creatie van een Brusselse Hoofdstedelijke Gemeenschap werd meteen aangetoond toen de N-VA gemeenteraadsleden van Vlaams-Brabant moties indienden om niet deel te nemen aan de Brusselse Hoofdstedelijke Gemeenschap. Volgens hen is BHG een instrument om het Waalse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest inspraak te geven in Vlaanderen en een omweg om Brussel uit te breiden. De gemeentebesturen van Landen, Overijse en Steenokkerzeel stapten naar het Grondwettelijk Hof op de beslissing tot oprichting van de BHG te laten vernietigen, vier N-VA burgemeesters volgden in persoonlijke naam. Binnen de vorige Vlaamse Regering werd finaal afgesproken te wachten op de uitspraak van het Grondwettelijk Hof. Het huidige Vlaamse Regeerakkoord vermeldt niets over de Brusselse Hoofdstedelijke Gemeenschap.

Of de uitdagingen voor de nood aan meer *urban governance* in Brussel met de creatie van een nieuwe structuur zullen worden opgelost valt nog af te wachten. Het voorbeeld van het Territoriaal Ontwikkelingsprogramma Noordrand toont aan dat de nood aan een dergelijk platform wel hoog is.

B. CASE – Territoriaal Ontwikkelingsprogramma (T.OP) Noordrand

Ontstaan

Het Territoriaal Ontwikkelingsprogramma, kortweg T.OP, wordt officieel omschreven als een nieuw instrument in het ruimtelijk ontwikkelingsbeleid, kaderend in de vernieuwing van het plansysteem naar aanleiding van de opmaak van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) en het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO) van het Brussels Gewest. Het wordt als volgt gedefinieerd: “Een territoriaal ontwikkelingsprogramma brengt relevante belanghebbenden samen om in een bepaald gebied vanuit gemeenschappelijke doelstellingen tot (een programma van) realisaties op korte en middellange termijn te komen.” Het T.OP wordt beschouwd als een beleidsvoorbereidende studie, met focus op de lange termijn, waarbij de partners zullen worden aangezet om – naarmate nieuwe inzichten worden verworven in het proces van visievorming – lopende (plannings)processen bij te sturen.

Het T.OP werd geïnitieerd vanuit Ruimte Vlaanderen en beperkte de scope oorspronkelijk tot het gebied Vilvoorde, Machelen en Zaventem. Mee aan de basis van de opstart lag de bestuurlijke vraag naar het centrumkarakter van de stad Vilvoorde en de stedelijke potentie van het gebied (tewerkstelling, demografische groei zoals voorspeld door de laatste bevolkingsprojecties van de Studiedienst van de Vlaamse Regering,...). Gaandeweg werd, met de ontwikkelingen op parking C (stadion) en de ontwikkelingen aan de Heizel (winkelcentrum), de scope verbreed en werd duidelijk dat vb. ook grondgebied Grimbergen in beeld kwam. Bovendien werd vrij snel duidelijk dat het een gemiste kans zou zijn om het territoriaal programma te beperken tot de administratieve grens van het Vlaamse Gewest. Bijgevolg werd aan Brussel Stedelijke Ontwikkeling (BSO) de vraag gesteld om mee in het project te stappen.

Op basis van het in 2012 gelanceerde 'Informatieforum Ruimtelijke Ordening' tussen de drie gewesten was er reeds contact tussen Ruimte Vlaanderen en BSO. Vanuit BSO werd dit forum als kapstok beschouwd waaraan medewerking aan het T.OP kon worden opgehangen. Voor Brussel komt daarbij dat het in het centrum ligt van een metropolitane regio die gekenmerkt wordt door sterke onderlinge relaties, waarbij het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling de ambitie heeft om verder te kijken dan de 19 Brusselse gemeenten.

Box 1 - Informatieforum Ruimtelijke Ordening

Op 26 november 2012 werd een samenwerkingsakkoord ondertekend tussen het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot de instelling van het Informatieforum Ruimtelijke Ordening.

Het akkoord telt drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk is gewijd aan het voorwerp van het akkoord: de oprichting van een permanent *Informatieforum Ruimtelijke Ordening* voor vraagstukken op het gebied van ruimtelijke ordening die meer dan één gewest aanbelangen.

In het tweede hoofdstuk wordt de opdracht van het informatieforum omschreven. Het forum zal de ruimtelijke planningsprocessen identificeren die minstens twee gewesten aanbelangen. In voorkomend geval zal ieder gewest erop toezien dat planningsprocessen voor nieuwe ruimtelijke plannen met mogelijk aanzienlijke gewestgrensoverschrijdende effecten worden meegedeeld aan het Informatieforum Ruimtelijke Ordening. Ieder gewest kan verzoeken dat een ruimtelijk plan van een ander gewest, vanaf haar ontwerpfase, gemeld wordt aan het Informatieforum Ruimtelijke Ordening.

Daarnaast zal het forum het overleg faciliteren over die ruimtelijke planningsprocessen die het heeft geïdentificeerd en zal het instaan voor het organiseren en faciliteren van gegevensuitwisseling. Het Informatieforum kan ook voorstellen formuleren tot het gezamenlijk financieren (of sturen) van studies. Dit moet de gewesten in staat stellen te beschikken over de gegevens die nodig zijn met het oog op gezamenlijke acties.

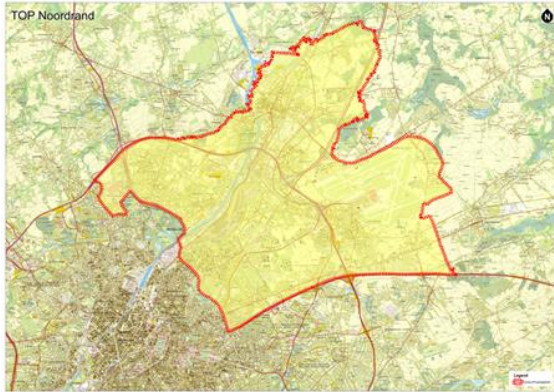
Hoofdstuk drie van het akkoord regelt een aantal praktische zaken. Zo zal het informatieforum werken met gemandateerde ambtenaren, die in principe eenmaal per kwartaal samenkomen. Het secretariaat van het informatieforum volgt de toerbeurtrol van de vertegenwoordiging van België in de ministerraad van de Europese Unie.

In de zoektocht naar een 'coalition of the willing' vond Ruimte Vlaanderen ook een samenwerkingspartner in de Provincie Vlaams Brabant. Meerdere redenen worden daarvoor aangehaald. Uiteraard beschikt de Provincie Vlaams-Brabant over een grote kennis van het gebied Noordrand dat voor een belangrijk deel op grondgebied van de provincie gesitueerd is. De provincie was bovendien zelf al een tiental jaar actief in functie van de reconversie in het gebied Vilvoorde – Machelen en werkte een toekomstbeeld uit in het Masterplan Vilvoorde – Machelen. Toen vanuit Vlaanderen in 2011 de afbakening van het Vlaams Strategisch Gebied rond Brussel (Gewestelijk RUP VSGB) werd gefinaliseerd en zich al snel enkele verwikkelingen manifesteerden, kwamen een aantal ideeën uit het masterplan opnieuw bovendrijven. Inmiddels bereidt de Provincie Vlaams-Brabant een herziening van het structuurplan voor en wordt daarbij gekozen voor het actiever inzetten op optimalisatie en herontwikkeling van bestaande bedrijvzones, waarbij expliciet een aantal locaties in de Noordrand in het vizier komen. Tot slot wordt vanuit de provincie gesteld dat wanneer er verwachtingen worden gekoesterd inzake implementatie van (een aantal aspecten uit) het territoriaal programma, zij ook graag mee de lijnen wenst uit te tekenen. Omwille van de grote concentratie aan brownfields in de Noordrand is ook OVAM mee als trekkende partner in het project gestapt.

Het T.OP Noordrand focust zich vandaag bijgevolg op een deel van Brussel (de Heizelvlakte, Neder-Over-Heembeek, Haren), Evere en Schaarbeek en een deel van het Vlaams Gewest (Vilvoorde, Machelen, Zaventem, Parking C op grondgebied Grimbergen) en bestrijkt het gebied tussen Van Praet – Heizel – Vilvoorde –

Luchthaven – Nossegem – Marcel Thiry – Diamant en Josaphat. Het gebied kenmerkt zich door verscheidenheid: een luchthaven, een oude industriële kanaalzone en een ring die alles doorkruist en verbreed wordt. Door de industriële historiek kent het gebied ook een sterke vervuiling. De aflijning van het gebied ikv het T.OP ligt niet volledig vast en kan in de toekomst ook nog worden uitgebreid (vb. Wemmel naar aanleiding van de ontwikkelingen op de Heizel).

Kaart 12 – TOP Noordrand

Bron: <https://www.ruimtevlaanderen.be/topnoordrand>

Doelstellingen

Aan de hand van een territoriaal programma wil Ruimte Vlaanderen i.s.m. Brussel Stedelijke Ontwikkeling, Provincie Vlaams-Brabant en OVAM, een wervend verhaal ontwikkelen voor de Noordrand en daarbij ook de lopende processen van ruimtelijke ontwikkeling verbeteren.

De te ontwikkelen lange termijnvisie wordt geformuleerd in samenspraak met de betrokken actoren en stakeholders en moet een antwoord bieden op een aantal inhoudelijke uitdagingen die worden verwacht: demografische groei, toenemende schaarste van natuurlijke hulpbronnen, toenemende druk op de ruimte, fijn stof, mobiliteitsproblematiek,... Op basis van de uitdagingen wordt, vertrekkende vanuit het Witboek BRV alsook het GPDO, een opgave voor het programma geformuleerd, bestaande uit volgende doelstellingen:

- demografische groei als hefboom gebruiken om in het gebied een nieuwe stedelijkheid te creëren met een verhoogd ruimtelijk rendement, een functiemix met voldoende lokale voorzieningen, een versterkte sociale cohesie, landschappelijke kwaliteit en een verdicht openbaar en actief mobiliteitsnet
- ontwikkelen van de ruimte in functie van een significant lager verbruik van natuurlijke hulpbronnen, terugdringen van gezondheidsrisico's en het creëren van een betere leefomgeving
- het bepalen van de rol van het gebied als deel van een polycentrisch stedelijk netwerk, daarbij de samenhang verhogend tussen de verschillende deelgebieden binnen het gebied en tussen de stad en het ommeland
- versterken van de economische roeping voor het gebied, verspreid over diverse sectoren en rekening houdend met de connectiviteit (op internationaal niveau) van het gebied

Het op een duurzame manier beantwoorden van de uitdagingen waar de regio voor staat, kan maar wanneer tegelijkertijd de aanwezige problemen van afstemming en regie, waarmee de huidige ruimtelijke ontwikkeling geconfronteerd wordt, aangepakt worden: "De Noordrand van Brussel vormt een dynamisch en complex gebied, waarin een kluwen van projecten op stapel staat en een veelheid van actoren actief is. Rond deze projecten is een veelheid aan projectstructuren opgezet, waarvan sommige elkaar overlappen. Er zijn vele financieringsbronnen en subsidiekanalen beschikbaar voor dit gebied, maar afstemming ertussen of combinatie ervan is niet altijd mogelijk. Geen enkele actor heeft een duidelijke regierol voor dit gebied. Vele van deze projecten hebben een ruimtelijke impact over de gewestgrens heen. Toch hebben beide gewesten uiteenlopende visies op de Noordrand, en is de grensoverschrijvende afstemming over projecten beperkt."⁵³

⁵³ Vandaele W., Lenaerts, M., TOP Noordrand. Procesnota, 26 juni 2014, p.1

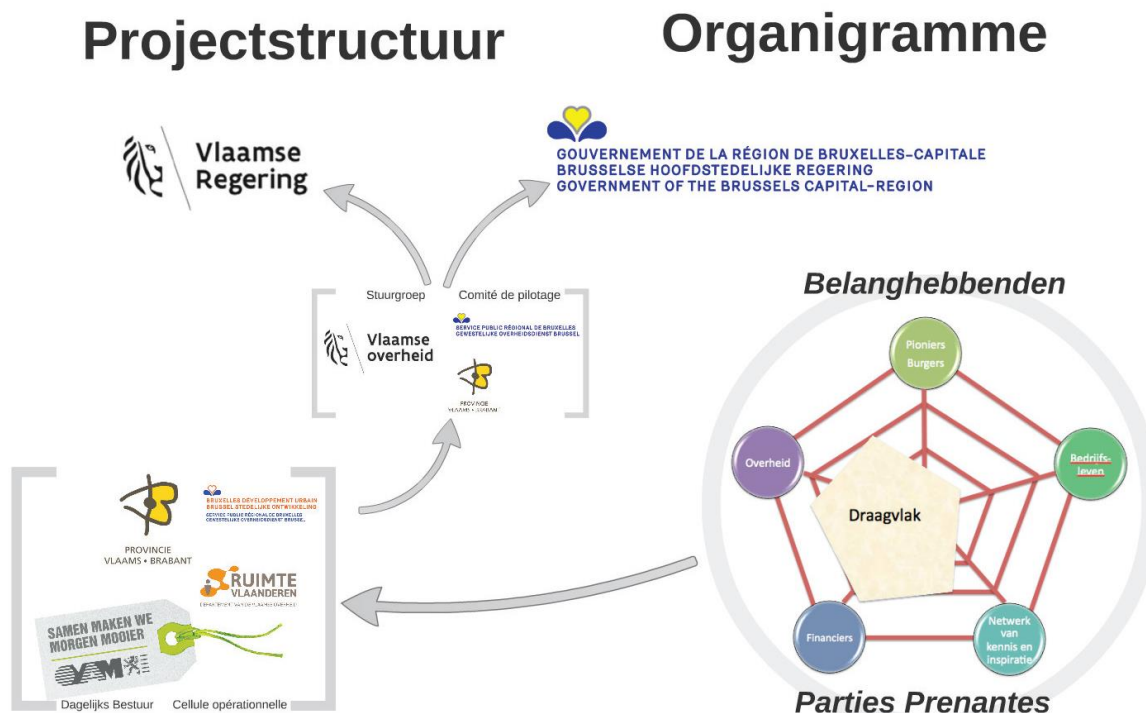
Vandaar het instrument – of misschien spreken we beter over de methode – van het territoriaal programma. De programmawerking moet toelaten op een niet al te strikt afgelijnde manier, en dus met ruimte voor experiment en voortschrijdend inzicht, met alle betrokken partners in overleg en co-productie tot een ruimtelijke ontwikkelingsvisie te komen. Het proces om beleidsvoorbereidend met verschillende belanghebbenden rond de tafel te kunnen zitten, visies uit te wisselen en mogelijks ook een gemeenschappelijke programma te ontwikkelen, is op zich al een realisatie in dit complex gebied en institutioneel kluwen. Hiertoe wordt ontwerpend onderzoek ingezet: 3 ontwerp bureaus buigen zich over de Noordrand, m.n. Artgineering voor het deelgebied A201-E40 tussen Meiser en Nossegem; 1010 voor het deelgebied Kanaalzone tussen Van Praet en Vilvoorde-station en tot slot situeert Studio 014 (Secchi-Vigano) de Noordrand in het Metropolitaan Kerngebied.

Structuur

Daar waar het oorspronkelijk wel de bedoeling was om de samenwerking te formaliseren via een samenwerkingsprotocol, waarbij ook voorzien zou worden in een cofinanciering vanuit het Brussels Gewest, leek een dergelijk protocol in de aanloop naar de verkiezingen van 2014 politiek niet langer haalbaar. De samenwerking in het kader van het territoriaal programma gedijt momenteel zonder expliciet politiek mandaat en lijkt in eerste instantie een ambtelijk proces. Zowel langs Vlaamse als langs Brusselse zijde wordt er teruggekoppeld naar de bevoegde minister, maar wordt geen politiek trekkerschap opgenomen. Vanuit de Provincie Vlaams Brabant is het politieke draagvlak nadrukkelijker aanwezig en is er wel een expliciet mandaat verleend voor deelname aan het uitwerken van een lange termijnvisie op de ruimtelijke ontwikkeling van de Noordrand (zonder daarbij vooruit te lopen op de eventuele aan te gane engagementen voor het vervolgtraject/de implementatie van het programma). De bevoegde gedeputeerde Dekeyzer maakt ook deel uit van de voor het overige ambtelijk samengestelde stuurgroep (cfr. infra).

De projectstructuur van het programma ziet eruit als weergegeven in figuur 4. Het Dagelijks Bestuur staat in voor de inhoudelijke en administratieve voorbereiding en opvolging van het proces. Tot het dagelijks bestuur horen Ruimte Vlaanderen, Brussel Stedelijke Ontwikkeling, de Provincie Vlaams-Brabant en OVAM.

Figuur 4 – Projectstructuur T.OP Noordrand

Bron: De Noordkrant, december 2014, nr. 2, p. 2

De aansturing van het T.OP gebeurt door een stuurgroep die is samengesteld uit de gewestelijke administraties aan Vlaamse en Brusselse zijde voor de beleidsdomeinen Mobiliteit en Openbare Werken, Leefmilieu, Economie, Wonen, Team Vlaams Bouwmeester en de Gedeputeerde voor Ruimtelijke Ordening van de provincie Vlaams Brabant. Het voorzitterschap van de stuurgroep wordt opgenomen door de Secretaris-Generaal en Directeur-Generaal van respectievelijk Ruimte Vlaanderen en Brussel Stedelijke Ontwikkeling.

Hoewel alle partners een bijdrage leveren, komt het grootste deel van de financiering vanuit Ruimte Vlaanderen. Bijdragen van de andere partners zijn divers, zo staat het Brussels Gewest bijvoorbeeld standaard in voor alle vertalingen (website, documenten,...) en is er vanuit de partners eveneens een groot engagement via personeelsinzet. De keuze van de partners werd hierdoor ook bepaald: vanuit Ruimte Vlaanderen werd gefocust op partners die een substantieële inzet van mankracht konden leveren en daarenboven niet voor elke beslissing een hele hiërarchie moeten doorkruisen.

Het proces om tot een territoriaal programma te komen, wordt gerealiseerd in co-productie met zoveel mogelijk belanghebbenden in het gebied. Als stakeholders of belangenhebbenden worden alle organisaties (publiek of privaat) en personen bedoeld die “iets te winnen of the verliezen hebben” bij het territoriaal programma. De procesarchitectuur deelt deze belanghebbenden onder in vijf groepen: het bedrijfsleven, de overheid, de kennisinstellingen, de financiers en het ruime middenveld. Deze groepen worden gezien als co-producenten en worden uitgenodigd om mee te denken en te doen/maken via werksessies of workshops. Het betreft o.a. de betrokken gemeenten, de relevante gewestelijke administraties, de openbaar vervoersoperatoren, BECI, Resoc Halle-Vilvoorde, ontwikkelaars (Re-vive,...), Natuurpunt,...

Zij fungeren als “reality-check”, genereren draagvlak en nemen engagementen op voor de realisatie van het programma. Aan de hand van werksessies wordt hen gevraagd standpunten te formuleren, gebiedskennis te delen en voorstellen uit het proces af te toetsen met de achterban. De niet-georganiseerde burger wordt betrokken via een online inspraaktraject.

Interbestuurlijke verhoudingen

De Noordrand vormt een complex maar ook dynamisch gebied met een veelheid aan projecten en actoren die soms overlappen en waarvan de gevolgen zich laten voelen over de gewestgrenzen. Daar waar nu vaak projecten worden beslist en gerealiseerd waarbij geen of onvoldoende afstemming is gerealiseerd tussen verschillende gewesten, bevoegde administraties, verschillende beleidsniveaus (van lokaal, over provinciaal tot gewest) probeert het programma een platform te ontwikkelen waarbij sectorale administraties uit verschillende gewesten met elkaar rond de tafel kunnen zitten en uit hun sectorale denkgroepen worden gehaald. Het programma is bedoeld om gewestgrensoverschrijdende beleidsvoorbereidende visie-ontwikkeling te stimuleren.

Ondanks het co-voorzitterschap van de stuurgroep, wordt het project inhoudelijk hoofdzakelijk vanuit Ruimte Vlaanderen aangestuurd. Het administratieve karakter van het project impliceert dat er, wanneer het ontwerp van programma finaal zal worden voorgelegd aan de bevoegde regeringen, zich nog een proces van eigenaarschap zal moeten voltrekken. De leden van het dagelijks bestuur zijn er zich ook sterk van bewust dat het territoriaal programma idealiter een set van acties zal omvatten die enerzijds een politieke package deal mogelijk kunnen maken in beide gewesten en anderzijds waarvan de onderlinge afhankelijkheid duidelijk in beeld kan worden gebracht om cherry picking te vermijden.

Terwijl de verhoudingen tussen het Brussels Gewest en de gemeenten in Brussel politiek vrij gevoelig ligt, vormt de Provincie Vlaams-Brabant een duidelijke schakel naar de betrokken gemeenten op hun grondgebied. Naast de formele en informele contacten met de lokale besturen vanuit Ruimte Vlaanderen, zorgt ook de provincie voor informatieverstrekking, belangenverdediging van en terugkoppeling naar de lokale besturen.

Randvoorwaarden en/of kritische succesfactoren

Het sterke trekkerschap vanuit Ruimte Vlaanderen, waarbij een initieel veel beperktere projectscope omwille van ruimtelijke samenhang werd opengetrokken over de gewestgrenzen heen, lijkt in deze een sine qua non om een dergelijk initiatief op te starten. Het betreft een projectleiderschap dat in staat is, bereid is en kansen krijgt of afdwingt om over de eigen bevoegdheids grenzen heen te kijken en netwerken uit te bouwen, binnen de

eigen sectoraal opgedeelde administratie evenzeer als over de administratief-bestuurlijke grenzen. De openheid vanuit de andere partners om in niet-afgelijnde visie-oefening te stappen en de bereidheid om een geïntegreerde gebiedsontwikkeling vorm te geven bepalen mee de slaagkansen van het project.

Het feit dat de top van de administratie vertegenwoordigd is in de stuurgroep moet ervoor zorgen dat de stuurgroep verder kan gaan dan louter het uitwisselen van informatie, en dat de visie-elementen kunnen doorstromen in elke organisatie.

Het ontbreken van een duidelijk politiek mandaat en de geringe politieke betrokkenheid, zowel aan de zijde van het Vlaamse als het Brusselse gewest – in tegenstelling tot de Provincie – legt een mogelijke hypotheek op het programma. De vraag stelt zich echter of in de toekomst een andere werkwijze mogelijk/realistisch is dan diegene die momenteel ontwikkeld wordt via het T.OP. De huidige politieke afstemming gaat niet verder dan het onderling regelen van concrete knelpunten in lopende Vlaamse en Brusselse dossiers. Deze werkwijze, waarbij als dit mislukt als ultiem middel een toevlucht gezocht moet worden tot de Raad van State, lijkt tegen grenzen aan te botsen.

Toekomst

De toekomst zal moeten uitwijzen in welke mate een mentale shift meer draagvlak kan verwezenlijken voor een Brussels metropooldenken in Brussel en Vlaanderen. De Noordrand lijkt daar, omwille van haar ruimtelijke en demografische eigenschappen, een geschikte regio voor. Het erkennen van een wederzijdse afhankelijkheid van Vlaanderen en Brussel, waarbij eenzijdige benaderingen in de toekomst kunnen worden vermeden door de gescheiden werelden in een platform samen te brengen, lijkt administratief op bijval te kunnen rekenen maar veel zal natuurlijk ook afhangen van de politieke wil en beslissing om al dan niet een territoriaal programma goed te keuren.

Het proces van visieontwikkeling waar het territoriaal programma Noordrand wil toe komen stelt zich tot doel om op basis van nieuwe inzichten vroegere planningskaders en beslissingen bij te sturen of te verbeteren. Dat dit alles behalve makkelijk is, lijkt evident. Eerder gemaakte beslissingen vormen immers reeds het voorwerp van een moeizaam politiek compromis. Waar het programma wellicht meer slaagkansen heeft is het blootleggen van obstakels in huidige wetgeving die bepaalde, bij aanvang van het proces geformuleerde, doelstellingen in de weg staan. Dat de huidige gang van zaken op haar grenzen botst, werd in het recente verleden reeds duidelijk gemaakt in het geval het gewestelijk RUP VSGB. Dat strategische beslissingen (verbreding Brusselse Ring, geluidsnormen vliegtuigen, Uplace...) eenzijdig kunnen worden genomen zonder incentive om hierover ernstig met elkaar in gesprek te gaan, voedt vanuit deze case de vraag om politiek in te zetten op de verdere ontwikkeling van een Brusselse Hoofdstedelijke of Metropolitane Gemeenschap.

4. Analyse

4.1. Diversiteit van de cases

De 14 geselecteerde cases zijn van zeer diverse aard en bevinden zich in verschillende ontwikkelingsfasen. Sommige initiatieven zijn in opstart (vb. de oprichting van een Zorgbedrijf in Mechelen of de opstart van het strategisch project in Antwerpen), terwijl andere initiatieven reeds een historiek hebben opgebouwd (vb. Project Gentse Kanaalzone, Stadsregio Turnhout). In bijgevoegd overzicht gaan we in op een aantal kenmerken die de diversiteit van de cases verder duiden. Dit heeft uiteraard gevolgen voor de vergelijkbaarheid tussen de cases. Een kwantitatieve analyse is, ook omwille van het beperkt aantal cases, minder wenselijk.

Tabel 5 – Overzicht kenmerken cases

Stad	Case	Beleidsdomein	Doelstelling	Opstart	Initiator	Partners
Aalst	Zorginnovatiecluster vzw	Zorg(economie)	Beleidsmatig	2011	Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen	Gemengd
Antwerpen	Labo XX en strategisch project 'stadsregionale samenwerking: de uitdaging van de bevolkingstoename'	Ruimtelijke ordening	Beleidsmatig	Subsidie Strategisch project 2014-2019, in opstart	Stad Antwerpen	Publiek
Brugge	Trefpunt Zorg	Zorg(economie)	Beleidsmatig	2010	RESOC	Gemengd
Brussel	T.OP Noordrand	Ruimtelijke Ordening	Beleidsmatig	2014	Ruimte Vlaanderen ism Brussel Stedelijke Ontwikkeling, Provincie Vlaams Brabant en OVAM	Publiek
Genk	Mobiliteitsplan Genk-Hasselt	Mobiliteit	Beleidsmatig	2007	Steden Genk en Hasselt	Publiek
Gent	Project Gentse Kanaalzone	Ruimtelijke Ordening, Economie, Milieu, Mobiliteit	Beleidsmatig	1993	Provincie Oost-Vlaanderen	Gemengd
Hasselt	Mobiliteitsplan Genk-Hasselt	Mobiliteit	Beleidsmatig	2007	Steden Genk en Hasselt	Publiek
Kortrijk	Afbakening regionaalstedelijk gebied en het woonbeleid	Ruimtelijke Ordening	Beleidsmatig	1998	RWO	Publiek
Leuven	Interleuven, burgemeestersoverleg en de ontwikkeling van een regionale mobiliteitsvisie	Ruimtelijke ordening, Mobiliteit	Beheer- en beleidsmatig	2013	Onderzoeksinstellingen Stad Leuven	Gemengd
Mechelen	Oprichting Zorgbedrijf	Zorg	Beheersmatig	Voorzien op januari 2016	Sociaal Huis Mechelen	Publiek
Oostende	Groen Lint	Ruimtelijke Ordening	Beleidsmatig	2010	Stad Oostende	Publiek
	Metropolitaan Kustlandschap	Ruimtelijke Ordening	Beleidsmatig	2012	Ruimte Vlaanderen	Publiek
Roeselare	ILV Associatie Midwest	Algemeen	Beheer- en beleidsmatig	2012	Stad Roeselare	Publiek
Sint-Niklaas	Afbakening Kleinhandelsactiviteiten N70	Ruimtelijke Ordening, Economie	Beleidsmatig	2013	Provincie Oost-Vlaanderen	Publiek
Turnhout	Stadsregio Turnhout en het strategisch project Ruimtelijke Ordening	Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit	Beleidsmatig	2002 project-vereniging Subsidie strategisch project 2013-2014	Turnhout, Oud-Turnhout, Vosselaar, Beerse	Publiek

4.2. Bestuursakkoorden en meerjarenplannen

Samen met de analyse op basis van de database regioscreening werden de bestuursakkoorden en de meerjarenplannen van de centrumsteden gescreend op intenties en ambities inzake samenwerking met de omliggende gemeenten of regio. We hebben ons daarbij niet beperkt tot de intenties op vlak van beleidsmatige samenwerking, ook de ambities rond beheersmatige samenwerkingsverbanden werden opgelijst. Vanzelfsprekend is het bestuursakkoord/meerjarenplan slechts één bron om de stadsregionale ambitie van een lokaal bestuur af te meten. Een lokaal bestuur kan er daarenboven ook voor kiezen om bepaalde samenwerkingsambities, omwille van eventuele gevoeligheid naar de regio, niet te expliciteren.

Een eerste vaststelling is dat de aanwezigheid van algemeen geformuleerde ambities van centrumsteden over de uitbouw van een stadsregionale agenda in de bestuursakkoorden relatief beperkt blijkt. Waar zo'n algemene ambitie wel verwoord wordt, vb. de expliciete vermelding in het Gentse bestuursakkoord van de noodzaak aan "het afstemmen van het beleid en bestuur op de functionele verwevenheid tussen stad en buurgemeenten die deel uitmaken van de stadsregionale invloedssfeer" zien we dit niet noodzakelijkerwijze op een concrete wijze doorvertaald in specifieke acties in het meerjarenplan.

Waar gemeenten al concreet actief zijn in gemeentegrensoverschrijdende samenwerkingsverbanden, is er doorgaans wel de ambitie om deze samenwerking verder uit te bouwen. Daar waar sprake is van een intentie tot regionale beleidsvorming, is dat vaak in het beleidsdomein mobiliteit.

Voor de geselecteerde cases stellen we vast dat volgende verwijzingen, direct of indirect, opgenomen zijn in de bestuursakkoorden en/of meerjarenplannen van de respectievelijke stad:

Stad	Case	Bestuursakkoord	Meerjarenplan
Aalst	ZIC vzw	Zorgstad. Aalst telt twee gekende en hoogstaande ziekenhuizen op haar grondgebied. Deze unieke positie moet in een samenleving waar het betaalbaar houden van de kosten van vergrijzing en zorg worden ondersteund door waar mogelijk in te zetten op deze positie van zorgstad. Het aantrekken van economische activiteiten die hierop inspelen, is dan ook een prioriteit. Samenwerken met universiteiten en andere wetenschappelijke centra om te zoeken naar innovatieve zorg- en welzijnsconcepten die mogelijk ook commerciële spin-offs kennen, is hiertoe een belangrijke hefboom.	Aalst creëert en stimuleert lokale bedrijvigheid en tewerkstelling De aanwezigheid van hoogstaande zorg- en verzorgingsinstellingen is een grote troef voor de stad. Aalst zal zich ook de komende jaren blijven profileren als zorgstad. De aanwezigheid van (inter)nationaal befaamde zorginstellingen dient als economisch speerpunt nog sterker te worden uitgespeeld, bvb. om economische randactiviteiten, verwant aan de zorgsector, naar de stad te trekken. Zorg kan een hefboom zijn om Aalst en de regio Zuid-Oost-Vlaanderen naar een hoger niveau te tillen.
Antwerpen	Labo XX en strategisch project 'stadsregionale samenwerking: de uitdaging van de bevolkingstoename'		De ruimtelijke structuur, identiteit en kwaliteit op het niveau van de stad en de stadsregio zijn versterkt (o.a. verderzetten van het verdichtings- en stadsvernieuwingsonderzoek)
Brugge	Trefpunt zorg	Stad Brugge en het OCMW zijn trekker om van de Brugse regio een topregio inzake zorg, zorginnovatie en zorgopleiding te maken.	De stad zal binnen het samenwerkingsverband van RESOC Brugge trekker zijn om van deze stad en regio een topregio te maken inzake zorg, -innovatie en -opleiding
Genk	Bipoolen	De stad geeft haar mobiliteitsbeleid vorm via volgende actielijnen: het versterken van het stadsoverschrijdende netwerk: implementatie van het mobiliteitsplan Hasselt-Genk, realisatie van het Spartacusproject	Genk ontwikkelt als atypische meerkernige stad een innovatief en duurzaam mobiliteitsconcept dat zowel gericht is op de externe verbindingen met het regionaal stedelijke gebied Hasselt-Genk en op interregionale bereikbaarheid. De stad neemt hiertoe zelf initiatieven en ondersteunt externe initiatieven, zoals Spartacus, en focust hierbij op duurzame verplaatsingen en vervoerswijzen.

Gent	Project Kanaalzone Gentse	We bouwen aan de Kanaalzone als volwaardig maritiem industrieel gebied dat zich grensoverschrijdend uitstrekt van Gent tot in Terneuzen. (...) We zetten in een gemeenschappelijke strategie met Zeeland de grensoverschrijdende Kanaalzone op de economische wereldkaart en streven naar een structurele samenwerking tussen de Gentse haven en Zeeland Seaports. Hiervoor vormen we het GAB Havenbedrijf Gent om tot een nv van publiek recht zonder intrede van private partners, zonder dat de band met de Stad Gent hierdoor verzwakt en zonder nadelige gevolgen voor de medewerkers.	De vestigingsfactoren zijn verbeterd, de samenwerking tussen stad, bedrijven en kennisinstellingen is gefaciliteerd en versterkt We versterken onze stedelijke positie en gaan, afhankelijk van het thema en op grond van gelijklopende ambities, partnerschappen en netwerkrelaties aan binnen de stad en op (stads)regionaal, nationaal, Europees en mondiaal vlak.
Hasselt	Bipoolen	Hasselt, Bereikbare Stad. Het nieuwe bestuur blijft de komende jaren sterk inzetten op openbaar vervoer, o.a. in samenwerking met De Lijn. (...) Dankzij dit netwerk zal Limburg veel beter bereikbaar zijn, met Hasselt als belangrijk multimodaal openbaar vervoersknooppunt. Het Spartacusproject geeft Limburg het openbaar vervoer waar het recht op heeft.	Hasselt, Bereikbare Stad. De Stad Hasselt wil de doorstroming en de bereikbaarheid op een veilige manier realiseren.
Kortrijk	Afbakening regionaalstedelijk gebied en de gevolgen voor het woonbeleid	Een stad die betaalbaar is. Kortrijk is geen eiland. Wie geen betaalbare woning vindt in onze stad, kunnen we verliezen aan de gemeenten rondom ons. Omdat elk gezin bijdraagt tot het sociaal en budgettair gezond houden van de stad – en omdat dat voor elke stad of gemeente zo is – is er concurrentie tussen gemeentebesturen. (...) Daarom stuurt onze stad aan op een structureel regionaal overleg over de woonmarkt zodat er goede afspraken gemaakt kunnen worden over vb. het aanbod van sociale huur- en koopwoningen.	Een stad die betaalbaar is: Kortrijk moet betaalbaar blijven om in te wonen en te leven, voor al zijn inwoners.
Leuven	Interleuven, burgemeestersoverleg en regionale mobiliteitsvisie	De laatste jaren werd in en om Leuven een zeer dicht openbaar vervoernet gecreëerd dat intensief gebruikt wordt door de Leuvenaars en bezoekers van de stad. Een hertekening van het busnetwerk maakt integraal deel uit van het nieuwe mobiliteitsplan. We willen verder inzetten op het openbaar vervoer. Actiepunt: Een regionale visie op mobiliteit en openbaar vervoer uitwerken i.s.m. de buurgemeenten en openbare vervoersmaatschappijen. Leuven zorgt ervoor dat ze haar centrumfunctie op verschillende niveaus (buurt, lokaal, regio, gewestelijk) kan blijven waarmaken, aangepast aan de groei en ambitie om 'eeuwenoud en springlevend' te blijven.	De stad Leuven wil een bereikbare stad zijn die streeft naar duurzame mobiliteitsoplossingen met bijzondere aandacht voor de zwakke weggebruiker. Actieplan: Streven naar een geïntegreerd mobiliteits- en ruimtelijk beleid door het verhogen van de nabijheid van voorzieningen.
Mechelen	Oprichting Zorgbedrijf	Mechelen zal een meerjarenplan voor de toekomst voor de wooninfrastructuur voor ouderen moeten opstellen. We zullen hierbij maximaal samenwerken met private en andere partners, waarbij we het aantal wooneenheden zoals voorzien in het zorgstrategisch plan volledig realiseren.	
Oostende	Groen Lint	Het groen lint rond Oostende. Rond de stad willen we een groene zone inrichten van zo'n 30 kilometer lang. Het gaat om een aaneenschakeling van recreatie- en natuurgebieden, volkstuinten, kanalen, een sterrenwacht, fietsassen, een evenementweide,... Een groene long en een tuin voor alle Oostendenaars.	Groene ruimte en een groen lint realiseren rond Oostende dat voldoet aan de 21ste eeuwse behoeften
Sint-Niklaas	Afbakening kleinhandelsactiviteiten N70	Actieplan 95. Economische activiteiten afbakenen waar nodig. Economische en commerciële concentratiepunten moeten worden afgebakend. Langsheen de N70 komen momenteel verspreid en in enkele linten diverse	Investeren in een levendig kernwinkelgebied. Economische activiteiten afbakenen waar nodig.

		bedrijven en handelszaken voor, die de ruimtelijke draagkracht van de onmiddellijke omgeving overstijgen. Het gaat om kleinhandel en bedrijvigheid buiten het stedelijk gebied of de deekernen of om kleinhandel en bedrijvigheid van bovenlokaal niveau in de deekernen. Het is de bedoeling om deze functies af te bakenen in ruimtelijke concentratiepunten met specifieke ontwikkelingsperspectieven en ruimtelijke randvoorwaarden. Hiervoor wordt bij de provincie aangedrongen op de opmaak van een provinciaal RUP. Een verdere dynamische ontwikkeling van deze concentratiepunten is niet wenselijk.	
Turnhout		Turnhout blijft een dynamische centrumstad die de regio van vele functies voorziet. We nemen deze rol actiever op en spelen en stralen die uit in de regio, naar Vlaanderen en Brussel. Het is in ieders belang dat we als regio gehoord worden en gehoor krijgen. (...) Inzake regionale profilering kiezen we ervoor om in te zetten op bovenlokale mobiliteit, tewerkstelling, het opleiding- en onderwijsaanbod, duurzaamheid en hernieuwbare energie, innovatieve zorgconcepten en Turnhout als regionale belevingsstad in een groene omgeving.	

4.3. Samenwerking: totstandkoming en motieven

De wil tot samenwerking hangt van verschillende factoren af. In sommige regio's is er een sterke traditie tot samenwerking, in andere is die er veel minder, wat een zekere padafhankelijkheid creëert. Dit kon eerder ook worden afgeleid uit de oefening van de regioscreening. Ter illustratie halen we het voorbeeld aan van de regio rond Gent waar intensieve samenwerking is ontstaan tussen een aantal lokale besturen in de Gentse regio, zonder daarbij aansluiting te zoeken tot Gent (vb. in het Meetjesland). Behoeften en contexten veranderen echter doorheen de tijd en dus ook de mogelijkheden, motieven en thema's voor samenwerking. In de case van Antwerpen hebben de recente lokale verkiezingen ervoor gezorgd dat de dialoog tussen stad en de buurgemeenten in de zuid-oostelijke rand iets makkelijker kon worden opgestart.

In een aantal cases is het duidelijk dat de initiële aanzet tot samenwerking over gemeentegrenzen heen werd ingegeven vanuit ambtelijke hoek, en niet vanuit politieke hoek (Het project Gentse Kanaalzone, de geplande oprichting van het Zorgbedrijf voor Mechelen, het gezamenlijk mobiliteitsplan Hasselt – Genk,...). In deze gevallen gaat het om gedreven ambtenaren die zich niet laten belemmeren door hun eigen specifieke vaktechnische kennis om kansen te zien, te ontwikkelen en te grijpen om op een andere, vaak innovatieve manier, bepaalde beleidsvraagstukken te benaderen. Vaak hebben zij reeds enige tijd in de luwte kunnen werken en worden zij naderhand gesteund door een beleidsverantwoordelijke die overtuigd is geraakt van de mogelijkheden die samenwerking kan bieden en die naderhand bereid is om de rol van netwerkpromotor, zowel binnen de eigen coalitie, als naar de regio op zich te nemen. In andere cases, zoals Leuven, zien we dat het initiatief rond het Regionet gegroeid is of er gekomen is vanuit IWT-gefinancierd onderzoek. Van hieruit werd het beleidskader mee gevormd en wordt het burgemeestersplatform bevraagd rond het regionale mobiliteitsverhaal. Daar waar in sommige cases het politiek draagvlak duidelijk aanwezig is (vb. ZIC vzw Aalst), zien we dat in andere cases (vb. Regionet Leuven) het politiek draagvlak pril is.

De motieven voor samenwerking verschillen naargelang de aard van de samenwerking (focus op hoofdzakelijk beheersmatige, dan wel met intentie om te komen tot beleidsmatige samenwerking). We hebben ons in deze studie gefocust op de beleidsmatige samenwerking, maar toch kwamen aspecten van beheersmatige samenwerking bovendrijven. Beheersmatige samenwerking wordt vaak verondersteld economische of financiële winst op te leveren. De complexiteit van de regelgeving, waardoor men als lokaal bestuur ook het

gevoel krijgt de hoeveelheid aan regelgeving niet meer aan te kunnen, leidt tot het besef dat het gezamenlijk ontwikkelen van een kritische massa (vb. aan juristen) een meerwaarde aan expertise en kennis kan opleveren. In de case Roeselare wordt vb. inspiratie gezocht in het Nederlandse voorbeeld van de ‘ambtelijke fusie’. In het rijtje van netwerksamenwerking, matrixconcepten, en shared service centra, is de ambtelijke fusieorganisatie de meest verregaande samenwerkingsvariant. De (nagenoeg) volledige ambtelijke capaciteit wordt in deze variant gebundeld in één uitvoeringsorganisatie die haar diensten verleent aan meerdere autonome gemeentebesturen. De ambtelijke fusieorganisatie biedt gemeenten de mogelijkheid om enerzijds politiek-bestuurlijk autonoom te blijven en anderzijds door ambtelijke krachtenbundeling de kwaliteit te verhogen, de kosten te verlagen en de dienstverlening toch dichtbij de klant te blijven organiseren. Nog in het geval van Roeselare stellen we vast dat de samenwerking op korte en middellange termijn eerder gericht is op het beheersmatige maar dat er tegelijkertijd vanuit de centrumstad wel de intentie wordt gekoesterd om hier op middellange of langere termijn tot een meer beleidsmatige, strategische samenwerking te kunnen komen. Op korte termijn ziet de centrumstad deze vorm van samenwerking eerder als een investering, waarbij de stad hoopt om op langere termijn deze investering op strategisch beleidsmatig vlak als het ware ‘terug te verdienen’.

We focusten ons in deze studie op samenwerkingsvormen tussen stad en regio met een beleidsmatige doelstelling. In deze gevallen heerst bewustzijn over de functionele verwevenheid tussen stad en regio en de nood aan stadsregionale afstemming hieromtrent. We zien dan ook vaak dezelfde thema’s terugkeren: mobiliteit, ruimtelijke ordening, wonen en ook zorg als economische sector.

In een aantal cases waagt men de stap tot samenwerking vanuit een gevoel dat de Vlaamse investeringen zich te veel focussen op de Vlaamse Ruit en bundelt men de krachten om zodoende een sterkere onderhandelingspositie te kunnen innemen wanneer men rond de tafel gaat zitten met de Vlaamse overheid (vb. Hasselt en Genk, Turnhout,...). Want, en hier komen we verder nog op terug, de realisatie van stadsregionale beleidsdoelstellingen is ook sterk afhankelijk van de inbreng en houding van het Vlaamse bestuursniveau.

4.4. Bestuurlijke en institutionele context

Interlokale samenwerking

Het uitwerken van deze bovenlokale beleidsvisie gebeurt in de beschreven cases via verschillende wegen of ‘instrumenten’. Een aantal zitten vervat in het decreet intergemeentelijke samenwerking uit 2001 (maar zeker niet allemaal). We behoeden er ons dan ook voor om uitspraken of aanbevelingen te formuleren inzake het decreet IGS. De beleidsmatige samenwerking in de regio’s Roeselare (interlokale vereniging), Leuven (platform binnen de intercommunale voor streekontwikkeling) en Turnhout (projectvereniging) kunnen wel in deze context gekaderd worden. In het geval van Kortrijk zien we de gevolgen van de manier waarop vanuit Vlaanderen de regionaalstedelijke gebieden werden afgebakend, gekoppeld aan de manier waarop lokale besturen hun inkomsten verwerven. Dit leidt ertoe dat de huidige concurrentie tussen de betrokken gemeenten samenwerking op vlak van woonbeleid bemoeilijkt. Ook hier worden via de intercommunale Leiedal voorzichtige gesprekken gevoerd richting een regionale beleidsvisie. De intercommunale is daarnaast ook betrokken bij de uitwerking van het proefproject of de gebiedswerking rond het stedelijke netwerk Kortrijk in het kader van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV), met als doel de metropolitane rol van de regio te versterken.

Het wettelijk kader, gecreëerd door het decreet van 2001⁵⁴, bepaalt dus ten dele de context waarbinnen samenwerkingsverbanden tussen de stad en de besturen in de regio vorm kregen of krijgen. Daar waar gekozen wordt voor de oprichting van een interlokale vereniging (zonder rechtspersoonlijkheid) of projectvereniging (met rechtspersoonlijkheid) impliceert dit dat elke beslissing door elk afzonderlijk college moet worden bekrachtigd. De in eerste opzicht eenvoudige vorm van samenwerking betekent dus in realiteit vaak een logge structuur die krachtige besluitvorming kan bemoeilijken vermits elke beslissing bekrachtigd moet worden door de afzonderlijke colleges (vb. Projectvereniging in Turnhout, Interlokale vereniging in

⁵⁴ Het decreet voorziet in vier mogelijke vormen van intergemeentelijke samenwerking: interlokale verenigingen, projectverenigingen, dienstverlenende en opdrachthoudende verenigingen. Enkel bij de laatste vorm is (statutair vastgelegde) beheersoverdracht voorzien.

Roeselare). Het kiezen voor deze vorm kan te wijten zijn aan koudwatervrees van de deelnemende besturen, anderzijds kan het ook positief benut worden om een bepaalde betrokkenheid vanuit de besturen voor de samenwerking warm te houden.

Naast de samenwerkingsmogelijkheden zoals voorzien in het decreet IGS merken we dat in de beschreven cases ook gebruik wordt gemaakt van andere manieren om tot afstemming te komen. Concreet gaat het over het opstarten van samenwerking via een intergemeentelijke begeleidingscommissie voor de opmaak van een mobiliteitsplan (Genk en Hasselt), het inplannen van 'ad hoc' overleg (Antwerpen, Oostende, Sint-Niklaas, Mechelen), de opstart van een projectbureau bij de provinciegouverneur (Gent) of het gebruik maken van een bestaand orgaan zoals Resoc (Brugge), wat in Aalst ook leidde tot de oprichting van een vzw. Vanuit Vlaanderen wordt op vlak van Ruimtelijk Beleid ingezet op een nieuw instrument, met name dat van de territoriale ontwikkelingsprogramma's (Noordrand Brussel). We zien dus een hele variatie in de aanpak ten aanzien van stadsregionale beleidsmatige vraagstukken, al dan niet met ondersteuning vanuit een ander beleidsniveau (vb. subsidie Ruimte Vlaanderen i.k.v. een strategisch project).

Intercommunales voor streekontwikkeling

In de beschreven cases zien we een divers beeld m.b.t. de rol van de intercommunales. Het valt op dat in een aantal gevallen de intercommunales voor streekontwikkeling, op vraag van de lokale besturen, een oefening zijn opgestart over hoe zij in de toekomst de samenwerkingsbehoeften beter kunnen omkaderen. Dit is zowel het geval in Roeselare (WVI) als in Leuven (Interleuven).

In het geval van WVI wordt de intercommunale geconfronteerd met de vraag van lokale besturen naar een flexibeler schaal en/of met de vraag naar een uitbreiding van de werkdomeinen. WVI staat sterk op vlak van grondgebonden materies (ruimtelijke ordening, economie, wonen, mobiliteit,...), maar wordt geconfronteerd met de nood van de lokale besturen tot samenwerking op andere beleidsdomeinen (persoonsgebonden, bestuurlijk).

In Leuven gaat de opstart van een regionale samenwerking gepaard met het 'her'benutten van wat reeds aanwezig was en werd ervoor gekozen het regionaal samenwerkingsplatform in te bedden in de intercommunale Interleuven. Dit heeft o.a. te maken met de betrokkenheid van alle gemeenten uit het arrondissement (als vennoot), evenals de ruimtelijke invalshoek van een aantal regionale dossiers (meer bepaald mobiliteit). Tot de opstart van deze regionale samenwerking focuste het takenpakket van Interleuven zich vooral op de dienstverlening aan vennoten enerzijds en de projectontwikkeling op vlak van bedrijven en wonen anderzijds. Met de inbedding van het regionaal samenwerkingsplatform wordt Interleuven naast 'verlengd lokaal bestuur' ook 'coördinator' van het overlegplatform voor regionale samenwerking. In de Leuvense case speelde bovendien het IWT-onderzoeksproject een grote inspirerende rol. Het onderzoeksproject "OrderInF" brengt verschillende wetenschappelijke disciplines samen en is gericht op de zoektocht naar de mogelijkheid om een succesvol regionaal openbaar vervoersnetwerk binnen de sterk gefragmenteerde ruimtelijke ordening van Vlaanderen te ontwerpen. Bijkomend stelt zich de vraag of dit regionaal OV-netwerk als hefboom kan dienen om op lange termijn de gesuburbaniseerde ruimtelijke ordening van Vlaanderen te herstructureren. Het onderzoek richt zich ook expliciet op maatschappelijke valorisatie en wil het maatschappelijke debat stimuleren. Vanuit het onderzoeksproject zelf werd de link gelegd naar het burgemeestersoverleg als discussieplatform voor een regionaal mobiliteitsverhaal.

Zowel WVI als Interleuven ondersteunen de ontwikkelde overlegplatformen voor burgemeesters (respectievelijk de interlokale vereniging Associatie Mid-West, en het burgemeestersoverleg dat is ingebed in Interleuven). In andere cases nemen intercommunales geen rol op, zoals vb. in Sint-Niklaas, maar wordt vanuit de stad wel aangegeven dat er ook nog kansen zijn om via de intercommunale een aantal stadsregionale dossiers op te nemen.

Een aantal samenwerkingsbehoeften kunnen (ten dele) opgelost worden door aan de slag te gaan met de instrumenten die reeds voorhanden zijn, en dus door de werking van de intercommunales te verrijken. Daar waar intercommunales voor streekontwikkeling wel actief zijn, lijkt het te lonen het gesprek over stadsregionale visievorming, in combinatie met ondersteuning vanuit de intercommunale, aan te gaan.

In niet alle regio's is echter een intercommunale actief (vb. Genk en Hasselt). Het zich niet kunnen beroepen op een intercommunale hoeft uiteraard niet per definitie een beletsel voor samenwerking te zijn.

Interlokale en interbestuurlijke samenwerking

Vrijwillige intergemeentelijke samenwerking kan worden opgezet voor materies waarvoor lokale besturen bevoegd zijn. Deze vorm van samenwerking raakt hierdoor niet altijd aan die problematieken waar het in stadsregionaal verband om draait (vb. mobiliteitsvraagstukken waarbij de planning van het openbaar vervoer een essentiële schakel is). Wat hierbij opvalt is het belang van het Vlaamse beleidsniveau in de realisatie van de beleidsdoelstellingen in de meerderheid van de cases (vb. Project Gentse Kanaalzone, gezamenlijk mobiliteitsplan Hasselt – Genk, het uitwerken van een regionale mobiliteitsvisie in Leuven, ...). Het voorbeeld van Kortrijk illustreert duidelijk de grens voor vrijwillige intergemeentelijke samenwerking en benadrukt de ontegensprekelijke link tussen het intergemeentelijk en interbestuurlijke.

Wat de samenwerking met de Vlaamse overheid betreft, zou men kunnen verwachten dat de verhoudingen met de Vlaamse ambtenaren gestationeerd in de zgn. buitendiensten, vaak in een centrumstad gelokaliseerd, vlotter verlopen – o.a. omwille van nabijheid – dan met hun collega's die vanuit de centrale diensten de dossiers beheren. Dit wordt echter niet in alle cases zo ervaren. Wat als goede samenwerking wordt gedefinieerd blijkt vaak samen te gaan of af te hangen van goede persoonlijke relaties tussen ambtenaren van het lokale en het Vlaamse niveau. Deze goede relaties zijn opgebouwd doorheen de jaren en vergen dus een belangrijke tijdsinvestering. Gebrek aan transparantie over de interne structuur van een aantal overheidsdiensten en gebrekkige communicatie blijken concrete hinderpalen te zijn voor een aantal lokale ambtenaren. De evaluatie van de interbestuurlijke samenwerking wordt ook sterk beïnvloed door de mate waarin men in concrete dossiers geconfronteerd wordt met een doorgedreven sectoralisering of verkokering. Dit wordt vaak als aandachtspunt meegegeven voor de organisatie van de Vlaamse overheid maar wordt in bepaalde gevallen ook als problematisch erkend binnen het eigen lokale bestuur.

Wat niet expliciet is bevestigd, en dus alleen kan worden vermoed, is de mate waarin het zgn. 'political localism' een rol speelt in de interbestuurlijke verhouding. De afstand tussen het lokale en Vlaamse niveau is niet alleen fysiek kort, de vermenging van mandaten en het netwerk van partijpolitieke verhoudingen is sterk aanwezig in Vlaanderen. In die gevallen waar de Vlaamse overheid als actor mee projecten uitvoert en de realisatiegraad afhankelijk is van het al dan niet inschrijven van deze projecten in de begroting, kan enkel vermoed worden dat dossiers ook partijpolitiek worden ingekleurd.

Wat ook hier opnieuw naar voor komt is de vraag aan de Vlaamse overheid om geen afzonderlijke en verplichte vormen van samenwerkingen via sectorale maatregelen op te leggen, maar de gemeenten vrij te laten om binnen een taakstelling (verplicht of facultatief) samenwerkingen op te starten of de taakstellingen eventueel via reeds bestaande verbanden te realiseren. Het opleggen van samenwerkingsverbanden vanuit Vlaanderen remt het verantwoordelijkheidsgevoel af van de regio en neigt ook hier tot sectoraal denken. Wat volgt is doorgaans een pleidooi voor de nood aan een taakstellende Vlaamse overheid (wat wil de Vlaamse overheid zien gebeuren op lokaal niveau, eventueel met resultaatsverbintenis), die op operationeel niveau minder tussenkomt, en die de regio zichzelf op maat laat organiseren.

Vlaams regeerakkoord, intergemeentelijke samenwerking en fusie

Op vlak van intergemeentelijke samenwerking kondigde de Vlaamse Regering in haar regeerakkoord volgende beleidsintentie aan: "de nieuwe verhoudingen tussen Vlaamse overheid en lokale besturen, verankeren we in een nieuw decreet "lokaal bestuur", dat de bestaande decreten (Gemeentedecreet, OCMW-decreet en decreet Intergemeentelijke Samenwerking) vervangt en leidt tot een drastische inperking en vereenvoudiging van de bestuurlijke regels en meer gemeentelijke democratie." De minister van Binnenlands Bestuur wenst drie fundamentele wijzigingen aan te brengen aan het decreet op de intergemeentelijke samenwerking: de mogelijkheid om met een private partner samen te werken in een intergemeentelijk samenwerkingsverband in de sectoren afval en energiedistributie, een terugtrekking van de provincies en het opheffen van de bepaling dat meervoudige doelstellingen niet zijn toegelaten voor intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (om zo te vermijden dat nieuwe samenwerkingsverbanden moeten worden opgericht om nieuwe doelstellingen te realiseren). In combinatie met de verdere afslanking van de provincies, die zich nog zullen focussen op

grondgebonden bevoegdheden, betekent dit dat er op bestuurskundig vlak een aantal veranderingen zitten aan te komen die ook verband houden met de hier beschreven cases.

Wat de positie van de provincie betreft, zien we afhankelijk van de regio verschillende percepties. Daar waar in West-Vlaanderen doorgaans wordt aangegeven dat er met de provincie ‘gepraat kan worden’, zien we dat andere steden vinden dat de provincie een pro-actievere rol in regionale samenwerking, vb. als facilitator, zou kunnen opnemen.

We hebben echter gemerkt dat vooral ook de (gepercipieerde) dreiging van fusie ervoor zorgt dat op een proactieve manier dialoog ontstaat tussen centrumstad en buurgemeenten of regio. In het merendeel van de cases kwam de erkenning van de centrumsteden ter sprake als het ging over de gevoeligheden van kleinere lokale besturen m.b.t. het gevreesde verlies aan autonomie. Er heerst, in het kader van het Vlaamse regeerakkoord dat vrijwillige fusies vooropstelt in functie van een bestuurskrachtverhoging – en waarbij dus tussen beide een (causale) correlatie wordt verondersteld – een groot bewustzijn over de perceptie van eventuele initiatieven die vanuit de steden naar de omliggende besturen worden opgestart.

Algemeen kunnen we uit de gesprekken afleiden dat de meerderheid van de gesprekspartners ervan overtuigd is dat de maatregel van de vrijwillige fusie niet zal opbrengen wat de Vlaamse Regering ervan verwacht, tenzij de (financiële) voordelen zodanig groot zouden worden dat fusie niet meer geweigerd kan worden. Veel hangt af van de doorvertaling van de prioriteiten van deze Vlaamse Regering in het budget en de bereidheid om voldoende middelen ter ondersteuning van een eventuele fusie uit te trekken. De vraag die hierbij wordt opgeworpen, is – wanneer ook de link wordt gelegd met decentralisatie van bevoegdheden vanuit Vlaanderen naar de lokale besturen – op welke manier de bestuurskracht van lokale besturen zal worden gemeten. Gaat men verder op de piste van het inwonersaantal, wordt fiscale draagkracht mee in rekening gebracht, gaat men – eventueel op basis van de audits – de performantie van het ambtelijk apparaat van een lokaal bestuur in rekening brengen? Indien een aantal gemeenten, naar Nederlands voorbeeld, ambtelijk wil fuseren zal deze vorm van samenwerking mee in rekening worden gebracht bij de beslissing om bevoegdheden te decentraliseren? Het voorbeeld van Nederland leert ons dat decentralisatie van bevoegdheden – die in Nederland substantieel is, vb. in de zorg –, in combinatie met fusie tussen lokale besturen, niet geleid heeft tot een gedaalde nood aan samenwerking tussen lokale besturen.

Vanuit Leuven wordt daarnaast meegegeven dat op termijn een ‘vorm van fusie’ voor een aantal regio’s (Antwerpen, Gent, Leuven,...) noodzakelijk zal zijn vanuit het stadsregionale oogpunt, m.n. het bij de stad voegen wat bij de stad hoort (de residentiële zones, de zgn. financiële bron van de stad, die in de fusiegolf van de jaren 1970 niet bij de stad werd gevoegd). Het voorbeeld van de brandweershervorming komt meermaals ter sprake als mogelijk voorbeeld om in de toekomst tot stadsregionale samenwerking te komen. De combinatie van het ‘van bovenaf’ opleggen van samenwerking, in combinatie met een top down kunnen zoeken naar de best mogelijke formule, wordt daarbij naar voor geschoven.

Schaal en herverdeling

In de cases van Kortrijk en Antwerpen raakt de problematiek – stadsregionale visie-ontwikkeling op vlak van wonen – het hart van de gemeentelijke bevoegdheden. De case Kortrijk toont aan dat het niet bespreekbaar kunnen maken van de concurrentiële positie van lokale besturen in de regio, vb. op vlak van woonbeleid, het moeilijk maakt om tot een aanzet van samenwerking te komen. In de Antwerpse case staat de samenwerking nog maar in de beginfase en moet alles nog ‘bewezen’ worden.

In beide cases komen duidelijk de gevoeligheden rond de financiering van lokale besturen bovendrijven. De financiering van de lokale overheden berust grotendeels op de ontvangen overdrachten van de andere overheidsniveaus en in het bijzonder van de gewesten. Daarna volgen de door de lokale overheden geïnde fiscale ontvangsten en de overige eigen ontvangsten. De fiscale ontvangsten bestaan hoofdzakelijk uit de opcentiemen op de onroerende voorheffing (OV) en uit de aanvullende personenbelasting (APB). Fiscale concurrentie tussen steden en de buurgemeenten ontstaat door het feit dat het niveau van de OV en de APB lager ligt in de buurgemeenten dan in de stad. Een kernprobleem is de suburbanisatie, veel mensen verdienen hun inkomen in de stad, maar betalen enkel belasting in hun thuisgemeente (meestal in de buurgemeenten). De suburbanisatie is, in het geval van Kortrijk, in het verleden ook versterkt door de manier waarop het regionaalstedelijk gebied werd afgebakend. De hieruit voortvloeiende taakstellingen, en bijgevolg de verdere

ontwikkeling van de woon- en woonuitbreidingsgebieden in de buurgemeenten, heeft de suburbanisatie nog versterkt.

Herverdelingsmaatregelen lijken vanuit stadsregionaal oogpunt verantwoord, maar liggen politiek moeilijk. De creatie van één fiscale ruimte op stadsregionaal niveau, naar Frans voorbeeld, veronderstelt in principe ook de oprichting van een stadsgewestelijk bestuur. Binnen de nieuwe stadsgewestelijke fiscale ruimte zou dan een meer rechtvaardige fiscale verhouding tot stand kunnen komen vermits iedereen evenredig zou betalen voor de lusten en lasten in het gebied. Politieke verantwoordelijkheid en taksgebied vallen in dat geval samen. In plaats van fiscale maatregelen is er in Vlaanderen vooral sprake van financiële maatregelen in de vorm van compensaties via de fondsen. De meeste compensaties lopen via Gemeentefonds en Stedenfonds, waarbij een aantal redistributieve criteria gehanteerd worden. Het Gemeentefonds compenseert de centrumfunctie via een voorafnamen voor centrumsteden en kustgemeenten en via het honoreren van de centrumfunctie voor onderwijs (aantal leerlingen middelbaar onderwijs, hoger onderwijs, deeltijds kunstonderwijs en volwassenenonderwijs) en werk (aantal werkplaatsen op het grondgebied). De fondsen richten zich op het verhogen van de bestuurskracht van de lokale besturen zelf, maar richten zich niet op stadsregionale samenwerking.

4.5. Ruimtelijke ordening en mobiliteit

In het hoger vermelde samenvattende overzicht van de behandelde cases zien we dat een aantal zich situeert binnen het beleidsdomein ruimtelijke ordening, al dan niet met een expliciete link naar mobiliteit. De verwevenheid tussen beiden komt in diverse cases naar voor (Antwerpen, Leuven, Gent, Genk, Hasselt, Turnhout,..) De vraag kan worden gesteld op welke manier de verdelingsvraagstukken gerelateerd aan de ruimtelijke ordening stad-rand idealiter worden benaderd: loont het om deze vraagstukken op een indirectere manier – vb. via mobiliteit – aan te snijden en op deze manier stapsgewijs vertrouwen en draagvlak te creëren? In het geval van de Leuvense case wordt het mobiliteitsdossier bijvoorbeeld gezien als een onderlegger voor vele andere dossiers.

Op vlak van mobiliteit voorziet de regelgeving de mogelijkheid tot het instellen van een intergemeentelijke begeleidingscommissie. Immers, wanneer de reikwijdte van een mobiliteitsplan of -project verschillende gemeenten betreft, kunnen de werkzaamheden of deelaspecten van GBC's gebundeld worden in een gezamenlijk bovenlokaal overlegplatform: de intergemeentelijke GBC (IGBC). Het voorstel om een IGBC op te richten gaat uit van de initiatiefnemer van het plan of project. De vaste leden van de GBC vormen de vaste kern van de (I)GBC: in haar minimale samenstelling de initiatiefnemer van het plan of project, een vertegenwoordiger van de gemeente, een vertegenwoordiger van de afdeling Beleid Mobiliteit en Verkeersveiligheid van het Departement Mobiliteit en Openbare Werken, een vertegenwoordiger van De Lijn en een vertegenwoordiger van de betrokken wegbeheerder(s). In het geval van Genk en Hasselt heeft deze IGBC gewerkt en vormde dit de basisstructuur voor de samenwerking. De moeilijkheid om de NMBS te betrekken raakt echter met de huidige IGBC-regeling niet opgelost.

De positieve ervaring met de IGBC leidt tot de vraag of deze intergemeentelijke commissie in de toekomst niet zou kunnen worden opgeladen vanuit andere beleidsdomeinen, en meer bepaald ruimtelijke ordening, om op die manier tot een meer geïntegreerde benadering te komen van de specifieke dossiers. Intergemeentelijke mobiliteitsdossiers raken immers allen, in meerdere of mindere mate, aan ruimtelijke ontwikkeling. Eerder dan dit instrument vast te haken aan de sectorale bepalingen vanuit mobiliteit zou de Vlaamse overheid de IGBC kunnen opwaarderen als een geïntegreerd interbestuurlijk instrument.

In de cases Antwerpen, Kortrijk en Turnhout wordt ook gebruik gemaakt van subsidies vanuit Ruimte Vlaanderen om strategische projecten op te zetten. Het Besluit van Vlaamse Regering (2007) legt op dat een strategisch project van bovenlokaal niveau moet zijn, het moet een uitvloeisel zijn van een ruimtelijk planningsproces van Vlaams of provinciaal niveau en moet bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen en ontwikkelingsperspectieven opgenomen in het RSV. Het strategisch project moet daarenboven een integraal karakter hebben en toelaten lessen te trekken voor toekomstige projecten of projecten op andere plaatsen. In 2012 werd een bijkomende oproep voor strategische projecten gelanceerd met als specifiek thema 'stadsregio's', waarna de projecten van Turnhout (Ruimtelijke opgave) en Kortrijk (Rekover) werden gehonoreerd. Ook het Antwerpse strategische project heeft een uitgesproken stadsregionaal karakter. De

vraag die zich hierbij stelt is in welke mate en op welke manier de inzet op stadsregionale projecten vanuit Ruimte Vlaanderen een doorvertaling zal kennen naar de Vlaamse beleidsvisies en -keuzes, o.a. in het kader van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Een interessante ontwikkeling op het vlak van ruimtelijk beleid in Vlaanderen is de inzet van de territoriale ontwikkelingsprogramma's (vb. Noordrand Brussel). Meer dan bij vb. Metropolitane Kustlandschap 2100 komen hier de verschillende schaalniveaus (lokaal – provinciaal – regionaal) samen, over sectorale grenzen heen. Er wordt gezocht naar actieve betrokkenheid van verschillende stakeholders waarmee een proces wordt aangegaan. De programma's worden aangestuurd door een stuurgroep waarin de betrokken organisaties aanschuiven en vertegenwoordigd worden door ambtenaren die kunnen spreken voor hun organisatie. Het voorbeeld van het TOP Noordrand illustreert tevens het belang van ambtenaren met netwerkcompetenties.

Af te wachten valt of dit ambtelijke traject op het cruciale moment ook de politieke steun zal krijgen die het nodig heeft om de realisatie van het territoriaal programma af te dwingen. De toekomst zal moeten uitwijzen in welke mate een mentale shift meer draagvlak kan verwezenlijken voor een Brussels metropooldenken in zowel Brussel als Vlaanderen. Het erkennen van een wederzijdse afhankelijkheid van Vlaanderen en Brussel, waarbij eenzijdige benaderingen in de toekomst kunnen worden vermeden door de gescheiden werelden in een platform samen te brengen, lijkt op vandaag vooral administratief op bijval te kunnen rekenen.

Het proces van visieontwikkeling waar het territoriaal programma Noordrand wil toe komen stelt zich tot doel om op basis van nieuwe inzichten vroegere planningskaders en beslissingen bij te sturen of te verbeteren. Dat dit alles behalve makkelijk is, verbaast niet. Eerder gemaakte beslissingen vormen immers reeds het voorwerp van een moeizaam politiek compromis. Waar het programma wellicht meer slaagkans heeft is het blootleggen van obstakels in huidige wetgeving die bepaalde, bij aanvang van het proces geformuleerde, doelstellingen in de weg staan. Dat de huidige gang van zaken op haar grenzen botst, werd in het recente verleden reeds duidelijk gemaakt in het geval het gewestelijk RUP VSGB. Dat strategische beslissingen (verbreding Brusselse Ring, geluidsnormen vliegtuigen, Uplace...) eenzijdig kunnen worden genomen zonder incentive om hierover ernstig met elkaar in gesprek te gaan, voedt vanuit deze case de vraag om politiek in te zetten op de verdere ontwikkeling van een Brusselse Hoofdstedelijke of Metropolitane Gemeenschap.

4.6. De stadsregio

De vaststaande geografisch afgebakende (stads)regio bestaat niet (altijd). In een aantal cases zien we dat gezocht wordt naar verbanden vertrekkend vanuit een vaste territoriale afbakening, m.n. de administratieve afbakening van het arrondissement, en dat men in het verleden geprobeerd heeft om de samenstelling van andere samenwerkingsverbanden hier verder op af te stemmen (vb. arrondissementale omschrijving voor Aalst). In het merendeel van de centrumsteden zien we echter dat de regionale samenstelling van de samenwerkingsinitiatieven varieert naargelang het beleidsdomein of thema. Voor wat de grondgebonden thema's of dossiers betreft, zien we wel dat er een vaste kern van gemeenten is waarop teruggevallen wordt. Een meerderheid van gesprekspartners is echter de mening toegedaan dat een vaste regionale afbakening niet wenselijk en/of realistisch is. De schaal van de regio is vaak afhankelijk van de netwerken die zich opwerpen en de specifieke problematiek of het onderwerp. Voor beheersmatige samenwerking kan de samenstelling van een samenwerkingsverband anders zijn dan voor een beleidsmatige samenwerking op vlak van mobiliteit, en hier kan opnieuw van afgeweken worden wanneer men vb. op het vlak van cultuur inhoudelijk wil gaan samenwerken met andere steden of gemeenten. De inhoudelijk gedreven samenwerking maakt dat er sprake kan zijn van wisselende samenwerkingsverbanden tussen wisselende partners. Afhankelijk van de opgave definiëren steden momenteel zelf de regio, en kunnen ze dus bepalen met wie ze samenwerken.

Zonder het expliciet te benoemen, stellen we vast dat vanuit de lokale praktijk wordt geredeneerd in termen van de zogenaamde 'Functional Urban Area': de grenzen van een stadsregio liggen niet vast, de relevante schaal is afhankelijk van het onderwerp en stadsregio's zijn complexe systemen met een veelheid aan interne en externe relaties, die mee bepalend zijn voor de verhoudingen tussen steden en gemeenten. Niet de begrenzing van een regio maar de aard en reikwijdte van de opgave bepaalt hoe en met wie een regionale opgave opgepakt wordt. Daarbij is het nuttig dat de lokale besturen zich richten op horizontale relaties in de regio: maatschappelijk middenveld, private partijen,... De zgn. 'triple helix' lijkt in Nederlandse

samenwerkingsvormen meer ingeburgerd te zijn dan in Vlaanderen. Stadsregionale dynamiek kan immers niet volledig gevat worden zonder de input of samenwerking van en tussen private en/of semi-publieke partners mee in beeld te brengen.

4.7. Private en/of semi-publieke partners

Ondanks het feit dat we er ons hier in het kader van dit inventariserend onderzoek niet hebben op toegespitst, is doorheen de verschillende cases wel gebleken dat private en/of semi-publieke partners een (in)directe rol kunnen spelen in het samenbrengen van lokale besturen. Vele maatschappelijke facetten en organisaties functioneren nu eenmaal eerder op een 'regionaal' niveau dan op het niveau van een stad of gemeente. Betrokkenheid en participatie van deze organisaties bij regionale samenwerking kan dan ook van belang zijn voor het initiëren van samenwerkingen tussen lokale besturen.

Op het vlak van zorg zien we dat vanuit de Resoc geïnitieerde initiatieven (Zorginnovatiecluster en Trefpunt Zorg) er in slagen diverse maatschappelijke spelers (bedrijven, zorginstellingen, onderwijsinstellingen, lokale besturen, middenveldsorganisaties) rond de tafel te krijgen. Vaak staat het elkaar leren kennen en het uitwisselen van kennis hier nog voorop, het is moeilijk om de beleidsmatige impact op dit moment echt te benoemen. In het geval van de Zorginnovatiecluster wordt de samenwerking tussen de beide, op grondgebied Aalst gevestigde, ziekenhuizen als onvoldoende beschouwd, ondanks de indeling in één en dezelfde zorgregio. In een case als die van de Gentse Kanaalzone valt dan weer de belangrijke rol op van een NV van publiek recht, m.n. het Gentse Havenbedrijf en kunnen we ons afvragen in welke mate de toenadering die van hieruit wordt gezocht met Sealand Seaport een invloed zal hebben op de regio. In regio Leuven is de expansie van KU Leuven niet het enige regionale dossier, maar wel een dossier met grote hefboomfunctie. De link wordt vanuit de partners wel gelegd naar initiatieven als 'Leuven Klimaatneutraal', waarbij geen gerichte samenwerking met buurgemeenten wordt beoogd, maar waarbij ook partners als Eandis e.a. betrokken zijn. In Leuven Klimaatneutraal wordt dus ook wel samengewerkt met partners die geografisch ruimer werken dan alleen in Leuven. Dit zorgt voor een zeker multiplicatoreffect op vlak van netwerkverbanden en samenwerking. De betrokkenheid van De Lijn bij Leuven Klimaatneutraal, en het vertrouwen dat hierdoor groeit, versterkt ook het partnerschap dat ontwikkeld werd in het kader van het Regionet.

4.8. Data

In het kader van de bevraging over de cases is ook het belang van de beschikbaarheid van de noodzakelijke data, die toelaten beleid te ontwikkelen op een stadsregionaal niveau, aan bod gekomen. We werden hier geconfronteerd met de moeilijkheid dat de personen rond de tafel wel inhoudelijk betrokken waren op de specifieke cases maar daarom niet altijd het volledige zicht hadden op de beschikbaarheid van data en/of de nodige ervaring hadden met data- of GIS-analyse. In een aantal cases werd duidelijk aangehaald dat het belang van goede data, het uitbouwen van databeheersystemen en de analyse ervan in eerste instantie binnen de centrumstad zelf nog een werkpunt is en blijft. Hoewel het een domein zou kunnen zijn waar via beheersmatige samenwerkingsinitiatieven winst te boeken valt, wordt dat doorgaans niet zo expliciet benoemd, met uitzondering van Stadsregio Turnhout. We stellen wel vast dat, indien een intercommunale betrokken is bij het specifieke samenwerkingsinitiatief data-verzameling en analyse aan de intercommunale wordt overgelaten of deze op zijn minst een grote rol speelt. In sommige gevallen kan ook op de provincie worden teruggevallen (vb. Brugge).

In een aantal cases worden verkeersmodellen uitgewerkt en deze moeten uiteraard gevoed worden. Deze modellen worden uitgewerkt in samenwerking met Vlaamse Agentschappen. In cases waar Vlaamse departementen of agentschappen een medespeler zijn, worden de voor hun projecten relevante en beschikbare data dan ook vrij vlot benut. Naar de Vlaamse overheid en agentschappen toe stelt zich wel de vraag om data makkelijker open te stellen of in elk geval een overzicht aan te bieden van welke data bij welke dienst voorhanden zijn. Momenteel werkt de Vlaamse overheid zeer vraaggericht: indien lokale besturen data ter beschikking willen krijgen, dan moeten zij zelf op zoek gaan. Het aanbieden van een overzicht van welke

dienst welke data bijhoudt, zonder daarom per definitie de data zelf open te stellen, zou meer transparantie toelaten en efficiënter opzoeken van bepaalde data mogelijk moeten maken. Specifiek nog met betrekking tot mobiliteit valt op dat de vraag niet alleen betrekking heeft op het vrijgeven van data maar dat het op een aantal punten ontbreekt aan een aantal basisdata die het uittekenen van beleid, niet alleen op stadsregionale schaal, maar ook op lokaal niveau bemoeilijkt (vb. op- en afstapcijfers per halte,...).

In het concrete geval van Labo XX en het strategisch project 'stadsregionale samenwerking: de uitdaging van de bevolkingstoename' wordt een concrete nood ontwaard aan een geïntegreerde monitor publieke voorzieningen, ontwikkeld voor de stad en de randgemeenten zodat een overzicht van zowel vraag als aanbod ontstaat binnen de stedelijke regio. In het kader van het slim ruimtegebruik en de hiermee gepaarde gaande nood aan multifunctioneel inzetten van voorzieningen, het voldoen aan de toekomstige voorzieningenbehoeften (binnen het strakke budgettaire kader van de lokale besturen) en de demografische groei die op een aantal centrumsteden afkomt, kan een dergelijke monitor ook voor andere centrumsteden en hun omliggende gemeenten een interessant instrument zijn.

Tot slot kan ook opgemerkt worden dat daar waar data worden samengebracht in het kader van stadsregionale samenwerking dit een katalysator kan betekenen (vb. Leuven, Antwerpen). In het specifieke geval van het Regionet zien we dat het IWT-gefinancierd onderzoek een dynamiek op gang heeft gebracht en dat beeldbepalende studies ertoe kunnen leiden dat een aantal opportuniteiten duidelijk zichtbaar worden gemaakt.

5. Inspirerende voorbeelden uit de buurlanden

Het debat over bestuurskracht, intergemeentelijke samenwerking en schaalhervorming wordt ook in de ons omringende landen gevoerd. Een aantal elementen in het huidige Vlaamse debat (decentralisatie van bevoegdheden, bestuurskrachtmeting, ...) zagen we eerder ook al terugkomen in vb. Nederland. In wat volgt, gaan we na in welke mate andere bestuurlijke ervaringen leerrijk kunnen zijn voor de discussie rond samenwerking en bij uitbreiding schaalhervorming (m.n. eventuele gemeentelijke samenvoegingen of het installeren van nieuwe bestuurslagen) in Vlaanderen. We vertrekken hiervoor niet vanaf een blanco blad. Eerder werd o.a. in SBOV-onderzoek gewezen op het belang van verschillende bestuurlijke staatstradities in Europa en de factoren voor succes en/of falen van hervormingen aan de lokale schaal (De Ceuninck en Steyvers, 2012 en 2014).

Ondanks een aantal gelijklopende evoluties doorheen Europa de voorbije decennia (vb. gemeentelijke fusies kwamen in de jaren 1970 niet alleen voor in België, maar in dezelfde periode ook in Zweden, Duitsland en Denemarken), kunnen we niet om de verschillende bestuurlijke tradities heen. De invulling van centraal-lokale relaties verschilt van land tot land. De situatie in Vlaanderen verschilt vb. van die van Nederland op vlak van centralistische aansturing: deze is in verhouding veel sterker in Vlaanderen. Frankrijk is gekend omwille van zijn relatief kleine gemeenten en sterke focus op IGS, komend van een gecentraliseerd bestuursstelsel. Nederland heeft relatief grote gemeenten en een meer gedecentraliseerd systeem, waarin ook provincies actief zijn.

Om een meer gestructureerd zicht te krijgen op deze verschillen werden in de literatuur reeds indelingen in bestuurlijke relaties ontwikkeld. Een voorbeeld van indeling is deze van Hesse en Sharpe (1991) die landen opdelen in groepen volgens o.a. constitutionele status en autonomie van de lokale besturen. Hun typologie omvat drie groepen: de 'Franco' groep waartoe o.a. Frankrijk en België worden gerekend, de 'Anglo' groep met o.a. het Verenigd Koninkrijk en Ierland en de Midden- en Noord-Europese traditie met landen als Nederland, Duitsland en Denemarken.

De 'Franco' groep wordt gekenmerkt door lokale overheden die beschikken over een constitutionele basis en een centralistische bestuursvorm, en een hoge mate van 'political localism' waarbij officieel elke lokale overheid een gelijke toegang heeft tot de hogere overheid maar in de praktijk partijpolitieke relaties en cumulatie van mandaten tot ongelijke toegang leiden. De 'Anglo' groep kenmerkt zich door het feit dat lokale overheden geen constitutionele basis hebben en de relatie tussen beide niveaus veeleer horizontaal is. Lokale overheden zijn enkel bevoegd voor die taken die hen uitdrukkelijk door de hogere overheid zijn toegewezen, cumulatie van mandaten is in dergelijk systeem zeldzaam. Tot slot kenmerkt de Midden- en Noord-Europese groep zich door het feit dat lokale overheden een sterke constitutionele basis hebben, veel autonomie bezitten en over relatief veel financiële middelen beschikken. Interbestuurlijke relaties worden procedureel geregeld en lokale overheden bezitten ruime bevoegdheden.

Deze typologie mag dan generaliserend zijn en niet alle hedendaagse variaties vatten, de evolutie van deze verschillende staatstradities verklaren wel mee waarom bestuurlijke (schaal-)hervormingen en samenwerkingsvormen in het verleden in bepaalde landen meer voorkwamen dan in andere. Frankrijk staat daarbij bekend omwille van zijn relatief kleine gemeenten en sterke focus op intergemeentelijke samenwerking, komend van een gecentraliseerd bestuursstelsel. Nederland heeft relatief grote gemeenten en een meer gedecentraliseerd systeem.

Tabel 6 – Aantal gemeenten en gemiddeld inwonersaantal per gemeente per land, cijfers voor 2012

Landen	Aantal gemeenten	Gemiddeld inwonersaantal per gemeente
België	589	18.855
Nederland	418	41.125
Frankrijk	36.697	1.735

Bron: Aantal gemeenten: Belfius, 2012; Gemiddeld inwonersaantal per gemeente in 2012: OECD, 2013

5.1. Nederland

Een recentere typologie dan die van Hesse en Sharpe (1991) is die van Loughlin, Hendriks en Lindström (2011), die België, Duitsland, Oostenrijk en Nederland tot de 'Duitse staatstraditie' rekenen. Nederland is een decentrale eenheidsstaat met twee sub-nationale bestuursniveaus, nl. provincies en gemeenten. De bevoegdheden van de gemeenten zijn ruim en bestaan o.a. uit onderwijs, sociale dienstverlening, woonbeleid, publiek transport, afvalbeleid,... De provincies zijn bevoegd voor materies als ruimtelijke ordening, milieu en economische ontwikkeling.⁵⁵

Net als België voerde Nederland sinds de jaren 1960 schaalhervormingen door, toch liep het proces duidelijk anders dan hier. In tegenstelling tot in België werd in Nederland niet één grote fusiebeweging doorgevoerd, het proces verliep en verloopt er nog steeds veel gradueler. In Nederland zien we als het ware een voortdurend beleid rond schaalhervormingen. Bij het ingaan van de Gemeentewet in 1851 telde Nederland 1209 gemeenten. De eerste gemeentelijke 'herindelingen' dateren uit 1854, de fusiebeweging kende echter een versnelling in de jaren 1970 en 1980 en opnieuw tussen 1994 en 2002 onder de kabinetten-Kok. Op 1 januari 2015 telde Nederland 393 gemeenten.⁵⁶ Het gevolg van dit graduele proces is in aantal gemeenten wel ingrijpend geweest. Deze voortschrijdende, graduele gemeentelijke herverdeling heeft als voordeel dat stapsgewijs lessen kunnen worden getrokken uit de opgedane ervaringen en dat niet alles 'in één klap' onomkeerbaar verandert. Hendriks e.a. (2013, p. 93) spreken hier over het 'sluipenderwijs naar een nieuwe toestand groeien van het lokale bestuur'.

Het gevolg is dat Nederland in verhouding tot de meeste andere Europese landen veel inwoners per gemeente telt. Op vlak van lokale uitgaven als percentage van het BBP blijkt het Nederlandse lokale bestuur Europees ook vrij hoog te scoren en komt het in onderzoek van Hendriks, F. e.a. (2013)⁵⁷ op de vierde plaats, na Denemarken, Zweden en Finland.

Bestuurskracht

Het decentralisatie- en schaaldebat in Nederland werd gevoerd in de context van de discussie rond de rol van de provincies en de bestuurskracht van de gemeenten. De groei van de gemeenten ging samen met de overname van taken van het Rijk en de provincie. Vanaf 2002 (Kabinet-Balkenende) werd de top-down aanpak ingeruild voor een bottom-up aanpak: het fusiebeleid werd overgelaten aan de provincies en de gemeentebesturen.⁵⁸ Tegelijk werden taken van het rijk en de provincie verder gedecentraliseerd naar de gemeenten.⁵⁹ Dit waren dusdanige decentralisaties dat ze vele gemeenten noopten tot een bezinning in hoeverre ze in staat waren om dit op zelfstandige wijze uit te voeren. Die bezinning leidde mee tot gemeentelijke fusies en dus een verdere afname van het aantal gemeenten van 496 in 2002 tot 408 in 2013. Anderzijds ontstonden ook vele nieuwe vormen van samenwerking.⁶⁰

De komst van het Kabinet-Rutte in 2012 zorgde opnieuw voor een versnelling in het herindelingsbeleid: het regeerakkoord sprak van de creatie van gemeenten van minstens 100.000 inwoners.⁶¹ Inmiddels werd dit voornemen genuanceerd als zijnde een lange termijnperspectief, niet te realiseren binnen de huidige kabinetsperiode. Deze herindeling gaat opnieuw gepaard met decentralisaties van bevoegdheden (o.a. jeugdzorg). In het huidige beleid worden dus, net als in de jaren 1980, decentralisaties gekoppeld aan het herindelingsbeleid: o.a. in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning werden vanaf 1 januari 2015

⁵⁵ De Ceuninck, K., Steyvers, K., *Doet de grootte ertoe? Een vergelijkend onderzoek naar de factoren voor succes en/of falen van hervormingen aan de lokale schaal*. Tweede tussentijds rapport (augustus 2013), p. 24

⁵⁶ Centraal Bureau voor Statistiek: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/classificaties/overzicht/gemeentelijke-indeling/2015/default.htm>

⁵⁷ Hendriks, F., van Ostaaijen, J., van der Krieken, K., Keijzers, M., *Legimititeitsmonitor Democratisch Bestuur 2013. Een metamonitor van de legitimiteit van het democratisch bestuur in Nederland*. September 2013, p.72

⁵⁸ De Ceuninck K., Steyvers K., *Doet de grootte ertoe? Een vergelijkend onderzoek naar de factoren voor succes en/of falen van hervormingen aan de lokale schaal*. Derde rapport (juli 2014). SBOV, pp. 22-24

⁵⁹ De eerste twee kabinetten-Balkenende gaven gemeenten de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de nieuwe Wet werk en bijstand (Wwb) en later de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).

⁶⁰ Fraanje, R., Herweijer, M., *Innoveren in samenwerking: een alternatief voor herindeling?* In: Bestuurswetenschappen, 2013, nr.3, p.58

⁶¹ In de 'Decentralisatiebrief' van 19 februari 2013 lezen we op p.2: "Op langere termijn zouden er alleen gemeenten moeten zijn van in beginsel 100.000+ inwoners, waarbij wel ruimte wordt geboden voor maatwerk op basis van bevolkingsdichtheid of de geografische context. Gemeenten hebben deze opschaling nodig om een goede partner te zijn voor maatschappelijke organisaties zoals zorginstellingen en om financiële risico's te kunnen dragen en te beschikken over de benodigde kennis en capaciteit."

heel wat zorgtaken vanuit de Rijksoverheid naar de gemeenten overgeheveld. Om de gemeentelijke uitvoeringskracht op korte termijn te versterken, wordt echter benadrukt dat moet worden voortgebouwd op de huidige praktijk waarin gemeenten intergemeentelijke samenwerkingsverbanden benutten voor de versterking van hun bestuurskracht, zij het als “geen permanent alternatief”.

Samenwerking tussen lokale besturen in Nederland

Intergemeentelijke samenwerking in Nederland gaat al een hele tijd terug in de tijd. In 1950 trad de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (WGR) in werking. Deze wet geeft gemeenten een juridisch kader om op publiekrechtelijke basis met elkaar gemeenschappelijke taken op te nemen. Vanaf die tijd was er meteen ook kritiek op de wet. Deze spitste zich voornamelijk toe op het gebrekkige democratische gehalte van een samenwerkingsverband: besluiten worden in een WGR-regeling immers genomen door een niet rechtstreeks verkozen orgaan. Tot aan de wijziging van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen in 1984 zijn er verschillende voorstellen gedaan om tot een betere aanpak van de schaalproblematiek te komen. Met de Nota Bestuurlijke Organisatie kwam er in 1983 een (tijdelijk) einde aan de discussie. Er werd gekozen voor verlengd lokaal bestuur en niet voor een vierde bestuurslaag. Deze opvatting resulteerde in de nieuwe Wet Gemeenschappelijke Regelingen van december 1984.

In 2006 werd de wet opnieuw herzien (WGR+) waardoor een structurele voorziening werd opgericht voor het regionaal bestuur rond de grote steden: de wet kreeg een extra hoofdstuk over een bijzondere vorm van intergemeentelijke samenwerking rond steden, de zgn. Plusregio's. In Plusregio's wordt verplichtend samengewerkt met het oog op de aanpak van complexe beleidsopgaven op het vlak van wonen, werken, verkeer en vervoer, werken en stedelijk groen/milieu in een stedelijke regio. Een Plusregio, ook wel stadsregio genoemd, bestond uit een regionaal openbaar lichaam van verscheidene Nederlandse gemeenten in een stedelijk gebied waaraan wettelijke taken waren toebedeeld. In de Memorie van Toelichting bij de Wijzigingswet WGRplusgebieden is gewezen op een urgente maatschappelijke opgave in de grootstedelijke regio's. (Groot)Stedelijke aspecten konden naar de mening van het toenmalige Kabinet Balkenende louter in regionaal verband adequaat aangepakt worden. De instelling van de stadsregio's had volgens de wetgever onder meer tot doel om te bevorderen dat ontwikkelingen in de steden en in het omliggende gebied elkaar versterken en dat ongewenste afwentelingseffecten uitblijven.⁶²

Het niet-vrijblijvende karakter van de samenwerking in een Plusregio moet volgens Castenmiller (2009) beschouwd worden tegen de achtergrond van het belang dat vanuit de rijksoverheid werd gehecht aan stabiele samenwerking. Dit maakte het mogelijk dat de Plusregio's voor sommige beleidsterreinen rechtstreeks middelen van het rijk ontvingen (m.n. Verkeer & Vervoer). In andere gebieden gaat dat geld ofwel naar de provincie of eerst naar de individuele gemeenten, waarna lastige discussies ontstaan over de gezamenlijke besteding. De doorzettingsmacht waarover het Dagelijks Bestuur van de Plusregio beschikte tegenover gemeenten die onvoldoende meewerken aan de uitvoering van besluiten vormde dan ook een belangrijke 'stok achter de deur'. Het verplichtende karakter van de samenwerking impliceerde dat de stadsregio 'doorzettingsmacht' had. Indien het bestuur van een gemeente naar het oordeel van het Dagelijks Bestuur (DB) van de stadsregio onvoldoende medewerking verleende aan genomen besluiten, kon het DB zelf ten laste van de betrokken gemeente een besluit uitvoeren. Nochtans waren er op dat moment in Nederland ook vele vrijwillige en intensieve samenwerkingsvormen tussen gemeenten die goede maatschappelijke resultaten boekten.

Omwille van de beperking in flexibiliteit bepleitte de VROMraad⁶³ om de 'plusstatus' te laten vallen en intergemeentelijke samenwerking uitsluitend bij 'gewone' WGR te organiseren (VROMraad, 2008, 69 en 13): “Regio's moeten zelf kunnen bepalen of ze willen samenwerken of niet, en zo ja in welke vorm. (...) Terwijl de vorm geen dwang heeft, heeft de inhoud dat echter wel. (...) een verplichtend karakter van een regionale samenwerking kan wel aan de orde zijn als de inhoud daar om vraagt.”

⁶² Castenmiller, P., *Dunken en driepunters. Intergemeentelijke samenwerking en bestuurskracht in Nederland*. In: Res Publica, 2009, 3, p. 307

⁶³ De VROM-raad (Nederlandse adviesraad voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu), inmiddels Rli (Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur), adviseert regering en parlement over beleid voor een duurzame leefomgeving, in het bijzonder op het gebied van wonen, ruimte en milieu. De raad bestaat uit onafhankelijke deskundigen met uiteenlopende achtergronden.

Op 17 juni 2013 kondigde de Nederlandse regering aan om – vanuit de intentie de bestuurlijke drukte terug te dringen – de WGR+ per 1 januari 2015 in te trekken. Per wettelijke taak van de Plusregio werd vervolgens gekeken bij welke bestuurslaag deze het beste aansluit. Het overhevelen van verkeer- en vervoertaken sluit dan vb. aan bij de taken van de provincies op ruimtelijk-economisch vlak. De Plusregio's houden bijgevolg op te bestaan. Omwille van de complexiteit van de grootstedelijke regio's worden echter 2 nieuwe vervoerregio's gecreëerd, m.n. Amsterdam-Almere en Rotterdam-Den Haag. Deze vervoersregio's beslaan het grondgebied van de vroegere plusregio. Met het schrappen van de plusregio's (Wet van 17 december 2014) wil de regering een eind maken aan de verplichte samenwerkingsverbanden vanuit het Rijk gesubsidieerd.

Metropoolregio's

Naast de inmiddels geschrapte plusregio's, die een verplichte samenwerkingsvorm waren, werden in Nederland ook vrijwillige samenwerkingsvormen opgericht tussen steden en de omliggende gemeenten, onder de naam 'metropoolregio's'. Het gaat om de metropoolregio's Amsterdam, Rotterdam-Den Haag en Eindhoven, gericht op gedeelde regionale visievorming in functie van krachtenbundeling en het vertolken van een krachtiger stem richting 'Den Haag'. In de kabinetsnota 'Bestuur in samenhang' worden deze metropoolregio's niet vermeld. Deze Metropoolregio's vormen geen bestuurlijke laag maar een netwerkstructuur die, na het wegvallen van de plusregio's, zowel in de regio Amsterdam, regio Eindhoven als in Rotterdam-Den Haag, werden bevestigd via een 'gemeenschappelijke regeling' (Wgr). De vorming van Metropoolregio's kan worden geduid in de internationale trend van toegenomen internationale concurrentie tussen steden (cfr. het concept Europäische Metropolregionen in Duitsland) en de frustratie over de aanhoudende onmacht van de Nederlandse overheid om voor grootstedelijke gebieden gepaste bestuursvormen te ontwikkelen. Het naar zich toe trekken van de bevoegdheid rond verkeer en vervoer, via de creatie van vervoerregio's, heeft de strijd met de provincies in Amsterdam en Rotterdam-Den Haag (voorlopig) beslecht in het voordeel van de grootstedelijke regio.

Gemeenschappelijke regeling

Vrijwillige samenwerking tussen gemeenten blijft mogelijk in Nederland op basis van de WGR-wet. Deze wet kent 5 vormen van intergemeentelijke samenwerking: 1. de "regeling zonder meer", 2. de "centrumgemeente", 3. een gemeenschappelijk orgaan, 4. de bedrijfsvoeringsorganisatie (nieuw) en 5. een openbaar lichaam. De 5 vormen verschillen van elkaar in de organen die worden ingesteld en in het wel of niet hebben van rechtspersoonlijkheid.⁶⁴ Binnen één regio kunnen meerdere samenwerkingsvormen voorkomen. Als gemeenten kiezen voor samenwerking via Wgr, dan biedt de wet gemeenten de vrijheid om de samenwerking vorm te geven. De wet biedt variatie aan wat impliceert dat de manier van samenwerking kan aansluiten bij de heersende cultuur van samenwerking.

⁶⁴ De 'regeling zonder meer' is een lichte vorm van samenwerking tussen gemeenten, waar delegeren en mandateren niet aan de orde is. In convenanten of intentieovereenkomsten wordt de intentie tot samenwerking geregeld evenals het doel, de aard en wijze waarop deze zal plaatsvinden. De tweede vorm, die van de 'centrumgemeente', wijst de gemeente aan die in opdracht van de andere gemeenten taken zal uitvoeren. Daartoe verlenen de deelnemende gemeenten mandaat aan de centrumgemeente. De deelnemende gemeenten blijven volledig verantwoordelijk voor de namens hen te nemen beslissingen. Bij mandaat kan een gemeente een beslissing opnieuw nemen als ze het er niet mee eens is. En een gemeente kan natuurlijk ook het mandaat intrekken. De derde samenwerkingsvorm, een Gemeenschappelijk orgaan, voorziet een Dagelijks Bestuur maar sturing vanuit de afzonderlijke gemeenten blijft vereist. Aan een Gemeenschappelijk orgaan kunnen geen regelgevende bevoegdheden gedelegeerd worden en het gemeenschappelijk orgaan kan geen eigen personeel in dienst nemen.

De vierde en vijfde vorm van samenwerking, respectievelijk openbaar lichaam en bedrijfsvoeringsorganisatie hebben rechtspersoonlijkheid. Het verschil tussen deze 2 vormen is dat de bedrijfsvoeringsorganisatie een enkelvoudig, ongeleed (1 orgaan) bestuur heeft. Het openbaar lichaam heeft een geleed bestuur (algemeen en dagelijks bestuur en een voorzitter). Door het ongeleede bestuur geldt een beperking voor de overdracht van taken aan een bedrijfsvoeringsorganisatie. Deze kan alleen gebruikt worden voor taken op het terrein van bedrijfsvoering of eenvoudige uitvoering. Het openbaar lichaam is de meest gebruikte vorm van publiekrechtelijke samenwerking op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Een openbaar lichaam heeft rechtspersoonlijkheid zodat het zelfstandig kan optreden in het maatschappelijk verkeer. Een openbaar lichaam kan contracten en convenanten aangaan, eigen personeel in dienst nemen, fondsen beheren en een publiek of privaat samenwerkingsverband oprichten. Personeel dat overgaat van een gemeente naar een openbaar lichaam behoudt de ambtenarenstatus. Gemeenten die deelnemen aan een openbaar lichaam kunnen taken en bevoegdheden delegeren aan het openbaar lichaam. In principe kunnen vrijwel alle taken worden overgedragen, zowel raads- als collegetaken. Voor uitvoerende taken is het openbaar lichaam vaak een relatief zware vorm.

Een voorbeeld van gemeenschappelijke regeling: de Drechtsteden⁶⁵

Sinds eind 2006 bestaat de Gemeenschappelijke regeling Drechtsteden (GRD). De samenwerking in de Drechtsteden gaat zeker al ruim veertig of vijftig jaar en – afhankelijk van het ijkpunt – al meer dan honderdvijftig jaar terug. De GRD zorgt voor de uitvoering van taken op het terrein van sociale zaken, belastingheffing en -invordering, economie, recreatie en toerisme, ruimtelijke ontwikkeling, wonen, stedelijke vernieuwing, bedrijfsvoering en facilitaire diensten.⁶⁶ De GRD behartigt de gemeenschappelijke belangen op diverse beleidsterreinen, daar waar dossiers een duidelijk regionaal of bovenregionaal karakter hebben en waarbij een regionale aanpak een meerwaarde heeft. De Drechtstedengemeenten (Alblasserdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-ambacht, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht) zijn samen eigenaar van de GRD. Samen bedienen ze een gebied van bijna 268.000 inwoners. Het samen oprichten van de GRD maakte de vorming van regionale uitvoeringsdiensten mogelijk.

De GRD wordt aangestuurd door de Drechttraad en het Drechtstedenbestuur. De Drechttraad, samengesteld uit een vertegenwoordiger van elke lokale politieke fractie, stelt vooraf de beleidskaders vast met een Regionaal Meerjarenprogramma, stelt de jaarlijkse begroting vast en controleert achteraf op het uitgevoerde beleid en de resultaten ervan. Hoe zwaar de stem van een lid doorweegt, hangt af van hoeveel stemmen er zijn uitgebracht op de partij die het betreffende lid voor zijn gemeente vertegenwoordigt. De Drechttraadsleden vinden elkaar hier niet vanuit hun gemeentelijke achtergrond maar vanuit hun politieke kleur. De Drechttraad bleek hierdoor in staat om de positie van hoogste gezagsorgaan te verwerven. Met de Drechttraad is ook het manco verholpen dat een moeilijk bereikt akkoord door de raadsleden in de eigen gemeente werd afgeschoten. Een aantal taken werden door de afzonderlijke gemeenteraden aan de Drechttraad overgedragen waardoor het regionaal bestuur in deze taken ook daadkrachtig kan optreden. Het Drechtstedenbestuur fungeert als Dagelijks Bestuur. Alle deelnemende partijen zijn hierin met een bestuurder vertegenwoordigd.

Het meerjarenprogramma van de Drechttraad is een politiekgestuurde strategische agenda die het uitgangspunt vormt voor gezamenlijk beleid van de Drechtsteden en de uitvoering ervan. De regionale strategische agenda bestaat uit een limitatieve opsomming van dossiers. De GRD voert taken uit die door de gemeenten zijn overgedragen of opgedragen. De GRD is een zelfstandige organisatie met vastgelegde rechten en plichten. Onder de GRD vallen een aantal uitvoerende regionale diensten (5) en een regiebureau. Het regiebureau adviseert het Drechtstedenbestuur over inhoud, besturing, organisatie en bedrijfsvoering. Het bureau is verantwoordelijk voor het organiseren van het besluitvormingsproces en de sturing op het regionale strategische meerjarenprogramma. Eén van de 5 regionale diensten, het Onderzoekscentrum Drechtsteden, ondersteunt de GRD bij het formuleren van beleid via het monitoren van trends en ontwikkelingen, het leveren van statistische basisinformatie, beleidsonderzoek en -evaluatie,... Ook onderdeel van de GRD is de dienst Gemeentebelastingen en basisinformatie Drechtsteden (GBD). Deze verzorgt de heffing en inning van de belangrijkste lokale heffingen van de gemeenten Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht (circa 93 mio euro/jaar).

In een evaluatie, opgemaakt in 2010, werd geschat dat de samenwerking een efficiëntievoordeel opleverde van 12 tot 14 mio euro per jaar, structureel voor alle regionale diensten samen. Naast de efficiëntievoordelen worden vooral de voordelen op vlak van profilering naar de rijksoverheid in Nederland en naar Europese subsidieverstrekkingen genoemd. De samenwerking laat vooral ook toe dat een stedelijk gebied ontstaat met hoogwaardige voorzieningen. Er worden afspraken gemaakt op vlak van evenwichtige spreiding van huisvesting voor bijzondere doelgroepen, vanuit regionale middelen wordt een waterbus gefinancierd die alle Drechtstedengemeenten met elkaar verbindt, wordt ingezet op het terugdringen van jeugdwerkloosheid,... Eén van de mijlpalen is de vaststelling van een regionale woonvisie. Op Drechtstedenniveau wordt momenteel gekeken naar wanneer in welke gemeente gebouwd zou moeten worden.

Naar aanleiding van de cruciale rol die door het kabinet Rutte II aan de gemeenten wordt toebedeeld op het domein van zorg, woningmarkt en arbeidsmarkt, wordt de bestuursvorm regelmatig geëvalueerd. In oktober 2013 besliste de Drechttraad om het bestuur van de regio verder te versterken en sturing te optimaliseren via o.a. een actieve verbinding met maatschappelijke partners en bedrijfsleven bij opstellen en uitvoeren van het meerjarenplan. Daarbij is het uitgangspunt gekozen dat thema's in de regionale strategische agenda worden

⁶⁵ http://www.drechtsteden.nl/ddds/up/ZwsibseJW_Boekje_historie_samenwerking_in_de_drechtsteden.indd.pdf

⁶⁶ Castenmiller P., Keur P., Woudenberg B., *Plussen en minnen. Evaluatie van de Wgr-plus*. Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2010, p.58

opgenomen wanneer de regionale sturing meer zal zijn dan de optelsom van de sturing van de individuele gemeenten. Daarnaast zoekt het Drechtstedenbestuur ook allianties met andere samenwerkingsverbanden omdat de schaal van de Drechtsteden niet altijd de juiste schaal is om de doelstellingen van de Drechtsteden te verwezenlijken.

Ambtelijke pooling

De weerstand op lokaal niveau tegen de schaalvergrotingen van de voorbije jaren hebben in Nederland geleid tot meer intergemeentelijke samenwerking. Het voorbije decennium zijn Nederlandse gemeenten op zoek gegaan naar samenwerkingsvormen ook buiten de WGR om: ze gingen op zoek naar samenwerkingsvormen die de slagkracht van gemeenten verhoogt maar terzelfdertijd voldoende speelruimte geeft aan de gemeenten om zelfstandig keuzes te maken. Deze samenwerking wordt beschouwd als het middel om de slagkracht van de gemeenten te versterken en dit zonder de zogenaamde nadelen van schaalvergroting (teloorgang van zelfstandigheid, gebrek aan burgers nabijheid en democratische betrokkenheid van bewoners,...). Een voorbeeld van zo'n samenwerkingsvorm is de ambtelijke fusie of SETA: "Samen En Toch Apart". Het is een model ontwikkeld door een werkgroep van gemeentebestuurders met emeritus hoogleraar Arno Korsten als voorzitter: de gemeenteraden, colleges en burgemeesters van de deelnemende gemeenten blijven apart functioneren, terwijl de ambtelijke apparaten worden samengevoegd in een facilitair bedrijf.⁶⁷ Het ambtelijk apparaat is daarbij, voor afzonderlijke delen van de taakuitoefening, verantwoording verschuldigd aan meerdere colleges.

Fraanje en Herwijer (2013) noemen dit ook wel 'het integratiemodel': het grootste deel van het ambtelijke apparaat van de samenwerkende gemeenten wordt in één nieuwe afzonderlijke organisatie-eenheid verenigd, medewerkers uit deze gemeenten worden overgeheveld naar de nieuwe organisatie of worden daar naar toe gedetacheerd. Zij onderscheiden dit model van de lichtere vormen, zijnde het netwerkmodel en het matrixmodel.⁶⁸ Deze lichtere vormen van samenwerking focussen zich op afstemming en/of verdeling van uitvoering, terwijl het bij ambtelijke fusie gaat om de bundeling van uitvoering. Uit hun onderzoek blijkt dat deze lichtere vormen van samenwerking, zoals een netwerkconstructie waarbij ambtenaren in de eigen gemeente blijven maar structureel samenwerken via intergemeentelijke werkgroepen, voornamelijk leiden tot het scheppen van vertrouwen tussen besturen, eerder dan directe verbetering in de bestuurskracht. Vaak zijn dit soort lichtere vormen van samenwerkingen een aanloop naar het nemen van verdere stappen richting het zgn. integratiemodel.

De laatste jaren hebben deze vormen van ambtelijke 'pooling' een hoge vlucht genomen in Nederland. Vooral de zgn. 'beleidsarme' taken (inkoop, ICT, HR,...) zijn relatief makkelijk met andere gemeenten in samenwerking te organiseren. Het betreft m.a.w. hoofdzakelijk beheersmatige samenwerking. Deze vorm van samenwerken biedt het voordeel dat de bestaande bestuurlijke verhoudingen en verantwoordelijkheden intact blijven en geen nieuwe bestuurlijke entiteiten worden gecreëerd. Wanneer echter alle deelnemende gemeenten hun beleid heel individueel blijven invullen, moeten de medewerkers van de gezamenlijke ambtelijke organisatie zich in hun werken blijven opsplitsen waardoor schaalvoordelen minder dan verwacht worden gerealiseerd.⁶⁹

Besluit

Uit het Nederlandse verhaal nemen we mee dat recent hernomen discussiepunten in Vlaanderen (decentralisatie van bevoegdheden, intergemeentelijke samenwerking, bestuurlijke 'verrommeling',...) ook hier reeds op tafel lagen. In Nederland werd echter een herindelingsbeleid gevoerd dat sterk gekoppeld werd aan een echt decentralisatiebeleid. Fusie werd daarbij als een middel gezien om lokale bestuurskracht te vergroten en niet als een doel op zich. De zogenaamde 'decentralisatieparadox' (decentraliseren van bevoegdheden waardoor de druk ontstaat om op te schalen omwille van nood aan het ontwikkelen van de nodige bestuurskracht) doet de vraag stellen of er mogelijkheden zijn om samenwerking te realiseren zonder de afstand tussen burger en bestuur te vergroten.

⁶⁷ Fraanje, R., Herwijer, M., Innoveren in samenwerking: een alternatief voor herindeling? In: Bestuurswetenschappen, nr 3, 2013, pp.64-65

⁶⁸ In het matrixmodel nemen de samenwerkende gemeenten elk één of meerdere taakvelden of beleidsterreinen voor hun rekening en voeren die voor alle deelnemende gemeenten uit. Meestal treden alle medewerkers uit een bepaalde sector in dienst van één bepaalde gemeente, of zij worden daar naartoe gedetacheerd.

⁶⁹ Van Dijken, K., Schilder, A., *Handreiking Regionale Samenwerking Sociaal Domein*. Platform 31, 25 februari 2013, pp. 23-24

De traditionele vormen van gebiedsgericht bestuur worden doorsneden door vormen van belangengeorganiseerd bestuur, al dan niet op maat van functionele regio's. Het voorbeeld van de Drechtsteden en de Metropoolregio's toont aan dat gemeenten inspelen op de dynamische, bewegende schaalniveaus. Deze schaalniveaus maken het moeilijk om een ideale bestuurlijke maat en bijpassende structuuroplanning te formuleren. Er is in Nederland gekozen om niet voor een extra bestuurlijke tussenlaag te kiezen op regionaal niveau. Deze zou wellicht een nieuwe fixatie op een bepaalde, vaststaande geografische schaal hebben betekend, waarbij het netwerkarakter en de veelschalige samenhang van bepaalde regionale vraagstukken worden miskend.

Uit het voorbeeld van de Drechtsteden onthouden we het belang van krachtige sturing via de Drechttraad, met een samenstelling op basis van politieke fractie en niet op basis van gemeente. Hierdoor wordt het belang van politieke verhoudingen erkend, wat tegemoet moet komen aan de vragen naar de democratische representativiteit van het samenwerkingsverband, een vraag die ook bij ons op gezette tijdstippen opduikt. Tevens wordt in het voorbeeld van de Drechtsteden bestuurlijke aandacht aan de dag gelegd voor het bewaken van de nodige veerkracht om zich aan te passen aan zich wijzigende opgaven en verwachtingen (evaluatie). Het krachtig kunnen sturen vereist een zekere stabiliteit, eenvoud en daarmee ook transparantie en inhoudelijke kaders (wat kan/wat kan niet). De nood aan veerkracht impliceert echter wel dat de sturing nieuwe initiatieven moet kunnen laten ontplooiën, herkennen, steunen.⁷⁰

Vanuit de Drechttraad wordt ook ingezet op veerkrachtige regionale governance arrangementen met publieke en niet-publieke partijen of partners. Dit is ook iets wat vaak voorkomt in de Metropoolregio's, vb. Brainport Regio Eindhoven. Om te kunnen inspelen op kansen is er behoefte aan flexibele samenwerkingsarrangementen, niet alleen tussen overheden onderling maar ook tussen overheden, bedrijven, kennisinstellingen,... Dergelijke samenwerkingsarrangementen kunnen als vereiste worden beschouwd voor vb. het aanjagen van ruimtelijk- economische ontwikkelingen op een regionaal niveau.

5.2. Frankrijk

Frankrijk kent drie onderliggende bestuurslagen (regio's, departementen en lokale besturen), elk met eigen bevoegdheden. Tot aan de start van de decentralisatie in 1981 werd Frankrijk gekenmerkt door een formele traditie van centralisatie. Met meer dan 36.000 gemeenten is Frankrijk koploper in Europa wat het aantal gemeenten betreft. Gemiddeld telt een Franse gemeente zo'n 1.700 inwoners. Pogingen tot hervormingen van het gemeentelijke niveau (vb. de wet Marcellin uit 1971) liepen in het verleden spaak, o.a. op de verstrengeling van nationale en lokale politieke elites. De aandacht werd daarop gericht op het versterken van de intergemeentelijke samenwerking en niet langer op de schaal van de gemeenten. In de jaren 1980 ontstonden talrijke vormen van intergemeentelijke samenwerking. Veel samenwerkingsvormen komen maar tot een schaal die vergelijkbaar is met die van de kleine gemeente in Vlaanderen.

Nog belangrijk om de Franse context te begrijpen is dat op elk niveau van de bestuurlijke organisatie (regio's; departementen) de prefectuur is uitgebouwd: staatsambtenaren die de staat in het gebied vertegenwoordigen en die een belangrijke coördinerende functie vervullen tussen de staatsdiensten. De staat is op vele manieren in de regio actief: voor belangrijke materies bestaat wetgeving of zijn er vastgelegde plannen waar de lokale actoren zich moeten aan houden.

Op vlak van samenwerking tussen lokale besturen wordt in Frankrijk een onderscheid gemaakt tussen de *'syndicats intercommunaux'*, vergelijkbaar met de intergemeentelijke samenwerking in Vlaanderen en de meer federatieve samenwerkingsvormen, de *'établissements publics de coopération intercommunale'* (EPCI) die door de wetgever toegekende bevoegdheden krijgen en tevens belastingbevoegdheid hebben.

Een Syndicat intercommunal à vocation unique (SIVU) betreft een samenwerkingsverband met bevoegdheden op één beleidsterrein. Meestal gaat het om samenwerking op vlak van water, afval of stedelijk transport. Toetreding is mogelijk na een gekwalificeerde meerderheidsstemming in de deelnemende gemeenteraden. Syndicats intercommunaux à vocation multiple (SIVOM) hebben bevoegdheden op meerdere beleidsterreinen

⁷⁰ Zie ook Rli, *De toekomst van de steden. De kracht van nieuwe verbindingen*. Den Haag, Maart 2014, pp.22-25

(afval, water, etc.). Bij de 'établissements publics de coopération intercommunale' kunnen we een onderscheid maken tussen de *communauté urbaine*, de *communauté d'agglomération* en de *communauté de communes*.

Communautés urbaines (CU)⁷¹: Duinkerke

De eerste CU werden door de wetgever van bovenaf opgelegd, o.a. in Rijsel, Bordeaux, Lyon en Straatsburg (Wet van 1966, vergelijkbaar met de Wgr-plusregio's in Nederland). De oprichting van deze CU moest leiden tot een betere afstemming tussen de administratieve structuren en de geografische realiteit van deze agglomeraties. Daarna werd de oprichting afhankelijk van initiatief van onderuit.⁷² Het intergemeentelijk bestuur is verantwoordelijk voor strategische beleidsterreinen en aanzienlijke financiële budgetten voor o.a. stedelijk beleid, ruimtelijke ordening, infrastructuur en economische ontwikkeling. Er bestaat geen mogelijkheid tot uittreding.

De wet van 16 december 2010 omschrijft de CU als volgt: « (...) un établissement public de coopération intercommunale regroupant plusieurs communes d'un seul tenant et sans enclave qui forment, à la date de sa création, un ensemble de plus de 450 000 habitants et qui s'associent au sein d'un espace de solidarité, pour élaborer et conduire ensemble un projet commun de développement urbain et d'aménagement de leur territoire». Diezelfde wet 'de réforme des collectivités territoriales' laat ook de oprichting van 'métropoles' (zie verder) toe en legt de norm daarvoor op 500.000 inwoners.

De CU van Duinkerke (CUD) omvat 18 gemeenten en staat voor een budget van 560 mio euro (2014). De oprichting van een CU verliep in twee fasen: een perimeter (van een aaneengesloten gebied) werd vastgelegd door de prefect. Oprichting werd pas mogelijk wanneer twee derde van de gemeenten die 50% van de bevolking vertegenwoordigen akkoord gaat of 50% van de gemeenten die twee derde van de bevolking vertegenwoordigen en mits, in beide gevallen, de grootste gemeente akkoord is. De 'centrumstad' moet altijd deel uitmaken van de CU, terwijl gemeenten dus in principe ook tegen hun zin in de CU kunnen worden opgenomen.

De CUD wordt voorgezeten door de burgemeester van Duinkerke, Patrice Vergriete. De dagelijkse werking staat onder aansturing van een directeur, die 4 directies aanstuurt: administratie en financiën, HR en organisatie, 'attractivité et cohésion du territoire' en 'ville et environnement'. De 'conseil de la CU' van Duinkerke is samengesteld uit 77 vertegenwoordigers. Elke gemeente is, ongeacht de grootte, door minstens één vertegenwoordiger vertegenwoordigd in de raad.

De aanduiding van de vertegenwoordigers komt dicht bij een rechtstreekse verkiezing: op de lijst van de gemeenteraadsverkiezingen worden mensen met een symbool aangeduid ('le fléchage') die, indien verkozen, de gemeente zouden vertegenwoordigen in bovenlokale structuren. Dit is zo voorzien door de Wet van 2010 en vloeide voort uit de groeiende kritiek op het weinig democratische karakter van het toenemend aantal intergemeentelijke organisaties en het groeiend aantal vormen met eigen fiscaliteit. Het systeem van de 'fléchage' is duidelijk een compromis: een echte rechtstreekse verkiezing is het niet en het systeem geldt niet voor het grootste deel van de gemeenten onder de 3.500 inwoners.

Tot aan de wet van 2010 kon de CUD additionele belastingen heffen (cfr onze opcentiemen) of kon de CuD zelf de belasting op de bedrijfsomzet heffen (de Taxe Professionnelle). Zodra een CU die TP heft, kunnen gemeenten deze belasting niet meer heffen (dan heet het Taxe Professionnelle Unique). In de CUD werd dit vanaf 2000 ingevoerd en kunnen de gemeenten sedertdien deze belasting zelf niet meer heffen. In de wet zijn mechanismen ingebouwd en verplicht om een te bepalen deel van de opbrengst van deze belastingen te herverdelen over de gemeenten. Deze herverdeling was vanzelfsprekend het voorwerp van stevige politieke strijd. De TPU was voor de CU zeer belangrijk: ze vertegenwoordigde 91% van de inkomsten uit belastingen. De wet van 2010 heeft dit afgeschaft: sinds 2012 mogen de CU deze belasting niet meer heffen. De TPU wordt vervangen door herverdeling van belastinginkomsten door de staat. De CU kunnen wel nog steeds additionele

⁷¹ Op basis van volgende bron: Instituut voor de Overheid KU Leuven, Departement HABE Hogeschool Gent, IDEA Consult, OMGEVING, *Onderzoek naar de voor het Vlaams ruimtelijk beleid relevante vormen van intergemeentelijke samenwerking*. Eindrapport. 2012, pp.99-103

⁷² De eerste in het rijtje was Duinkerke (1968) gevolgd door Creusot-Montceau (1970), Cherbourg (1970), Mans (1972) en Brest (1973). Na de wet van 1995 die toeliet dat districts urbains werden omgevormd tot CU volgden nog Grand Nancy (1996), Alençon (1997) en Arras (1998). In 2000 werd dan de CU Nantes Métropole gecreëerd en verving de CU Marseille Provence Métropole de vroegere communauté de communes. De meer recente CU dateren van 2008: Nice Côte d'Azur (in 2011 omgevormd tot Métropole Nice Côte d'Azur) en Grand Toulouse.

belastingen heffen op de grondtaks en op de huisvestingsbelasting (overgekomen van de departementen). Deze belastingen slaan op gezinnen en de opbrengsten zijn veel beperkter dan wat de TPU opracht.

De bevoegdheden van de CU situeren zich op drie niveaus:

- een strategische rol op het gebied van planning
- exclusieve, rechtstreeks door de wet toegekende bevoegdheden; exclusieve bevoegdheden door de staat toegekend; exclusieve bevoegdheden overgedragen door de gemeenten
- gedeelde bevoegdheden samen met de gemeenten, afhankelijk van afspraken met de gemeenten

De CU is in eerste instantie vooral bevoegd en zichtbaar voor burgers door het beheer van regionale infrastructuren (sportcomplexen, cultuurcentra,...); het beheer van het regionale wegennet; het stadsregionaal bus – of metrovervoer en het parkeerbeleid (beheer van ondergrondse parkings); de waterzuivering; de afvalophaling en de afvalverwerking. Allemaal bovenlokale opdrachten en infrastructuren die de (kleine) gemeenten zelf niet aankunnen. De samenwerking krijgt dus belang door het feit dat er bevoegdheden worden overgedragen/toegewezen aan de CU.

Een voorbeeld is de opmaak van stadsregionale structuur- en uitvoeringsplannen. De bevoegdheden van de CU Duinkerke inzake ruimtelijke ordening zijn opgenomen in de basiswet van de CU en verder gedetailleerd in de wet op de ruimtelijke ordening. Het gaat in concreto over de bevoegdheid om een 'Schéma de cohérence territoriale (ScoT) en schéma de secteur, een Plan local d'Urbanisme (PLU), de realisatie van 'zones d'aménagement concerté d'intérêt communautaire (ZAC) en na advies van de gemeenteraden, de aanleg van 'réserves foncières d'intérêt communautaire'.

In het bepalen van structuurplannen voorziet de Franse overheid een rol voor de prefectuur in de toetsing en procedure tot goedkeuring van het plan. De staat legt de perimeter vast en houdt daarbij rekening met de zogenaamde 'bassin de vie', de functionele gebieden waarin burgers zich overwegend voor een heel pakket diensten en voor werk en onderwijs bewegen.

Het plan op het niveau van het gebied zelf goedkeuren gebeurt door een 'Syndicat Mixte', waarvan de oprichting eveneens als een verplichting in de wet is opgenomen. De voorbereiding van het ScoT wordt door de Syndicat Mixte uitbesteed aan de 'Agence d'urbanisme et de développement de la région Flandre – Dunkerque'. Dit type van verzelfstandigde organisatie bestaat over heel Frankrijk. In die Agence zetelen ook weer dezelfde lokale publieke actoren, aangevuld met vertegenwoordigers van de staat, de regio en het departement. De staf van de Agence bundelt een groep technici: stedenbouwers, architecten, specialisten inzake wonen, mobiliteit,... Het is de Agence die als een 'observatoire' functioneert: zij bundelt data, brengt trends in beeld en publiceert over de regio. De Agence functioneert tezelfdertijd ook als ruimtelijke planorganisatie die discussies voorbereidt, het overleg met de gemeenten en ander partners organiseert.

Recent verlaagde de wet van 27 januari 2014 ('Loi de modernisation de l'action publique territoriale et d'affirmation des métropoles') de demografische drempel voor de oprichting van een CU van 450.000 naar 250.000 inwoners en voorziet de wet in de mogelijkheid van metropole besturen vanaf 400.000 inwoners. Deze metropole besturen krijgen er de bevoegdheden economische ontwikkeling, toerisme en huisvesting bij. De departementen en regio's herwinnen hun open taakstelling, die eerder door de wet van 2010 was afgeschaft.

Métropoles

Een metropool is een 'établissement public de coopération intercommunale' (EPCI) die eigen belastingen kan heffen en die mogelijk wordt gemaakt door de wet van 2010 (la loi de réforme des collectivités territoriales de 2010). Het statuut werd voorwerp van een nieuwe wet in 2014 (la loi de modernisation de l'action publique territoriale et d'affirmation des métropoles – MAPAM). De metropool is de meest geïntegreerde vorm van intergemeentelijke samenwerking en heeft betrekking op regio's met meer dan 400.000 inwoners, liggend in een stedelijk gebied van meer dan 650.000 inwoners.

De wet van 27 januari 2014 omschrijft de metropool als volgt: « La métropole est un établissement public de coopération intercommunale à fiscalité propre regroupant plusieurs communes d'un seul tenant et sans enclave au sein d'un espace de solidarité pour élaborer et conduire ensemble un projet d'aménagement et de développement économique, écologique, éducatif, culturel et social de leur territoire afin d'en améliorer la

cohésion et la compétitivité et de concourir à un développement durable et solidaire du territoire régional. Elle valorise les fonctions économiques métropolitaines, ses réseaux de transport et ses ressources universitaires, de recherche et d'innovation, dans un esprit de coopération régionale et interrégionale et avec le souci d'un développement territorial équilibré.»

Vanaf 1 januari 2015 is het Franse institutionele landschap veranderd door de oprichting van 9 metropolen: Bordeaux, Grenoble, Nantes, Nice, Rennes, Rouen, Straatsburg en Rijsel. Deze komen dus bij de reeds bestaande metropolen met een specifiek statuut: Parijs, Lyon, Marseille-Aix-en-Provence.

De metropolen werken met hen door de wet toegewezen bevoegdheden enerzijds, met optionele bevoegdheden anderzijds en tot slot kunnen ook bevoegdheden vanaf andere niveaus worden overgedragen. De instellingen die hun bevoegdheden hebben afgestaan aan de metropool kunnen niet meer tussenkomen op deze beleidsdomeinen. Bevoegdheden die de metropolen overnemen van de gemeenten hebben betrekking op economie, sociale en culturele aangelegenheden, ruimtelijke ordening, huisvesting, stedelijke ontwikkeling, gemeentelijke dienstverlening, milieu,... Het betreft o.a. de oprichting en het beheer van industriezones, bouw, onderhoud en werking van (socio-)culturele instellingen, sportinstellingen,...; toerisme, ondersteunen van onderzoek en innovatie, ... Op vlak van ruimtelijke ordening betreft het o.a. het Schéma de cohérence territoriale (structuurplannen) en het Plan Local d'Urbanisme (PLU, te vergelijken met onze ruimtelijke uitvoeringsplannen, maar dan intergemeentelijk). Op vraag van de departementen, de regio's of de metropool zelf kunnen vanuit departementale, regionale of centrale overheden bepaalde bevoegdheden worden overgedragen aan de metropool.

Besluit

Het Franse en het Vlaams/Belgische systeem zijn op heel wat punten verschillend. Rekening houdend met deze verschillen, nemen we een aantal elementen mee uit de praktijk van de CU en de metropolen.

In Frankrijk is het intergemeentelijke systeem belangrijk, waarbij de beperkte schaal en capaciteit van veel gemeenten natuurlijk de belangrijkste verklaring is. Intense politieke interactie met de staat en met de gemeentelijke bestuurders leidt (ook hier) tot permanente discussies over efficiëntie en democratische controle. Een belangrijke rol is weggelegd voor de prefectuur die op dat regionale vlak veel meer worden uitgespeeld, ook voor de coördinatie tussen staatsdiensten, dan onze gouverneurs.

De wetgever vertrouwt rechtstreeks belangrijke bevoegdheden toe aan de CU en de metropolen. Op vlak van ruimtelijke ordening gaat het vb. over de opmaak van een Plan Local d'Urbanisme (PLU), een gebiedsdekkend ruimtelijk uitvoeringsplan voor het grondgebied van de CU. Gemeenten geven daarover wel nog advies maar beslissen niet. Dat betekent dat de PLU het voorwerp is van intense onderhandelingen tussen gemeenten.

In Frankrijk wordt sterk ingezet op de zogenaamde 'bassin de vie', wat wij in Vlaanderen stadsregio's zouden noemen. We zien gelijkaardige thema's en problemen als in onze stadsregio's (wegtrekken van jonge gezinnen uit de stad; concentratie van kansarmoede in de stad; in verhouding veel meer sociale woningen in de stad; scheefgetrokken fiscale verhoudingen,...). Op die 'bassin de vie' wordt het ScoT geënt. Het ScoT is een planinstrument voor die hele 'bassin de vie', waardoor de hele stadsregio in beeld komt en voorwerp is van politiek debat en planvorming. Op het niveau van de 'bassin de vie' of de stadsregio is het bestaan van de Syndicat Mixte en van de Agences interessant: het zijn beide intergemeentelijke en interbestuurlijke fora; het eerste is een politieke structuur, het tweede bundelt data en deskundigheid en is een motor van planningsprocessen die op een verzelfstandigde manier werkt.

De stadsregio's creëren zelf ook nieuwe structuren (bv. eigen agentschappen, dochters, participaties in nieuwe structuren met andere instellingen, enz.) en zijn in die zin geen garantie tegen 'bestuurlijke verrommeling' of gelijk aan vereenvoudiging van organisationele complexiteit. Ze vergen dus ook voldoende sterke sturings- en controlemechanismen.

6. Aanbevelingen

Op basis van de behandelde cases komen we in deze laatste paragraaf tot een aantal aanbevelingen. Deze cases werden benaderd vanuit het perspectief van de centrumsteden. Vandaar dat we deze aanbevelingen dan ook starten met een aantal suggesties naar de steden zelf. Daarnaast hebben we er in de analyse op gewezen dat in vele stadsregionale vraagstukken de Vlaamse overheid een belangrijke rol speelt. Tot slot kijken we wat eventuele vervolgpistes kunnen zijn die via het Kenniscentrum Vlaamse Steden zouden kunnen worden opgenomen.

6.1. Aanbevelingen t.a.v. de centrumsteden

- **Neem politiek leiderschap op en durf te investeren in het proces**

Politieke cultuur en historische bereidheid tot samenwerken in een regio creëren een zekere padafhankelijkheid en kunnen bepalend zijn om ook in de toekomst de stap naar samenwerking te zetten, of net niet. Persoonlijkheden, maar ook de politieke samenstelling van lokale besturen in een regio kunnen hierin een rol spelen: in bepaalde gevallen zal politieke ‘eensgezindheid’ in de regio de dialoog vergemakkelijken, in andere gevallen bleek deze eensgezindheid geen noodzakelijkheid. Vrijwillige beleidsmatige samenwerking tussen centrumstad en buurgemeenten vereist in elk geval een open blik, transparantie, eerlijkheid. Er moet vrijheid zijn om het met elkaar oneens te kunnen zijn. Dit veronderstelt echter een veilige omgeving en is in eerste instantie wellicht makkelijker te realiseren op de politiek minder gevoelige thema’s.

Het vergt daarenboven politieke moed en politiek leiderschap om samenwerkingsprocessen een reële kans te geven. Het leiderschap binnen een samenwerkingsverband zal vaak in de schoot liggen van de centrumstad, maar dit hoeft niet per definitie zo te zijn. Soms kan het in functie van de daadkracht van een regio zelfs aangewezen zijn dat de centrumstad geen dominante rol opneemt en een ander bestuur laat trekken. Stadsregionale samenwerking kan in teamverband vorm krijgen en hoeft niet per definitie een eenrichtingsverkeer te betekenen van kennisoverdracht vanuit de centrumstad naar de buurgemeenten.

Het opnemen van politiek leiderschap zal tevens gepaard gaan met de bereidheid te investeren in samenwerking en proces. Het inschakelen van een derde om het proces te begeleiden, was vb. in het verhaal van de Gentse Kanaalzone een investering die gerendeerd heeft. Succesvolle samenwerking komt niet vanzelf en vereist investeringen (van ambtelijke en politieke personele middelen, financiële middelen). Het vereist het afstappen van de financiële (en politieke) opbrengst op korte termijn. Daar waar de doelstellingen van een centrumstad zich soms op langere termijn situeren, moet er voldoende aandacht zijn voor concrete realisaties op korte termijn om iedereen aan boord te houden. Het blijvend investeren in samenwerking is voornamelijk ook relevant voor die initiatieven die al een zekere historiek hebben en daardoor het risico lopen om als vanzelfsprekend te worden beschouwd. Een regelmatige terugkoppeling naar de deelnemende besturen en raden kan ervoor zorgen dat de samenwerking onder de aandacht blijft.

Politieke moed is tot slot vooral ook nodig om de uitgewerkte beslissingen en akkoorden, die vaak (relatief) makkelijker te bereiken zijn zolang het nog over theoretische principes of concepten gaat, ook daadwerkelijk in de praktijk om te zetten en te verdedigen naar bijvoorbeeld de inwoners of andere belanghebbenden. Bij implementatie van de overeengekomen theoretische kaders of principes botst een lokale beleidsvoerder al wel eens met bewoners(groepen) of stakeholders rond concrete projecten of ingrepen. Politieke moed is noodzakelijk om de verantwoordelijkheid op te nemen voor de regionaal overeengekomen principes en deze in de praktijk te verdedigen en te realiseren.

- **Erken het belang van netwerkcompetenties**

Het zijn vaak die ambtenaren die, gesterkt vanuit een zekere (technische) expertise, net de bereidheid tonen om deze expertise te verlaten en buiten de geijkte paden te treden die, voorzien van netwerkcompetenties, een versnelling teweeg kunnen brengen in een samenwerkingsproces. Het zijn doorgaans generalisten die kunnen schakelen tussen verschillende abstractieniveaus (visie versus operationele zaken) en die bereid zijn om te werken in functie van het proces en de doelstelling en niet in functie van zichzelf. Ambtenaren die bereid zijn 'out of the box' te denken en die willen geloven dat het 'het werken op het terrein' is dat mee de regelgeving zal maken. De beschrijvingen van de cases tonen aan dat het loont te investeren in medewerkers met dergelijk profiel. Dit geldt overigens ook op andere beleidsniveaus. Uit de cases blijkt dat wie vanuit Vlaanderen mee aan tafel schuift ook niet neutraal is: netwerkcompetenties op Vlaams niveau stimuleren een vlotte interbestuurlijke samenwerking.

- **Benut de reeds aanwezige instrumenten of fora en zet in op netwerken**

Samenwerking in verband met beleidsvraagstukken waarrond voorheen niet werd samengewerkt, hoeft niet per definitie te resulteren in de opstart van een nieuwe structuur. In de regio's waar een intercommunale voor streekontwikkeling aanwezig is, kan deze een bedding vormen waarbinnen nieuwe thema's kunnen worden aangesneden. Dit sluit in bepaalde gevallen ook aan op de oefeningen die binnen deze intercommunales lopende zijn over hoe zij hun werking beter kunnen laten aansluiten op de noden van hun aandeelhouders. Deze intercommunales kunnen zich hierbij in elk geval laten inspireren door zich te buigen over hoe zij in de toekomst willen of kunnen omgaan met de stadsregionale dynamieken waarmee lokale besturen worden geconfronteerd. In het voorbeeld van Interleuven werd bovendien aansluiting gezocht bij de kennisinstellingen in de regio.

Het betrekken van andere publieke, maar ook private actoren, kan in vele gevallen op zijn minst verrijkend of noodzakelijk zijn. Om te kunnen inspelen op kansen die zich in een regio aandienen, kan het nuttig zijn vinger aan de pols te houden bij bedrijven, kennisinstellingen, middenveld,... We merken dat dit in een aantal cases gebeurt (Brugge, Aalst, Leuven,...) maar wellicht kunnen deze voordelen ook in andere regio's nog beter worden benut. Vermits met bedrijven niet kan worden samengewerkt via een intercommunale zullen hier wel nieuwe netwerkkarrangementen moeten worden aangegaan. Lokale besturen in Vlaanderen staan hierin nog niet zover als vb. in Nederland het geval is. In steeds meer sectoren en regio's werken bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden intensief samen volgens het zgn. 'triple helix' model. In Nederland was Brainport Regio Eindhoven in 2001 de eerste regio die met dit model startte. Voornaamste doel van dit model is het bewerkstelligen van innovatie in de regio. Veel van deze samenwerkingsarrangementen worden gekenmerkt door een netwerkarakter. Ondertussen werden ook reeds quadruple helix modellen (uitbreiding naar het maatschappelijk middenveld) en quintuple helix modellen ontwikkeld (waarbij de socio-ecologische transitie van de samenleving en economie worden benadrukt).

- **Erkennen van het belang van en investeren in de verzameling en analyse data op lokaal en bovenlokaal niveau**

Dataverzameling en -analyse schept klaarheid in bepaalde problematieken en beleidsvraagstukken en kan daarbij meteen ook eventuele kansen of opportuniteiten blootleggen. Dit is niet alleen nuttig op het niveau van de individuele stad, maar is evenzeer nuttig op stadsregionaal niveau. We merken dat steden zich in eerste instantie nog focussen op data-verzameling en -analyse m.b.t. evoluties op het eigen grondgebied, al zijn er ook uitzonderingen. Daarnaast kunnen steden zich ook beroepen op intercommunales, Resoc en in bepaalde gevallen de provincie om bepaalde studies of analyses te laten uitvoeren.

Het voorbeeld van het Regionet toont echter aan dat beeldbepalende studies, maar ook het samenbrengen van bepaalde data, de blik kunnen openen en daarbij ook helpen om het soms politiek moeilijke debat te objectiveren.

Vervolgspoor:

Data op stadsregionaal niveau: kennisuitwisseling tussen steden

Met betrekking tot data op stadsregionaal niveau konden we vaststellen dat data relaties kunnen blootleggen, moeilijke politieke discussies objectiveren en dynamieken doen ontstaan. In een aantal cases werd, bij nood aan data ter ondersteuning van beleidsvorming, teruggevallen op de expertise van de intercommunale, de provincie of Resoc en nog in andere gevallen werden externe studies benut (Gent, Leuven,...). In bepaalde steden werden, met betrekking tot de specifieke case waarover ze werden bevraagd, hier echter al meer inspanningen geleverd (Antwerpen, Kortrijk, Turnhout,...). Het kan voor andere centrumsteden dan ook interessant zijn om te leren van ervaringen over het met data onderbouwen van stadsregionale beleidsvraagstukken. Dit zou eventueel naar analogie van de reeds geplande workshops binnen de programmalijn Demografie en capaciteit kunnen opgenomen worden.

6.2. Ondersteunen vanuit Vlaanderen

- **Een stadsregionale agenda op Vlaams niveau is noodzakelijk**

Centrumsteden in Vlaanderen worden geconfronteerd met grenzen in de aanpak van problemen rond betaalbaar wonen, mobiliteit, sociale diversiteit, financieel evenwicht,... Door de demografische groei en de zich wijzigende bevolkingssamenstelling worden de uitdagingen verder op scherp gesteld. De noodzaak en vanzelfsprekendheid van territoriaal georganiseerd bestuur wordt geconfronteerd met de groei van een netwerksamenleving waarbij burgers, middenveldorganisaties, bedrijven, ... zich organiseren op manieren die de grenzen van lokale besturen overstijgen.

In de huidige samenleving manifesteren vele maatschappelijke uitdagingen zich op een bovengemeentelijk niveau. Deze uitdagingen kunnen alleen op dat niveau ook in samenhang worden aangegaan. Samenwerking tussen centrumstad en rand zal voor een groot deel de leefbaarheid in de steden mee bepalen. Beleidsmatige stadsregionale samenwerking is geen evidente oefening en stuit voor bepaalde materies op duidelijke grenzen van vrijwilligheid. Bovendien is de Vlaamse overheid bevoegd voor heel wat beleidsdomeinen waarbinnen lokale – en dus ook stadsregionale – vraagstukken zich situeren. De klassieke aanpak van territoriaal georganiseerde bestuurslagen staat in bepaalde gevallen een effectieve aanpak in de weg.

Steden geven aan dat er een sterke samenhang is tussen de verschillende schaalniveaus en verwachten dat tussen deze schalen geschakeld kan worden door alle betrokkenen, en dus ook door de Vlaamse overheid. Steden, stedelijke regio's en Vlaanderen hebben elkaar nodig en de noodzakelijke co-productie krijgt vandaag te weinig vorm. Dit houdt ook verband met de manier waarop de werking van de Vlaamse administratie is georganiseerd. Probleemstellingen worden sectoraal gedefinieerd, op niveau van een stad of gemeente en niet op het niveau van een regio. Er is nood aan een erkenning van de stadsregionale verwevenheid (vb. op vlak van sociale huisvesting, mobiliteit,...) op Vlaams niveau.

Vervolgspoor:

Het in kaart brengen van alles wat op Vlaams niveau in diverse sectoren lopende is i.f.v. het opstarten van een dialoog met Vlaanderen over hoe een stadsregionale agenda er zou kunnen uitzien

Er zijn een aantal kapstokken waaraan de opbouw van een stadsregionale agenda kan worden opgehangen. De regioscreening en de update ervan in functie van de in het regeerakkoord vooropgezette regiovorming, het indelen van Vlaanderen in tien gebieden in functie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, de ontwikkeling van het instrument 'Territoriaal Ontwikkelingsprogramma', ... Een analyse van wat momenteel lopende is in verschillende Vlaamse beleidsdomeinen, het leggen van parallellen en eventueel blootleggen van tegenstrijdigheden of tekortkomingen, gekoppeld aan een beargumenteerde onderbouwing van de functionele stedelijke

regio's moet toelaten in dialoog te kunnen treden over hoe een stadsregionale agenda er zou kunnen uitzien.

- **Breng reliëf aan in het debat over interlokale samenwerking en streef naar eenvoud in de regelgeving**

De finaliteit van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden verschilt naargelang de problematiek waaraan de samenwerking tegemoet wil komen. De noden zullen bijgevolg ook verschillen. Samenwerking om te komen tot gedeelde diensten heeft een andere finaliteit dan samenwerking waarin men eerder beleidsmatige afstemming zoekt met andere (lokale) besturen en (al dan niet private) stakeholders in de (stads)regio. Los van het relatief beperkte belang voor centrumsteden van het opzetten van gedeelde diensten kunnen we stellen dat, daar waar lichtere samenwerkingsverbanden, vb. via contracten tussen besturen, kunnen volstaan om tot deze gedeelde diensten te komen, de nadruk voor beleidsmatige afstemming eerder procesgericht zal moeten zijn.

Een vereenvoudiging van de veelheid aan gebiedsomschrijvingen die Vlaanderen zelf via diverse sectorale regelgevingen in het leven heeft geroepen om Vlaamse beleidsprioriteiten te realiseren is zeker ook aan de orde. De Vlaamse overheid legde in sectorale decreten in de verschillende beleidssectoren ook verschillende geografische afbakeningen vast voor deze tussenstructuren, telkens vanuit een eigen sectorgerichte benadering. Het resultaat is een reeks naast elkaar bestaande structuren, met elk een eigen werkingsgebied, rechtsvorm en bestuursorganen. Anderzijds worden lokale besturen die samenwerkingsverbanden willen opschalen, vaak ook financieel afgestraft (wanneer het subsidieplafond is bereikt).

Uit de cases blijkt dat stadsregionale samenwerking op dit moment meerdere vormen aanneemt of via diverse kanalen of instrumenten kan worden geïnitieerd en dus niet noodzakelijk via de vormen bepaald door het decreet IGS. Afhankelijk van het noodzakelijke inhoudelijke programma zouden stedelijke regio's moeten kiezen op welke manier ze hun samenwerking vorm kunnen geven: licht als het kan, zwaar als het moet. Daarbij wordt 'licht' niet gelijkgesteld aan 'vrijblijvend'. Als kaderstellende overheid kan de Vlaamse overheid beleidsdoelstellingen voorop blijven stellen, eisen stellen en kaders voorzien. De lokale actoren nemen zelf verantwoordelijkheid op om aan deze doelstellingen tegemoet te komen.

- **Erken dat de samenstelling van de stadsregio kan variëren, laat ruimte voor dynamiek van netwerken**

De vaststaande geografisch afgebakende (stads)regio bestaat niet (altijd). De schaal van de regio is afhankelijk van de netwerken die zich opwerpen en de specifieke problematiek of het onderwerp: de grenzen van een stadsregio liggen niet vast en variëren naargelang het vraagstuk. De woningmarkt valt niet per definitie samen met de arbeidsmarkt, culturele dynamieken volgen een andere weg dan economische, etc. De relevante schaal is afhankelijk van het beleidsvraagstuk, de samenstelling van samenwerkingsverbanden is dat ook. Een meerderheid van gesprekspartners is de mening toegedaan dat een vaste regionale afbakening niet wenselijk en/of realistisch is. Voor wat de grondgebonden thema's of dossiers betreft, zien we wel dat er vaak een vaste kern van gemeenten is waarop teruggevallen wordt.

Stadsregio's zijn complexe systemen met een veelheid aan interne en externe relaties, die mee bepalend zijn voor de verhoudingen tussen steden en hun omliggende gemeenten. Afhankelijk van het soort functies kunnen daarenboven ook andere gemeenten in de rand een centrumfunctie opnemen: dit zal in de ene regio meer uitgesproken zijn dan in de andere.

De bestuurlijke discussie mag de inhoudelijke discussie niet overschaduwen. Er is ook nood aan flexibele, en eerder programmagestuurde, gebiedsverbanden. Tegen de achtergrond van een netwerksamenleving waarbij beleidsvraagstukken steeds vaker bestuurlijke grenzen doorkruisen, lijkt het focussen op een generieke vorm van regionale samenwerking waarbij één juist passende schaal verondersteld wordt, contraproductief. Daarbij is het nuttig dat zich ook te richten op horizontale

relaties in de regio: maatschappelijk middenveld, private partijen,... De zgn. 'triple helix' lijkt in Nederlandse samenwerkingsvormen meer ingeburgerd te zijn dan in Vlaanderen. Stadsregionale dynamiek kan immers niet volledig gevat worden zonder de input of samenwerking van en tussen private en/of semi-publieke partners mee in beeld te brengen.

- **Ondersteun stadsregionale samenwerking via een niet-vrijblijvende dialoog met de steden en hun regio maar ook tussen Vlaamse administraties onderling**

Het voorgaande impliceert dat de Vlaamse overheid een dialoog aangaat met centrumsteden en andere lokale besturen rond stadsregionale thematieken en de bereidheid toont om een niet-vrijblijvend samenwerkingsproces op te starten. Al te vaak worden centrumsteden geconfronteerd met Vlaamse departementen of agentschappen die dossiers ondeling niet hebben doorgepraat. Dialoog is dus niet alleen noodzakelijk tussen bestuursniveaus maar ook binnen de diensten van éénzelfde niveau. De manier waarop de Vlaamse overheid zich organiseert, heeft zeker ook consequenties voor het lokale niveau.

Het instrument van de territoriale ontwikkelingsprogramma's (T.OP) heeft zekere potenties in zich. Het laat toe om over sectoren en bestuursniveaus heen, een programma te formuleren voor een bepaald gebied in functie van een gemeenschappelijk bepaalde doelstelling. Het wordt momenteel omschreven als 'instrument', is niet ingebakken in een decreet of formele procedures en laat voortschrijdend inzicht toe. Kritische kanttekening hierbij is dat de huidige T.OP's (Noordrand en Limburg) nog alles te bewijzen hebben. De slagkracht zal o.a. afhangen van de politieke bereidheid tot investering in het instrument.

Net als bij de centrumsteden veronderstelt dit ook in Vlaanderen een investering in ambtenaren met netwerkcompetenties. Het zijn vaak die ambtenaren die, gesterkt vanuit een zekere (technische) expertise, net de bereidheid tonen om deze expertise te verlaten en buiten de geijkte paden te treden die een versnelling teweeg kunnen brengen in een samenwerkingsproces. Ze zijn bereid out of the box te denken, pro-actief in te spelen op of creatief om te gaan met beperkingen en te werken in functie van de afgesproken doelstelling en niet in functie van de eigen persoon of dienst.

Het impliceert daarnaast ook dat visies, beleidsdoelstellingen en investeringsprogramma's op verschillende niveaus op elkaar worden afgestemd en dat concrete engagementen worden aangegaan inzake uitvoering. Het niet verankerd zijn van een instrument in een decreet of wetgeving staat dus zeker niet gelijk aan vrijblijvendheid.

- **Zorg voor datatransparantie en stel data zo maximaal mogelijk open voor lokale besturen**

De Vlaamse overheid beschikt over data die ook voor stedelijke en stadsregionale visievorming en besluitvorming interessant en relevant kunnen zijn. Centrumsteden stellen vast dat er op Vlaams niveau op vlak van data nog sterk vraaggericht wordt gewerkt. Indien centrumsteden bepaalde data willen bekomen, dan moeten zij zelf op zoek gaan naar de juiste dienst en/of de juiste contactpersoon. Data zouden in principe zoveel mogelijk als open data moeten kunnen worden aangeboden. Indien niet mogelijk zou een online overzicht beschikbaar kunnen gemaakt worden met informatie over welke dienst welk soort data verzamelt. Dit zou alvast de transparantie ten goede komen en lokale besturen toelaten op een efficiëntere manier data op te vragen.

Data kunnen, eens men de weg naar de juiste dienst of persoon kent, doorgaans vrij makkelijk worden opgevraagd per lokaal bestuur. De moeilijkheid situeert zich dan vaak bij de lokale besturen die, in functie van een stadsregionale analyse deze data voor afzonderlijke besturen willen koppelen, vb. via kaarten e.d.

Een andere bezorgdheid is het bestaan van verschillende databanken naast elkaar op Vlaams niveau, omwille van verkokering en gebrek aan afstemming tussen departementen en agentschappen. Dit vertaalt zich door naar het lokale niveau.

Tot slot valt met betrekking tot de Antwerpse case, maar deze vaststelling valt door te trekken naar andere regio's waar volgens de bevolkingsprojecties een aanzienlijke demografische groei voorspeld

wordt, een duidelijke nood te erkennen. Er is in deze regio's nood aan een geïntegreerde monitor voor stad en rand die een overzicht kan geven van zowel de vraag als het aanbod naar voorzieningen. In het kader van het voldoen aan de toekomstige behoeften, en dat binnen een strak budgettair kader, zal de inplanting van de noodzakelijke multi-functionele infrastructuur op een zo verstandig mogelijk manier moeten gebeuren. Deze programmering en inplanting vereisen dat de databehoeften worden ingevuld.

Vervolgspoor:

- ***Dialog opstarten met Vlaanderen in functie van het openstellen van data***

Het Kenniscentrum kan als go-between tussen de centrumsteden en de Vlaamse overheid fungeren om een dialoog aan te gaan met de Studiedienst van de Vlaamse Regering om een aantal data of analyses op stadsregionaal niveau ter beschikking te stellen. Een eerste piste zou deze van de bevolkingsprojecties kunnen zijn. Deze worden nu voor elke stad en gemeente afzonderlijk gemaakt, het zou ook interessant zijn deze op een meer regionaal niveau aan te bieden.

7. Bronnen

ABB, *Bestuurlijke regionale samenwerking in Vlaanderen. Inventarisatie en analyse*. 2012

Ba-p, Tritel, KULeuven, *Regionaal Kustnetwerk*. Leuven, 2012

BISA, *Demografische barometer 2013 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. In: Focus, 3, 2014

Cabus P., De Rynck F., Voets J., Verhetsel A., Ackaert J., Miermans W. *Eindrapport discussieplatform Rasterstad en Stadsregionale Samenwerking. Een sterke stad en een sterke stadsregio. Verslag en aanbevelingen op basis van stadsregionale gesprekken*. 31-5-2009

Castenmiller P., *Dunken en driepunters. Intergemeentelijke samenwerking en bestuurskracht in Nederland*. In: Res Publica, 2009, 3, pp. 303-319

Castenmiller P., Keur P., Woudenberg B., *Plussen en minnen. Evaluatie van de Wgr-plus*. Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2010

Corijn, E. (red.) *Waarheen met Brussel? Visies voor de Belgische en Europese hoofdstad*. Brussel, VUBPress, 2013

Corijn, E., Van de Ven, J. (eds.) *The Brussels Reader, A small world city to become the capital of Europe*. Brussels, VUBPress, 2013

Deceuninck, K., Steyvers, K., *Doet de grootte ertoe? Een vergelijkend onderzoek naar de factoren voor succes en/of falen van hervormingen aan de lokale schaal*. Tweede tussentijds rapport. SBOV, augustus 2013

Deceuninck K., Steyvers K., *Doet de grootte ertoe? Een vergelijkend onderzoek naar de factoren voor succes en/of falen van hervormingen aan de lokale schaal*. Derde rapport. SBOV, juli 2014

Decorte A., De Rynck F., *Sterkere netwerking, sterkere regio. Voorstellen voor de bestuurlijke organisatie van de regio Midden-West-Vlaanderen*. Onderzoek in opdracht van wvi en Midwestoverleg. Hogent, 2010.

De Rynck F., Voets, J., *Bouwstenen voor het stadsregionale debat in Vlaanderen. Nota opgesteld in opdracht van het Kenniscentrum Vlaamse Steden ter voorbereiding van het discussieplatform Rasterstad - Stadsregionale samenwerking*. 28 oktober 2008

De Rynck, F., Voets, J., Decorte, A., Wayenberg, E., *Leren van de proeftuinen. Van Regioscreening naar Bestuurlijke Hervorming*. SBOV, 2011.

Fraanje, R., Herweijer, M., *Innoveren in samenwerking: een alternatief voor herindeling?* In: Bestuurswetenschappen, 2013, nr.3, pp. 58-76

Geerts Paul, *Park voor de toekomst. Een voorbeeldgids voor de 21ste eeuw*. Oostende, 2013, p.154

Hendriks, F., van Ostaaijen, J., van der Krieken, K., Keijzers, M., *Legimititeitsmonitor Democratisch Bestuur 2013. Een metamonitor van de legitimiteit van het democratisch bestuur in Nederland*. September 2013

Hesse, J.J., Sharpe, L.J., *Local government in international perspective: some comparative observations*. In: Hesse, J.J., (ed.), *Local government and urban affairs in international perspective. Analyses of twenty western industrialised countries*. Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1991

Instituut voor de Overheid KU Leuven, Departement HABE Hogeschool Gent, IDEA Consult, OMGEVING, *Onderzoek naar de voor het Vlaams ruimtelijk beleid relevante vormen van intergemeentelijke samenwerking*. Eindrapport. 2012

Interleuven, *Opstartnota regionale samenwerking*. Goedgekeurd BO 19.04.2013

- Kesteloot, C., Saey, P., *Brussels, a truncated metropolis*. In: GeoJournal, 2002, 58, 1, pp.53-63
- Loughlin, J., Hendriks, F., Lindström, A. (ed.), *The Oxford handbook of local and regional democracy in Europe*. Oxford, Oxford University Press, 2011
- Van Noordt, Anneloes, *Nota Demografie Noordrand*. Ruimte Vlaanderen, 11 december 2014
- RLI, *De toekomst van de steden. De kracht van nieuwe verbindingen*. Den Haag, maart 2014
- Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen, 2013-2018 *Streekpact. Duurzaam en innovatief werken en ondernemen in Zuid-Oost Vlaanderen*. 2014.
- Temmerman, C., De Rynck, F., Voets, J. en Wayenberg, E., *De problematiek van de stadsregio's in Vlaanderen: de nood aan een Vlaamse agenda*. In: VTOM, 2012, 4, pp.55-69
- Vandaele W., Lenaerts M., *TOP Noordrand. Procesnota*. 26 juni 2014
- Van Dijken, K., Schilder, A., *Handreiking Regionale Samenwerking Sociaal Domein*. Platform 31, 25 februari 2013.
- Van Noordt, A., *Nota Demografie Noordrand*. Ruimte Vlaanderen, 11 december 2014
- Van Wesenbeeck, P., *Spanningsvelden bij de beleidsuitvoering vanuit het informele bestuurlijke netwerk van de Gentse Kanaalzone*. Plandag 2003, Gent.
- VDAB Studiedienst, *RESOC ZUID-OOST VLAANDEREN. Dossier ter ondersteuning van het advies voor het jaarlijks ondernemingsplan 2012*. 2011
- Vlaamse Regering, *Witboek Interne Staatshervorming*, 2011
- Vlabest, *conceptnota Interne staatshervorming*, 21/12/2009
- Van Dijken, K., Schilder, A., *Handreiking Regionale Samenwerking Sociaal Domein*. Platform 31, 25 februari 2013
- Van Wijk, W., *Van draden spinnen en manden maken tot netwerken. Anderhalve eeuw Drechtstedenoverleg*. Alblasterdam, 2014, 21p.

8. Bijlagen

8.1. Samenstelling stuurgroep

Organisatie	Naam
Aalst	RAES Hannes
Antwerpen	DIELIS Pieter
Brugge	VAN HOVE Eric
Genk	VAN GURP Rudi
Gent	COENEGRACHTS Karl-Filip/TEMMERMAN Dirk
Hasselt	JACKMAER Wim
Kortrijk	HILLAERT Geert/ RENARD Stefaan
Leuven	BAUWENS Marc
Mechelen	DECONINCK Iris
Roeselare	DE WITTE Bart
Oostende	COOMAN Gwenny/ PLOVIE Ine
Sint-Niklaas	VAN DEN BOSSCHE Sara
Turnhout	BOECKX Marc
VGC	VAN CAMP Pieter
UGENT	DE RYNCK Filip
Team Stedenbeleid	VANDERHASSELT Ann (waarnemer)
Vlinter	HAUTEKIET Peter
Wvi	VERRIEST Saskia
VVSG	VAN DER DONCKT Annelies
Ruimte Vlaanderen	VANDERSTRAETEN Geoffrey
Kenniscentrum Vlaamse Steden	BOUDRY Linda
	SERROEN Frederik

8.2. Overzicht geïnterviewden per stad

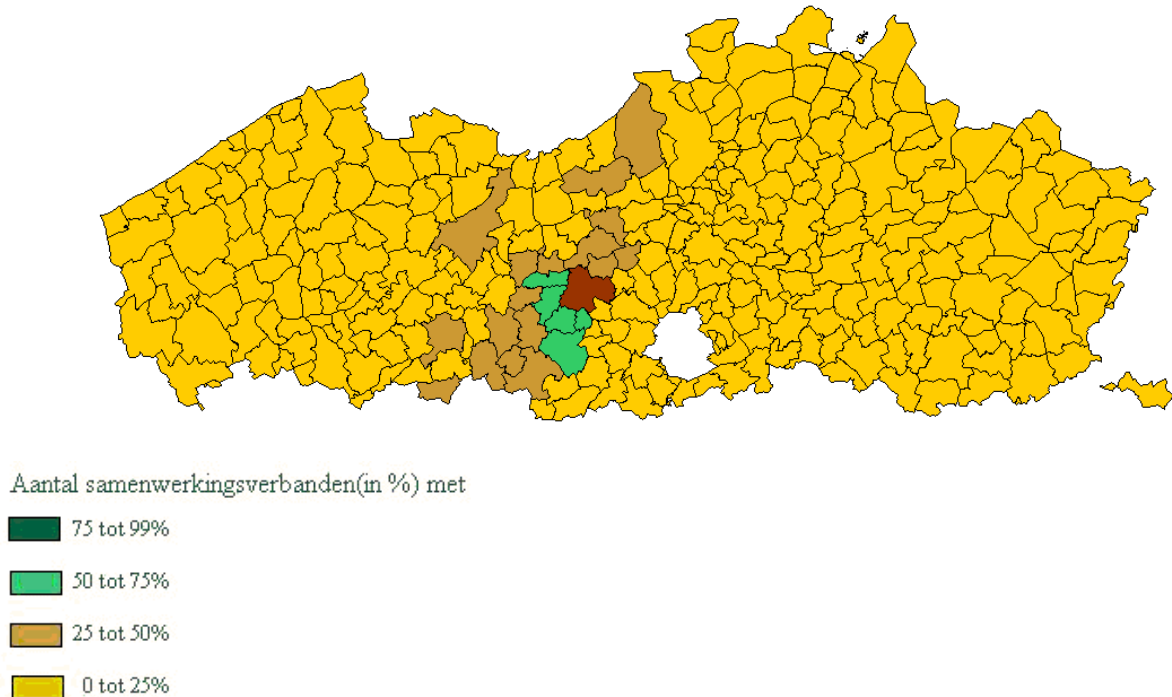
Stad	Naam	Functie
Aalst	Ilse Uyttersprot	Schepen van Sport, Cultuur, Evenementen, Vrije Tijd en Facility
	Elise Van Opstal	Coördinator AIPA
	Fons Wauters	Streekoverleg Zuid-Oost-Vlaanderen
	Céline Cattoir	Coördinator Zorginnovatiecluster
Antwerpen	Katlijn Van der Veken	Hoofd afdeling Ruimte
	Rob Van de Velde	Schepen voor Stadsontwikkeling en Ruimtelijke Ordening, Onroerend Erfgoed en Groen
	Guy Mertens	Architect – Adviseur schepen Van de Velde
	Dirk Vanduffel	Kabinetsmedewerker schepen Van de Velde
Brugge	Dirk De Fauw	OCMW voorzitter en Schepen van Welzijn, Diversiteit en Noordzuid beleid
	Tine Decuypere	Coördinator RESOC Brugge
Brussel	Wiet Vandaele	Projectcoördinator Ruimte Vlaanderen
	Katrien Putzeys	Provincie Vlaams-Brabant, diensthoofd ruimtelijke ordening
	Ellen Luyten	OVAM
	Maarten Lenaerts	Brussel Stedelijke Ontwikkeling
Genk	Michaël Dhoore	Schepen Ruimtelijke ordening & Woonbeleid, Grondzaken, Mobiliteit
	Véronique Claessens	Directeur Technische Diensten
	Hilde Bellen	Afdelingsverantwoordelijke mobiliteit
	Marc Grossard	Mobiliteitsambtenaar
	Rudi Van Gurp	Adjunct-secretaris
Gent	Veerle De Bock	Coördinator projectbureau Gentse Kanaalzone
	Philippe Van Wesenbeeck	Directeur Stedenbouw en Ruimtelijke Planning
	Cathy De Bruyne	Coördinator Klimaatteam
	Wouter De Ruytter	Kabinetsmedewerker Schepen Declercq
	Corry Vandewoestyne	Milieuambtenaar Evergem
Hasselt	Maarten De Schepper	Diensthoofd mobiliteitsdienst
	Inge Marchal	Departementshoofd Ruimtelijke Ordening
Kortrijk	Frans Van Den Bossche	Strategisch coördinator
	Peter Tanghe	Teamcoach team Planning en Ontwerp
	Brecht Nuyttens	Planoloog
	Wout Maddens	Schepen Ruimtelijke Ordening
	Frans Destoop	Ere-schepen, gewezen schepen Ruimtelijke Ordening, gewezen voorzitter Leiedal
	Stefaan Renard	Lid strategisch team
Leuven	Louis Tobback	Burgemeester
	Laurence Poleunis	Diensthoofd Ruimtelijke Ordening Interleuven
	Patrick Willems	Algemeen directeur Interleuven
	Véronique Charlier	Directeur Ruimtelijk Ontwikkeling
Mechelen	Koen Anciaux	Voorzitter Sociaal Huis Mechelen
	Jan Bal	Secretaris Sociaal Huis Mechelen
Oostende	Jean Vandecasteele	Burgemeester
	Kristof Beuren	Stadssecretaris
	Eli Devriendt	Landschapsarchitect
	Steve Vandenberghe	Burgemeester gemeente Bredene
	Ignace Dereeper	Burgemeester Stad Oudenburg
	Karel Vanackere	Directeur AGSO
	Charlotte Geldof	Ruimte Vlaanderen (schriftelijk)

Roeselare	Luc Martens	Burgemeester
	Bart De Witte	Hoofd externe relaties en stedenbeleid
	Saskia Verriest	Wvi-coördinator ILV Associatie Midwest
	Dominik Ronse	Gemeentesecretaris Ingelmunster
Sint-Niklaas	Carl Hanssens	Schepen voor Economie en Mobiliteit
	Bart Van Lokeren	Planoloog
	Sara Van den Bossche	Dienst beleidsondersteuning
Turnhout	Eric Vos	Burgemeester
	Filip Buijs	Secretaris Stad Turnhout
	Marc Boeckx	Coördinator Stadsregio Turnhout
	Mathias De Beucker	Projectcoördinator Stadsregio Turnhout

8.3. Stedenfiches

8.3.1. Aalst

Kaart 1 – Lokale samenwerking Aalst op basis van database regioscreening –

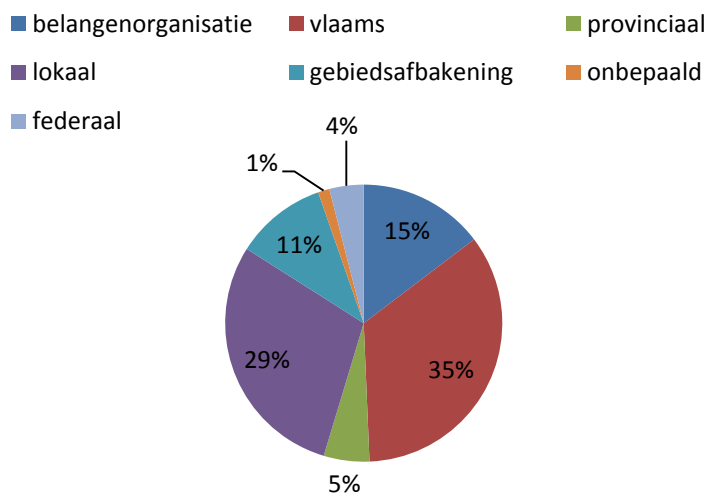
Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

Tabel 1 - Overzicht voor de stad Aalst van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	Naam Samenwerkingsverband
Niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare
belangenorganisatie	AudiO HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden HR-netwerk van centrumsteden InterRio Kenniscentrum Vlaamse Steden koepel lokale diensteneconomie (koepel LDE) Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Vlario
federaal	Brandweerzone BWZ Zuid-Oost (Ovl) Hulpverleningszone HZ Zuid-Oost (Ovl) Politiezone PZ AALST

gebiedsafbakening	<p>bekken B DENDERBEKKEN deelbekken DB Middendender deelbekken DB Molenbeek Erpe-Mere deelbekken DB Vondelbeek Onderwijszone OZ AALST Zorggebied ZG AALST Zorgregio ZR (kleine stad) Aalst Zorgregio ZR (regionale stad) Aalst</p>
lokaal	<p>Commissie juridische bijstand Dendermonde DOT.ZORG Oost-Vlaanderen fonds ter reductie van de globale energiekost FRGE Oost-Vlaanderen ILVA ILV-BSD Zuid-Oost-Vlaanderen Infohos (IHC) INTERGEM Kringwinkel Teleshop Meldpunt Kinderopvang Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid Regionaal Welzijnsoverleg RWO Aalst Regiosportdienst Zuid Oost-Vlaanderen SOLvA Steunpunt Welzijn Aalst Streekoverleg Zuid-Oost Vlaanderen 't Stakenhuis – projectvereniging Hoperfgoed TMVW Toerisme Oost-Vlaanderen Toerisme Scheldeland WELVA Zorginnovatiecluster</p>
provinciaal	<p>BibArt Intercommunale vereniging voor crematoriumbeheer Westlede Provinciale Brandweerschool Oost-Vlaanderen Regionaal landschap RegLand Meetjesland</p>
Vlaams	<p>bekken B BENEDENSCHELDEBEKKEN Bekkenbestuur BB Benedenscheldebekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Benedenscheldebekken bekkenbestuur BB Dender Bosgroep BosG Midden Oost-Vlaanderen centrum algemeen welzijnswerk CAW Oost-Vlaanderen Centrum voor Basiseducatie CBE Leerpunt Zuid Oost-Vlaanderen De Lijn FINGEM Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid FLW Zuid Oost-Vlaanderen Huis van het Nederlands Kinderopvang Zuid-Oost-Vlaanderen Koninklijk Ballet van Vlaanderen Kredietmaatschappij KredMij Eigen Heerd is Goud Weerd Kredietmaatschappij KredMij Eigen woon door ons loon Kredietmaatschappij KredMij Volkskrediet DE TOREN lokaal gezondheidsoverleg LOGO Dender Meldpunt discriminatie Mdiscr AALST Netwerk palliatieve zorg NPZ Aalst regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Zuid-Oost-Vlaanderen Samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL regio Aalst scholengemeenschap SG V42 - SGKSO Salem sociaal verhuurkantoor SVK Zuid-Oost-Vlaanderen sociale huisvestingsmaatschappij SHM DEWACO werkerswelzijn sociale huisvestingsmaatschappij SHM Soc. Huisvestingsmij Denderstreek werkwinkel WW zone Aalst ziekenhuis ZH Algemeen Stedelijk ziekenhuis</p>

Figuur 1 - Initiatiefnemers van de samenwerkingsverbanden (n=75)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 1 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p.16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

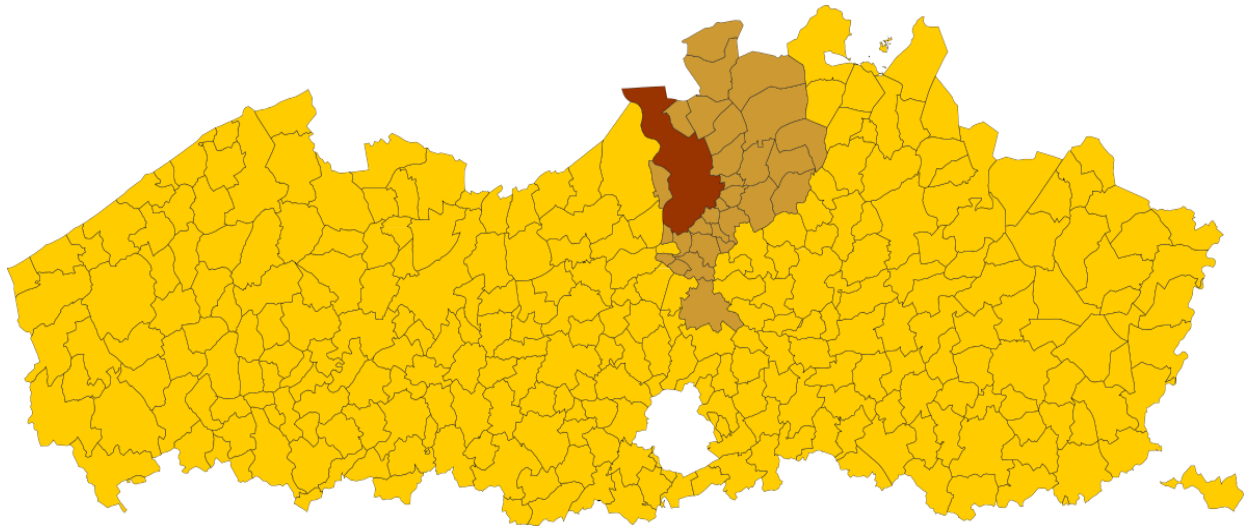
EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA’S	
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S		

Matrix 1 – Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Aalst

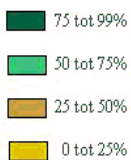
AALST		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
BOVENLOKAAL GEÏNITEERD	Publiek	Hulpverleningszone Zuid-Oost		ILV – BSD Zuid-Oost Vlaanderen (sportdienst)			
		Brandweerzone BWZ Zuid-Oost					
	Gemengd			Resoc/SERR Zuid-Oost Vlaanderen	Zorginnovatiecluster (in oprichting - spin off van Streekoverleg Z-O-Vlaanderen)		Lokaal gezondheidsoverleg Dender
							Netwerk palliatieve zorg Aalst
							SEL regio Aalst
LOKAAL GEÏNITEERD	Publiek	Meldpunt kinderopvang	FINGEM		Projectvereniging Hoperfgoed		ILVA
			Intercommunale vereniging voor crematoriumbeheer Westlede		SOLvA (RO en socio-econ expansie)		Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid Zuid-Oost Vlaanderen
			BibArt				Drugpunt INDRA
			WELVA				
			Steunpunt Welzijn Aalst				
	Gemengd		IGS DNB Elec Intergem				Toerisme Scheldeland
			IGS DNB Gas Intergem				

8.3.2. Antwerpen

Kaart 2 – Lokale samenwerking Antwerpen op basis van de database regioscreening

Aantal samenwerkingsverbanden(in %) met

Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

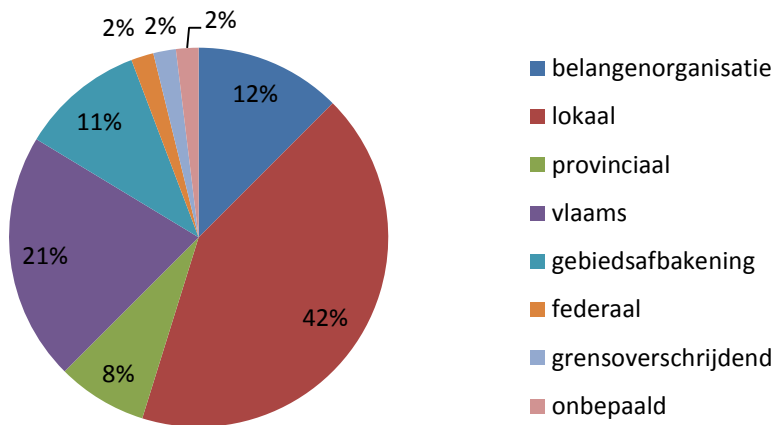
Tabel 2 – Overzicht voor de stad Antwerpen van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden, database 09-12-2014

categorie	NaamSWV
Niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM sociale bouw- en kredietmaatschappij arro Antwerpen sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare
belangenorganisatie	VICTOR Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Vlaamse Dienst Speelpleinwerking vzw Vlaamse erfgoedbibliotheek Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vlaamse vereniging voor ruimte en planning Vlario Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap Kenniscentrum Vlaamse Steden HR-netwerk van centrumsteden HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden Burgemeestersoverleg centrumsteden
federaal	Hulpverleningszone HZ 1 Politiezone PZ ANTWERPEN

gebiedsafbakening	<p>Netwerk palliatieve zorg NPZ Noorderkempen Netwerk palliatieve zorg NPZ Antwerpen deelbekken DB Land van Waas deelbekken DB Barbierkreek Onderwijszone OZ ANTWERPEN Zorgregio ZR niveau IP 38 ziekenhuizen - regio Antwerpen Zorgregio ZR (kleine stad) Antwerpen Zorggebied ZG ANTWERPEN Zorgregio ZR (subniveau 2) Antwerpen Zorgregio ZR niveau IP 108 - regio Antwerpen Zorgregio ZR (regionale stad) Antwerpen</p>
provinciaal	<p>Provinciale vergadering Antwerpen - gezinsdienst Regionaal Landschap RegLand de Voorkempen VZW Provinciaal bibliotheekcentrum Antwerpen - PBSA PIH - Provinciaal instituut voor Hygiëne P.I.B.A. (Provinciaal instituut voor Brandweer- en ambulanciersopleiding Antwerpen) Webcam - werkgroep bibliotheken Antwerpen Mechelen WIVO Autonoom Provinciebedrijf Sport - APB Sport</p>
grensoverschrijdend	<p>Eurocities Prospekta</p>
lokaal	<p>Igean dienstverlening Igean milieu en veiligheid IMEA Integan (Intercommunale voor Teledistributie van het Gewest Antwerpen) Intercommunale soor slib- en vuilverwerking van Antwerpse gemeenten (ISVAG) Halfjaarlijks overleg burgemeesters provincie Antwerpen CAHF - Contemporary Art Heritage Flanders Aspiravi Intergemeentelijk Overlegcomité noodplanning - IOC IVCA Intercommunale Vereniging voor Crematoriumbeheer in de provincie Antwerpen Nachtzorg Provincie Antwerpen Iveg (Intercommunale voor Energie) Vlaamse Kunststeden VZW Intercommunale vereniging Hooge Maey Campus Vesta Conferentie van voorzitters en secretarissen van de OCMW's van de Antwerpse agglomeratie KOMIMO - Koepel Milieu en Mobiliteit Civitas CLOVA fonds ter reductie van de globale energiekost FRGE Antwerpen Fineg FINEA Economisch Netwerk Albertkanaal - ENA EAD Evenredige arbeidsdeelnamen Digitale bouwvergunning DIGIPOLIS Derdebetalersregeling De Lijn Rio-Link IBOGEM Antwerpse Waterwerken - AWW Ronde Tafel Technopreventie Regiowerking milieu- en duurzaamheidsambtenaren Provincie Antwerpen Kring van Archivarissen in de Provincie Antwerpen - KAPA Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid Open doek Samenwerkingsovereenkomst Antwerpen – Beveren Project Armoede en Energie van SamenlevingsOpbouw Vlaanderen T-Day Jeugd Stedelijke Academie voor Muziek, Woord en Dans Wilrijk Lokaal coördinatorenoverleg kinderopvang Levanto Kunst in Huis</p>

	Stedelijke Academie voor Muziek, Woord en Dans Merksem Toerisme provincie Antwerpen
Vlaams	reflectiegroep lokaal jeugdbeleid Bosgroep BosG Antwerpen Noord VZW centrum algemeen welzijnswerk CAW Antwerpen bekken BENEDENSCHELDEBEKKEN scholengemeenschap SG V76 - SG Steinerscholen GO (Gent) Kredietmaatschappij KredMij SOKREMA onderdeel van Sociale Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen De Lijn Bekkenbestuur BB Benedenscheldebekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Benedenscheldebekken Kredietmaatschappij KredMij Sociale Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen sociale huisvestingsmaatschappij SHM De Ideale Woning cv Diensten voor onthaalouders DIVOPRA vzw Sociale huisvestingsmaatschappij SHM ABC Kredietmaatschappij KredMij Sociale bouw- en kredietmaatschappij ARRO Antwerpen Kredietmaatschappij KredMij Sociaal Woonkrediet Antwerpen-Kempen Kredietmaatschappij KredMij Klein eigenaarskrediet Samenwerkingsinitiatief Eerstelijnsgezondheidszorg SEL Amberes regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Antwerpen Vlaamse Opera Meldpunt discriminatie Mdiscr ANTWERPEN lokaal gezondheidsoverleg LOGO Antwerpen Koninklijk Ballet van Vlaanderen Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV PA

Figuur 2: Samenwerkingsverbanden naar initiatiefnemers (n=104)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 2 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p. 16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA’S	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN			
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S			

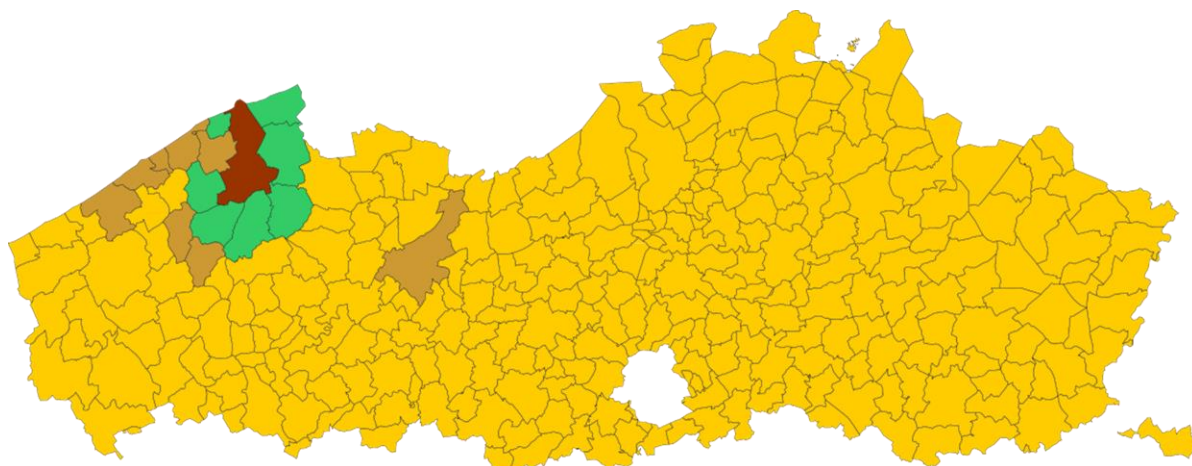
Matrix 2 – Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Antwerpen

ANTWERPEN		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechts-persoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechts-persoonlijkheid
BOVENLOKAAL GEÏNITEERD	Publiek	Hulpverleningszone 1					
	Gemengd					Resoc	Regionaal Landschap de Voorkepen vzw
LOKAAL GEÏNITEERD	Publiek	Intergemeentelijk overlegcomité noodplanning	CLOVA	<i>Mogelijkheid tot uitbreiden Velo-project naar de randgemeenten (BA)</i>	IGEAN dienstverlening	Samenwerkingsovereenkomst Antwerpen – Beveren (brandweer havengebied)	
		Conferentie van voorzitters en secretarissen van de OCMW's van de agglomeratie	FINEA	<i>Ontwikkelen van een overlegplatform over mobiliteit met de randgemeenten (BA)</i>		Samenwerkings-protocol Antwerpen - Mortsel	
		Stedelijke academie voor muziek, woord en dans Merksem	Igean milieu en veiligheid	<i>Actieplan: De ruimtelijke structuur, identiteit en kwaliteit op het niveau van de stad en de stadsregio zijn versterkt (MJP) (...)</i> • verderzetten van het verdichtings- en stadsvernieuwings-onderzoek			

		Stedelijke academie voor muziek, woord en dans Wilrijk	IMEA nutsvoorzieningen	Labo XX – Strategisch project			
		Webram – werkgroep bibliotheken Antwerpen en Mechelen	FINEG				
			Pontes (voorheen: IVCA Intercommunale vereniging voor crematoriumbeheer in de provincie Antwerpen)				
			Antwerpse Waterwerken				
			Integan (teledistributie)				
			ISVAG afvalverwerking				
			IVEG energie				
		Gemengd	Intercommunale vereniging Hooge Maey				
		IBOGEM (leefmilieu/afval)					

8.3.3. Brugge

Kaart 3 - Lokale samenwerking Brugge op basis van de database regioscreening

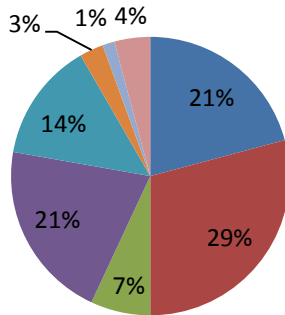
Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

Tabel 3 – Overzicht voor de stad Brugge van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden, database 09-12-2014

Categorie	Naam samenwerkingsverband
Niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare Veiligheidscel Toeristische Ontsluiting West-Vlaanderen
Belangenorganisatie	HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden AudiO Kenniscentrum Vlaamse Steden Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG) Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Vlaamse erfgoedbibliotheek HR-netwerk van centrumsteden Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap Burgemeestersoverleg Regio Brugge Burgemeestersoverleg Kustgemeenten Burgemeestersoverleg centrumsteden koepel lokale diensteneconomie (koepel LDE) Vlario
Federaal	Politiezone PZ BRUGGE Hulpverleningszone HZ 1 -WVL

Gebiedsafbakening	<p>Deelbekken DB Zwinstreek Deelbekken DB Oudlandpolder Blankenberge Deelbekken DB Kerkebeek Deelbekken DB Damse Polder - Sint Trudoledeken Onderwijszone OZ BRUGGE bekken B Brugse polder Zorggebied ZG BRUGGE Zorgregio ZR (subniveau 2) Brugge Zorgregio ZR (regionale stad) Brugge Zorgregio ZR (kleine stad) Brugge Netwerk palliatieve zorg NPZ noord West-Vlaanderen</p>
Grensoverschrijdend	<p>Prospekta</p>
Lokaal	<p>INTERBAD Infofos (IHC) IMEWO VZW Efrem FINIWO Intercommunale Kustreddingsdienst West-Vlaanderen Coördinatiepunt duurzaam kustbeheer Vlaamse Kunststeden VZW Civitas Beleidsstuurgroep WOI Beeldbank West-Vlaamse Intercommunale (WVI) IVBO TMVW Landinrichtingsproject Veld Brugge Overleggroep private actoren WOI Project Armoede en Energie van Samenlevingsopbouw Vlaanderen Intergemeentelijke dienst voor Archeologie in Brugge en Ommeland (Raakvlak) PSH netwerk Brugge Overleg OCMW-voorzitters regio Brugge-Oostende Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid</p>
Provinciaal	<p>Steunpunt natuur- en milieueducatie kust Brugse Ommeland WIVO Bovenlokaal overleg opvoedingsondersteuning Brugge Regionaal landschap Houtland</p>
Vlaams	<p>Bekkenbestuur Brugse polder Centrum algemeen welzijnswerk CAW noord West-Vlaanderen Samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL Noord-West-Vlaanderen Bosgroep BosG Houtland Werkwinkel WW Brugge Sociaal verhuurkantoor SVK Sovekans - Leefbaar Wonen Ziekenhuis algemeen ziekenhuis Sint-Jan Brugge-Oostende AV sociale huisvestingsmaatschappij Vivendo Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV West-Vlaanderen Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid FLW Brugge Meldpunt discriminatie BRUGGE lokaal gezondheidsoverleg LOGO Regio Brugge regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Brugge De Lijn</p>

Figuur 3: samenwerkingsverbanden naar initiatiefnemer (n=72)

Selectie Samenwerkingsverbanden

Matrix 3 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p. 16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA’S	
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S		

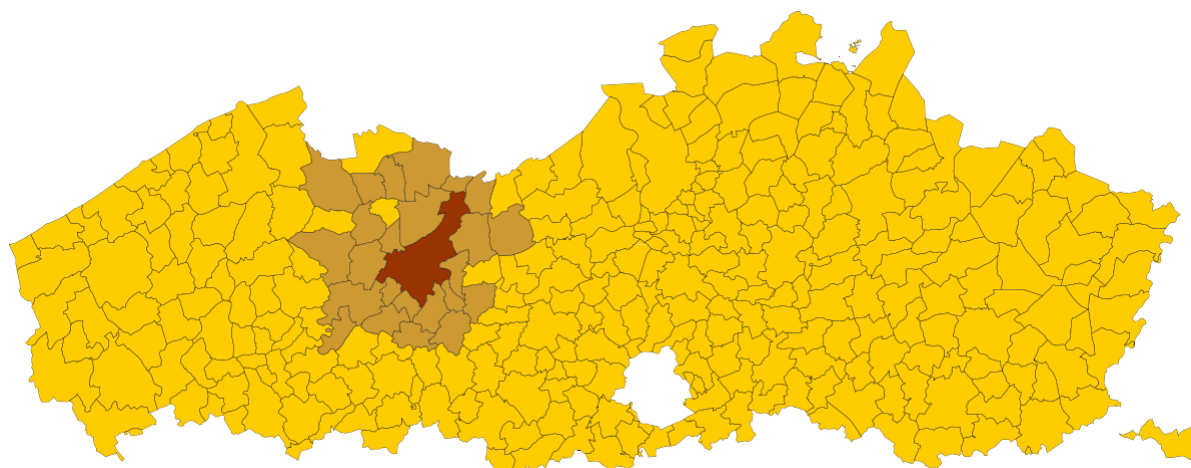
Matrix 3 - Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Brugge

BRUGGE		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
TOP DOWN	Publiek	Hulpverleningszone 1 - WV				Bovenlokaal overleg opvoedingsondersteuning Brugge	
	Gemengd					Brugs ommeland	Regionaal landschap Houtland
							Resoc Brugge + Trefpunt Zorg
BOTTOM UP	Publiek	Overleg OCMW voorzitters regio Brugge-Oostende	WVI	<p><i>Mobiliteit op maat van de stad</i> <i>Een sluitend fietsnetwerk in de regio wordt versneld afgewerkt ism onze buurgemeenten.</i> <i>Voor de mobiliteitsuitdagingen van de ruime Brugse regio wordt nagegaan of een tramlijn, sneltram of light rail een meerwaarde kan bieden</i> <i>Voorts moeten we samenwerken met de gemeenten rondom Brugge, zoals Oostkamp en Zedelgem, om het aanbod aan openbaar vervoer van en naar Brugge te verbeteren (BA)</i></p>	<p><i>Actieplan: Brugge zal intergemeentelijke samenwerkingsverband en aangaan inzake sociale economie en gestalte geven aan de regierol van de gemeenten op vlak van lokale sociale economie (MJP).</i></p>	Burgemeestersoverleg Kustgemeenten	Intergemeentelijke dienst voor Archeologie in Brugge en Ommeland

			INTERBAD	<p><i>Stad Brugge en het OCMW zijn trekker om van de Brugse regio een topregio inzake zorg, zorginnovatie en zorgopleiding te maken.(BA)</i></p> <p><i>Actieplan: De stad zal binnen het samenwerkingsverband van RESOC Brugge trekker zijn om van deze stad en regio een topregio te maken inzake zorg, -innovatie en -opleiding te maken (MJP)</i></p>		Burgemeestersoverleg Regio Brugge	IVBO
			Intercommunale kustreddingsdienst WVL				Algemeen ziekenhuis Sint Jan Brugge – Oostende AV
	Gemengd			<p><i>De stad is trekker in de regio om de actoren samen te brengen op regelmatige tijdstippen om een actieplan landbouw voor de regio Brugge uit te werken. (BA)</i></p>			

8.3.4. Gent

Kaart 4 – Lokale samenwerking Gent op basis van database regioscreening

Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/intern-staatshervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

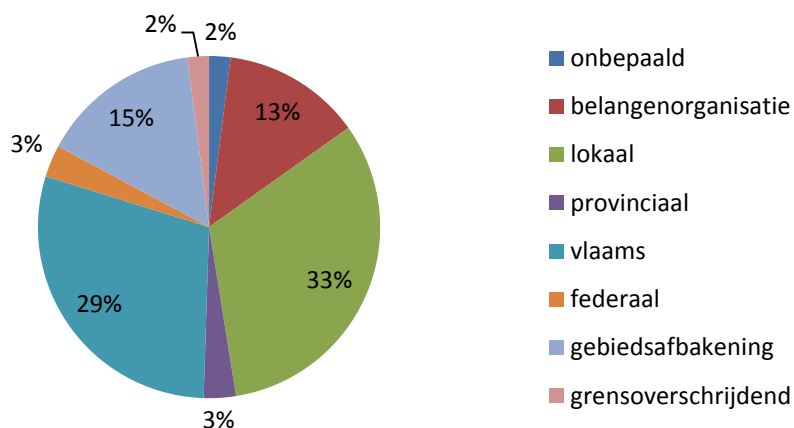
Tabel 4 – Overzicht voor de stad Gent van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	Naam samenwerkingsverband
Niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare Toeristische Ontsluiting West-Vlaanderen
belangenorganisatie	HR-netwerk van centrumsteden Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Vlaams Instituut voor Mobiliteit - VIM Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap Vlaamse vereniging voor ruimte en planning Vlario HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Burgemeestersoverleg centrumsteden Kenniscentrum Vlaamse Steden koepel lokale diensteneconomie (koepel LDE) Audio
federaal	Brandweerzone BWZ Centrum (Ovl) Politiezone PZ GENT Hulpverleningszone HZ Centrum (Ovl)

gebiedsafbakening	deelbekken DB Oude Kale deelbekken DB Scheldeland Onderwijszone OZ GENT deelbekken DB Moervaart deelbekken DB Gentse binnenwateren deelbekken DB De drie Molenbeken deelbekken DB Burggravenstroom deelbekken DB Benedenleie bekken B LEIEBEKKEN bekken B Gentse kanalen bekken B BOVENSCHELDEBEKKEN deelbekken DB Ledebek en Durme Zorgregio ZR (regionale stad) Gent Zorgregio ZR (kleine stad) Gent Zorggebied ZG GENT
grensoverschrijdend	Scheldemondraad - cluster kanaalgemeenten eurocities
lokaal	VENECO Toerisme Oost-Vlaanderen IVAGO Infohos (IHC) IMEWO Toerisme Scheldeland Stuurgroep Netwerk Gentse Kanaalzone fonds ter reductie van de globale energiekost FRGE Oost-Vlaanderen Oost-Vlaamse sportraad FINIWO Kringwinkel Ateljee DIGIPOLIS Toerisme Scheldeland vzw Vlaamse Kunststeden VZW vzw Toerisme Leiestreek Commissie juridische bijstand Dendermonde Civitas CAHF - Contemporary Art Heritage Flanders Beeldbank Digitale bouwvergunning Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid Regionaal Netwerk Arbeidszorg Gent-eeklo Kunst in Huis Projectbureau Gentse Kanaalzone TMVW PROVAG Toerisme Gent Toerisme Leiestreek AMBE = Het Oost-Vlaams Netwerk Ambulante Ergotherapie thuiszorg ODiCe vzw Regionaal Welzijnsoverleg RWO Gent Project Armoede en Energie van SamenlevingsOpbouw Vlaanderen
provinciaal	Intercommunale vereniging voor crematoriumbeheer Westlede Provinciale woonraad Provinciale Brandweerschool Oost-Vlaanderen

Vlaams	Bosgroep BosG Oost-Vlaanderen Noord bekkenbestuur BB Leiebekken bekkenbestuur BB Gentse kanalen bekkenbestuur BB Bovenscheldebekken Sociale Huisvestingsmaatschappij SHM De Gentse Haard Bekkenbestuur BB Benedenscheldebekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Benedenscheldebekken sociale huisvestingsmaatschappij SHM Kleine Landeigendom Het Volk ziekenhuis ZH algemeen ziekenhuis Jan Palfijn reflectiegroep lokaal jeugdbeleid Vlaamse Opera bekken B BENEDENSCHELDEBEKKEN sociale huisvestingsmaatschappij SHM Volkshaard centrum algemeen welzijnswerk CAW Oost-Vlaanderen sociale huisvestingsmaatschappij SHM Merelbeekse sociale woningen Sociale huisvestingsmaatschappij SHM ABC Centrum voor Basiseducatie CBE Leerpunt Gent-Meetjesland-Leieland Samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL regio Gent De Lijn sociale huisvestingsmaatschappij SHM WONEN Kredietmaatschappij KredMij UW EIGEN HUIS DER VLAANDEREN regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Gent en Gentse rand scholengemeenschap SG V76 - SG Steinerscholen GO (Gent) scholengemeenschap SG V36 - SGKO De Bron Gent-Zuid Kredietmaatschappij KredMij Eigen Heerd is Goud Weerd Kredietmaatschappij KredMij Eigen woon door ons loon Netwerk palliatieve zorg NPZ Gent-Eeklo Meldpunt discriminatie Mdiscr GENT lokaal gezondheidsoverleg LOGO Gezond + werkwinkel WW zone Gent
--------	---

Figuur 4 - Initiatiefnemers van de samenwerkingsverbanden (n=99)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 4 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p.16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

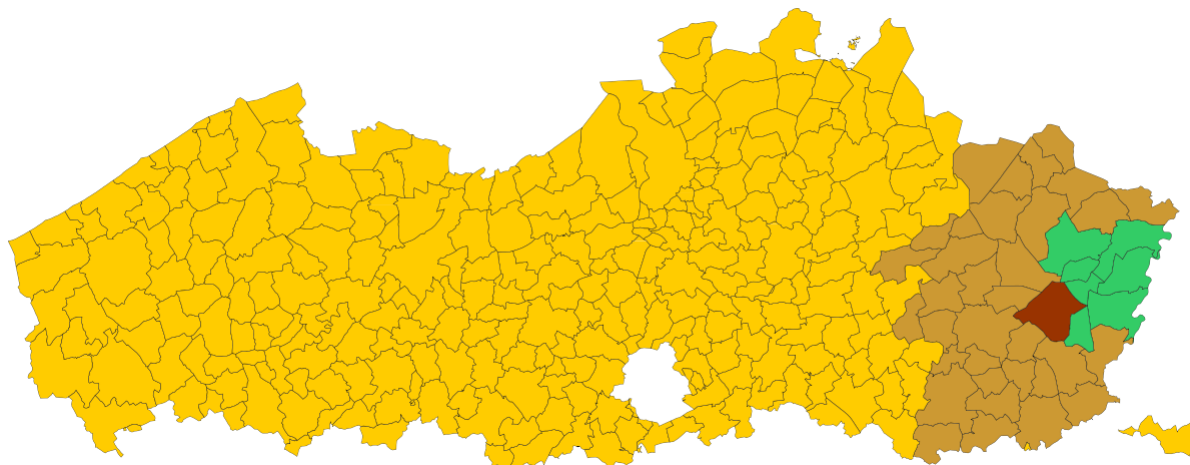
EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN		
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA'S	

Matrix 4 – Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Gent

GENT		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID		
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	
BOVENLOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Brandweer- en Hulpverleningszone Centrum						
		Benedenscheldebekken						
	Gemengd				Toerisme Leiestreek	RESOC Gent en rondom Gent		
LOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek		Intercommunale vereniging voor crematoriumbeheer Westlede	Overleg met buurgemeenten ikv opmaak mobiliteitsplan			TMVW	
				Ambitie tot opmaak stadsregionale agenda (BA)			Ivago	
				Ambitie tot opzetten samenhangende grootstedelijke ruimtelijke ontwikkeling (BA)				
				Netwerkrelaties aangaan binnen de stad en op (stads)regionaal niveau				
	Gemengd			Project Gentse Kanaalzone				
						PROVAG		
						Toerisme Gent		
						Toerisme Scheldeland		

8.3.5. Genk

Kaart 5 – Lokale samenwerking Genk op basis van database regioscreening.

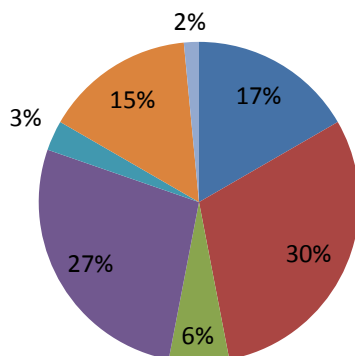
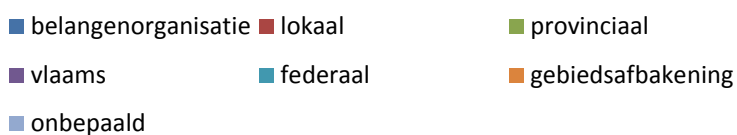
Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/intern-staats hervorming/interactie-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

Tabel 5 - Overzicht voor de stad Genk van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	Naam samenwerkingsverband
Niet toegewezen	<i>sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare</i>
belangenorganisatie	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG) Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Vlaamse vereniging voor ruimte en planning Vlario Kenniscentrum Vlaamse Steden Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap HR-netwerk van centrumsteden HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden AudiO
federaal	operationele prezone OpZ Oost-Limburg politiezone PZ MidLim
gebiedsafbakening	Onderwijszone OZ GENK Deelbekken DB van de Midden-Demer Deelbekken DB van de Boven-Demer Deelbekken DB Noordoost-Limburg bekken B DEMERBEKKEN Netwerk palliatieve zorg NPZ Limburg

	<p>Zorgregio ZR (regionale stad) Genk Zorgregio ZR (kleine stad) Genk Zorggebied ZG GENK Zorgregio ZR (subniveau 2) Genk</p>
lokaal	<p>IGL (Intercommunale Vereniging voor Hulp aan Gehandicapten in Limburg) Startcentrale cvba IGS Riool INTER-AQUA Nuhma NV (Nutsbedrijven Houdstermaatschappij) Kolenspoor vzw IGS DNB Elec INTER-ENERGA Interlokale vereniging Lokaal Woonbeleid GAOZ Economisch Netwerk Albertkanaal - ENA kringwinkelgroep de koop IDE innovatie en design Euregio MIC Microsoft innovation center Vlaanderen CIPAL DV CAD Limburg vzw IGS DNB Gas INTER-ENERGA Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid IGS Kabel INTER-MEDIA Limburg.net Projectvereniging Mijnstreek Project Armoede en Energie van SamenlevingsOpbouw Vlaanderen Aspiravi</p>
provinciaal	<p>Regionaal landschap RegLand Kempen en Maasland Toerisme Limburg Limburgs Gezondheidsoverleg Bibliotheekvereniging Limburg (BVL)</p>
Vlaams	<p>Bekkenbestuur BB Maasbekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Maasbekken bekkenbestuur BB Demer De Lijn Bosgroep BosG Hoge Kempen sociale huisvestingsmaatschappij SHM Nieuw Dak CVBA sociale huisvestingsmaatschappij SHM Landwaarts CVBA centrum algemeen welzijnswerk CAW Limburg sociaal verhuurkantoor SVK Het Scharnier samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL Plaatselijk Overlegplatform (regio Genk) Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV Limburg Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid FLW (zorggebied Genk) bekken B Maasbekken Streektafel StreekT Midden-Limburg RESOC Werkwinkel WW Genk Meldpunt discriminatie Mdiscr GENK lokaal gezondheidsoverleg LOGO regio Genk, oude benaming: Logo Maasland (zie vzw Limburgs Gezondheidsoverleg) Kredietmaatschappij KredMij Landwaarts Sociaal Woonkrediet NV regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Limburg</p>

Figuur 5 - Initiatiefnemers van de samenwerkingsverbanden (n=66)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 5 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p.17) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

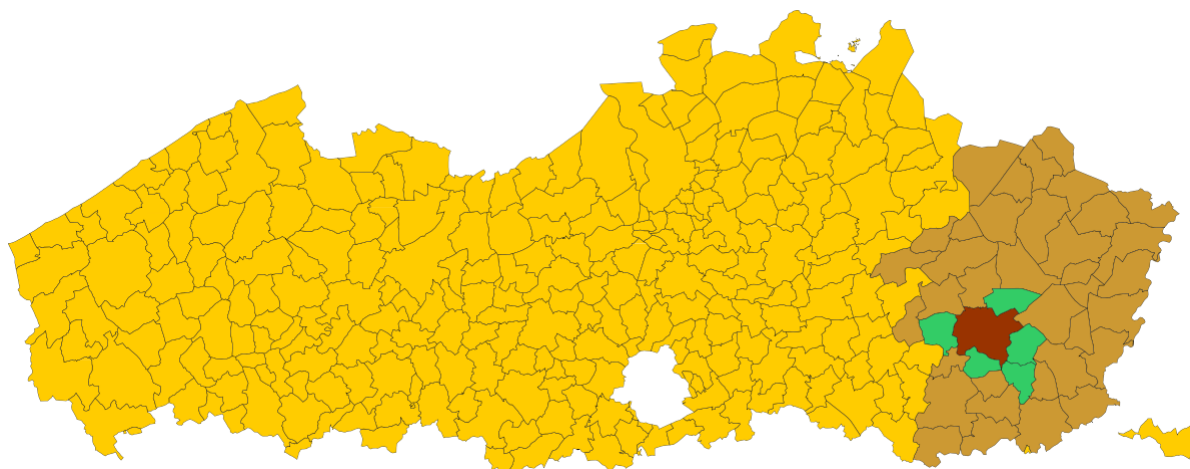
EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA'S	EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S

GENK		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
TOP DOWN	Publiek	Brandweerzone Oost-Limburg		Innovatie en Design Euregio		Nationaal park hoge kempen	Regionaal Landschap Kempen en Maasland
		PLOT Limburg		SALK Limburg			
	Gemengd			Streektafel Midden-Limburg RESOC			ERSV Limburg
BOTTOM UP	Publiek	Limbus		<i>Beleidsprogramma – Stedelijke identiteit: het uitwerken van een visie en plan van aanpak mbt de positionering van Genk in het regionaal stedelijk gebied Limburg en in ruimere regionale netwerken.(BA)</i>	Nuhma Nv		IGS Kabel Inter-Media
		Forum lokale werkgelegenheid zorggebied Genk		<i>De stad geeft haar mobiliteitsbeleid vorm via volgende actielijnen: het versterken van het stadsoverschrijdende netwerk: implementatie van het mobiliteitsplan Hasselt-Genk, realisatie van het Spartacusproject (BA)</i>	Projectvereniging Mijnstreek		IGS Riool Inter-Aqua

				<i>Genk ontwikkelt als atypische meerkernige stad een innovatief en duurzaam mobiliteitsconcept dat zowel gericht is op de externe verbindingen met het regionaal stedelijke gebied Hasselt-Genk en op interregionale bereikbaarheid. De stad neemt hiertoe zelf initiatieven en ondersteunt externe initiatieven, zoals Spartacus, en focust hierbij op duurzame verplaatsingen en vervoerswijzen (MJP)</i>			IV Lokaal Woonbeleid GAOZ
				Regionaal secretarissenoverleg			Kolenspoor vzw
				Mobiliteitsplan Genk-Hasselt			Limburg.net
							IGS INTER-ENERGA
							Intercommunale Vereniging voor hulp aan gehandicapten in Limburg
							Landwaarts cvba
							Nieuw Dak cvba
							Kringwinkelgroep De Koop
	Gemengd	OMWEGO (overleg maatschappelijk Werk Genk en Omstreken)	Bibliotheekvereniging Limburg (BVL)				
			SVK Het Scharnier				

8.3.6. Hasselt

Kaart 6 – Lokale samenwerking Hasselt op basis van database regioscreening

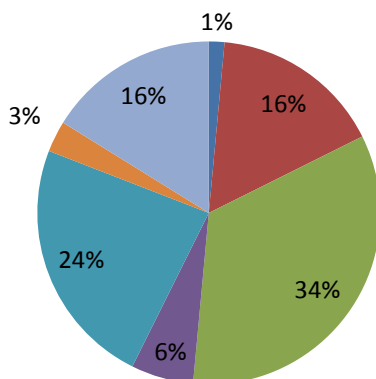
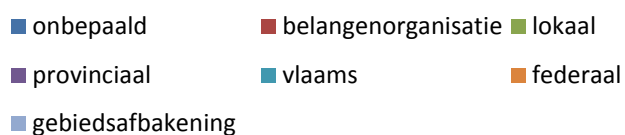
Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

Tabel 6 - Overzicht voor de stad Hasselt van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	Naam Samenwerkingsverband
Niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare
belangenorganisatie	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG) Vlaams Instituut voor Mobiliteit - VIM Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Vlario Kenniscentrum Vlaamse Steden Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap HR-netwerk van centrumsteden HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden Audio
federaal	Politiezone PZ HAZODI operationele prezone OpZ Zuid-West-Limburg

gebiedsafbakening	<p>Onderwijszone OZ HASSELT Deelbekken DB van de Zwarte Beek Deelbekken DB van de Mombeek Deelbekken DB van de Midden-Demer Deelbekken DB van de Herk bekken B DEMERBEKKEN Netwerk palliatieve zorg NPZ Limburg Zorgregio ZR (regionale stad) Hasselt Zorgregio ZR (subniveau 2) Hasselt Zorgregio ZR (kleine stad) Hasselt Zorggebied ZG HASSELT</p>
lokaal	<p>IWM (Intercommunale Watermaatschappij) Interlokale vereniging Woonbeleid Midden-Limburg IGS Kabel INTER-MEDIA Nuhma NV (Nutsbedrijven Houdstermaatschappij) IGS DNB Elec INTER-ENERGA IGL (Intercommunale Vereniging voor Hulp aan Gehandicapten in Limburg) Economisch Netwerk Albertkanaal - ENA IGS Riool INTER-AQUA E-Cel Erfgoed Centrum Limburg Indomi nv IDE innovatie en design Euregio Civitas CAD Limburg vzw Aspiravi HELICS Plaatselijke Groep Leader Haspengouw sociale huisvestingsmaatschappij SHM Cordium CVBA IGS DNB Gas INTER-ENERGA Project Armoede en Energie van SamenlevingsOpbouw Vlaanderen Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid VZW Efram Limburg.net Anders Mobiel Limburg</p>
provinciaal	<p>Regionaal landschap RegLand Haspengouw en Voeren Toerisme Limburg Bibliotheekvereniging Limburg (BVL) WIVO</p>
vlaams	<p>centrum algemeen welzijnswerk CAW Limburg bekkenbestuur BB Demer Bosgroep BosG Zuid-Limburg sociaal verhuurkantoor SVK Midden-Limburg samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL Plaatselijk Overlegplatform (regio Hasselt) sociale huisvestingsmaatschappij SHM Kleine Landeigendom CVBA regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Limburg lokaal gezondheidsoverleg LOGO regio Hasselt, oude benaming Logo Midden-Limburg (zie vzw Limburgs Gezondheidsoverleg) sociale huisvestingsmaatschappij SHM Hasseltse Huisvestingsmaatschappij CVBA Kredietmaatschappij KredMij voor Sociale Woningen NV Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV Limburg Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid FLW (zorggebied Hasselt) Meldpunt discriminatie Mdiscr HASSELT Streektafel StreekT Midden-Limburg RESOC werkwinkel WW Hasselt De Lijn</p>

Figuur 6- Initiatiefnemers van de samenwerkingsverbanden (n=68)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 6 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p.16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

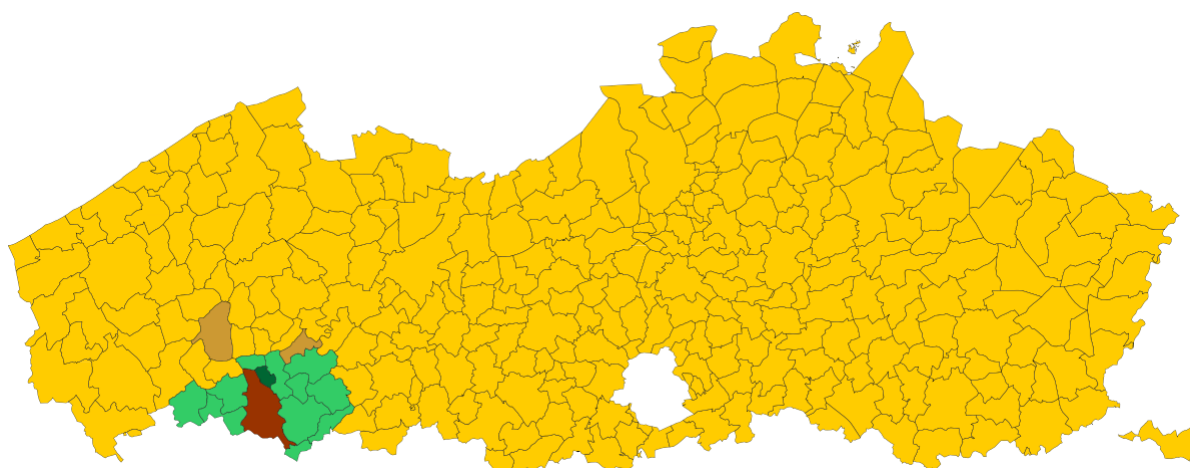
EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA’S	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S		

Matrix 6 - Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Hasselt

HASSELT		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
TOP DOWN	Publiek						
	Gemengd			Streektafel Midden-Limburg Resoc			ERSV Limburg
				Resoc			Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren
BOTTOM UP	Publiek		IGS Kabel Inter-media	Mobiliteitsplan Genk - Hasselt	Nuhma	Interlokale vereniging woonbeleid Midden-Limburg	
			IGS Riool Inter-Aqua				
			IWM				
			Limburg.net	<i>Hasselt als knooppunt voor bus, trein en tram. Het nieuwe bestuur blijft de komende jaren sterk inzetten op OV, o.a. in samenwerking met De Lijn. (...) Dankzij dit netwerk zal Limburg veel beter bereikbaar zijn, met Hasselt als belangrijk multimodal openbaar vervoersknooppunt.</i>			
	Gemengd	SVK Midden-Limburg					

8.3.7. Kortrijk

Kaart 7 – Lokale samenwerking Kortrijk op basis van database regioscreening

Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

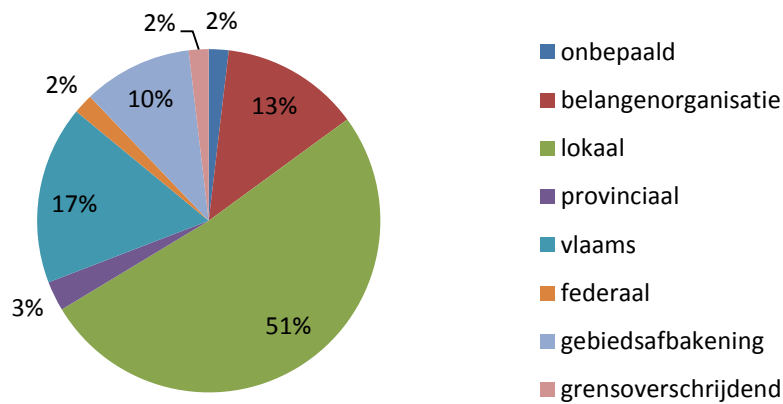
Tabel 7 - Overzicht voor de stad Kortrijk van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	Naam samenwerkingsverband
Niet toegewezen	<p>sociale huisvestingsmaatschappij eigen haard is goud waard</p> <p>sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare</p>
belangenorganisatie	<p>Burgemeestersoverleg centrumsteden</p> <p>HR-netwerk van centrumsteden</p> <p>HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden</p> <p>Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap</p> <p>InterRio</p> <p>Kenniscentrum Vlaamse Steden</p> <p>Burgemeestersoverleg streek Kortrijk</p> <p>Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten</p> <p>Vereniging Vlaamse Jeugddiensten</p> <p>Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG)</p> <p>Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid</p> <p>Vlaamse vereniging voor ruimte en planning</p> <p>Audio</p> <p>Vlario</p>
federaal	<p>Politiezone PZ VLAS</p> <p>Hulpverleningszone HZ 3 - WV</p>
gebiedsafbakening	<p>Zorggebied ZG KORTRIJK</p> <p>Onderwijszone OZ KORTRIJK</p> <p>Zorgregio ZR (regionale stad) Kortrijk</p>

	<p>Zorgregio ZR (kleine stad) Kortrijk Netwerk palliatieve zorg NPZ zuid West-Vlaanderen Deelbekken DB West-Vlaamse Schelde bekken B BOVENSCHELDEBEKKEN Deelbekken DB Grensleie Deelbekken DB Gaverbeek bekken B LEIEBEKKEN Deelbekken DB Heulebeek</p>
grensoverschrijdend	<p>eurocities Europese groepering voor territoriale samenwerking EGTS Eurometropool Lille-Kortrijk-Tournai</p>
lokaal	<p>Intergemeentelijke werkgroep lokale economie (Leiedal) Intergemeentelijke werkgroep wonen (Leiedal) Intergemeentelijke werkgroep milieu/water (Leiedal) Intergemeentelijke werkgroep e-government (Leiedal) Intergemeentelijke werkgroep ruimtelijke ordening (IGORO) (Leiedal) Intergemeentelijke werkgroep mobiliteit (Leiedal) Intergemeentelijke werkgroep geo-informatie (Leiedal) Intergemeentelijke werkgroep Europese samenwerking (Leiedal) Intergemeentelijke werkgroep energie (Leiedal) interlokale vereniging regionaal centrum werk en sociale economie GORK gemeentelijk onderwijs Kortrijk Ambtenaren bevolking Zuid-West-Vlaanderen Beeldbank beleidsforum milieu/water (Leiedal) Beleidsstuurgroep WOI BITLAR cv geïntegreerde gebiedsvisie leievallei FIGGA Intergemeentelijke werkgroep digitale regio Kortrijk (Leiedal) Halte R GASELWEST IMOG Infohos (IHC) intergemeentelijk overleg groenambtenaren (Leiedal) intergemeentelijke vereniging voor crematoriumbeheer in zuid West-Vlaanderen Bovenlokaal overleg opvoedingsondersteuning Bopvoed Kortrijk Project Energiesnoeiërs Zuid-West-Vlaanderen Toerisme Leiestreek stuurgroep vlas vzw kringloopcentrum strategisch project regionale groenstructuur zuid-west-vlaanderen / leievallei wervik-waregem vzw Toerisme Leiestreek Welzijnsconsortium Zuid-West-Vlaanderen Kanaal 127 / vzw CeSIE regionale overlegtafel wonen Kortrijk regionaal crisisnetwerk Kortrijk PSILON Vereniging Ons Tehuis voor Zuid-West-Vlaanderen PSH netwerk Polder Sinergiek Overlegtafel OCMW-trajectbegeleiders Zuid-West-Vlaanderen Overleg gemeentesecretarissen Zuid-West-Vlaanderen ondernemerscentrum Overleg Cultuur Regio Kortrijk (Leiedal) PSH netwerk Vlas LEIEDAL multidisciplinair crisisoverleg: beleidsoverleg en pool (welzijnsconsortium) Overleg diensten burgerlijke stand midden en Zuid-West-Vlaanderen ad hoc uitwisseling rond lokaal sociaal beleid (wzc) Overleg OCMW-diensthouders Zuid-West-Vlaanderen Overleg OCMW-voorzitters en secretarissen (kortrijk)</p>

	Overleg schepenen huisvesting en RO Zuid-West-Vlaanderen MIC Microsoft innovation center Vlaanderen Overleggroep private actoren WOI Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid
provinciaal	WIVO intercommunale WIV (vliegveld Wevelgem) Bibliothekenoverleg Zuid-West-Vlaanderen
Vlaams	centrum algemeen welzijnswerk CAW zuid West-Vlaanderen bekkenbestuur BB Leiebekken werkwinkel WW Kortrijk Wonen Zuid-West-Vlaanderen bekkenbestuur BB Bovenscheldebekken Bosgroep BosG Ijzer en Leie De Lijn sociale huisvestingsmaatschappij SHM Zuid-West-Vlaamse sociale huisvestingsmaatschappij sociale huisvestingsmaatschappij SHM Eigen Haard sociale huisvestingsmaatschappij SHM De Leie Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV West-Vlaanderen Sociaal verhuurkantoor SVK De Poort lokaal gezondheidsoverleg LOGO Zuid-West-Vlaanderen Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid FLW Kortrijk regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Zuid-West-Vlaanderen Intergemeentelijke dienst schuldbemiddeling Meldpunt discriminatie KORTRIJK Samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL Zuid-West-Vlaanderen

Figuur 7 - Initiatiefnemers van de samenwerkingsverbanden
(n=107)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 7 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p.16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN		
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA'S	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S

Matrix 7 – Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Kortrijk

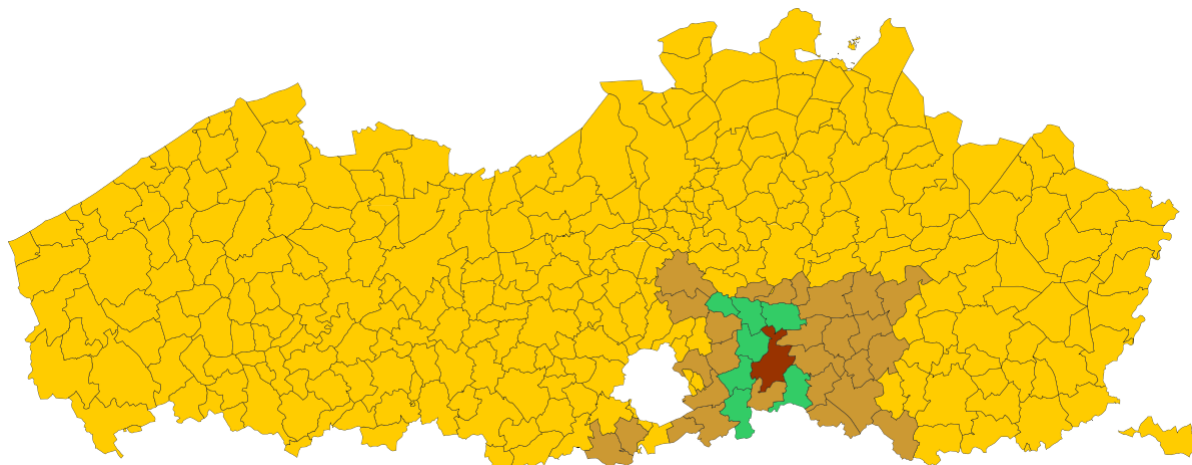
KORTRIJK		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
BOVENLOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Hulpverleningszone 3 - WVVL		regionale overlegtafel wonen Kortrijk			Sinergiek
				stuurgroep vlas			
				Afbakening regionaal stedelijke gebied en gevolgen woonbeleid			
	Gemengd			Resoc Zuid-West-Vlaanderen		Bovenlokaal overleg opvoedingsondersteuning Kortrijk	Toerisme Leiestreek
LOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Overleg diensten burgerlijke stand midden en Zuid-West-Vlaanderen	<i>Actieplan: We realiseren Kortrijk als een stad van culturele verademing. Actie: Humuz, regionaal expertisenetwerk cultuureducatie (MJP)</i>	Burgemeestersoverleg streek Kortrijk	Leiedal <i>Stadsregionale mobiliteit – Strategisch project Rekovert (Regio Kortrijk en Openbaar Vervoer)</i>	Overleg schepenen huisvesting en RO Zuid-West-Vlaanderen	IMOG

		Overlegtafel OCMW- trajectbegeleiders Zuid-West- Vlaanderen	Actieplan: <i>Power to the people: we voeren 1 lokaal sociaal beleid met empowerment als rode draad.</i> Actie: <i>Meewerken aan een nieuwe interlokale samenwerking voor sociaal en welzijnsbeleid. (MJP)</i>	Actie: <i>Cultuur Regio Kortrijk: versterken culturele aanbod en vernieuwen op intergemeentelijk niveau(MJP)</i>	<i>Een Europa van (grote) steden is veel meer dan een Europa van landen.</i> <i>Kortrijk heeft met Rijsel een buurstad die groter is dan Brussel maar veel Kortrijkzanen beseffen dat amper. Daar moet de Eurometropool een antwoord op vinden. (...)De Euregio heeft nood aan een herkenningspunt.</i> <i>In samenwerking met steden Menen, Doornik en vele actoren lijkt de grensovergang Rekkem-Ferrain ons daartoe een geschikte plek.(BA)</i>		
			PSILON	<i>Een stad die betaalbaar is. Kortrijk is geen eiland. Wie geen betaalbare woning vindt in onze stad, kunnen we verliezen aan gemeenten rondom ons.</i> <i>Omdat elk gezin bijdraagt tot het sociaal en budgettair gezond houden van de stad – en omdat dat voor elke stad of gemeente zo is – is er concurrentie tussen gemeente-besturen.</i> <i>We zijn daar niet blind voor en moeten dat probleem durven benoemen. Daarom stuurt onze stad aan op een structureel regionaal overleg over de woonmarkt zodat er goede afspraken gemaakt kunnen worden over</i>			

				<i>bijvoorbeeld het aanbod van sociale huur- en koopwoningen. De komende jaren wachten 15 hectare gebouwen en ruimtes (ziekenhuizen,...) op een nieuwe bestemming. We vullen dit op een duurzame manier in. (BA)</i>			
				<i>Samen met de regio gaat Kortrijk voor een streekverhaal want een gemeen- schappelijke streekvisie is nodig. (...)Nieuwe vormen van interbestuurlijk samenwerken op regionaal vlak worden in samenspraak met de collega-gemeenten en de provincie bekeken en uitgetoet. (BA) Stadsregionale problematiek energie (o.a. windmolens) Stadsregionale problematiek waterhuishouding (o.a. overstromingsgebieden)</i>			
	Gemengd	ad hoc uitwisseling rond lokaal sociaal beleid (wzc)					Welzijnsconsortium Zuid-West-Vlaanderen
		regionaal crisisnetwerk Kortrijk					

8.3.8. Leuven

Kaart 8 – Lokale samenwerking Leuven op basis van database regioscreening

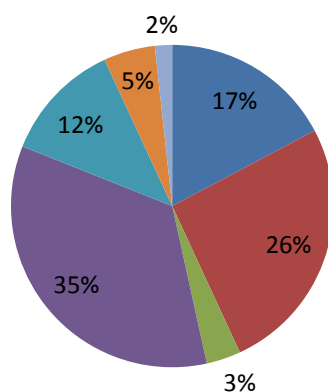
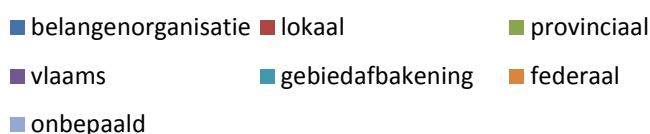
Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

Tabel 8 - Overzicht voor de stad Leuven van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	NaamSWV
Niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare
belangenorganisatie	Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap Kenniscentrum Vlaamse Steden InterRio Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid HR-netwerk van centrumsteden HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden Vlario Vlaamse vereniging voor ruimte en planning
federaal	Operationele prezone OpZ Vlaams-Brabant - Hulpverleningszone Oost Politiezone PZ LEUVEN Hulpverleningszone HZ Leuven
gebiedsafbakening	Zorgregio ZR (regionale stad) Leuven Onderwijszone OZ LEUVEN bekken B DEMERBEKKEN bekken B Dijle en Zenne Zorgregio ZR (subniveau 2) Leuven Zorgregio ZR (kleine stad) Leuven Zorggebied ZG LEUVEN

lokaal	INTERLEUVEN IVERLEK FINILEK Federaal Overlegforum Brussel Airport Ecowerf HELICS HOFHEIDE Kanaaltochten VZW Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid ELAt - netwerk Digitale bouwvergunning Toerisme Vlaams-Brabant vzw Vlaamse Kunststeden VZW Vlaamse Overlegcommissie Luchthaven Brussels Airport Vlabra'cent VZW
provinciaal	Bibliotheekregio Leuven Regionale Ouderenadviesraad Leuven
Vlaams	Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV Vlaams-Brabant VZW Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid FLW Leuven De Lijn Bosgroep BosG Dijle-Geteland Bekkenbestuur BB Dijle-Zennebekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Dijle-Zennebekken bekkenbestuur BB Demer GOAL-gezondheidsoverleg arrondissement Leuven (SEL) Koninklijk Ballet van Vlaanderen lokaal gezondheidsoverleg LOGO Oost-Brabant vzw Netwerk palliatieve zorg NPZ arrondissement Leuven regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Leuven Scholengemeenschap SG Leuven Scholengemeenschap SG Midden Vlaams-Brabant sociaal verhuurkantoor SVK Sociaal Verhuurkantoor Spit VZW sociale huisvestingsmaatschappij SHM Dijledal Sociale Huisvesting Leuven CV sociale huisvestingsmaatschappij SHM Sociaal Wonen Arrondissement Leuven Kredietmaatschappij KredMij Sociale Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen werkwinkel WW Leuven centrum algemeen welzijnswerk CAW Oost-Brabant Meldpunt discriminatie Mdiscr LEUVEN

Figuur 8 - Samenwerkingsverbanden naar initiatiefnemers (n=58)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 8 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p. 16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA’S	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN			
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S			

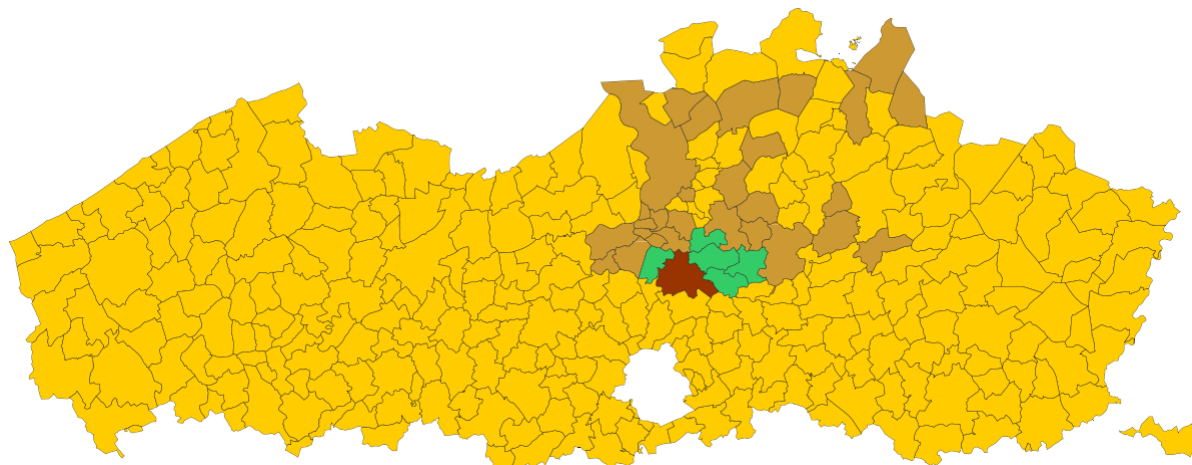
Matrix 8 - Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Leuven

LEUVEN		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
BOVENLOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Dijle- en Zennebekken		Federaal overlegforum Brussels Airport (Milieu)		Bibliotheekregio Leuven	
		Hulpverleningszone Leuven				Regionale ouderenadviesraad Leuven	
	Gemengd			Resoc Leuven		Gezondheidsoverleg arrondissement Leuven	ERSV Vlaams Brabant
LOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Scholengemeenschap Leuven	Hofheide	Burgemeestersoverleg arrondissement Leuven (georganiseerd door IGS Interleuven)			Ecowerf
		Scholengemeenschap Midden Vlaams Brabant		<i>De stad ontwikkelt een regionale visie op voorzieningen in samenspraak met regionale partners (BA)</i>			SHM Sociaal wonen
				<i>Een regionale visie op mobiliteit en openbaar vervoer uitwerken ism de buurgemeenten en openbare vervoersmaatschappijen (BA)</i>			

				<p><i>De stad Leuven zorgt ervoor dat ze haar centrumfunctie op verschillende niveaus (buurt, lokaal, regio en gewestelijk) kan blijven waarmaken, aangepast aan de groei en ambitie om 'eeuwenoude en springlevend' te blijven. Actieplan: Het voorzieningenniveau aanpassen aan de groeiende bevolking. (MJP)</i></p>			
	Gemengd		IGS DNB Elec IVERLEK	Vlaamse overlegcommissie Luchthaven Brussels Airport (milieu)	Kanaaltochten vzw		SHM Dijledal
						<p><i>Oprichten van een Leuvens strategisch platform, een structurele samenwerking tussen de belangrijkste economische actoren om de Leuvense regio te profileren als internationale kennisregio (BA)</i></p>	Interleuven, burgemeestersoverleg en regionale visie mobiliteit

8.3.9. Mechelen

Kaart 9 – Lokale samenwerking Mechelen op basis van database regioscreening

Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

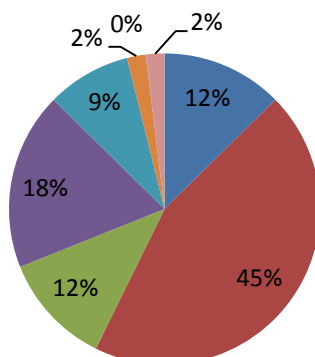
Tabel 9 – Overzicht voor de Stad Mechelen van de in de database regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	Naam samenwerkingsverband
Niet toegewezen	centrum algemeen welzijnswerk CAW Boom Mechelen Lier sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare
belangenorganisatie	Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid InterRio HR-netwerk van centrumsteden HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden Kenniscentrum Vlaamse Steden Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Vlaams Instituut voor Mobiliteit - VIM Vlaamse Dienst Speelpleinwerking vzw Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap Vlario AudiO VICTOR
federaal	Hulpverleningszone HZ 2 zone rivierenland Politiezone PZ MECHELEN

gebiedsafbakening	<p>Zorgregio ZR (kleine stad) Mechelen bekken B NETEBEKKEN Onderwijszone OZ MECHELEN bekken B Dijle en Zenne Zorgregio ZR niveau IP 38 ziekenhuizen - regio Mechelen Zorgregio ZR (subniveau 2) Mechelen Zorggebied ZG MECHELEN Zorgregio ZR (regionale stad) Mechelen Netwerk palliatieve zorg NPZ Mechelen</p>
lokaal	<p>IVAREM (Intergemeentelijke vereniging voor duurzaam afvalbeheer regio Mechelen) IVCA Intercommunale Vereniging voor Crematoriumbeheer in de provincie Antwerpen Jongeren Advies Centrum Mechelen Kempens Landschap VZW Kring van Archivarissen in de Provincie Antwerpen - KAPA Letterfretter Tournee Interlokale vereniging GAS arrondissement Mechelen Levanto Digidak Kring Gemeentesecretarissen arrondissement Mechelen Nachtzorg Provincie Antwerpen Beeldbank CCPA CIPAL DV CLOVA Conferentie van burgemeesters arrondissement Mechelen Conferentie van OCMW voorzitters arrondissement Mechelen Erfgoedcel Mechelen Derdebetalersregeling De Lijn Intergemeentelijke vereniging voor ontwikkeling van het gewest Mechelen en omgeving (IGEMO) EAD Evenredige arbeidsdeelname Lokaal Overlegplatform regio Mechelen Federaal Overlegforum Brussel Airport FINILEK Halfjaarlijks overleg burgemeesters provincie Antwerpen IVERLEK Conservatorium Mechelen vzw TOM Toerisme provincie Antwerpen Toerisme Rupelstreek-Vaartland vzw Samenwerking kunstproject Gimme Shelter Regiowerking milieu- en duurzaamheidsambtenaren Provincie Antwerpen Regionale Beeldbank Mechelen Toerisme Scheldeland vzw Vlaamse Kunststeden VZW Vlaamse Overlegcommissie Luchthaven Brussels Airport arrondissementeel overleg parket - DVZ - Rijksregister en diensthoofden burgerzaken Mechelen VZW Instrumentenfonds sociale huisvestingsmaatschappij SHM Inter-Vilvoordse Maatschappij voor Huisvesting Wettelijk PIDPA Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid Overeenkomst stad Mechelen-gemeente Bonheiden mbt instandhouding en ondersteuning filiaal gemeentelijk conservatorium Open doek Mobiliteitsnetwerk Samen Vooruit VZW Efram</p>

provinciaal	<p>Webram - werkgroep bibliotheken Antwerpen Mechelen</p> <p>Autonoom Provinciebedrijf Sport - APB Sport</p> <p>WIVO</p> <p>Sportregio SR Dijle-Nete</p> <p>inzOOmen op samenwerking</p> <p>P.I.B.A. (Provinciaal instituut voor Brandweer- en ambulanciersopleiding Antwerpen)</p> <p>PIH - Provinciaal instituut voor Hygiëne</p> <p>Provinciaal bibliotheekcentrum Antwerpen - PBSA</p> <p>Provinciaal Bibliotheekstelsel ISIS</p> <p>Inovant (autonoom provinciebedrijf)</p> <p>Regionaal Landschap RegLand Rivierenland VZW</p> <p>Provinciale cultuurraad</p>
Vlaams	<p>ATRIUM</p> <p>lokaal gezondheidsoverleg LOGO Mechelen</p> <p>bekken B BENEDENSCHELDEBEKKEN</p> <p>Bekkenbestuur BB Benedenscheldebekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Benedenscheldebekken</p> <p>Bekkenbestuur BB Dijle-Zennebekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Dijle-Zennebekken</p> <p>Bekkenbestuur BB Netebekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Netebekken</p> <p>Bosgroep BosG Antwerpen Zuid VZW</p> <p>sociale huisvestingsmaatschappij SHM Volkswoningen van Duffel</p> <p>Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg De Pont</p> <p>Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV PA</p> <p>regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Mechelen</p> <p>scholengemeenschap SG BaOSGR5</p> <p>De Lijn</p> <p>sociaal verhuurkantoor SVK Bodukam vzw</p> <p>Diensten voor onthaalouders DIVOPRA vzw</p> <p>Meldpunt discriminatie Mdiscr MECHELEN</p> <p>Kredietmaatschappij KredMij Sociaal Woonkrediet Regio Mechelen</p> <p>sociale huisvestingsmaatschappij SHM Gewestelijke maatschappij voor de Kleine landeigendom van Mechelen en omstreken</p> <p>Centrum voor Basiseducatie CBE Open School vzw</p>

Figuur 9 - Initiatiefnemers van de samenwerkingsverbanden (n=103)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 9 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p. 16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA’S	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S		

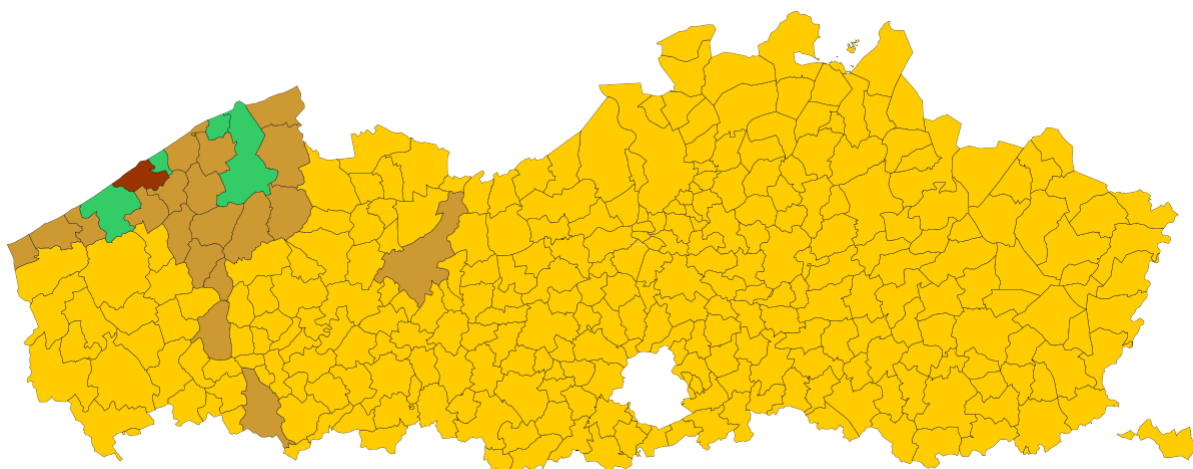
Matrix 9 - Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Mechelen

MECHELEN		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
TOP DOWN	Publiek	Brandweerzone Rivierenland					
		Politiezone Mechelen-Willebroek					
	Gemengd					Resoc Mechelen	ERSV PA
							Regionaal Landschap Rivierenland vzw
							Kempens Landschap vzw
BOTTOM UP	Publiek	CCPA (cultureel netwerk, feitelijke vereniging)	CLOVA (samenwerking op vlak van facility management)	Pure Hubs (Interregproject met omliggende plattelandsgemeenten)			Intergemeentelijke vereniging voor ontwikkeling van het gewest Mechelen en omgeving (IGEMO)
		Conferentie van burgemeesters arrondissement Mechelen	Erfgoedcel Mechelen	<i>Er is een visie nodig op KT en LT betreffende de leefbaarheid van Mechelen en haar ruimtelijke positie, nl die van centraal gelegen stad tussen Antwerpen en Brussel en in het hart van de Vlaamse Ruit. Nood aan herziening RS Mechelen. (BA)</i>			SHM Inter-Vilvoordse maatschappij voor huisvesting

		Conferentie van OCMW voorzitters van arrondissement Mechelen	Sociaal woonkrediet regio Mechelen	<i>We creëren een overlegplatform met onze buurgemeenten om gemeente-overschrijdende mobiliteitsvraagstukken te bespreken en aan te pakken.(BA)</i>			SHM Volkswoningen van Duffel
		Kring Gemeentesecretarissen arrondissement Mechelen	IVAREM				<i>Mechelen omarmt haar regio en werkt waar mogelijk intergemeentelijke samenwerkingsverbanden uit (MJP)</i>
		Overeenkomst Mechelen – Bonheiden mbt conservatorium	Rolkar Rivierenland				
		Regionale beeldbank Mechelen	Oprichting zorgbedrijf				
		Scholengemeenschap BaOSGRS	Regionaal erfgoeddepot (in opstart)				
			ICT cluster				
			Cluster Archeologie				
	Gemengd		IGS DNB Elec IVERLEK	Vlaamse overlegcommissie Luchthaven Brussels Airport			Toerisme Rupelstreek – Vaartland vzw

8.3.10. Oostende

Kaart 10 – Lokale samenwerking Oostende op basis van database regioscreening

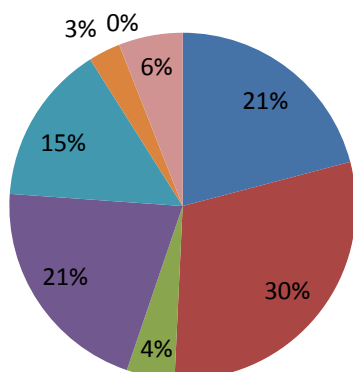
Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

Tabel 10 – Overzicht voor de Stad Oostende van de in de database regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	Naam samenwerkingsverband
Niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM de gelukkige haard Veiligheidscel sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare Toeristische Ontsluiting West-Vlaanderen
belangenorganisatie	Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Kenniscentrum Vlaamse Steden AudiO HR-netwerk van centrumsteden HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG) Vlaamse vereniging voor ruimte en planning Vlario Burgemeestersoverleg regio Oostende Burgemeestersoverleg Kustgemeenten Burgemeestersoverleg centrumsteden Vereniging Vlaamse Jeugdendiensten
federaal	Hulpverleningszone HZ 1 -WVL Politiezone PZ OOSTENDE

gebiedsafbakening	<p>Onderwijszone OZ OOSTENDE Netwerk palliatieve zorg NPZ Westhoek - Oostende bekken B Brugse polder bekken B Ijzer Zorgregio ZR (regionale stad) Oostende Deelbekken DB Oudlandpolder Blankenberge Deelbekken DB Gistel-Ambacht Zorgregio ZR (kleine stad) Oostende Zorggebied ZG OOSTENDE Zorgregio ZR (subniveau 2) Oostende</p>
lokaal	<p>CAHF - Contemporary Art Heritage Flanders FINIWO IMEWO Infohos (IHC) Intercommunale Kustreddingsdienst West-Vlaanderen Beleidsstuurgroep WO1 IVOO Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid Coördinatiepunt duurzaam kustbeheer TMVW Netwerk Huis van het Kind West-Vlaamse Intercommunale (WVI) Overleg OCMW-voorzitters regio Brugge-Oostende VZW Efrem OVCO Sportoverleg voor de kust (SOK) Overleg jachthavens Overleggroep private actoren WO1 PSH netwerk Oostende Regionale welzijnscommissie regio Oostende</p>
provinciaal	<p>Brugse Ommeland WIVO Steunpunt natuur- en milieueducatie kust</p>
Vlaams	<p>Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV West-Vlaanderen Samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL Oostende-Veurne Sociaal Verhuurkantoor SVK Koepel Bredene - Oostende sociale huisvestingsmaatschappij SHM Woonwel De Lijn ziekenhuis ZH algemeen ziekenhuis Sint-Jan Brugge-Oostende AV sociale huisvestingsmaatschappij SHM De Oostendse Haard Bosgroep BosG Houtland reflectiegroep lokaal jeugdbeleid bekkenbestuur BB Ijzer bekkenbestuur BB Brugse polder Meldpunt discriminatie Mdiscr OOSTENDE centrum algemeen welzijnswerk CAW noord West-Vlaanderen Werkwinkel WW Oostende</p>

Figuur 10: initiatiefnemers van samenwerkingsverbanden (n=67)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 10 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p. 16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

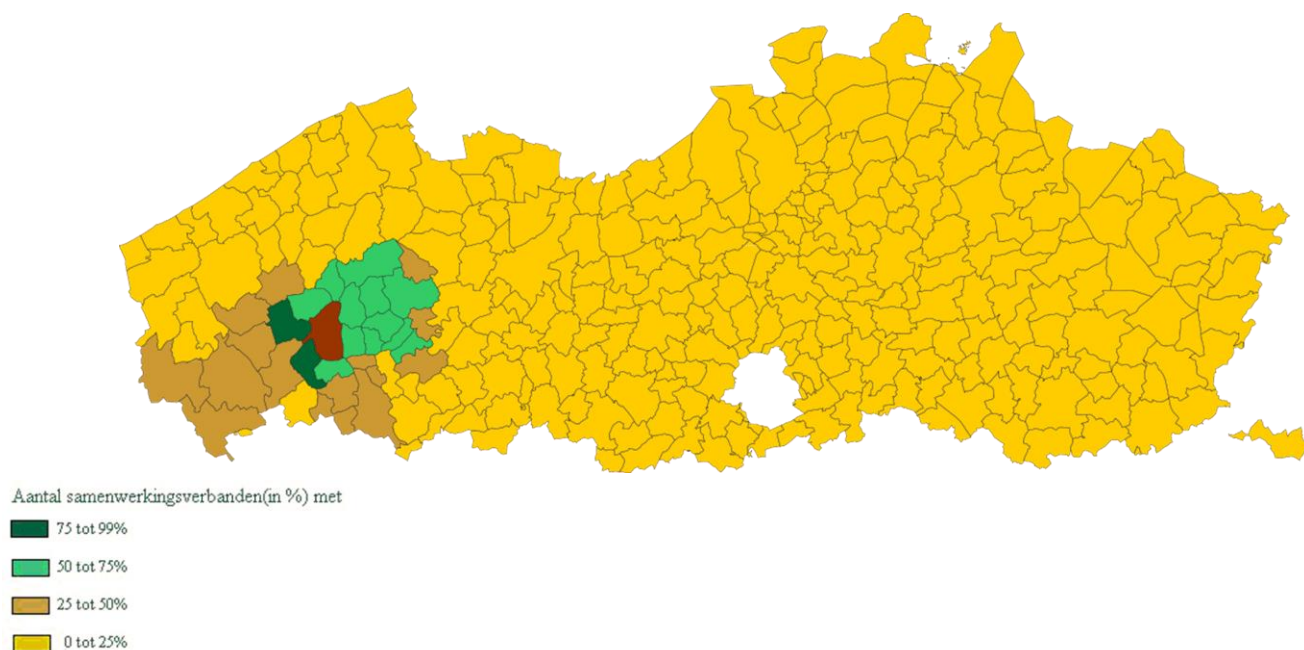
EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA'S	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S

Matrix 10 - Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities - Stad Oostende

OOSTENDE		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
BOVENLOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Hulpverleningszone 1 -WVL		Metropolitaan Kustlandschap 2100		Netwerk Huis van het Kind: bevraging omliggende gemeenten lopende	Projectvereniging Kusterfgoed
	Gemengd					Brugse Ommeland	Samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL Oostende-Veurne
						Bovenlokaal overleg opvoedingsondersteuning	
LOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Overleg OCMW-voorzitters regio Brugge-Oostende				Burgemeestersoverleg Kustgemeenten	Projectvereniging Kusterfgoed
			Intercommunale Kustreddingsdienst West-Vlaanderen			Burgemeestersoverleg regio Oostende	<i>Een regionaal erfgoedsamenwerkingsverband aangaan met de gemeenten van de Middenkust (MJP)</i>
				Groen Lint			Algemeen Ziekenhuis Sint-Jan Brugge Oostende
	Gemengd					Forum lokaal drugbeleid regio Noord-West-Vlaanderen	

8.3.11. Roeselare

Kaart 11 – Lokale samenwerking Roeselare op basis van database regioscreening

Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

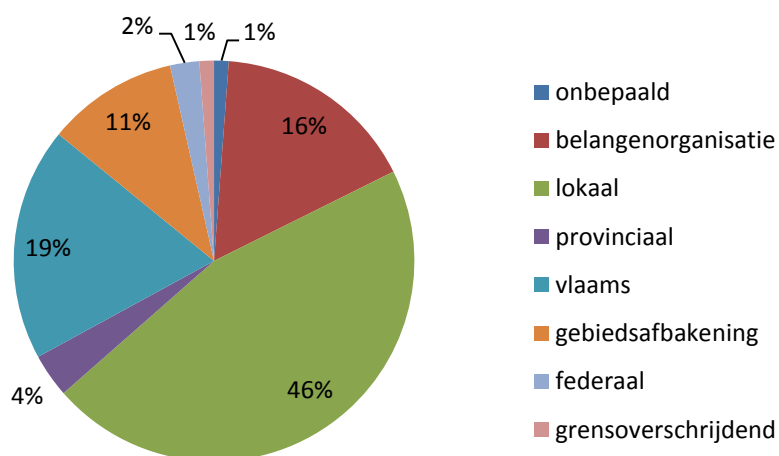
Tabel 11 – Overzicht voor de stad Roeselare van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	Naam samenwerkingsverband
Niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare
belangenorganisatie	Burgemeestersoverleg centrumsteden HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden HR-netwerk van centrumsteden Burgemeestersoverleg Tielt-Roeselare Burgemeestersoverleg Midwest Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG) Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Vlario InterRio Kenniscentrum Vlaamse Steden Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap AudiO
federaal	Politiezone PZ RIHO Hulpverleningszone HZ 2 - WVL

gebiedsafbakening	<p>Deelbekken DB Mandel Deelbekken DB Heulebeek Netwerk palliatieve zorg NPZ De Mantel (Roeselare - Tielt - Torhout) Onderwijszone OZ ROESELARE Zorgregio ZR (subniveau 2) Roeselare Zorgregio ZR (regionale stad) Roeselare Zorgregio ZR (kleine stad) Roeselare Zorggebied ZG ROESELARE bekken B LEIEBEKKEN</p>
grensoverschrijdend	<p>Europese groepering voor territoriale samenwerking EGTS Eurometropool Lille-Kortrijk-Tournai</p>
lokaal	<p>IGS Woondienst regio Roeselare MIROM Roeselare Babbeloë intergemeentelijke vereniging voor crematoriumbeheer in zuid West-Vlaanderen Erfgoedcel Terf Intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst (IOED) RADAR Overleg milieudiensten, schepenen van Milieu MWV GASELWEST Bovenlokaal overleg opvoedingsondersteuning Bopvoed Midden-West-Vlaanderen crisisnetwerk roeselare - izegem - tielt De dienstenwinkel Halte R Gebiedsprogramma Kanaalzone Roeselare-Ooigem FIGGA Arrondissementale Vergadering Federatie Gemeentesecretarissen Midden West-Vlaanderen Beleidsstuurgroep WOI PSILON Toerisme Leiestreek VZW Efram Samenwerking fuifbeleid Regionale Welzijnsraad Roeselare-Tielt vzw Toerisme Leiestreek Overleg Diensten Bevolking midwest Overleg diensten burgerlijke stand midden en Zuid-West-Vlaanderen Regionale arbeidsdienst OCMW's Regionaal Overlegplatform (ROP) Deeltijds Leren en Werken Midwest Stationsomgevingsproject Roeselare, Izegem, Ingelmunster Regionaal Comité voor Rattenbestrijding regio Roeselare-Tielt Regionale samenwerking ivm nood- en veiligheidsplannen West-Vlaamse Intercommunale (WVI) Project Energiesnoeiërs Midden West-Vlaanderen Overlegtafel OCMW-trajectbegeleiders Zuid-West-Vlaanderen Overlegplatform Ruimtelijke Kwaliteit Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid Overleg OCMW-diensthoofden Midwest Overleg OCMW-voorzitters Midwest PSH netwerk RIHO Overleg ontvangers midwest Overleggroep private actoren WOI</p>
provinciaal	<p>BROERE (Bibliotheken Roeselaarse Regio) Regionaal landschap RegLand Stad-Land-Schap 't West-Vlaamse Hart WIVO</p>

Vlaams	centrum algemeen welzijnswerk CAW centraal West-Vlaanderen bekkenbestuur BB Leiebekken Werkwinkel WW Roeselare Bosgroep Ijzer en Leie sociale huisvestingsmaatschappij SHM De Mandel Sociaal verhuurkantoor SVK regio Roeselare De Lijn Samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL Midden West-Vlaanderen Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV West-Vlaanderen Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid FLW Roeselare regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Midden-West-Vlaanderen Koninklijk Ballet van Vlaanderen lokaal gezondheidsoverleg LOGO Midden-West-Vlaanderen Lokaal Samenwerkingsverband Opvoedingsondersteuning Roeselare Meldpunt discriminatie ROESELARE Regionale dienst schuldbemiddeling midden West-Vlaanderen
--------	---

Figuur 11 – Samenwerkingsverbanden volgens initiatiefnemers (n=85)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 11 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p. 16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA’S	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN			
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA’S			

Matrix 11 – Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Roeselare

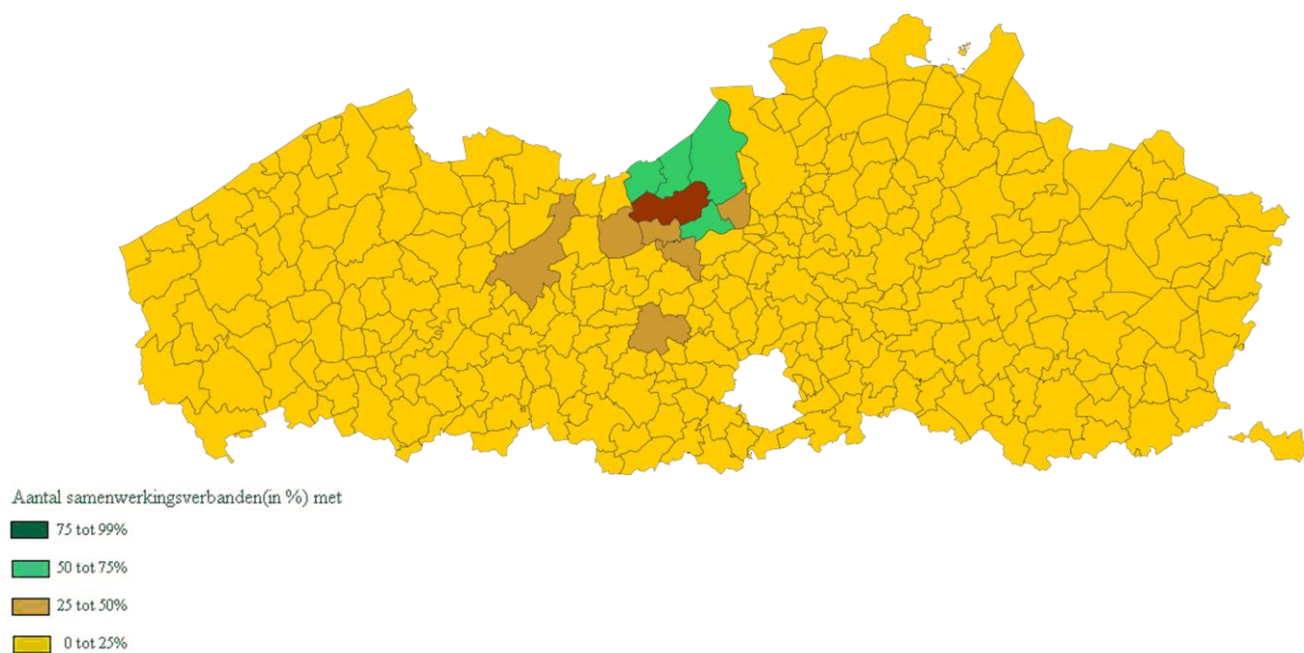
ROESELARE		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
BOVENLOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Hulpverleningszone 2 W-VL				Stadsprogramma "Duurzame Stadsregionale Mobiliteit"	
	Gemengd			Resoc Midden-West-Vlaanderen	vzw Toerisme Leiestreek	Regionaal Landschap Stad-Land-Schap 't West Vlaamse Hart	
LOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Federatie Gemeentesecretarissen Midden West-Vlaanderen	West-Vlaamse Intercommunale			ILV Associatie Mid-West	IGS Woondienst Regio Roeselare
		Overleg diensten Burgerlijke Stand Midden- en Zuid-West-Vlaanderen	Psilon (crematoriumbeheer Zuid-West-Vlaanderen)	Burgemeestersoverleg Tielt-Roeselare: overgegaan in Associatie Mid-West			MIROM (afval/milieu)
		Overleg OCMW voorzitters Midwest		Stationsomgevingsproject Roeselare, Izegem, Ingelmunster – Strategisch project ikv			SVK regio Roeselare

				RSV overeenkomst stopgezet op 31/12/2013			
		Overlegtafel OCMW trajectbegeleiders Z-W- VL					
		ROP Deeltijds leren en werken Midwest					
		Regionale arbeidsdienst OCMW's					
		<i>De samenwerking met bovenlokale partners en de WVI wordt geëvalueerd en bijgestuurd waar nodig (BA)</i>					
	Gemengd		SHM De Mandel			Implementeren van een logistiek platform Kanaal (ontwikkeling bedrijventerreinen Schaapbrugge en Sasbrug: Roeselare en Izegem)	BIE (regionale geïntegreerde cultuurprogrammatie en –communicatie)

8.3.12. Sint-Niklaas

Kaart 12 – Lokale samenwerking Sint-Niklaas op basis van database regioscreening

Lokale samenwerking met Sint-Niklaas

Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

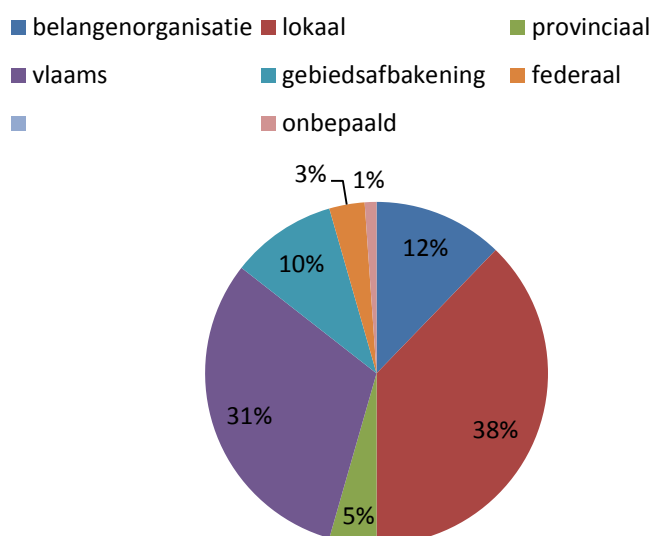
Tabel 12– Overzicht voor de stad Sint-Niklaas van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

categorie	Naam samenwerkingsverband
niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare
belangenorganisatie	Vereniging Vlaamse Jeugddiensten Kenniscentrum Vlaamse Steden Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap HR-netwerk van centrumsteden HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG) Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Vlario AudiO Burgemeestersoverleg centrumsteden
federaal	Hulpverleningszone HZ Waasland Politiezone PZ SINT-NIKLAAS Brandweerzone BWZ Waasland

gebiedsafbakening	<p>Zorgregio ZR (subniveau 2) Sint-Niklaas Onderwijszone OZ SINT-NIKLAAS Zorgregio ZR (regionale stad) Sint-Niklaas Zorgregio ZR (kleine stad) Sint-Niklaas Zorggebied ZG SINT-NIKLAAS bekken B Gentse kanalen deelbekken DB Barbierkreek deelbekken DB kanaal van Stekene deelbekken DB Land van Waas</p>
lokaal	<p>Intercommunale maatschappij voor Televisiedistributie op de linkerschelde-Oever Kringwinkel Den Azalee Archeologische Dienst Waasland Commissie juridische bijstand Dendermonde ISWa Islamitisch offerfeest INTERGEM Intergemeentelijke werkgroep open source lokaal overlegplatform Waasland intercommunale samenwerkingscomité van waterbedrijven Infos (IHC) ILV-BSD Waasland fonds ter reductie van de globale energiekost FRGE Oost-Vlaanderen Drugpunt WAAS CIPAL DV Erfgoedcel Waasland Het land van Reynaert Bestuurscommissie Sted. Ac. Schone Kunsten INTERWAAS Regionaal Welzijnsoverleg RWO Waasland Toerisme Waasland Toerisme Oost-Vlaanderen TMVW Wase CultuurCentra Overlegplatform (WACCO) Vlaamse Compostorganisatie (Vlaco) Waas Overleg Therapeutisch Kinderdagverblijf "Het Veer" Wase werkplaats Raad van advies stedelijke academie voor muziek, woord en dans Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid ODiCe vzw Waas overleg voorzitters en secretarissen OCMW MI-WA Mercator 2012</p>
provinciaal	<p>Provinciale Brandweerschool Oost-Vlaanderen WIVO Bibliowaas Intercommunale vereniging voor crematoriumbeheer Westlede</p>
Vlaams	<p>Wergroep Vlaamse Diensten voor opvanggezinnen Centrum voor Basiseducatie CBE Leerpunt Waas en Dender De Lijn werkwinkel WW zone Sint-Niklaas Bosgroep BosG Oost-Vlaanderen Noord bekkenbestuur BB Gentse kanalen Bekkenbestuur BB Benedenscheldebekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Benedenscheldebekken ziekenhuis ZH Algemeen Ziekenhuis Waasland bekken B BENEDENSCHELDEBEKKEN ziekenhuis ZH AZ Waasland centrum algemeen welzijnswerk CAW Oost-Vlaanderen ziekenhuis ZH algemeen ziekenhuis Nikolaas sociale huisvestingsmaatschappij SHM Gew. Mij. Voor volkswoningen Sint-Gillis-Waas Netwerk Palliatieve Zorg NPZ Waasland Koninklijk Ballet van Vlaanderen</p>

	regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Waas&Dender Samenwerkingsinitiatief eerstelijnsgezondheidszorg SEL Waasland sociaal verhuurkantoor SVK Waasland Kredietmaatschappij KredMij Eigen woon door ons loon Kredietmaatschappij KredMij SOKREMA onderdeel van Sociale Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen sociale huisvestingsmaatschappij SHM Waasse landmaatschappij scholengemeenschap SG V46 - SGKSO Sint-Nicolaas Meldpunt discriminatie Mdiscr SINT-NIKLAAS FINGEM lokaal gezondheidsoverleg LOGO Waasland Kredietmaatschappij KredMij Eigen Heerd is Goud Weerd Dienst voor Schuldbemiddeling Waasland sociale huisvestingsmaatschappij SHM Gewestelijke maatschappij voor Huisvesting
--	--

Figuur 12: initiatiefnemers van samenwerkingsverbanden (n=90)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 12 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p.16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA'S	LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S

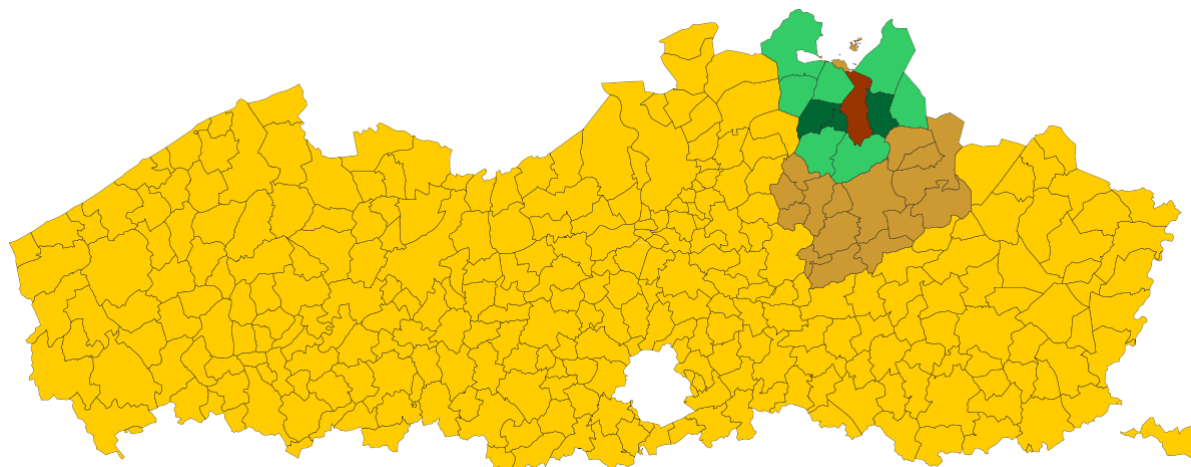
Matrix 12 - Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Sint-Niklaas

SINT-NIKLAAS		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
BOVENLOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Brandweerzone Waasland		Samenwerking N70 – afbakenen kleinhandelsactiviteiten			
		Hulpverleningszone Waasland					
	Gemengd					Resoc Waas & Dender	Regionaal Landschap Schelde-Durme
LOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Dienst voor schuldbemiddeling Waasland	Intercommunale vereniging voor crematoriumbeheer Westlede	Samenwerking Site Westakkers (herbestemming militair domein)			WASO
		Waas Overleg	ISWa				Het land van Reynaert
			Bibliotheca Wasiana	Intentie tot uitbreiding samenwerking N70: Samenwerking met alle gemeenten langs de N70 Gent - Antwerpen over het totaalbeeld van de weg (ruimtelijk - economisch). Hiervoor werd door de provincie een projectaanvraag bij de Vlaamse overheid in het			

				kader van 'strategische projecten in uitvoering van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen'.			
			FINGEM (cfr Aalst)				INTERWAAS
			Algemeen ziekenhuis Waasland				Toerisme Waasland
							Wase CultuurCentra Overlegplatform
							Archeologische Dienst Waasland
	Gemengd		SVK Waasland				

8.3.13. Turnhout

Kaart 13 – Lokale samenwerking Turnhout op basis van database regioscreening

Bron: <http://binnenland.vlaanderen.be/interne-staats Hervorming/interactieve-beleidsrapporten-lokale-samenwerking>

Tabel 13 – Overzicht voor de stad Turnhout van de in de database van de regioscreening opgenomen samenwerkingsverbanden – database 09-12-2014

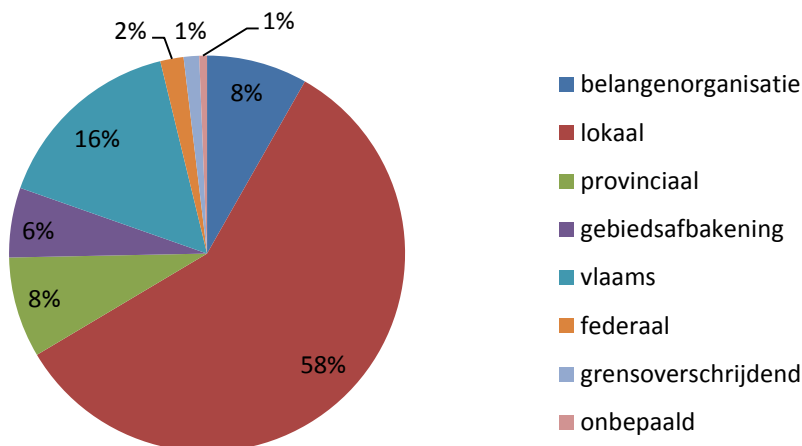
categorie	NaamSWV
niet toegewezen	sociale huisvestingsmaatschappij SHM Vitare
belangenorganisatie	Vereniging Vlaamse Jeugddiensten HR-netwerk van centrumsteden HR-netwerk OCMW's van de Centrumsteden Kenniscentrum Vlaamse Steden Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG) VICTOR Vlaams instituut voor sportbeheer en recreatiebeleid Vlaamse Dienst Speelpleinwerking vzw Vlaamse vereniging voor ruimte en planning Vlario Onderwijssecretariaat van de steden en gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap Audio
federaal	Politiezone PZ REGIO TURNHOUT Brandweerzone BWZ Taxandria Hulpverleningszone HZ 4 Taxandria
gebiedsafbakening	Zorgregio ZR niveau IP 38 ziekenhuizen - regio Turnhout Zorgregio ZR niveau IP 108 - regio Turnhout Zorgregio ZR (subniveau 2) Turnhout Zorgregio ZR (regionale stad) Turnhout Zorggebied ZG TURNHOUT Onderwijszone OZ TURNHOUT bekken B NETEBEKKEN Zorgregio ZR (kleine stad) Turnhout Netwerk palliatieve zorg NPZ arrondissement Turnhout
grensoverschrijdend	Turnhout-Tilburg BENEGO (Belgisch-Nederlands Grensoverleg)

lokaal	<p> Justitiehuis IVEKA IVCA Intercommunale Vereniging voor Crematoriumbeheer in de provincie Antwerpen Intergemeentelijke werkgroep open source Intercommunale Ontwikkelingsmaatschappij voor de Kempen (IOK) Intergemeentelijke werkgroep Communicatie Intergemeentelijke mobiliteitsdienst Kringloopwinkel VZW WEB Open School Turnhout Intergemeentelijke Werkgroep Mobiliteit Kempens Landschap VZW Klussendienst Web assist Koepel Kempen Meeting Kempen Kring van Archivarissen in de Provincie Antwerpen - KAPA Land van Turnhout Lerend Netwerk Competentiemanagement Lerend netwerk ondernemingsvriendelijke Kempen Intercommunaal centrum voor geweldbeheersing - ICG Erfgoed Noorderkempen Milieu-overleg Nachtzorg Provincie Antwerpen Kring Gemeentesecretarissen Noorderkempen Duurzaamheidsoverleg Arrondissementale Vergadering Federatie Gemeentesecretarissen Beeldenbiënnale Beerse BUSO en de weg naar werk CCPA CIPAL DV Civitas Conferentie van Kempense Burgemeesters Coördinatorenoverleg Cultuurraad voor de Kempen - CRK Derdebetalersregeling De Lijn Dienst informatieveiligheid fonds ter reductie van de globale energiekost FRGE Antwerpen Drughulp Kempen IKA EAD Evenredige arbeidsdeelname Energiesnoeiërs VZW De Troef Energiesnoeiërs VZW WEB Overleg Gemeenteontvangers Financieel Forum Archeologische Dienst Antwerpse Kempen Gebiedsgerichte ontwikkeling Kanaal Dessel-Schoten Gemeenschappelijke dienst voor Preventie en Bescherming op het werk Geel Gemeentelijke administratieve Sancties Grabbelpas Halfjaarlijks overleg burgemeesters provincie Antwerpen Hoofden Technische Diensten: overlegvergadering Digidak Regionale Nucleaire Coördinatieceel Wergroep Industrie Turnhout Regio Overleg Noorderkempen RONK Regionaal Overleg Platform Leren en werken SPK Turnhout-Tilburg Smokkelroute VEMASOK Verkeersmodel stadsregio Turnhout Wergroep OCMW-secretarissen Turnhout 2012 Projectontwikkeling LDE- centrumsteden Regio-overleg Burgerzaken Regiowerking milieu- en duurzaamheidsambtenaren Provincie Antwerpen ROK-Kempen Regionaal overleg kwaliteitscoördinatoren Kempen </p>
--------	--

	<p>Samenwerking noodplanning Taxandria Overleg Cultuur VZW Natuurwerk Overleg aansnijden reservegebieden voor stedelijk wonen Welzijnszorg Kempen Vrijtijdsplas Overlegplatform lokaal flankerend onderwijsbeleid Toerisme provincie Antwerpen Overleg gemeentesecretarissen Overleg Kempense parlementairen 1 Overleg Kempense parlementairen 2 Overleg OCMW-voorzitters en secretarissen Overleg organisatie verkiezingen Tewerkstelling kansengroepen Strooi-plan Raadsherenpark Strategisch project duurzame bedrijventerreinen Regionale dienst gezinszorg Stadsregionaal magazine Parkmanagement Pedagogisch Vormingsinstituut voor de Kempen PVK PIDPA Stadsregio Turnhout Proeftuin Regionaal Expertisecentrum Talentontwikkeling Proeftuin Techniek is Overal Stadsbos Overleg Wegenwerken en ongevallen</p>
provinciaal	<p>Gebiedsgerichte mobiliteitsvisie Noorderkempen Sportregio SR Noorderkempen inzOOmen op samenwerking Overleg provincieraadsleden Autonoom Provinciebedrijf Sport - APB Sport P.I.B.A. (Provinciaal instituut voor Brandweer- en ambulanciersopleiding Antwerpen) PIH - Provinciaal instituut voor Hygiëne Bibliotheekoverleg Kempen Regionaal Landschap RegLand Kleine en Grote Nete VZW Gempa Wergroep Kempense Bibliotheken Inovant (autonoom provinciebedrijf) WIVO</p>

Vlaams	Bekkenbestuur BB Maasbekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Maasbekken Bekkenbestuur BB Netebekken - incl. ambtelijk bekkenoverleg (ABO) Netebekken Samenwerkingsinitiatief Eerstelijnsgezondheidszorg SEL Kempen bekken B Maasbekken Bosgroep BosG Noorderkempen VZW centrum algemeen welzijnswerk CAW De Kempen Samenwerkingsverband AZ Turnhout - AZ Herentals huis van het kind stadsregio Turnhout Meldpunt discriminatie Mdiscr TURNHOUT lokaal gezondheidsoverleg LOGO Kempen KIKO Kredietmaatschappij KredMij Kempens woonkrediet regionaal sociaal-economisch overlegcomité Resoc Kempen regionaal sociaal-economisch overlegcomité WG Resoc Diversiteitsmanagement Scholengemeenschap SG De Schakel regionaal sociaal-economisch overlegcomité WG Resoc werkgroep Lokaal Werk De Lijn sociaal verhuurkantoor SVK Noorderkempen Kredietmaatschappij KredMij Sociaal Woonkrediet Antwerpen-Kempen sociaal-economische raad van de regio WG SERR Grafische sector Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid FLW Turnhout sociaal-economische raad van de regio WG SERR Papier en Kartonage sociale huisvestingsmaatschappij SHM De Ark N.V.S.O. Erkend Regionaal Samenwerkingsverband ERSV PA regionaal sociaal-economisch overlegcomité WG Resoc Platform Onderwijs - Arbeidsmarkt
--------	---

Figuur 13 - Samenwerkingsverbanden naar initiatiefnemers (n=158)

Selectie samenwerkingsverbanden

Matrix 13 geeft het overzicht van de samenwerkingsverbanden die werden weerhouden op basis van de in de tabel 1 (p.16) opgenomen variabelen, en na aanvulling en correctie in overleg met de stuurgroep.

Kleurlegende

EFFICIENTIE - EFFECTIVITEIT - SCHAAL	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN	COMBINATIE VAN EFFICIENTIE – EFFECTIVITEIT – SCHAAL
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ifv LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN - PROJECTEN	EFFECTIVITEIT – SCHAAL EN BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN-PROJECTEN
BELEIDSMATIGE AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S	COMBINATIE BELEIDSMATIGE AFSTEMMING IFV LOKALE OPDRACHTEN – PROJECTEN EN BOVENLOKALE THEMA'S	AFSTEMMING ROND BOVENLOKALE THEMA'S

Matrix 13 - Samenwerkingsverbanden, initiatieven en ambities – Stad Turnhout

TURNHOUT		BEHEER		BELEID		BEHEER EN BELEID	
		Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid	Geen rechtspersoonlijkheid	Rechtspersoonlijkheid
BOVEN-LOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Brandweerzone Taxandria		Gebiedsgerichte mobiliteitsvisie Noorderkempen			
		Hulpverleningszone 4 Taxandria					
		Strooiplan					
	Gemengd			Resoc Kempen		Regionale Nucleaire Coördinatieceel	ERSV PA
				Gebiedsgerichte ontwikkeling Kanaal Dessel-Schoten			Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw
							Kempens Landschap vzw
LOKAAL GEÏNITIEERD	Publiek	Dienst informatieveiligheid	Cultuurraad voor de Kempen (CRK)	ILV Intergemeentelijke mobiliteitsdienst	Intercommunale Ontwikkelingsmaatschappij voor de Kempen (IOK)		Archeologische Dienst Antwerpse Kempen
		Gempa (milieu)	Raadsherenpark	<i>Het bestuur zet sterk in op bovengemeentelijke samenwerking om zo de slagkracht van Turnhout en de regio te verstevigen. Ijveren voor ruimere financiering van Turnhout als</i>	Stadsregio Turnhout: <ul style="list-style-type: none"> - Verdeelsleutel sociale huisvesting - Gezamenlijk monitoringsysteem (wonen) - Strategisch project RO (gezamenlijke ruimtelijke agenda) 		

				<i>centrumstad Aanpassing van Vlaamse en federale wetgeving om als regio meer bestuurskracht te verkrijgen. (BA)</i>	- Detailhandel		
		Overleg gemeentesecretarissen			Stadsregionaal overleg mobiliteit		Erfgoed Noorderkempen
		Stadsregionaal magazine (niet gelukt)			Overleg OCM-Voorzitters en secretarissen (onderdeel structuur stadsregiostructuur)		
		Intercommunaal centrum voor geweldbeheersing (ICG)			<i>Overleg aansnijden reservegebieden voor stedelijke wonen (onderdeel stadsregiostructuur)</i>		
		GAS					
		Overleg cultuur (beleidscoördinat oren) Overleg Cultuur					
		CCPA					
		Regio Overleg Noorderkempen RONK (cultuur)					
	Gemengd	Gemeenschappelijke dienst voor Preventie en Bescherming op het werk	SVK Noorderkempen	Tool IG mobiliteitsdienst: Verkeersmodel stadsregio Turnhout			SVK Noorderkempen
		Forum Lokaal Werkgelegenheidsbeleid Turnhout					

8.4. Generieke vragenlijst

1. AANLEIDING EN DOELSTELLING

- Hoe zou u de problematiek/opportuniteit die aan de oorsprong van het (samenwerkings)initiatief lag omschrijven?
- Wat was de initiële doelstelling van deze samenwerkingsvorm/dit initiatief? Zijn de doelstellingen gaandeweg bijgestuurd, werden er bijkomende doelstellingen geformuleerd?
- Welke doelstellingen wil de stad met het samenwerkingsinitiatief realiseren? Hoe wordt dit samenwerkingsinitiatief verankerd in het beleid van uw organisatie?

2. SAMENWERKING: PARTNERS, WERKING, FINANCIERING

- Wie nam het initiatief tot samenwerking?
- Wie zijn de partners in deze samenwerking?
- Was er al een historiek van samenwerking tussen deze partners? Werden ook andere partners beoogd die finaal niet zijn ingestapt? Om welke reden?
- Hoe zou u de rol van elk van de partners omschrijven?
- Welke juridische vorm heeft de samenwerking en op basis van welke afweging werd deze gekozen?
- Op welke manier wordt het standpunt van de stad (uw organisatie) binnen het samenwerkingsinitiatief voorbereid en bepaald? Zijn hier duidelijke afspraken rond? Is dit nodig/niet nodig?
- Wat zijn de voornaamste financieringsbronnen van het samenwerkingsinitiatief?
- Op welke manier beïnvloedt de vorm van financiering volgens u de manier van samenwerken?

3. DATA

- Beschikt u over voldoende cijfermateriaal voor de stad en buurgemeenten ter ondersteuning van stadsregionale visievorming en beleidskeuzes?
Indien ja, hoe zijn de data tot jullie beschikking gekomen en waarvoor worden deze gebruikt?
Indien niet: wat is de reden, wordt dit als gebrek ervaren en hoe wordt dit opgevangen?

4. SWOT

- Is er sprake van een win-win situatie voor alle partners in het verband (zo ja, op welke termijn)?
Hoe zou u de win omschrijven voor de stad enerzijds en voor de buurgemeenten anderzijds. Is deze voor alle buurgemeenten dezelfde?
- Welke nadelen of kosten brengt de samenwerking mee voor uw stad of organisatie? Welke nadelen of kosten brengt het ontbreken van samenwerking met zich mee?
- Welke opportuniteiten of kansen voor het samenwerkingsverband ziet u nog in de toekomst?
- Welke bedreigingen ziet u voor de samenwerking op korte en op lange termijn?
Intern (politieke verhoudingen, persoonswissels,...) – extern (vb. regelgeving, verkokering,...)

5. RANDVOORWAARDEN

- Welke factoren bepalen volgens u in belangrijke mate de bereidheid tot en de kwaliteit van de samenwerking

In hoeverre schat u in dat de huidige manier van samenwerken of ontbreken van vooral wordt gestimuleerd of bemoeilijkt

- A. door persoonlijke of professionele contacten?
- B. door politieke verhoudingen, politieke samenstelling van besturen, incl. politieke contacten over bestuursniveaus heen
- C. door aanwezigheid of gebrek aan expertise bij één van de partners
- D. door regelgeving of wetgeving
- E. door financieringsmogelijkheden of gebrek eraan
- F. andere vormen van ondersteuning of initiatieven vanuit andere bestuursniveaus

6. SLOT

- Zou de stadsregionale problematiek waarvoor u dit samenwerkingsverband bent aangegaan ook op een andere manier aangepakt kunnen worden? Zoja, op welke manier (vb buitenlandse voorbeelden)? Indien niet, waarom niet?
- Zijn er elementen die tot nu toe niet aan bod zijn gekomen maar die u wel relevant acht voor het begrijpen van het goed of minder goed functioneren van het samenwerkingsverband; of die het ontbreken van samenwerking kunnen verklaren?